

МУҲАББАТИ ШОГИРДОН

Чанде пеш дар мактаби миёнаи рақами 88 овоза паҳн шуд, ки аз осорхонаи адабӣ–бадеии Мирзо Турсунзода нигоҳроҳои зиёде овардаанд.

– Нигораҳои дар ин ҷо буда аз хона–музейи Мирзо Турсунзода оварда нашудаанд, – гуфт яке аз омӯзгорон ба бачаҳо.

– Ин нигораҳоро мактабиён сохтаанду пайдо кардаанд, – фаҳмонд муаллими дигаре.

– Пас нигораҳо аз қадом мактаб бошад? – пурсид толибаи синфи ҳаштум Манижа.

– Ин нигораҳоро аз мактаби рақами 82 овардаем, – гуфт омӯзгор. Он ҷо, шогирдони мактаб бахшида ба ҳаёт ва эҷодиёти шоири оламгир осорхона ташкил кардаанд.

– Мо ҳудамон ба ҳамон мактаб рафта осорхонаро мединем, – орзу кард яке аз шогирдон.

– Ҳозир имконияти тамошои осорхона нест, – фаҳмондан хост муаллим. Бинои мактаби рақами 82-умро сартосар таъмири карданианд. Аз ин рӯ нигораҳои осорхонаро фундошта мондаанд. Он рӯз дур нест, ки осорхонаи мактабии шоир аз таъмири хушсифат мебарояд. Боз дари он ба рӯйи ҳама кушода мешавад.

– Муаллим, ҳамин кӯзаи қалон ба эҷодиёти шоир чӣ даҳл дошта бошад? – пурсид нафаре.

– Дар мактаби мо аз осорхонаи мактаби миёнаи рақами 82 як қисми нигораҳо оварда шудааст. Он ҷо ҷизҳои бисёре мавҷуданд. Ин кӯзаи қалони мисин низ албатта, бо ҳаёти шоир вобастагӣ дорад. Шогирдони мактаби рақами 82 ин нигораи нодирро аз худи Қаратоғ, аз ҳавлии аммаи шоир овардаанд ва хотираҳои ўро дар бораи Мирзо Турсунзода навишта гирифтаанд.

– Аммаи шоир то ҳол зинда будааст? – пурсид нобо-варона писарake.

– Аммаи шоир қайҳо аз олам гузаштааст, – гуфт омӯзгор. – Мактабиён хотироти ўро охирҳои солҳои ҳафтгодум навишта гирифтаанд. Назар ба гуфти пиразан Мирзо Турсунзода дар бачағӣ зуд–зуд ба хонаи аммааш меомадааст. Бо ин

НАСИМ РАҶАБ

ҲИКОЯҲО АЗ ҲАЁТИ АДИБОН

Душанбе,
«Маориф ва фарҳанг»
2011

Дар хона – музей устод мизи кории ўро мебинед, ки ҳама чизи рӯи он сода ва оддист. Ноҳост аз магнитафон овози устод ба атроф танинандоз мешавад:

Аз сари Боми Ҷаҳон наззора дунё мекунем,
Дӯстиро бар ҳама пайваста илқо мекунем.
Дар миёни иркҳо фарқи дигар боқӣ намонд,
Идҳои дӯстӣ якҷоя барпо мекунем.

Фарқ боқӣ монд, байни бандаю муҳтор монд,
Фарқ танҳо байни истиқлолу истеъмор монд.
Фарқ боқӣ монд ҳоло дар миёни адлу зулм,
Монд, аммо чун матои қӯҳна аз бозор монд.

Ин сатрҳоро аз забони худи ў гӯш карда, гумон мекунед, ки ҳозир вай даромада меояд, охир дар рӯйи миз ручкаю сиёҳидон, қаламу қоғази ў истодаанд. Ҳамин замон вай бояд даромада ояд...

Дар хона – музей либосҳои миллии ҳалқҳои Ватанамон маҳфузанд, ки онҳоро дӯstonи бешумори шоир чун рамзи ёдгориву меҳру садоқат тақдимаш кардаанд. Ин хонаи муқаддасро бемуҳубот ҳазинаи адабиёт, ҳазинаи илму маданият номидан мумкин аст. Зеро ки дар он ба ғайр аз китобҳои оламшумули худи Мирзо Турсунзода, инчунин бисёр китобҳои дӯstonи шоир, ки ба ў бахшидаанд, нигоҳ дошта мешаванд.

Дари ин хонаи муқаддас ҳамеша ба рӯйи дӯстдорони шеър боз аст. Пой муҳлисон аз ин ҷо ҳеч гоҳ қанда намешавад. Аз тамоми мамлакатамон, мамлакатҳои дунё одамон қадам ба останаи ин ҳавлӣ гузошта ёди шоир мекунанд.

Соли 1986

Р-48. Раҷаб Насим. **Ҳикояҳо аз ҳаёти адибон.** Душанбе,
Маориф ва фарҳанг, 2011, 208 сах.

Китоби «Ҳикояҳо аз ҳаёти адибон» навидест ба насли наврас. Нависандай хушкамол Насим Раҷаб бо сабку услуги хоса хонандаро бо дунёи рангини чанде аз аҳли қалам ошно менамояд.

Дунё хуш асту мол азиз асту тан шариф,
Лекин рафиқ бар ҳама чизе муқаддам аст.

Баъдтар фаҳмидам, ки ин шеърҳои Саъдии Шерозӣ будааст.

– Аз кучо фаҳмидед, ки ин шеърҳои Саъдии Шерозӣ будааст?

Аз нақли мӯйсафеди Раҳимбоян бачаҳо низ фаҳмиданд, ки ў ҳам ҳамдехаи Мирзо Турсунзода будаасту дар бачагӣ бо вай дар як мактаб ҳондааст. Дӯстии ин ду пирамард то рӯзҳои охирини ҳаёти Мирзо давом кардааст. Пирамардон он рӯз ба бачаҳо, ҷавонҳо дар бораи бисёр хислатҳои наҷиби Мирзо Турсунзода, ҷандин лаҳзаҳои ибратбахшро ҳикоя карданд.

– Умри Мирзои азиз мисли ҳамин арчаҳои шинонидааш беохир аст. Номи неки вай, поси хотири вай ҳеч гоҳ аз хотири одамон фаромӯш намешавад, – гуфт дар охири суханаш мӯйсафеди Раҳимбоян, – ҳавлии ҷаннатосояш зиёратгоҳ аст.

Мӯйсафедон гуфтанд, ки осорхона кардани ин даргоҳи шарифу муқаддас – ҳавлии устод бисёр кори хуб аст. Ҳона-музеи устод Мирзо Турсунзода имрӯзҳо хеле серодам аст. Муҳлисони бешумори назми баландпарвози шоир ҳар рӯз ба зиёрати ин ҳона меоянд. Тамошои нигораҳои осорхона ба кас як олам таассурот мебахшад. Дар ин ҳавлӣ устод бехтарин шеърҳои худро эҷод кардааст.

Ҳона – музеи шоирро тамошо карда кас аз назди нигоҳи «Байраки зафар» дергоҳ дур шудан намехоҳад. «Байраки зафар» аввалин китоби шоир, ки соли 1933 чоп шудааст. Ин вақт Мирзо Турсунзода акнун бистудусола шуда буд. Аз ин вақт то имрӯз шеърҳову китобҳои вай ба забонҳои бисёр ҳалқҳои дунё чоп шудаанд. Ин китобҳоро одамон бо меҳру муҳаббат ба забони модарии худ меҳонанд, дӯсташ медоранд ва нафаҳмида мемонанд, ки шоир дар қалби онҳо ҷой гирифтааст. Ин бесабаб нест, зоро шоир як умр меҳру муҳаббат, сулҳу осоиш, дӯстию рафоқат, меҳнати саодатмандонаю зебоиҳои ҳаётро тараннум мекард.

Дӯсти азизу арҷманд!

Болои муқоваи китоб номи мубораки нависандай писандидаатро дида, гумонам, дили нозукат лабрези шодӣ гашт. Дар дил болидӣ, ки боз аз насими фараҳбахши ҳикояҳои ҷолиби нависандай тозаэҷоду рангинҳоёни пурмаҳсул Насим Раҷаб лаззати маънавӣ мебардорӣ.

Хато накардай. Ин китоб баробари «Рӯзномае, ки бояд навишта мешуд», «Вақте, ки театр мегирист», «Ҳонае, ки сӯяш мешитобам», «Тилои зери дароҳт», «Асарҳои мунтаҳаб», дар ду ҷилд ва ғайра, ки ту аллакай бо онҳо хуб ошно ҳастигузӣ аз барои худ дарси ибрат гирифтай, ҳеч камӣ надорад.

Дар китоби мазқур нависанда аз ҳаёти адабоне, ки маҳз барои шумо, ё ин ки баробари барои қалонсолон эҷод кардан шуморо низ аз мадди назар дур накардаанд, ҳаҷзаҳои ҷолибро нақл намудааст. Ҳондани ин китоб, бачаҳои азиз, хеле шавқовар аст. Мӯҳтавои китобро дигар шарҳ намедиҳам. Ҳудат ҳонда қазоват менамоӣ. Фақат як сирри нависандаро ба шумо ошкор менамоем. Сирри чӣ гуна ба дидори бузургони сухан мушаррафу аз сӯҳбатҳои ширини эшон барҳурдор шуданашро. Ин ҳамаро домони бозу фароҳи рӯзномаи дӯстдоштаи ту «Анбоз» (Пионерии Тоҷикистон) бароят муҳайё соҳтааст.

Ин марди шарифу нуронӣ, ба қавли бузургмарде суханеро ба сухан зам карда, қатраеро аз хуни ҷигар кам карда, дар ин боргоҳ як ду сол не зиёда аз панҷоҳ сол боз фаъолияти пурмаҳсул намуда, аз ин даргоҳ хотираҳои зиёди рангине дар ҳаёлаш нақш баста, ки қатраеро аз он баҳр ба шумо, ҳонандагони нозукбин, пешкаш намудааст.

Қурбон Авғонов

ДАРГАХИ МУҚАДДАС

Дар Самарқанд Хушкомилбой ном марди сарватманде зиндагӣ мекардааст. Вай чанд ҳавлие доштааст, ки яке аз онҳо дар қарибии мадрасаҳои майдони Регистон воқеъ гаштааст. Ин ҳавлӣ чандон бузургу бошукуҳ набошад ҳам, дар яке аз ҷойҳои зеботарину машҳуртарини Самарқанд воқеъ будааст. Дар солҳои бистуми асри гузашта Хушкомилбой ана ҳамин ҳавлиашро фурӯҳтан меҳоҳад. Ҳаридорони омадаро бой хуб саволборон мекардааст ва ҳафт пушт авлодашро пурсида қасбу ҳунари онҳоро фахмида ҳавлиашро ба он одам фурӯҳтан намехостааст. Агар ахли оилаву хешвандон сабаби ба он одам нафурӯҳтани ҳавлиро аз Хушкомилбой пурсанд, вай чунин ҷавоб медодааст:

– Ман ҳавлиамро ба ҳар қаси рост омада фурӯҳтан намегирам. Дар ҳавлии ман бояд шахсоне зиндагӣ кунанд, ки авлодашон тозаю асил бошанд, илмноку худотарс бошанд. То ки мардум пас аз сари ман дар ҳавлии Хушкомилбой қадом як дузду муттаҳам нишастааст нагӯянд.

Ана ҳамин тавр, ин бой ҳаридорони ҳавлиашро аввал аз ғалбер гузаронида баъд фурӯҳтан меҳост. Он солҳо устод Айнӣ дар Самарқанд дар ҳавлиҳои дӯстонаш зиндагӣ мекард, ки чанд сол пеш аз таъқиби амир аз Бухорои шариф ба ин шаҳр паноҳ оварда буд. Бо маслиҳати дӯston устод Айнӣ ана ҳамин ҳавлиро ҳаридан меҳоҳад. Хушкомилбой ба фурӯҳтани ҳавлӣ аз таҳти дил розӣ шуда мегӯяд:

– Бигзор ҳавлии ман ба домулло Айнӣ насиб кунад. Соҳиби бачаву қача шаванд, зиндагии хуш гузаронанд.

Ин ҳавлиро устод Айнӣ хеле ҳам дӯст медошт. Қиссаҳову романҳояш «Одина», «Чаллодони Бухоро», «Дохунда», «Ғуломон», «Ятим», «Ёддоштҳо» ва қариб ҳамаи асарҳояшро дар ҳамин ҳавлӣ навиштааст. Ин ҳавлиро устод Айнӣ хеле ҳам баҳосият медонист.

– Ачоиб, – гуфт дуҳтараке, – худи устод меваи дараҳтро дида бошанд?

– Ҳа, – гуфт ҷавони қоматбаланд дар ҷавоб. – На танҳо мева бастанашро диданд, балки дар болои ана ҳамон кати нишастаат бо дӯстонашон нишаста аз меваҳои ин дараҳт ҷашидаанд.

– Аз кучо фахмидӣ? – нобоварона пурсид дуҳтарак.

– Ҳодимони музей гуфтанд.

Ин вақт мӯйсафедон ҳавлиро тамошоқунон ба кат наздик омаданд. Ҷавонон зуд аз ҷояшон ҳеста мӯйсафедонро ба кӯрпаҳои рӯй кат даъват намуданд.

– Раҳимбой, ёд доред, як шаб ҷӣ хел болои ин кат нишаста шабро саҳар карда будем, – гуфт мӯйсафеди миёнақад ба рафиқаш. – Падарраҳмати Мирзо ҷӣ ширингӯие дошт. То ҷашми рӯз кафидан шеър хонд. Бай–бай, ана сӯҳбату мана сӯҳбат як умр фаромӯш намешавад.

Бачаҳо сӯҳбати ин ду нафар пирамарди зиндадилро ба мароқ гӯш мекардану бо Мирзо Турсунзода ҷӣ қаробат доштани онҳоро фахмидан меҳостанд. Нихоят як писараке, ки эҳтимол дар синфи шашум ё ҳафтум меҳонд ва нӯги галстукашро ҳеч сар намедод тоқат карда натавонисту аз мӯйсафедон пурсид:

– Бобоҷон, шумоён Турсунзодаро аз кучо мешиносетон ва ҷӣ хел ба ин ҷо омада бо вай сӯҳбат кардeton?

– Э, бачам, Турсунзодаро намешинохтагӣ одам нест, – ба гап даромад мӯйсафеди Қаробой, – аз тарафи дигар мо бо Мирзочон ҷӯраи давраи бачагӣ ҳастем. Ҳавлиамон ҳам дар Қаратог дар паҳлӯи якдигар буд. Рӯзҳо ҳамроҳ бозӣ мекардем. Ҳамроҳ ба мактаби деха рафта будем. Мирзочон ҳамин хел зеҳни тез дошт, ки ҳар як сабаки муаллимро аз гуфташ зиёдтар иҷро мекард. Аз ҳамон вақт вай бисёр шеърҳоро аз ёд медонист. Ана ин мисраъҳоро бори аввал дар бачагӣ аз забони вай шунида будам.

Нафси золим мисоли занбӯр аст,
Ки ҷаҳонаш зи даст менолад,
Сабр кун, то биуфтад рӯзе,
Ки ҳама пой бар сараш молад.

сонд. Онҳо ҳар як гулу буттаи ҳавлиро чун чизи муқаддас назаркунон пеш мерафтанд.

– Раҳимбой, – гуфт мӯйсафеди миёнақад ба рафиқи ҳампаҳлӯяш, – рӯйи ҳавлии Мирзочонро хуб ободу зебо кардаанд, хонаҳои нав сохтаанд, лекин як кори нағз... – пирамард забон хоид.

– Хуш, боз кадом кори нағзро гуфтани ҳастед? – пурсид Раҳимбой.

– Ҳама корашон нағзу лекин як корашон нағз не, – гуфт пирамард.

– Кадом корашон? – боз пурсид рафиқаш.

– Агар дар хотир дошта бошед, дар ин ҳавлӣ як чормағз ҳам буд, – арз намуд пирамард, – ба хаёлам ниҳоли чормағзро худи Мирзочон аз Қаратоғ оварда шинонда буд. Чормағз дараҳти калон шуда буд. Афсӯс ки ҳамон дараҳт нест.

– Ба гирду пеш дурусттар зехн монед, Қаробой, – гуфт мӯйсафеди Раҳимбой, – дараҳт он тараф истад, аз ҳавлии Мирзочон ҳатто гулбуттаро ҳам кам накардаанд. Чормағзи гуфтаатон боми хонаи дар тарафи чап бударо суроҳ карда ба фазо қад кашидааст.

Мӯйсафеди Қаробой ба тарафе, ки дӯсташ ишора карда буд, нигарист. Аз манзараи аҷоиб ба шавқ омад. Вай фаҳмид ки вакти хонаи иловагӣ соҳтан чормағзро наафтондаанд. Танай он дар даруни хона монда буду шоҳу баргҳояш болои бомро соя меафканд. Дар канори ҳавлӣ дараҳти калони хурмо бо меваи тиллорангаш назаррабой менамуд.

Чанд нафар бачаҳо зери ин дараҳт омада бо шавқ ба меваҳояш ҷашм дӯхтанд. Ҷавони қоматбаланд, ки дар ҳамон атроф буд, шоҳи дараҳтро беозор ҳам карда ҷандто хурморо канда гирифту ба бачаҳо дароз кард. Онҳо меваи шаҳдрезро гирифта мисли себ қарс– қарскунон ба ҳӯрдан даромаданд.

Одами дар паҳлӯи ҷавони қоматбаланд истода аз кори дӯсташ таассуф изҳор кард.

– Ҳеч кори бад нашудааст, – ба ҳампаҳлӯяш нигарист ҷавон. – Агар устод ҳам зинда мебуданд, меваҳои ин дараҳтро танҳо худашон намеҳӯрданд, бо фарзандонашону дӯстоношон бо ҳам мединанд.

Ҳанӯз солҳои бистум дар ин ҳавлӣ қадами мубораки устод Лоҳутӣ расидааст. Байни ду устоди бузурги назму насири адабиёти муосири тоҷик Садриддин Айниву Абулқосим Лоҳутӣ чӣ қадар сӯҳбатҳои адабие гузаштааст. Боз чӣ қадар қадами намояндагони илму адабиёти ҳалқҳои гуногун ба ин даргоҳ расидааст.

Дар арафаи навадсолагии зодрӯзи устод Айнӣ ҳавлии дӯстдоштаву баҳосияташ ба осорхонаи адабӣ табдил дода шуд ва бо ҳамин ин даргоҳи муқаддасро борҳо бузургони адабиётамон Мирзо Турсунзода, Ҷалол Икромӣ, Сотим Улугзода, Абдусалом Дехотӣ, Мирсаид Миршакар, Фазлиддин Муҳаммадиев, Лоик Шералий ва боз бисёр дигарон зиёрат кардаанд.

Имрӯзҳо ин даргоҳи муқаддаси устод Айнӣ баъди таъмири дуру дароз боз ҳам зеботару дилкаштар гаштааст. Тамоми чизҳои ин хонавода ба ҳолати панҷоҳ–шаст сол пешинаи худ бо ғамхории зиёд нигоҳ дошта мешаванд. Рӯйи ҳавлиро ҳамон токи бо дастони худи устод Айнӣ шинондашуда зеб медиҳад. Аз гуфти мудири осорхона Абдулкарим Фанизода синни ин ток аз ҳаштод кам нест, аммо сарфи назар аз ин, ниҳоли шинондаи устод мисли эҷодиёти пурбаракаташон ҳоло ҳам ҳосили фаровон медодааст.

Дар даромадгоҳи ҳавлӣ дараҳти калони тути балҳӣ ва ҷанд навниҳоли хурмо шинонда шудаанд, ки кори ҳодимони осорхона мебошад.

Соли 2005

УММЕДИ ДИЛИ НИЁЗМАНДОН (Порча аз қисса)

Соли 1978 дар паҳлӯи ҳавлии устод Садриддин Айнӣ, ки он осорхонаи адабӣ аст, нимпайкараи ў гузошта шуд. Дар ин маросими ботантана аз шаҳри Тошканд Котиби якуми Ҳизби Коммунисти Ӯзбекистон Шароф Рашидов омад. Дар бораи мақому манзalати устод Айнӣ суханҳои таъсирбахш гуфт ва зери пояи нимпайкара гулҳои тару тоза гузошт.

– Ҳуд, ки нависанда аст тамоми корҳояшро мавқуф гузошта аз Тошканд ба Самарқанд омад. Қадри зар – заргар бидонад, қадри ҷавҳар – ҷавҳарӣ, – аз ин манзараи фараҳбахш ба ваҷд омада меғуфт қадом як марди миёнсоле.

Ҳамин ки ин лаҳзаи мутантан поён ёфт, пиразани либоси оддипӯши таҳминан ҳафтодсола сӯи Шароф Рашидов равон шуд. Ҳодимони кумитаи бехатарӣ, ки дар ҳама ҷо ҳозирӯ нозиранд, роҳи пиразанро гирифтанд. Шароф Рашидов ишора кард, ки садди роҳ нашаванд.

– Ин кас ҳамсари бобафои устод Абулқосим Лоҳутӣ, мӯҳтарам Ситсилия Бону мебошанд, – пиразанро ба атрофиён муаррифӣ кард Шароф Рашидов, – устод Лоҳутӣ дар Ӯзбекистон ҳам чун дар Тоҷикистон қадру қимати баланд

Б. ОРТИҚЗОДА. Ҳар бор вақти аз Самарқанд ба Душанбе омадан, албатта, устодро зиёрат мекардам. Он кас аз ҳаёти адабии Самарқанд, дӯстону шиносҳояшон пурсон мешуданд ва ҳамеша дар бораи меваҳои шаҳррези Самарқанд бо меҳру муҳаббат сухан меронданд. Доир ба ҳаёти дирӯзаву имрӯзай ин шаҳри бостонӣ китобҳои зиёде навишта бошанд ҳам, аммо барои кӯдакону наврасон боз бисёр ҷизҳои гуфтание ҳаст.

Ба насли наврас дар бораи ин меваҳои шакарбору ёдгориҳои қадимаи нотакрор, анъанаҳои хучаставу ойинҳои шоистаи ин шаҳр бояд китобҳо навишт. Гуфтаҳои устод маро водор соҳт ҳусусиятҳои хоси меваҳои Самарқандро амиқ дарк намоям, таърихи шаҳрро мукаммал омӯзам.

Солҳо гузаштанду ман қиссаҳои «Кишишзор» ва «Достони Самарқанд»—ро навиштам. Мавзӯи ин қиссаҳоро ба ман устод ба таври умумӣ хотиррасон карда буданд. Афсӯс, ки ин қиссаҳои маро хондан ба устод насиб Nagarдид. Ин қиссаҳо баъди вафоти он кас чоп шуданд...

Соли 1991

ДАРАХТИ ЧОВИД

Дари ҳавлий боз буду одамон даро-буро мекарданд. Гӯё дар ин ҷо маъракае мегузарониданд, ки пойи мардум қанда намешуд. Аз паси писаракону духтаракони хушсарулибос ду мӯйсафеди нуронӣ, ки ҷомаҳои нав дар бар ва саллаҳои оҳарӣ дар сар доштанд, оҳиста-оҳиста қадам ба ҳавлий ниҳоданд. Онҳо бомеҳр ба ниҳолҳои арҷаи сарсабз назар афканданд. Сабзаю себаргҳои зери онҳоро, ки дар шуои офтоб медураҳшиду зумуррадгун метофт, бо ҳавас тамошо мекарданд.

Баҳра бардоред ёрон,
Аз насими боғи мо.
Аз ҳавои соғу чун баҳмал ҳалими боғи мо.
Чун гирифтам аз ҳавои рӯи дунё ман нағас,
Нест, гуфтам, беҳтар аз боди ҳакими боғи мо.

Гӯё аз кучое як овози маргуладори меҳрпарвар ин мисраъҳоро тараннум мекарду ба гӯши мӯйсафедон оварда мера-

номдор хонад. Рӯзе дар Иттифоки нависандагон бо устод Мирзо Турсунзода рӯ ба рӯ омадам. Он кас аз кору борам пурсон шуданд. Тақдири китобамро фаҳмида гуфтанд, ки ҳикояҳоятро ба рафиқ Ҷалол Икромӣ супор. Ман мувофиқи гуфти он кас амал кардам. Аввалин китобам бо номи «Ҷиянҳои қишлоқиам» соли 1959 аз чоп баромад, ки мухаррири он Ҷалол Икромӣ буданд.

– Шояд баъди мудохилаи устод Мирзо Турсунзода китобҳоятон дар нашриёт бемонеа чоп мешуданд?

Б. ОРТИҚЗОДА. Адабиёт, эҷодкорӣ гӯё майдони ҳарбу зарб аст. Ҳар як асари нависанда худ аз худ бо осонӣ чоп шудан намегирад. Ин роҳ басо кӯҳу қӯталҳои душворгузар дорад. Дар байни солҳои шастум дар рӯзномаи «Маориф ва маданият» (ҳоло «Омӯзгор»), «Гули садбарг» ном қиссаам чоп шуданд. Аммо дар нашриёт он боз ба зиддият воҳӯрд. Муҳаррири китобам ба ман маслиҳат медод, ки қаҳрамони асосии қиссаи «Гули садбарг» – Амонро бояд ҳабс кунонам ва боз дигар «майда–чӯйда»–ҳоро ислоҳ намоям. Ислоҳи ин «майда–чӯйда»–ҳо ба ман маъқул набуданд. Ҳамин тавр, китобам дар нашриёт меҳобид...

Ниҳоят дастхати китоби «Гули садбарг»–ро ба устод супоридам. Он кас ба бемории худ нигоҳ накарда навиштаҳоямро дар табобатхона хонданд. Риштаи воқеаҳои қисса ба устод писанд афтод. Ҷандин калимаро бо ҳоҳиши муаллим ислоҳ кардам ва китоби «Гули садбарг» низ бо мудохилаи бевоситаи ин шахси бузургвор арзи вучуд кард.

Кадом хислатҳои Мирзо Турсунзода барои Шумо бештар писанд ҳастанд?

Б. ОРТИҚЗОДА. Пеш аз ҳама, хоксориву фурӯтании устод. Дуюм, он кас ҳеч гоҳ иродай худ, ҳоҳиши худро ба гардани каси дигар бор намекарданд. Эроду дарҳостҳои худро ба тарзи маслиҳат арз мекарданд.

– Хоксориву фурӯтании устод ба фикри Шумо дар чист?

Б. ОРТИҚЗОДА. Ба маданияти ниҳоят баланду дониши беҳад фаровони он кас вобаста аст.

– Оё устод аз Шумо дар ягон мавзӯъи муайянे асар навиштанро ҳоҳиш карда буданд?

доранд. Бахшида ба Ӯзбекистону адибонаш шеърҳои оташбор гуфтаанд. Солҳои Ҷанги Бузурги Ватанӣ ин байтҳои самимиву таъсирбахши устод Лоҳутӣ вирди забони мо буд:

Ӯзбакистон, ба далерони ту дил бохтаам!
Ба ҳунарҳои фаровони ту дил бохтаам,
Қад баرافрошта бартофтӣ аз худ ғаму дард,
Тег бардошта рафтӣ ту ба майдони набард,
Зада бар ҳастии бадҳоҳ, барафшондӣ гард.
Ман ба ин фатҳи намоёни ту дил бохтаам,
Ӯзбакистон, ба далерони ту дил бохтаам.

Ҳалқи ӯзбек аз шоир Абулқосим Лоҳутӣ ҳамеша миннатпазир аст ва ба нишони эҳтиром яке аз кӯчаҳои зебои шаҳри Тошкандро ба номи он кас мондааст. Устод Лоҳутӣ ва ҳамсарашон хонум Ситсилия Бону борҳо меҳмони тошкандиёну самарқандиён шудаанд. Ситсилия Бону мисли ҳамсарашон дар соҳаи адабиёт хизмати фаромӯшнашуданӣ мекунанд. Солҳоест, ки ба тарҷимиаи «Шоҳнома»-и безаволи Абулқосим Фирдавсӣ машғуланд. Ҷанд ҷилди шоҳасар аллакай дастраси хонандагони русзабон гаштааст.

Сипас Шароф Рашидов сари худро каме паст афканда ба суханҳои Бону гӯш дод ва ҳар замон сарашро ба нишони ризоият ҳаму рост мекард. Баъди ҳарфи Бонуро бодиққат гӯш кардан ҳамон лаҳза ба роҳбарони олимақоми вилояти Самарқанд бо овози паст чӣ дастуре дод, ки онҳо баҳри иҷрояш даст бар сина гузошта таъзим карданд.

Кормандони осорхона меҳмонони олиқадро ба даруни ҳавлӣ таклиф карданд. Дастарҳони хоксоронае густурда шуда буд. Рӯйи онро анвои меваҳо зебу зиннат медод. Шароф Рашидов як шингилангур ҳусайниро ба даст гирифта ба сарвари осорхона Абдукарим Фанизода рӯ овард.

– Ин ангур аз воиши худи устод Садриддин Айнӣ барин, – гуфт.

Абдулкарим бо сарҷунбонӣ ҳарфи ўро тасдиқ кард. Шароф Рашидов суханашро давом дод:

– Ман борҳо аз ин ҳавлӣ ангур ҳӯрдаам. Ниҳолашро худи устод шинондаанд. Ин хона барои ман хеле азиз аст. Дар

ин чо бисёр панду насиҳати устодро шунидаам. Адибони номдорамон Ҳамид Олимҷон,Faфур Ғулом, Абдулло Қодирӣ ва ғайра борҳо меҳмони ин хонадон шудаанд...

Шояд хонандай азиз донистан меҳост, ки ҳамсари устод Лоҳутӣ аз Шароф Рашидов чӣ таманно дошт. Тафсилоти он ҷунин аст.

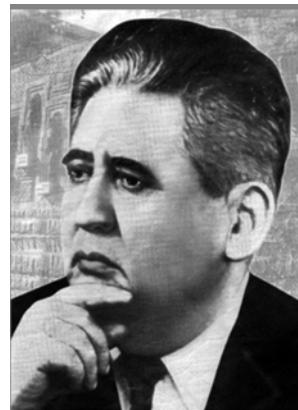
Устод Лоҳутӣ охирҳои умрашро меҳостааст, ки дар Самарқанд гузаронад. Манзилаш дар қарибиҳои майдони Регистон бошад. Ин орзуи шоир ду ҷиҳат дошт: якум, меҳост, ки бо устод Айнӣ зуд-зуд воҳӯрад, дарди дил кунад, шеър хонад. Дуюм, меҳост, ки ҳар вақт майдони Регистону гирду атрофи онро сайру гашт кунад, тасаввур намояд, ки гӯё дар кӯчаҳои Кирмоншоҳу Шероз, Исфаҳону Табриз қадам мезанд, вале сад афсӯс, ки ҷарҳи гардун ҳеч гоҳ бар муроди кас намегаштааст. Устоди бузургвор орзуи ҳавасҳои худро ба манзили абадиаш мебараад. Пеш аз вафоташ ба ҳамсараш Бону васияти карда будааст, ки охирин орзуву ҳаваси ўро вай ба амал оварад. Дар Самарқанд рафта наздикии Регистон мақом гузинад ва аз васияти шавҳарро ба ҷо овардани хеш шоду мамнун бошад.

Ситсилия Бону ана ҳамин васияти Лоҳутиро ба Шароф Рашидов арз мекунад. Роҳбари ҳизбу мамлакат ҳамон лаҳза ба роҳбарони шаҳр дар ин ҳусус дастуруламал медиҳад. Бону он лаҳзаҳо на фақат аз марҳамати Шароф Рашидов хурсанд буд, балки ҷунин ба осонӣ барор гирифтани корашро аз шарофати устод Айнӣ медонист. Расо ним аср пеш аз он Ситсилия Бону дар ҳамин ҳавлӣ гӯё риштai ҳаётӣ худро бо устод Лоҳутӣ пайваста буд. Мувоғиқатро бубинед, ки расо панҷоҳ сол баъд аз гузаштани он лаҳзаи фараҳбахш барои васияти шавҳари маҳбубашро иҷро кардан боз ин манзили баҳосият мададгораш мешавад. Вай ҷонд рӯз пеш барои иштирок ба ҷашни садсолагии устод Айнӣ омада буд. Аммо дар гӯшай хотир надошт, ки мушкилоташ ба ин сабуқӣ анҷом мепазирад. Ин ҳавлиро «Умеди дили ниёзмандон» меҳисобид...

Соли 2005

МУШКИЛКУШОИ ҶАВОНОН

Мубоҳиса бо нависанда Болта Ортиқзода

– Муаллими мӯҳтарам, имрӯзҳо дар сар то сари Тоҷикистон ва берун аз ҳудуди он ҷашни ҳаштодсолагии шоири ширинкалом, устод Мирзо Турсынзода давом дорад. Перомуни ин ҷашни фарҳунда дар рӯзномаву мачаллаҳои ҷумҳурий оид ба эҷодиёти ҳислатҳои хоси Мирзо Турсынзода мақолаҳову ёддоштҳо чоп шуданд. Маълум мешавад, ки устод Мирзо Турсынзода ба адибони зиёде сарпарастӣ кардаанду ба такомали эҷодиёти эшон таъсири назаррас гузаштаанд. Бигӯед, ки оё ин ғуна ғамхориву сарпарастӣ нисбати адибоне, ки барои қӯдакону наврасон менависанд, низ зуҳур мейфт?

Б. ОРТИҚЗОДА. Бешубҳа! Шахсан ҳуди ман аз устод Мирзо Турсынзода борҳо дастгириву меҳрубониҳо дидам. Ба рушду камоли эҷодиёти ман устод ҳиссаи пурарзише доранд. Барои он кас дар қадом жанру барои қадом синну соли одамон асар навиштани адибон фарқ надошт. Диққати устодро, пеш аз ҳама, ҷакидаҳои ҳомаи қаламкаш, истеъдоду ояндаи ў бештар ҷалб мекард. Барои ҳамин ба «раҳгардон» шудани адибони ҷавони боистеъдод пайваста ғамхорӣ мекарданд, бисёр гиреҳҳои майдони адабиёт бо мудоҳилаи устод қушода мешуд.

– Ба таври мушахҳас донистани баъзе аз ин ғамхориҳову меҳрубониҳо барои хонандагони сершумори «Анбоз» хеле шавқовар аст.

Б. ОРТИҚЗОДА. Нимаи дуюми солҳои панҷоҳум ман аввалин ҳикояҳои худро ҷамъ карда ба нашриёт супоридам. Солҳо мегузаштанду китобчаам чоп намешуд. Сабабашро пурсам мегуфтанд: Бояд ки ҳикояҳоямро ягон нависандай

Чумчук «– чӣ– чӣ» мегӯяд,
Медонӣ, чӣ мегӯяд?
– Дар мактаби чумчуқҳо.
Ман аълоҷӣ мегӯяд.

– Боракалло! – Таҳсин хонд набераашро бобо, - маро ақаллан даҳон кушодан намондӣ. Ана акнун ман як шеъри ачиби Ҷӯра Ҳошимиро меҳонаму китобро ба ихтиёри ту мегузорам. Бо завқ меҳонӣ. Дӯсти китобфурӯшам бехуда ҳам ин китобро китоби ғайриоддӣ нагуфта буд. Воқеан, гапаш муболига нест. Ту, Фарҳодҷон, дар кучо дидай ё шунидай, ки дар китоб ҳатто рақамҳо бо яқдигар гап мезананду баҳс мекунанд. Бодикқат гӯш кун:

Як бор гуфто Ду ба Се:
– Ҷанд аст ҷамъи Чору Панҷ?
– Шаш бошад ин ё Ҳафт? Э...–
Санчиш азобаш доду ранҷ. –

Ин ҳашт бошад? Ё ки Нӯҳ?
Э, ҳар чӣ бодо, бод: – Даҳ!
Нӯҳ ин шуниду гуфт: – Ӯҳ!
Даҳ лаб газиду гуфт: – Ваҳ!

– Чӣ тавр? – аз наберааш пурсид бобо.
Фарҳодҷон ба ҷои ҷавоб китобро аз дasti бобо гирифта шеърро худ хонд.
– Ҳӯш, маъни шеърро фаҳмидӣ? – саволи дигар дод бобо.
– Дар синфи мо ҳам ҷанд нафар бачаҳои дуҳону сехон ҳастанд. Се қарат се ҷанд шуданашро намедонанд, – гуфт Фарҳодҷон.
– Офарин, ҷони бобо, – аз ҷавоби набера ҳурсанд шуд амаки Муртазо. – Яъне шоири маҳбубамон ба воситаи ин шеър чӣ гуфтан меҳоҳанд?
– Дуҳону сехонҳоро боб кардаанд.
– Дуруст мегӯй, бо услуби бисёр ачиби, яъне рақамҳоро ба гап дароварда, сустхонҳоро сарзаниш кардаанд.

кӯза об мекашондаасту ба дигар корҳои амма ёрӣ мерасондааст. Ана, он ҷӯбҳову шонаҳои ба назарaton ба ду пули сиёҳ намеарзидағиро низ бачаҳо аз хонаи аммаи шоир овардаанд. Ин ҷизи назарногир дастгоҳи боғандагист. Пиразан дар хонаи худ бо ин дастгоҳ карбос мебоғтааст. Ба албатта, барои Мирзои хурдсол ҳам аз он карбос либосҳо медӯҳтанд. Фаҳмидед, нигораҳо ба ҳаёти шоир чи вобастагӣ доштаанд.

– Лекин ана, ин нигора ба ҳаёти Мирзо Турсунзода ҳеч хел даҳл надоштагист, – аробачаи бозишаклро ба даст гирифт Матлуба, – ё худ ин бозичаи набераи шоир бошад?

– Не, – гуфт омӯзгор. – Ман таъкид кардам, ки тамоми нигораҳо ба зиндагии шоир, ба эҷодиёти шоир саҳт алоқаманд. Он аробачаи нишондодаатро яке аз шогирдони мактаби рақами 82 соҳтааст. Албатта, ин рӯз не, зиёда бист сол пеш аз ин аробача – рамзи аробаи Ҳасани аробакаш. Устод Мирзо Турсунзода ба замми достонҳои маълуму машҳурашон «Ҳасани аробакаш» ном достоне ҳам доранд, ки бо забони содаву ширини ҳалқӣ навишта шудааст. Онро одамони oddӣ низ хонда лаззат мебаранд. Аз рӯи ин достон фильм шавқовар ҳам оғарида шудааст, ки шумо онро борҳо дидад. Мабодо дидани фильм мұяссаратон нашуда бошад, минбаъд албатта, ҳоҳед дид, аммо худи достонро хондан лаззати дигар дорад. Достон бо чунин сатрҳои равону ширина оғоз меёбад.

Пушт машқоб!
Боҳабар мардум!
Ба қафоят нигоҳ кун, нонвой!
Ҳой, ҳезумкаши варзобӣ,
Хари худро каш аз даруни лой.

Бо чунин дӯғу валвала омад
Ҳасани ошно аробасавор.
Одамонро ба ду тараф ронда,
Мегузашт аз миёнаи бозор.

Саволҳои шогирдон оид ба нигораҳои осорхонаву эҷодиёти Мирзо Турсунзода охир надоштанд. Чи кори хуб карда буданд, шогирдони мактаби миёнаи рақами 82– юми

пойтахт бист сол пеш аз ин. Албатта, осорхонаи мактабӣ доир ба ҳаёт ва эҷодиёти Мирзо Турсунзода худ аз худ ба вуҷуд наомадааст. Соли 1981 баҳшида ба ҳафтодсолагии зодрӯзи шоир аҳли илму адаби мамлакат ҳартарафа тайёрӣ медид. Дар мактаби 82-юми пойтахт ҳам ба ин ҷашни фарҳунда тайёрӣ медианд. Бояд гуфт, ки ба ташкили осорхона саҳми духтари шоир ва нависандай маъруф Ҳабибулло Назаров – Адолат Назарова қалон аст. Вай солҳои зиёде дар ин мактаб насли наврасро сабақ омӯхтааст. Дар бораи Мирзо Турсунзода хотироти зиёде дорад. Мирзо Турсунзода бо падараш аз бачагӣ бо ҳам дӯсту рафиқ буданд. Мирзо Турсунзода зуд–зуд ба хонаи онҳо меомад ва ҳамеша сӯҳбати адабӣ метафсид...

Адолат Назарова борҳо шогирдонашро ба зодгоҳи шоир – Қаратоғ бурда бо бисёр одамоне, ки ўро хеле хуб медонистанд воҳӯриҳо гузаронд, хотираҳои онҳоро навишта гирифтанд ва ҳар дафъа аз Қаратоғ нигораҳои нав ба нав ҷамъ карда меоварданд. Ҳоло дар мактаб зиёда аз ҳазор нигораҳову суратҳо ҷамъ оварда шудааст, ки барои эҷодиёти Қаҳрамони Тоҷикистон, Шоири ҳалқӣ Мирзо Турсунзодаро омӯхтан аҳамияти багоят қалон дорад. Аз экспонатҳои музей дигар мактабҳои шаҳри Душанбе низ фаровон истифода мебаранд.

Муҳаббати шогирдон ба шаҳсият ва эҷодиёти шоир бузург аст, онҳо меҳоҳанд, ки аз осорхона наслҳои оянда низ барҳравар шаванд.

Октябри соли 2001

БОЗ БАҲОР ОМАД

Бачаҳои азиз! Ман дар рӯзномаи «Анбоз» қариб панҷоҳ сол боз кор мекунам. Номи пештараи рӯзнома «Пионери Тоҷикистон» буд. Соли дуюми кор карданам боре ба идора як ҷавони хушсару либоси мавзунқомат, ки дар сар қулоҳи зебое дошт, омад. Ба кормандон салому алейк карда, дар паҳлӯи мудири шӯъбаи мактаб ва пионерон нишаст. Бо мудир дар чӣ ҳусус сӯҳбат карданд, дар ёд надорам.

Сипас ин ҷавон зуд–зуд ба идора меомад. Фаҳмидам, ки шавқи ин ҷо кор кардан доштаасту мудир барои санчиш ба ўаз қадом мактабе гузориш навиштанро фармуда будааст.

БЕҲТАРИН АРМУГОН

Амаки Муртазо мувофиқи ваъдаи худ ба набераи сеюмхонаш китоби муқовиааш ялаққосии суратдорро нишон дода гуфт:

– Ту, Фарҳодҷон, бачаи нектолей, дӯсти китобfurӯшам Бобозода китоби зеборо ба ман дода «инро ба набераатон баред, – гуфт, – ин китоб – китоби одӣ нест. Ин китоб ҳазинаи гавҳар аст. Беҳтарин армуғон ба набераи азиз».

Фарҳодҷон, китобро зуд аз дасти бобо гирифта ба сурати муқова ҷашм дӯҳт. Сурати духтарчаҳову писарчаҳоро бо ҳавас тамошо кард. Дар саҳифаи аввали китоб сурати марди зебоero дид, ки аз болои айнак бо табассум ба касе менигарад.

– Бобоҷон, ин сурати кист? – пурсиҷ Фарҳод, – ба кӣ нигоҳ мекунад?

– Ин сурати Ҷӯра Ҳошимӣ, шоири маҳбуби бачаҳо, – Посух дод амаки Муртазо, – он кас ба ту нигоҳ мекунанд.

– Ба ман?! – ҳайрон шуд Фарҳодҷон, – он кас маро аз кучо медонанд?

– Он кас туро мешиносад, – гуфт бобо. – Ҷӯра Ҳошимӣ ҳамаи бачаҳоро мешиносад ва ҳамаи бачаҳо низ он касро мешиносад.

– Ман Ҷӯра Ҳошимиро намешиносам, – гӯё ғамгин шуд Фарҳодҷон.

– Ту ҳам мешиносӣ! – Бо қатъият гуфт бобояш, – ҳозир ман як шеъри шоирро меҳонам, ту албатта онро азёд медонӣ, – ва пас аз фосилае бобо лаб ба такаллум кушод:

Чумчук «ҷӣ–ҷӣ» мегӯяд...

– Шуд–шуд, бобоҷон! – Фарҳод бо дасти росташ даҳони бобоҷонашро пӯшид. – Ман ин шеърро дар боғчай бачагон азёд карда будам, – сарсосема ва хеле ширин мисраҳои зеринро хонд:

– Барои калонсолон навиштан хуш аст ё барои кӯдакон?
Аз қадомаш бештар ҳаловат мебаред?

- На аз ину на аз он.
- Яке аз дигаре душвортаранд?

– Ин тавр гуфтан намехоҳам. Ман ҳангоми шеърҳои ҳаҷвӣ навиштан бештар ҳаловат мебарам. Ҳамин ки шеъри ҳаҷвиро навишта шудам, фикр мекунам, ки ба барҳам додани каму кости ягон соҳаи зиндагии ҳаррӯзаамон мададе расондам.

Бояд қайд намуд, ки муаллим Бобо Ҳочӣ қариб панҷоҳ сол боз бо мачаллаи ҳаҷвии «Хорпуштак» сару кор доранд. Бисёр шеърҳои ҳаҷвии устод дар ҳамин мачалла чоп шудаанд, сипас дар шакли китобҳои алоҳида дастраси умум гардидаанд.

- Мавзӯҳои шеърҳои бачагонаро аз кучо мегиред?
- Ҳамеша ба сӯҳбату ҳаракатҳои бачаҳо аҳамият медиҳам. Ҳаёти онҳо дар қадом шароите набошад, пур аз ачиботу пур аз ғароибот аст. Қисме аз онҳо ба гап чома мепӯшонанд, гуфтан мумкин, аллакай табиити шоирий доранду бекофия гап намезананд. Бачаero медонам, ки Белӣ ном саге дошт. Вай бо сагаш чунин гапзанон мекард:

– Белӣ! Ҷӣ хелӣ?

Илова бар ин бисёр мавзӯҳои шеърамро аз даврони бачагиам мегирам.

– Муалими азиз! Боварам намеояд, ки синни муборакатон ба 75 расида бошад. Қомати мавзуну чехраи бечирматонро дида гумон мекунам, ки ҳоло панҷоҳсола ҳам нашудаед. Сирри инро донистан барои бачаҳо ачиби аст.

– Сабаби дарозумрии хешро ман пеш аз ҳама аз хосияти шеър ва мустаҳкамии хотира медонам. Ҳам дар лаҳзаҳои ҳурсандӣ ва ҳам дар лаҳзаҳои хафагӣ мудом аз ашъори бузургони адабиётамон меҳонам. Шеър дар тамоми ҳолатҳои зиндагиам таскини дили ман аст. Илова бар ин, шеър азёд кардан хотири қасро қавӣ мегардонад. Ҳар касе, ки хотираи мустаҳкам дорад вай пириро намедонад.

- Садсола шавед, муаллим.
- Ташаккур.

Соли 2003

Мудир аз навиштаи ҷавон қаноатманд шуд ва роҳбарият ҷавонро ба кор қабул кард. Рӯзҳои аввал ин коргари нав ба назари ман ҷавони хеле камгапи ҳавобаланд намуд.

Рӯзҳову моҳҳо сипарӣ шуданду фаҳмидам, ки фикрам дар бораи ҷавони навкор ботил аст. Номи ҷавон Ҳакими Абдулмажид буд. Вай факултаи забон ва адабиёти Донишгоҳи давлатии Тоҷикистонро ҳатм намуда, барои кор омадааст. Дере нагузашта ман бо Ҳакими Абдулмажид дӯсти наздик гардидаам. Ӯ ҷавони хуштабъу хушгалом ва тавозӯйпешае буд. Барои навиштани мақолаҳову лавҳаҳо, очерхову гузоришҳо ҳамеша бо ҳам маслиҳат мекардем. Иншоҳоямонро байни ҳуд меҳондем. Зимнан фаҳмидам, ки дӯсти навам Ҳакимҷон шоир будааст. Ашъораш дар рӯзномаҳо пай ҳам чоп мешуданд. Соли 1962 дар китоби «Мужда», ки аз эҷодиёти адабони ҷавон тартиб дода шуда буд, ду шеъри дӯсти ман низ нашр гардида. Мо шеърҳои ҳамкорамон Ҳакими Абдулмажидро ҳонда хеле ҳурсанд шудем. Аз шеъри «Вақти гули олуча шуд» байти зерин:

Боз баҳор омаду шуд дилрабо,
Гӯшаи бօғу чаману кӯҳсор

борҳо дар фасли баҳорон гӯшаҳои рӯзномаи «Анбоз»-ро оро додааст. Ҳакими Абдулмажид вазни арӯзо ҳуб медонист ва дониши ҳудро ба ҷавонони ҳаваскор бедарег ёд медод. Вазни арӯзо вай аз падари бузургвораш, ки ҳуд низ гоҳ-гоҳ шеър мегуфт, омӯхтааст.

Афсӯс, ки бо ин рафиқи хеле ҳам мушфиқу меҳрубон дер кор кардан ба ман мүяссар нагардид. Миёнаҳои солҳои шастуми асри гузашта аҳли оилаи Ҳакими Абдулмажид ба зодгоҳи хеш – шаҳри Ҳуҷанд кӯҷ бастанд, аммо дӯстии ман бо ин марди начиб абадӣ бокӣ монд. Ҷӣ хуш, ки Ҳакимҷон хомаи шоириро ҳеч гоҳ ба канор нагузаштааст. Шеър бо Ҳакимҷону Ҳакимҷон бо шеър пайванд аст. Дар шеъри ба шоира Фарзона баҳшидааш ин байтҳоро меҳонем:

Боре, ки ба дўш баҳри эчод туро,
Сармояи умри шоду ношод туро.
Мақсуд талош кардӣ аз дасти ҳаёт,
То номи баланди шоирӣ дод туро.

Ин сатрҳоро дар шаъни худи Ҳакимҷон гӯем ҳам меарзад.

Дӯсти мо Ҳакими Абдулмажид ҳар лаҳзаи зиндагиро қимат медонад ва онро ба эҷоди сатрҳову байтҳову шеърҳои дилнишин сарф мекунад:

Як дақиқа! Ин ба ҷашми одамон
Нест ҷизе, то баёнашро сазад.
Як дақиқа! Лаҳзаи кам нест он!
Оварад васле, фироҷе беадад.
Гар ба қаъри зиндагӣ кардӣ назар,
Зеҳн монӣ, метавонӣ пай барӣ.
Лаҳзаҳои гарму сарди даргузар,
Гаҳ фараҳ, гаҳ қайфаре аз вай барӣ.
Ҳар дақиқа ҳукмрони лаҳзаест,
Лаҳза ҳуд таъриҳ дигар мекунад,
Ҳамҷу симоб он надонад ист чист –
Ҳаққу ноҳакро муқаррар мекунад.

Гулчини ашъори Ҳакими Абдулмажид дар китобҳои «Пайғоми сафед» (Хучанд – 1997), «Розҳои шукуфта» (Хучанд – 2004) ва дар бисёр баёзҳову китобҳои дастҷамъӣ манзури хонандагони бешумор гардонда шудааст.

Дӯсти арҷманӣ, Ҳакимҷон! Ҷашни ҳафтодсолагӣ муборак бод! Ба Шумо саломатии бардавом меҳоҳем, ашъори нав ба наватонро интизорем.

Соли 2006

онҳоро ба донистан ва омӯхтани аҷоиботи табиат зиёд мекунанд.

– Муаллими мӯҳтарам! Мегӯянд, ки ҳама чиз аз қӯдакӣ сар мешавад. Оё ин гап ба шеъру шоирӣ низ даҳл дорад? – пурсидам аз он кас.

– Ман мегӯям, ки ҳама чиз аз шири модар сар мешавад. Аар шири модар аз луқмаи ҳалол ҳосил шавад табиист, ки қӯдак шири ҳалол ҳӯрда қалон мешавад. Агар падару модар шахсони парҳезгору ҳалолкор, бомаърифату боғазилат бошанд, фарзандонашон низ ҳамин гуна инсонҳо ҳоҳанд шуд. Яъне қӯдак ба авлоди ҳуд меравад. Баъди волидайн ба тарбияи бача саҳми мактаб ҳеле қалон аст. Ман дар хурдсолӣ аз навозиши падару модар маҳрум шуда дар хонаи қӯдакон тарбия гирифтаам. Он ҷо ба баҳти ману ҳамсолонам мураббииҳои мушфиқу меҳрубон зиёд буданд. Вақте ки онҳо ба ҷонги зидди фашистони истилогар рафтанд, ман чунон гиристам, ки ба марги волидайн ҳуд ҷунун нагириста будам.

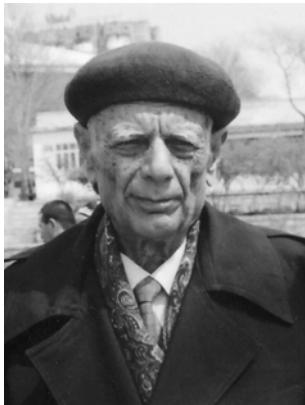
– Муаллими азиз! Аз солҳои мактабӣ медонистед, ки дар оянда ҳатман шоир ҳоҳед шуд?

Овони бачагӣ ҷун ҳамаи қӯдакон ман ҳам дар дил як олам орзухо доштам. Мехостам, ки бастакор шавам, рассом бошаму расмҳои аҷоибе қашам. Ҳатто аз синфи сеюм меҳостам, ки дар мактаби мусикӣ ҳонам. Вале як мураббиям, ки маро фарзандвор дӯст медошт, нағузошт, ки аз хонаи қӯдакон ба мактаби мусики равам. Омӯзгорони фанни адабиёт меҳру муҳаббати маро нисбати шеъру китоб зиёд намуданд. Ман шеърҳову достонҳоро бошавқ мекардам.

– Агар саҳв накунам, китоби аввалинатон, ки бо номи «Насими баҳорон» соли 1956 чоп шудааст, барои қалонсолон буд.

– Ҳо, ман аввал барои қалонсолон шеър менавиштам. Сабаби барои бачаҳо навиштанам ин матбуоти қӯдакон буд. Ҳангоми дар маҷаллаи «Машъӣ» кор карданам дар мавзӯъҳои гуногун шеърҳо лозим мешуд. Аксар вақт ҳамқаламон ваъда медоданду аммо шеърро дар вақташ навишта намемаданд. Маҷбур мешудам, ки ҳуд бинависам. Дар акси ҳол чопи маҷалла қафо мемонд.

АЗ ХОСИЯТИ ШЕЪР

Баҳори оламоро давом дорад. Ҳусну тароват ва файзу баракати онро шоирони хушилҳони мо бо ашъори тару тозаи ҳуд дар дидагонамон боз ҳам зеботару боз ҳам дилкаштар менамоянд:

Рӯзу шаб шуд баробар,
Ранги замин шуд дигар.
Чун фалла хок нарм аст,
Нафаси ҳаво гарм аст...
Дар роҳу рӯи марза
Шуд пойандоз сабза.

Ин сатрхоро шоири ширинкалом Бобо Ҳочӣ барои хурдтаракон навиштаанд. Ҳар як мисраъ, ҳар як ҳарфи ин шеър мисли худи хурдтаракон зебост ва мисли забони онҳо ширину гуворост. Барои ин синну сол шеър навиштан кори осон нест. Барои ин кор дили кӯдакона, ҷӯшу хурӯши кӯдакона ва ҳаёлоти бою рангини кӯдакона доштан лозим аст ва хурсандем, ки шоири маҳбубамон Бобо Ҳочӣ ҳамаи ин хусусиятҳоро доранд.

Баъди хоби яксола
Ҷома нав кунад лола.
Мисли кӯдаки пурноз
Наргис дида кунад боз.
Занад ба гӯш дубора
Бунафша гӯшвора.
Аз гул созад захира
Занбӯри асал шира...

Дар васфи баҳору зебоиҳои табиат Бобо Ҳочӣ баҳри хурдтаракон шеърҳои зиёде навиштаанд. Азбаски ин шеърҳо бисёр ҳам бо забони зебову ширин ва содаву равон эҷод шудаанд, зуд ба дили хурдсолон роҳ меёбанд. Шавқу ҳаваси

ДУНЁ БА УМЕД

Дар ин дунё одам ба ҳар коре, ки даст мезанад, ҳатман, самараашро бо ҷашми хеш мебинад, яъне кори хуб кунад пеш аз ҳама, ба худаш нағз, сипас аз ин нағзӣ дигарон низ баҳра мебаранд. Агар кас ба кори носавоб даст занад, албатта, натиҷаи кораш ба хубӣ намеанҷомад. Пас аз ин кор ба ҳеч кас нафъе нест.

Усмон ном бачае буд, ки ў нисбат ба кори нек кори бад карданро дӯст медошт. Ҷӯраҳояш, роҳгузарон, ҳамсаъҳо ҳамеша дар дasti вай қашқашакро мединанд. Вай худро мергани зӯр меҳисобид ва аз ҷандин мусичаву гунчишкро қир карданаш ифтиҳор дошт. Гунчишку мусичаҳо, ки ба одам ба гайр аз фоида овардан озоре надоштанд, аз дasti Усмони мерган дар азоб буданд.

Мӯйсафедони ҳамсаъ, омӯзгорон, ҷӯраҳояш Усмонро насиҳат мекарданд, ки рафтори бадашро партояд. Паррандагонро озор надихад, ки оқибати кораш хуб наҳоҳад шуд. Калонсолон аз дasti вай қашқашакро гирифта шиксата партофтанд. Аммо Усмон боз қашқашак месоҳту аз пай озори парандагон меафтод, панду насиҳат аз як гӯшаш медаромаду аз гӯши дигараш ҳамон лаҳза мебаромад, гап ба ў таъсир надошт.

Ҳар амали бадеро ҳам анҷоми баде ҳаст. Усмон дар ин хусус ҳатто лаҳзаси фикр намекард. Оқибат саҳт шатта ҳӯрду аз карда пушаймон шуд, аммо ин хеле дер буд. Медонед, вай чӣ ҳел шатта ҳӯрд? Гумон мекунед, ки падару модараши Усмонро барои бераҳмиаш нисбати паррандагон шикамсерӣ дошта заданд? Ин тавр не. Усмонро яроқи дӯстдоштааш қашқашак ҷазо дод. Ҷунон ҷазо дод, ки ҷанд рӯз аз баҳри мактабравию кӯчагардӣ баромад. Боре вақти гунчишкро паррондан санг ба девор барҳӯрду омада ба ҷашмаш зад. Қариб буд, ки кӯр шавад. Ана ҳамин тавр ҳар касе кори хуб кунад, хубӣ мебинад, бад кунад, бадӣ мебинад.

Ман дар ин ҷо мазмуни муҳтасари «Қавл» ном ҳикояи бисёр ҳам шавқовар ва пандомӯзи нависандай рангинҳаёлу ширинбаён Ғанӣ Ҷӯразодаро навиштам. Дар китобҳои ў ин гуна ҳикояҳои ибратбахш бисёранд. Нависанда Ғанӣ

Ҷўразода солҳои зиёдест, ки барои бачаҳои синну солашон гуногун–хурдтаракон ва наврасон ҳикояву қиссаҳо менависад. Хурдтаракон «Бобои Барфӣ», «Гулдон», «Изо», «Тарсончак» ва дигар ҳикояҳои эҷодкардаи нависандай дӯстдошташонро бо шавқу завқи зиёд меҳонанд. Ин ҳикояҳо онҳоро ба ростгӯиву поквичдонӣ, далериву нотарсӣ ва дигар хусусиятҳои беҳтарини инсонӣ ҳидоят мекунад. Ҳикояҳоро нависандай ба фаҳмиши идроки хонандагони хурдсоли худ бо забони фаҳмову ширин ва хеле завқбахш навиштааст. Онҳо кӯтох–кӯтоҳ буда, аз хонданаш кас сер намешавад.

Қиссаи нави ў «Ҳушёраки ман, ту кучой?», ки нашриёти «Адиб» дар шакли китоби алоҳида соли 2004 аз чоп баровард, хонандагони сершуморро шоду мамнун намуд. Мавзӯи қисса аз ҳаёти имрӯзаи мактабиён буда, бисёр саҳифаҳои он ибратбахш ва сабақомӯз аст. Афсӯс, ки тэъдоди ин китоби муғифид хеле кам буда, ба ҳоҳишмандони зиёд дастрас нест. Умед аст, ки минбаъд шароит боз ҳам хубтар мегардаду китобҳои нависандай бо нусхаҳои оммавӣ чоп мешавад.

Соли 2006

ДОИМ БО ШУМО

Бачаҳои азиз! Шумо бо шеърҳои шоира Мавҷуда Ҳакимова ҳанӯз аз боғчай кӯдакон шинос ҳастед. Шеъри «Арча»—ро на фақат шумову падару модаратон, балки бобову бибиатон низ аз ёд медонанд. Боз мисли «Арча» бисёр шеърҳои Мавҷуда Ҳакимваро аз китобҳои дарсиатон, аз китобҳои худи шоира хондаеду лаззат бурдаед ва бештари онҳоро аз ёд кардаед, зеро шеърҳои шоира хеле содаву равон ва самимӣ навишта шудаанд. Ҳубии шеърҳо боз аз он ҷиҳат аст, ки онҳо дар бораи лаҳзаҳои гуногуни ҳаёти ҳаррӯзai шумо баҳс мекунанд.

Дар рӯйи ҳавлии мо
Аҷоиб як бозӣ шуд.
Дар байнӣ хурдтаракон
Велосипедтозӣ шуд...

— Ба ҳаёли ман, ҳаёти ҳар як аҳли қалам мисли ҳаёти бисёр одамон пур аз аҷоиботу пур аз ғароибот аст. Дӯстони ғамхору меҳрубонро аз байнӣ адибон бисёр дидаам. Нимаи дуюми солҳои панҷоҳум шеърҳои ҳам барои бачаҳо ва ҳам барои қалонсолон навиштаамро ҷамъ карда китоб баровардани шудам. Сипас назди устод Бокӣ Раҳимзода бурдам. Он кас шеърҳоямро ба дасти шоири хеле ҳам боистеъдод ва дар он солҳо бисёр ҷавон Faffor Мирзо дода гуфтанд, ки хонда фикрҳояшро гӯяд. Faffor Мирзо баъди ҷанд рӯз ба устод гуфт, ки шеърҳои Ҳайдаршо аз шеърҳое, ки нашриёт чоп мекунад, камӣ надорад. Сипас муаллим Бокӣ Раҳимзода ба ҳам гуфтанд, ки шеърҳои барои бачаҳо навиштаамро ҷудо кунам. Гуфтаи устодро иҷро намудам.

Аз байн моҳҳо мегузашту китобам чоп намешуд. Фаҳмидам, ки чопи китоб нисбат ба рӯзномаҳо хеле душвор будааст. Рӯзе дар Бадаҳшон ҳоҳарзодаам Шоҳқамбар наздам омада гуфт.

- Тагой, ҳезед аз ҷоятон.
- Тинҷӣ аст? –ҳайрон шудам аз суханҳои Шоҳқамбар.
- Ҳезед, баъд мефаҳмад, – гуфт ў.

Ноилоҷ аз ҷо ҳестам.

— Акнун бираксед! –амр кард вай ва китоби аввалинамро, ки бо номи «Ҳамсинфони ман» дар Душанбе чоп шуда то ба шаҳри Ҳоруғ омада расидааст, ба ман дод.

Шодию хурсандии ҳамонлаҳзаминаамро бо сухан ифода карда наметавонам. Аз тамошои нахустин китобам серӣ надоштам. Аз шодӣ меҳостам ба баландтарин қуллаҳои кӯҳҳои Бадаҳшон парвоз намоям...

Бачаҳои азиз! Шоири маҳбуbaton дар давоми умри бобаракати худ ҳам барои шумо ва ҳам барои қалонсолон як олам китобҳое навиштаанд, ки агар онҳоро болои ҳам ҷинем аз кӯҳҳои осмонбӯси Помир ҳам баландтар мешаванд. Роҳи тайкардаи ҳаёти адиб пур аз ҳодиса–вокеаҳои пандомез аст. Барои инро донистан ягон кас мисли асарҳои худи ў беҳтару хубтар ҳикоя карда наметавонад. Ҳоҳед, ки ҳаёти шоирро дурусттар фаҳмад, асарҳояшро бихонед, боз аҷоиботи зиёдеро ҳоҳед фаҳмид.

Соли 2003

мачаллаи «Садои Шарқ» чоп шуда буд. Вайро ҳама мешинохтанд.

– Бо ҳамин дафтари машқи шеър абадӣ гум шуд? –аз хомӯш мондани муаллим истифода бурда пурсидам.

– Дар ин гуфтаҳоям ҳеч хел ачибот набуд, – суханашонро идома доданд устод. – Ман ба тақдир тан додам. Оҳиста-оҳиста дафтари шеър аз хотирам рафт. Чор моҳи соли ҳониш паси сар шуда, соли 1949 фаро расид. Рӯзе Толис як шумораи нави рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон»-ро (ҳоло «Анбоз») наздам оварда гузошт. Пиндоштам, ки ягон ҳикояи нави Толис чоп шудааст. Саҳифаҳои рӯзномаро аз назар гузарондам. Дар ягон саҳифааш ҳикояи Толисро наёфтам. Бо аломати «ҳикоя нест-ку» сӯяш нигаристам. «Рӯзномаро бодик-қат бубин»—гуфт Толис. Ман боз ба саҳифаҳои «Пионери Тоҷикистон» ҷашм давондам. Ана ҳамин вақт ачиботро ҳис кардам. Дар яке аз саҳифаҳо «Аълоҳонӣ» ном шеъре чоп шуда буду зераш номи ман меистод. Ҳуш аз сарам парид. Охир ман бо ҷунин ном шеър ҳам навишта набудам ба редаксия ҳам нағиристодаам.

– Шӯҳӣ накун, – гуфт Толис. – Ҷимҷит шеърро навишта ба рӯзнома фиристодию боз ҳудро ба нодонӣ мезанӣ. Табрик мегӯям.

– Охир ин шеъри ман не, – гуфтам. Толис дафтареро наздам гузошт. Аҷабо, ин дафтари гумшудаи ҳудам буд. Толис онро гирифта шеърҳояшро ҳондаасту баъд онро руст кардааст. Ба ман «сюрприз» кардан ҳостааст. Як шеъри андаке ба табъаш форидаро ҳуб таҳрир карда, сарлавҳаашро ҳудаш навишта ба редаксия супоридааст. Ростӣ, аз ин воқеаи ғайри-ҷашмдошт шодиу ҳурсандиамро дар дил ғунҷонда наметавонистам. Дар рӯзҳои аввали таҳсил дар мактаби олий Ҳудованд ба ман ҷунин дӯсти самимӣ, бовафоро дод, ки ба даргоҳаш басе шукргузор ҳастам. Ин дӯсти беҳад меҳрубони ман дар рушду равнақи адабиёти тоҷик хизматҳои шоистае кардааст. Бисёр ҳамсолону ҳамқаламонаш мисли ман аз ў меҳрубониҳо ғамҳориҳо диданд.

– Бигӯед, ки мисли ин ачиботи нақл кардаатон боз ачиботҳоро аз сар гузарондаед? Боз аз тарафи ҳамқаламон меҳрубониҳо диданд?

Бо ишораи довар
Ҳама ба пеш медавад.
Велосипеди Нодир
Аз ҷояш намечунбад.

Нодир аз ин зиқ нашуд:
Бардошт велосипед
Болои китфи ҳуд монд
Аз паси ҳама давид.

Дар ин чанд байт манзараи пурҷӯшу ҳурӯши мусобиқаи ҳурдтаракони велосипеддорро мебинему мисли ҳуди онҳо ҳушҳо мешавем, табассум мекунему меҳандем. Шеърҳои «Кӣ ҷолок?», «Аспаки ҷӯбин», «Қӯча», «Портфел –ошхона», «Не»—ро—мошин зад». «Ҳатто намеарзад ба ду» ва боз шеърҳои зиёди шоира дар ҳамин рӯҳия навишта шудаанд.

Мавҷуда Ҳакимова солҳои тӯлонӣ сармуҳаррири рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз») буд ва фаъолияти меҳнатиаш аз ҳамин рӯзнома оғоз ёфтааст. Вай барои ҳушсифату пурмазмун баромадани рӯзнома ҳамеша саъю қӯшиш менамуд ва «Пионери Тоҷикистон» низ барои ҳамчун шоир ном баровардани Мавҷуда Ҳакимова саҳми қалон дорад. Маҳз дар ҳамин солҳо адиба барои ҳурдтаракону наврасон шеърҳои зиёде навишт. Манзумаҳо ва достонҳои ў паси ҳам дар саҳифаҳои «Пионери Тоҷикистон» ва маҷаллаи «Машъал» чоп мешуданд. Ҳусусан, манзумаи «Телевизор қасал шуд», достони «Се ҷӯра» дар байни ҳонандагони сершумор басо шӯҳрат пайдо карданд.

Шоира Мавҷуда Ҳакимова зуд—зуд ба сафарҳо мебаромад. Бо ҳонандагони ҳуд воҳӯриҳо мегузаронд. Баъд аз сафар мақолаҳо, очеркҳо ва албатта, шеърҳо менавишт.

Боре Комитети Марказии комсомоли ҷумҳурий аз идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» ҳоҳиш кард, ки ҳонаҳои пионерии мактабҳои деҳотро аз назар гузаронида баёнот, дижем. Дар ин сафар ман ҳамроҳи Мавҷуда Ҳакимова будам. Ба ҳар мактабе, ки мерафтем, ҳурду қалон шоираро ҳушистиқбол мегирифтанд, аз ў ҳоҳиш менамуданд, ки шеър ҳонад, дар бораи китобхояш нақл кунад. Кори тафтиши ҳонаи

пионерон як сў мемонду базми шеър метафсид. Шоира мегуфт, ки Комитети Марказии комсомол ба чойи тафтиши хонаҳои пионерӣ бо хонандагон воҳӯриҳо гузарониданро мефармуд, айни муддао мешуд...

Он солҳо ба идораи рӯзнома духтарони бисёре омада аз Мавҷуда Ҳакимова доир ба соҳаҳои гуногун, ки ба ҳаёти минбаъдаи онҳо даҳл дошт, маслиҳат мегирифтанд, саволҳо меданд ва баъд аз назди шоира бо як ҷаҳон хурсандию қаноатмандӣ мерафтанд. Дар байни ин духтаракон шеърнависҳо кам набуданд. Адиба бо ин гуна духтарон дуру дароз сӯҳбат мекард, камбудии шеърашонро мефаҳмонд. Шеърҳои онҳоро таҳриру тасҳех мекард, сипас сарсуханчае навишта хонандагони сершумори «Пионери Тоҷикистон»—ро бо аввалин чакидаҳои қалами ин духтаракон шинос менамуд.

Ӯ ҳаёти пурҷӯшу хурӯше дошт. Кори мунтазами рӯзнома, шабзинндадориҳо барои эҷоди шеърҳои нав, воҳӯриҳои бешумор бо муҳлисони ашъораш, сафарҳои эҷодӣ ва ғайра. Маҳз бо ташаббуси бевоситаи вай дар саҳифаҳои рӯзномаи шумо дар он солҳои дур «Клуби дугонаҳо», «Клуби муҳбирони наврас» ташкил шуда буданд ва ин маҳфилҳо солҳои зиёд фаъолияти худро давом доданд.

Бо маслиҳатҳои ин клубҳо як зумра муҳбирони наврас ба камол расиданд, духтарони зиёде соҳиби касбу ҳунари дӯстдоштаи худ шуданд.

Панҷуми май соли ҷорӣ ба зодрӯзи адибаи боистеъод ҳафтод сол пур шуд. Афсӯс, ки марги бераҳм ўро дар айни камолоташ аз байни ҳамқаламонаш бурд, лекин, бачаҳои азиз, Мавҷуда Ҳакимова бо шеъру таронаҳои худ, қиссаҳову достонҳои худ ҳамеша бо шумост.

С оли 2002

ҲАЁТИ ПУР АЗ АЧОИБОТ

Устоди мӯҳтарам Маҳмадалишоҳи Ҳайдаршо зуд–зуд ба идораи рӯзномаи «Анбоз» меоянд. Дар бораи китобҳои хондаашон, воҳӯриҳои бо хонандагони бешумор гузарондаашон бо ҷӯшу хурӯш ҳарф мезананд ва дар охир «дасти хушк наёмадам»—гӯён аз шеърҳои тозанавиштаашон ҷандоро рӯи миз мегузоранд. Мо хурсанд мешавем, ки муаллим Ҳайдаршоро ҳамеша хушчакҷау ширинашкан, ҳамеша чусту ҷолон мебинем. Дар саҳифаҳои рӯзномаҳо мунтазам чоп шудани шеърҳояшон, мақолаҳои публицистиашонро хонда, баҳра мебарем. Орзу мекунем, ки мисли устод сергайрату дилҷавон (моҳи апрели соли ҷорӣ синни муборакашон ба 75 расид) бошем.

Рӯзе аз муаллим ҳоҳиш кардем, ки таърихи бори аввал чоп шудани шеърашонро нақл кунанд.

— Бори аввал чоп шудани шеърам барои дигарон чӣ қайфияте дорад, намедонам, vale барои худам ачиб буд.

— Кошкӣ, мо ҳам ин ачиботро мефаҳмиDEM.

— Сабр кун, ҳозир мефаҳмӣ, — гуфтанд муаллим ва суханашонро давом доданд:

— Соли 1948 дар курси якуми Дорулфунун, ки нав бунёд ёфта буд, меҳондам ва «боигарӣ»—и худ дафтари шеърҳои навмашқонаамро ҳамроҳам бардошта мегаштам. Як рӯз ана ҳамин «боигариам» гум шуд ва тамоми ҳастиамро ғам фаро гирифт. Ба гӯшам ҳарфи омӯзгорон намедаромад. Шарикдарсам Пӯлод Толис маро таскин дода гуфт, ки ин қадар гусса нахӯрам. Агар Ҳудо дар пешонаат шоир шуданро навишта бошад боз шеърҳои бисёр эҷод ҳоҳӣ кард. Шеърҳои дафтарат он қадар зӯр ҳам набуданд. Ҳамааш навмашқона. Минбаъд шеърҳои хуб менависӣ.

Ба гапҳои Толис бовар кардам, чунки он вақт аллакай ҷанд ҳикояҳои ў дар рӯзномаҳо чоп шуда буданд. Илова бар ин мактуби кушоди устод Айнӣ оиди ҳикояҳои Толис дар

газали хеле хуби шоир мисол овардй. Дар зиндагй одамоне ҳастанд, ки нобарориву бемуваффакиятии кору бори худро аз фалаки «качрафткор»—у ҳимоятгаре надоштан медонанд. Лоик ин турфа одамонро саҳт мазамат кардааст.

Бевафоии ҳаёт аз бевафоии ман аст,
Норасоиҳои баҳт аз норасоии ман аст...
Толеи ноошноям гар ба ман ёрӣ накард,
Айби нодилёбию ноошноии ман аст.

Барои ба мақсад расидан фақат чидду ҷаҳди худи одам лозим аст. Тамоми нокомиву бебарориҳо самараи ноустувории худи одам аст, ин байтҳои шоир ба як қисм ҳамсабақони шумо низ даҳл дорад. Сабаби аз ҷандин фанҳо баҳои паст гирифтани худро аз муаллимони «бадқасд»—у «саҳтгир» медонанд, ваде ҷизи асосӣ: танбаливу коҳилии худро ба назар намегиранд.

– Муаллим, падарам шеърҳои Лоикро шеърҳои классикӣ мегӯянд, – рӯ овард Лайлімоҳ сӯи омӯзгор. – Фикри шумо чӣ?

– Падарат дуруст гуфтаанд. Ҳамаи шеърҳои Лоик лангардору пурмаънӣ ва ба мавзӯъҳои муҳими зиндагӣ баҳшида шудаанд. Ҳар як шеъру ҳар як байт, ҳар як сатру ҳар як гапи шоир дилҳоро ба ҳурӯш меоварад, ба кас шодию сурур мебахшад, ба фикру андешаи чуқур меандозад. Шеърҳои...

– Муаллим, масалан, ягон шеъри Лоикро бо шеърҳои классикон мӯқоиса кардан мумкин? – сухани омӯзгорро бурид Лайлімоҳ.

– Бисёр шеърҳояшро бо шеърҳои классикӣ ба як тарозу гузоштан мумкин, – гуфт омӯзгор. Ба ғайр аз он, ки Лоик истеъоди баланди худодод дорад, вай аз ҳурдӣ пайваста адабиёти ниёғонро меомӯзад. Адабиёти ниёғон мисли баҳри беканор аст. Лоик ҷун ғаввоси моҳир аз ин баҳри сухан дурданаҳо ба даст меорад. Аз адабиёти классикӣ баҳра мебарарад, ҳатто баъзан бо шоирони гузашта, гӯё мусобиқа мекунад. Ба ҷунин байти Нахлии буҳорой:

Сад гуна доф дар чигару ҳанда мезанам,
Бедардро ҳаёл, ки ман дар фарогатам.

Ҳангоми ҳамин гуфтугузор бародари Фарҳодҷон, Фарруҳ омад. Вай китоби зеборо ба дasti додаракаш дидо аз бобоҷонаш гила кард, ки барои ӯ низ китоб наовардааст.

– Китоби дар дasti Фарҳодҷон буда барои ҳамаатон, гуфт бобо, – шеърҳои ин китобро ҳурду қалон, ҳама бо шавқу завқ меҳонанд. Ту, Фарруҳҷон ҳозир дар синфи шашум меҳонӣ. Насиб бошад баъди панҷ— шаш сол мактаби миёнаро ҳатм карда посбони Ватан мешавӣ, хизмати ҳалқу мамлакатро бо сари баланд ба ҷо меорӣ. Даҳҳо шеърҳои ин китоб дар бораи посбонҳои Ватан аст, дар бораи онҳое, ки дар сафҳои Артиши миллий хизмат доранд. Ватанро ҷавононе посбонӣ мекунанд, ки соҳиби ақлу заковат ва ҳушӯру ҷусту ҷолоканд. Душвориҳоро бо сабру тоқат паси сар менамоянд.

Ҳар касе, ки иродай қавӣ дораду барои навигариҳои нав ба нави илму техникаро омӯхтанд пайваста мекӯшад, ҳатман ба комёбииҳо мерасад. Як боби қалони ин китоб дар бораи хизмати Ватан – Модарро бо сарбаландӣ ба ҷо овардан, мушкиниҳоро паси сар намудан, қарзи фарзандиро назди Ватан ва Модар бо сари баланд иҷро намудан баҳшида шудааст. Номи ин гӯшаи китоб «Аскар чӣ менависад?» мебошад. Шеърҳои дар ин гӯша буда ҷун ҳамаи шеърҳои ин китоб бо самимиятиву таъсир— баҳшиаш ҳонандаро ба ҳаяҷон меорад.

Фарруҳҷон! Шеърҳои ин гӯшаро бодикат ҳонда лаззат бар. Шеърҳои ин гӯша барои ба хизмати Ватан тайёр шуданат мададгор аст. Ку, андеша намоем, киро аскар меномидаанд:

Аз ӯҳдаи ҳама кор
Осон барояд аскар,
Лозим шавад ба оташ
Тозон дарояд аскар.

Саҳтӣ расад ба саҳтӣ,
Одат кунад ҳамоно.
Аскар бувад фидокор,
Аскар бувад тавоно.

Ингуна кас набошад,
Бошад чигуна ӯ кас?

Пас ў набошад аскар,
Аскар набошад ў пас.

Ин гуна байтҳо, ки ба назари мо кору бори аскарро хеле хуб чилвагар менамояд, дар китоби Ҷӯра Ҳошимӣ хеле бисёранд. Ин китоб «Бачаҳову қӯчаҳо» ном дорад, ки ба ихтиёри шумо, набераҳои азизам, аст. Орзу мекунем, ки нашриётҳои мо минбаъд серпулу бобаракат мешаванд ва ин хел китоби аҷоибу гароибро на ҳазор нусха, балки даҳҳо ҳазор нусха чоп мекунанд, то ки ба ҳамаи бачаҳои чумхуриямон дастрас бошад.

АЗ АЧИБ ҲАМ АЧИБТАР

Бачаҳои азиз!

Нашунидам, надидам, нафаҳмидам нагӯед. Ҳабар медиҳем, ки чанд рӯз пеш нашриёти «Маориф ва фарҳанг» китобро аз чоп баровард, ки мислашро то имрӯз надидаед ва нахондаед. Китоб аз аҷоиб ҳам аҷоибтару аз гароиб ҳам гароибтар аст. Ин сатрҳоро ҳонда мегӯед, ки ҳамааш воҳима. Китоб ғайриоддӣ намешавад, балки шавқовар, пурмазмун, аз ҷиҳати ороиш зебову дикқатрабо мешавад.

Барои он ки ба гуфтаҳои мо бовар кунед, аз китоби ғайриоддӣ чанд байт мисол меорем.

Ба ҷашмакам шунидам,
Бо гӯшакам бидидам.
Оё дуруст кардам?
Ё нодуруст кардам?

Бо пой ҳат навиштам,
Бо даст раҳ бигаштам,
Оё дуруст кардам?
Ё нодуруст кардам?

Ҳӯрдам китобро ман
Ҳондам кабобро ман
Оё дуруст кардам?
Ё нодуруст кардам?

– Муаллим, ман шунидам, ки Лоиқ шоири бисёр ҳам ҳавобаланд будааст. Ин суханҳо ростанд? –пурсид Муҳаммад ном ҳонанде.

– Ин ҳама гапҳои қӯчагӣ, – гуфт муаллим. – Бо Лоиқ шахсан шинос ҳастам ва борҳо ҳамсӯҳбат шудаам. Вале ягон бор ҳавобаландию такаббури ўро надидаам. Ҳоксориву фурӯтаний одати хоси одамони бузург аст.

– Мо ҳамин ҳоксерию фурӯтаниро дар шеърҳои шоир диди метавонем? –пурсид боз Муҳаммад.

– Албатта, мутаассифона шумо, шогирдони азиз, вақти шеърҳонӣ ба мазмуни он дуруст аҳамият намедиҳед, вагарна ҷунин ҳусусиятҳоро дар шеърҳои шоирни ширинкалом худ мушоҳида мекардед. Ба ин байтҳо таваҷҷӯҳ фармоед:

Сад баҳрро гузаштаму дар соҳилам ҳанӯз,
Сад боғ мева чидаму беҳосилам ҳанӯз...
Бишнида асрҳои аср андарзи шоирон,
Касби камол кардаву нокомилам ҳанӯз.

Аз ин мисраъҳо то ба қадом дараҷа ҳоксору фурӯтган будани шоирро мефаҳмад.

«Сад боғ мева чидаму беҳосилам ҳанӯз». Мақсади асосии вай шеърҳои олимазмун навиштан аст. Бигузор ба шеърҳои ўҳуди ҳалқ, ҳуди одамон баҳо диҳанд, чӣ ҳел инсон будани шоир дар шеърҳояш ифода ёфтаанд:

Пеши ҷашми замона неку бадам
Дар сухан ошкора ҳоҳад монд.

– Муаллим дар як ғазали шоир ҷунин байт ҳаст:

То нахӯрдам пешпо, бар роҳ нанмудам назар,
Шеърҳоям гар дурустанд, аз ҳатоии ман аст.

– Инро чӣ ҳел фаҳмидан мумкин? –пурсид духтараке.

– Бисёр осон, – посух дод омӯзгор. – Яъне, шоир мекӯшидааст, ки нуксони дар як шеър содир кардаашро дар дигар шеърҳояш такрор накунад. Ту, духтарам ин байтро аз як

МАФТУНИ ҶОЗИБАИ ШЕЪР

Як гурӯҳ хонандагони синфҳои нӯҳуму дахум ҳамроҳи омӯзгори фанни адабиёт Қурбон Муҳаммадӣ оҳиста— оҳиста рӯ ба саҳро ниҳоданд. Нимаи дуюми моҳи май бошад ҳам, саҳрову кӯҳу кӯтал сабзапӯш буд. Баҳор бо тамоми ҳастияш ҳукмронӣ дошт. Аз байнӣ рустаниҳои зумуррадгун ҳар ҷо – ҳар ҷо лолаҳасакҳо чун чатри лаъл медураҳшиданд. Садҳо хел гулу гиёҳҳои худрӯи баҳорӣ ҷашм мерабуданд. Чӣ қадар зебост ғасли баҳор! Чӣ қадар дилкушост ғасли гулбасар.

– Муаллим Лоиқ ҳеле ҳушбахт будааст, ки дар ҷунин айёми зеботарин таваллуд ёфтааст, – гуфт яке аз духтарон аз сабзаву себаргаҳо ҷашм наканд.

– Шоирони маҳбубамон Мирзо Турсунзода, Муҳаммад-ҷон Раҳимӣ, Абдусалом Дехотӣ низ дар баҳорон таваллуд шудаанд, – сухан оғоз кард омӯзгор. – Мебинам, ки шумо аз тамошои қудрати баҳор – саҳрои гулпӯш серӣ надоред. Ҳамин нузҳату зебоии баҳорро Лоиқ ҳам тасвир кардааст?

– Ҳо, – гуфт ҳонандай синфи дахум Раҷабмурод ва бо ҳоҳиши муаллим ин мисраъҳоро вирди забон соҳт:

Эй, ҷамоли баҳру бар, шод омадӣ,
Эй баҳори сабзу тар шод, омадӣ¹.
Тозакориҳотро қурбон шавам,
Мисли ҳар соҳибҳунар шод омадӣ...
Аз қадамҳоят дилам гул мекунад,
Эй арӯси раҳгузар, шод омадӣ,
Дар ҷағи ҳар майсаат мачрои ризқ,
Баҳри абнои башар шод омадӣ...

– Ташаккур, Раҷабмурод, шеърро бисёр хуб ҳондӣ, оғарин. Дар ин шеър на фақат манзараҳои фараҳбахши баҳор тасвир меёбад, балки ғасли баҳор ҳамчун асоси зиндагии ҳаррӯзӣ мо таъқид шудааст. «Дар ҷағи ҳар майсаат мачрои ризқ». Дар ин мисраъаки оддӣ як ҷаҳон маънни ҳаёт ниҳон аст.

Сартосари ин китоб аз ҷунин шеърҳои ачибу гарӣ иборатанд. Табиист, ки ин гуна шеърҳоро ҳонда лаҳзае ба фикр фурӯ мераҳад ва қалимаҳоро ҷо ба ҷояш гузошта меҳонед. Шояд дар саҳифаҳои аввал қалимаҳоро ҷо ба ҷо гузошта ҳондан душвор афтад, аммо баъди ду-се шеърро ислоҳ карда ҳондан шумо таҷриба «ҳосил» мекунед. Аз паи ислоҳи шеърҳо афтода пай намебаред, ки ҳама шеърҳои китобро ҳонда ба оҳир расондаед, ҳатто эрод мегиред, ки дар ин китоби ғайри-оддӣ шеърҳо хеле каманд, меҳоҳед, «камбудиҳои ҷиддӣ» бисёр бошанду шумо аз як лаб ислоҳ намоед.

Медонед шеърҳои ин китоби ғайриоддиро кӣ навиштааст?

– Ҷӯра Ҳошимӣ! – бо як овоз мегӯед шумо.

– Дуруст, ин шеърҳо ба қалами шоири маҳбубамон Ҷӯра Ҳошимӣ тааллук дорад. Ба навиштани ин гуна шеърҳои сеҳрангез танҳо ҳомаи сеҳрангези Ҷӯра Ҳошимӣ қодир аст. Дар бораи мақому аҳамияти ҷунин шеърҳо Ҷӯра Ҳошимӣ ба таври муҳтасар бошад ҳам шарҳу эзоҳ додаанд.

Биёд, бачаҳо шоири маҳбубамонро бо ин китоби ҳеле ҳам зебову акоиб табрику муборакбод гуфта орзу намоем, ки боз бароямон китобҳои нав ба нав навишта ҳадя намоянд.

Январи соли 2009

¹ Ин мисраъ аз Шамси Табрезӣ.

САРОЯНДАИ ОРЗУХОИ ДИЛИ ҖАВОНОН

Аминчон Шукӯҳӣ дар адабиёти мусир ҳамчун сарояндаи қалби пурҷӯшу хурӯш, эҳсосоти поку нафиси ҷавонон шӯҳрати хоса дорад. Ҳусусан, солҳои панҷоҳуму шастум шеърҳои шоири шириналому нозукбаён вирди забони ҳазорон наврасону ҷавонон буданд. Шеърҳои кӯтоҳ–кӯтоҳу дилнишини шоирро аз қабили «Як назар чун дӯхтӣ рафтӣ», «Ба роҳи ту», «Мепарварам», «Бӯ кардам», «Мегузарӣ», «Ман шаби васли туро мекобам», «Воҳӯрем»,

«Андаке ист», «Маро танҳо ту бинмудӣ фаромӯш» ва мисли ҳамин боз шеърҳои зиёдро дар ҳама ҷо меҳонданду мешунидан. Ба аксари ин шеърҳо оҳангозон оҳангҳои фораму дилпазир баста буданд ва ин сурудҳо пайваста аз радио шунавонда мешуданд. «Садои дил» ном китobi Аминчон Шукӯҳӣ, ки соли 1957 ҷоп шуда буд. Гуфтан мумкин, дар он солҳои дур китobi рӯимизии муҳлисони шеър ба шумор мерафт.

Минбаъд ҳам шоир муҳлисони ашъорашро бо шеърҳои тару тозаи худ шод менамуд. Ҳусусан, шеърҳои аз силсилаи «Муҳаббат ва оила» навиштааш дар байни хонандагони бешумор шӯҳрати беандоза пайдо кард ва номи шоирро низ хеле маълуму машҳур гардонд.

Сабаби дар байни хонандагон, алалхусус, миёни ҷавонон ин қадар шӯҳрат ёфтани ашъори шоир дар чӣ буд? Аминчон Шукӯҳӣ муҳаббати соғу беғубори ҷавонон, орзуви омоли онҳо, тапиши дили бекарорашонро бисёр ҳам самимиву табиӣ тасвир мекард. Шеърҳо ба забони сoddavу фаҳмо ва дилнишини бо сабки ҳалқӣ наздиқ ҷӯд мешуданд ва зуд ба дилҳо роҳ мейғтанд.

Дар назар чунин мерасид, ки гӯё навиштани ин шеърҳо бисёр ҳам осон аст. Ҳар як шоир ҳоҳад, чунин шеърҳоро навиштан мегирад. Аммо дар зоҳир ҳамин тавр менамояд, вале дар амал корест басо душвор ва на ба ҳар як ҷӯдкор

намоянд. Дар ин маҳфилҳо адибон бо навбат иштирок намуда ба шогирдони адабиётдӯст сабак диҳанд, то аз байни онҳо ҷӯдкорони варзида ба камол расанд. Мехостанд, ки замине дошта бошанду дар он дехқонӣ кунанд. Орзу доштанд, ки девони мукаммали ашъорашонро бо дастони худ мураттаб созанд...

- Кадом хислатҳои шоир дар хотири шумо абадӣ монд?
- Шоир Лоиқи Шералий марди боаҳду паймон буданд. Ба хурду бузург въъдаи додаашонро ҳатман иҷро мекарданд. Ба ягон фарде надидаам, ки кина гирифта бошанд.
- Ҷояшон ҷаннат бошад.
- Илоҳо!

Моҳи майи соли 2001

АЗ ШОҲБАЙТҲОИ ШОИР

Одамӣ гоҳ аз ғуруру худписандӣ, худсарӣ,
Қатра чуста баҳрро гум мекунад.

Бевафоии ҳаёт аз бевафоии ман аст,
Норасоиҳои баҳт аз норасоии ман аст.

Надониста басе рашки сару сомони мо доранд,
Даруни дил ҳазонрез асту худ гулпӯш мегардем.

Дастаи дар мекашад аз остинам ҳар сахар,
Эй ки берун меравӣ ин остоно гум макун.

Пасту болои ҷаҳон болои ҳам ғам медиҳад,
Бо ту яқсон менамуд ҳам пасту боло модарам.

Гар ба мақсад мерасидам, роҳи ман кӯтоҳ буд,
Ин қадар раҳҳо дароз аз роҳпоии ман аст.

дафтари гафс имрӯз дар бойгонии шоир нест. Кошкӣ аз ягон ҷо пайдо мешуд...

– Дар айни ҷӯшу хурӯши эҷод касе ояд чӣ кор мекарданд?

– Дар ин гуна лаҳзаҳо оҳиста рафта дарро мекушодам. Бо дасташон ишораҳо мекарданд. Маънни ишораҳо таҳминан чунин буд: меҳмон андаке сабр кунад ё худ шоир ҳамин ҳоло вақт надорад. Баъзан бо шӯҳӣ мегуфтанд: ҳар касе, ки ба шеърнависиам ҳалал расонад, вай «душмани ҳалқ» аст, вале чи чора, аз бисёрии ёру дӯстон мани мискин аксар вақт «душмани ҳалқ» мешудам.

– Дар хона аз чӣ норозӣ буданд?

– Агар таоми дилҳоҳашон тайёр набошад, мабодо, ба ҷизҳои рӯйи мизи кориашон даст расонем, беичозат китобро ба касе дижем, хафа мешуданд. Дар кучо будани ҳар як китобро дар ҳӯҷраи кориашон хуб медонистанд.

– Баъди анҷоми шеъри нав ҳолаташонро мегуфтед?

– Ба ҳаёлам баъди эҷоди шеъри нав мисли модаре, ки фарзанд таваллуд мекунад, шоду ҳурсанд мешуданд. Шеъри навро бароямон меҳонданд. Мо таъриф мекардем. Ҳушҳол мешуданд. Ҳар як китоби ба тозагӣ ҷоп шудаашонро мисли атргули ҳушрангубу дергоҳ мебӯиданд, аз бӯйи рангу дастгоҳҳои ҷопхона сер намешуданд. Дар чунин лаҳзаҳо ҳурсандиашон ба замину осмон намегунцид.

– Муносибати шоир бо фарзандон чӣ гуна буд?

– Фарзандонашонро бағоят дӯст медоштанд. Ҳама ба камол расида бошанд ҳам, ҳангоми андаке нотобиву noctūrī онҳоро ба ҷону ҳолашон намонда ҳатман ба дуҳтур мебурданд. Вақти тӯйи духтарон, ба хизмати ҳарбӣ рафтани писарон мисли кӯдак зор-зор мегиристанд. Ба таҳсили фарзандон аҳамияти маҳсус медоданд. Бо онҳо мувофиқи синну солашон муносибат доштанд: писари қалониам Диловарҷонро додари мо мегуфтанду духтари ҳурдӣ Мумтозро ҳоҳаракам. Мумтоз ба апаи Лоик Ҷӯҳаррама ҳеле монанд аст. Дигар фарзандонро ҳам бо суханҳои пур аз меҳру муҳаббат ном мебурданд.

– Дар дил чӣ орзухо доштанд?

– Орзухояшон бисёр буд. Мехостанд, ки дар баъзе мактабҳо маҳфилҳои адабии мунтазамамалкунанда ташкил

муяссар мегардад. Дар адабиёт инро «саҳли мумтанеъ» меноманд. Яъне дар назар бисёр соддаю аммо навишташ ба ҳар кас даст намедиҳад.

Бачаҳои азиз! Аминҷон Шукӯҳӣ байни дӯстдорони қаломи бадеъ на фақат ҳамчун шоир, балки ҳамчун нависандай моҳир низ шинохта шудааст. Ҳикояҳои «Шаҳло», «Шифо ҳоҳари Шаҳло», ки ба ҳамроҳии нависанда Ҳилолиён Аскар навиштааст, шӯҳраташ байни ҳонандагони бешумор аз шеърҳои лирикиаш кам набуданд. Қиссаҳои «Имзои шахсӣ» (ҳамроҳи Ҳилолиён Аскар), «Парии ҷазира», романи «Печу тоби роҳҳо» (бо Ҳилолиён Аскар) эҷод кардааш истеъоди бисёр ҳам хуби ўро дар соҳаи наср нишон медиҳад.

Ба шумо, ҳонандагони ҳурдсол, ҳаминро ҳам хотиррасон мекунем, ки шоир, нависанда, драмнавис Аминҷон Шукӯҳӣ кӯдаконро бисёр ҳам дӯст медошт. Барои ҳурдтарақон як силсила шеърҳое навиштааст, ки аз рӯи услуби хоси шоир ширину равон ва ба лафзи кӯдакон ҳеле ҳам наздик мебошанд ва ҳондану азбар карданашон сахлу гуворост.

Чӯҷаҷае буд,
Номаш Маллаҷа,
Дар сари ҳуд дошт,
Вай як саллаҷа.

Маллаҷа як рӯз
Як дон шолӣ ёфт,
То ҳӯрад онро,
Чои холӣ кофт.

Ин сӯ медавид,
Он сӯ медавид.
Шолиро vale
Маҳкам мегазид.

Шолӣ якбора
Ба гап даромад.
Аз нӯли чӯча
Берун баромад.

Бачаҳои азиз! Худ мушоҳида кардед, ки ин сатрҳо чӣ қадар ҳам соддаву хушсадоянд. Узр меҳоҳам, ки дар ҷои хеле ҳам шавқовари шеъри «Маллача» ист кардем. Давоми шеър бисёр ҳам ачибу шавқовар аст. Шумо ҳозир ҳатман мегӯед, ки давоми шеъро аз кучо ёфта ҳонем. Китоби шоир дар фурӯш набошад.

Гапатон сад фоиз дуруст ва рост аст. Аммо аз китобҳонаҳо асарҳои ин адаби мумтозро пайдо кардану ҳондан ва як олам аз онҳо таассурот гирифтани баҳра бурдан мумкин аст. Аминҷон Шукуҳӣ ғайр аз шеърҳои дилнишин боз барои шумо, хурдтарақон «Об аз кучо меояд?», «Асад ва Самад» ном қиссаҳои шавқовар навиштааст, ки ҳонданаш айни муддаост.

Ана ҳамин адаби номии хушқалам даҳуми июни соли 1923 дар дехаи Румони ноҳияи Ҳуҷанд ба дунё омада буд. Ҳизматҳояш дар соҳаи матбуот, радио ва телевизиону адабиёт бо нишонҳову ифтихорномаҳои давлатӣ қадр карда шудааст. Ў соли 1965 ба гирифтани ҷоизаи давлатии Рӯдаки сазовор гаштаст. Ҳабдаҳуми майи соли 1979 дар айни камолоти умраш аз ҳаёт даргузашт, аммо ў бо асарҳои ба дилҳо наздики худ ҳамеша бо мост.

САД МЕХРУ ВАФО БАҲРИ ВАТАН ДАР СУҲАНИ ӮСТ

Ҳар вақте дӯстдорони шеър аз Ҳабиб Юсуфӣ ёдовар мешаванд, ҳамеша ин сифатҳоро: «шоири ватандӯст, шоири ватанпарвар, шоири ҷанговар» ҳамроҳ карда ҳарф мезананд. Ҷаро ин тавр? Магар адабони дигар ватандӯст нестанд? Албатта, ватандӯстанд. Дар ин ҳусус шеърҳои зиёде навиштаанд. Аввалин шеърҳои Ҳабиб Юсуфӣ дар синни бистсолагиаш, соли 1936 дар матбуот чоп шудааст. Яке аз ин гуна шеърҳо «Ҳайр, эй адаб!» ном дошт, ки баҳшида ба вафоти нависандай рус Николай Островский навишта буд. Дар охири ин шеър ҷунин мисраҳоро меҳонем:

– Пеш аз ҳама одами меҳрубон буданд. Тамоми воқеаҳои ноҳушро бо таҳаммул ба ҳурсандӣ табдил медоданд. Мекӯшиданд, ки дар оила ҳамеша оромии мӯътадил ҳукмрон бошад. Эродҳои ахли оиласаро бо табассум гӯш мекарданд. Проблемаи душвор бошад ҳам, ҳеч гап набудааст-ку, мегуфтанд. Аз кӯча бо нидоҳои ҳурсандӣ ба ҳона медаромаданд: «Кӣ ҳаст? Қанӣ одамон»... Мехмондориро дӯст медоштанд. Таоми дилҳоҳашонро бо ҳамсоя меҳӯранданд. Дар лаҳзаҳои ғояти шавқу шодӣ сарашибонро ба гардани дуҳтари қалониашон Сабо гузашта мегиристанд. «Ин дуҳтаракам ба бибиам бисёр ҳам монанд аст» мегуфтанд...

– Фақат шеър менавиштанд ё дигар машғулияҳо доштанд.

– Ҳамеша мутолиа мекарданд. Ҳати форсӣ ҷашмамро ҳӯрд, – гӯён шикоят доштанд. Бозии шоҳмот яке аз шуғлҳои дӯстдоштаашон буд. Ҳангоми бозӣ аз ашъори гузаштагон оид ба шоҳмот шоҳбайтҳоро бо оҳангаш меҳонданд:

Эй шаҳ, паси пил афкан, к-афканда ба шаҳ пиле,
Шатранҷи тақдираш дар мотгаҳи ҳирмон.

Илова бар ин, дар хотаи назди бинои истиқоматиамон кор карданро дӯст медоштанд.

– Кадом вақт шеър менавиштанд? Ҳангоми муайян ё ҳар ғоҳе, ки ҳоҳанд?

– Кадом фурсате, ки илҳомашон ояд, ҳамон лаҳза менавиштанд, vale аксар вақт шабонгах.

– Баъзеҳо мегӯянд, ки як ғазалро дар ҷандин дафтар менавиштанд. Оё ҳамин тавр аст?

– Намедонам, соли ҳазору нӯҳсаду ҳафтоду нӯҳ ё ҳаштод буд. Ман ҷандин дафтарро як ҷо гузашта дӯҳтам ва дар рӯйи он дафтари гафс ҷунин навиштам: «Девони ғазалиёти Лоик». Онро дар зодрӯзи шоир тақдим кардам.

Эшон навиштаи маро ҷунин ислоҳ намуданд: «Машки ғазал». Ҳар як ғазалро ба ҷандин варақ навишта ҳат мезаданд, аз сари нав менавиштанд, боз ҳат мезаданд. Ҳулоса саҳифаҳои ин дафтари гафс аз ғазал пур шуд. Аммо ҳамаи саҳифаҳо пур аз нақшу нигор ҳат задаву ҳаткашида... Vale сад афсӯс, ки ин

шумор мераванд. Ин китобхоро шумо, бачаҳои азиз аз китобхонаҳо пайдо ҳоҳед кард.

Соли 2006

БҮЙИ МЕХРУ ЭЪТИҚОД

Бачаҳои азиз! Бистуми моҳи май соли ҷорӣ ба зодрӯзи яке аз шоирони барҷастаи замони мо Лоиқи Шералӣ шаст сол пур мешавад. Ин рӯзи муборак дар сар то сари мамлакат ҷаши гирифта ҳоҳад шуд. Ин ҷаши фарҳунда ба иди ҳақиқии адабиёту санъат, иди ҳурсандиву фараҳмандиву иди меҳру эътиқод табдил меёбад.

Гар зи шеъри ман наояд бўйи меҳру
эътиқод,
Зодаи дарёву кӯҳи Тоҷикистон нестам

– мегуфт бо сарбаландӣ сарояндаи орзуву умедини дили мардум Лоиқи Шералӣ. Вокеан ҳам шоири рангинҳаёлу ширинбаён умре дарди дили ҳалқи худ, орзуву ормонҳои ўро, зебоиҳои Тоҷикистони азизро месуруд. Шоири ҳалқии Тоҷикистон, дорандай ҷоизаи давлатии ба номи Абӯабдуллои Рӯдакӣ Лоиқи Шералӣ бо ашъори дилшӯби худ адабиёти муосири тоҷикро дар байни дигар мамлакатҳо шӯҳратманд гардонд. Шумо, бачаҳо низ қайҳост, ки бо эҷодиёти ин шоири мумтоз шиносой доред, валик аксари шумо аз ҳаёти шахсии шоир муносибату муомилоти ў дар ҳонаву атрофиён, шуғлҳои дӯстдоштаи вай бехабаред.

Чанде пеш бо ҳамсари шоир муаллимаи фанни адабиёти мактаби миёнаи рақами 54, шаҳри Душанбе Зебо Қутбиддинова ана дар ҳамин хусус сӯҳбат доштем.

– Муаллимаи азиз! Шоири маҳбуби дилҳо дар хона чӣ гуна шаҳс буданд?

Чангем чу ту мову пайи душманон канем,
Бо теги ту ба ҷисми адӯ заҳмҳо занем.
Тир аз туғанги ту сӯи душман равон қунем,
Хори алам ба дидай душман биафканем.

Дар боло гуфтем, ки Ҳабиб Юусфӣ вақти ин шеърро навиштан ҳамагӣ бист сол дошт. Аз ин сатрҳо маълум, ки шоир нисбат ба душманони Ватан беамон аст. Ҳар лаҳза ўтайдар аст, ки Ватанро ҳам бо қудрати қалам ҳам бо туғанғ мухофизат қунад. Ба душманони хомтамаъ, ки мудом ба забт кардани Ватани мо ягон фитнаву фасод барпо карданӣ мешуданд, бо сатрҳои оташбор гӯё тир мепарронд:

Хон, душмани манфур! Бидон ин Ватани мост!
Ин ҳастии мо, қуввату ҷон дар бадани мост.
Гар ҷашм надорӣ ту ба дидан, нашунидӣ?
Кон дидай мову дили мо, ҷону тани мост...
Танҳо на Ватан, як кафи ҳоке натавон бурд
Аз қишвари мо, то ки ҳун андар бадани мост...
Осон набувад мамлакат аз мо бирабудан!
Сад меҳру вафо баҳри Ватан дар сухани мост.

Ин сатрҳои самимии пур аз меҳру садоқат навиштаи ҷавони бистсола зуд дар дилҳои ҳамсолонаш ва ҳар як фард, ки худро ватандӯст меномад роҳ меёфт ва ҳисси ватандӯстиву ватанпарварии онҳоро дучанд меафзуд. Аҳли сухан, адабони нисбатан қалонсол аз ҷакидаҳои ҳомаи ў умеди қалон доштанд, ҳурсанд буданд, ки дар майдони адабиёт соҳибқалами боистеъдод арзи вучуд мекунад. Қариб дар ҳамаи шеърҳояш меҳри ватандӯстиву садоқати бепоён нисбат ба Ватан эҳсос карда мешавад.

Зи ишқи Ватан ҷӯш дорад дилам,
Ба ҳарфи Ватан ғӯш дорад дилам.
Ватанро бинозам, маро дар канор
Чу модар гирифту намуд баҳтёр
Ватан ҷони ман, ҳам ҷаҳони ман аст,
Ватан боғ, ҳам бӯстони ман аст,

Ватан чун маро ин чаҳони нав аст,
Дил аз роҳу фармони ў раҳрав аст...
Ба роҳи Ватан ҷон фидо мекунем,
Ватан ҳар чӣ гӯяд, адо мекунем.

Бачаҳои азиз! Ёдовар мешавем, ки Ҳабиб Юсуфӣ ин байтҳоро низ дар синни бистсолагиаш навиштааст. Гӯё ин шоири оташинсухан Ватан гӯён ба майдони адабиёт омад ва аз ҳар сатри ашъораш мо инро мушоҳида мекунему эҳсос менамоем. Ҳабиб Юсуфӣ дар шеърҳояш худ ҳамчун як ватандӯсти оддӣ не, балки як ватанпарвари диловарест, ки агар лозим шавад ба қаҳрамониҳо нишон додан қодир аст. Ватандӯстии ўаз рӯй ҳавову ҳавас ва суханҳои булҳавасона нест:

Ман на танҳо дил, тану ҷон ҳам фидоят мекунам,
То шавам чун қаҳрамонони ту ман ҳам қаҳрамон.

Ҳабиб Юсуфӣ дере нагузашта ин суханҳои худро дар амал исбот кард. Дар ин бора баъди чанд лаҳза тавакқуф мекунем. Ватани Ҳабиб Юсуфӣ фақат деха, ноҳия, шаҳри таваллудшудааш нест, балки ҳар гӯша, ҳар канора, ҳар боғу дашт, ҳар қӯҳу адир, ҳар дарёву наҳр ватани ўст. Ҳазор сол пеш аз ин Ҳаким Фирдавсии бузург дар бораи Эронзамин бо як олам ифтихор гуфта буд:

Ҳама чойи Эрон сарои ман аст,
Чу неку бадаш аз барои ман аст.

Шоири ҷавони тоҷик гӯё бо ин пири суханвар мусобиқакунон ин сатрҳоро навишта буд:

Дар оғӯши ту ҳазорон диёру шаҳр бувад,
Ба ҳар кучот равам, дил диёри ман гӯяд...
Ту з- он қавӣ, ки ба ҳар ҷо ҳалқи заҳматкаш
Туро замини ману тақягоҳи ман гӯяд.

Бубинед, шоири ҷавоне, ки қалбаш аз эҳсосоти ватанпарварӣ лабрез аст ба мо ойини ватанҳоҳиву ватандӯстиро чӣ тавр талқин мекунад. Дили шоир пур аз меҳру муҳаббати ватандӯстист. Ҳабиб Юсуфӣ дар қадом мавзӯе шеър нависад меҳри Ватан вирди забони ўст:

Қалам ба даст бигирам, ки шеър бинвисам,
Забони ман зи ҳама пештар Ватан гӯяд
Ватан, – чу нағмасарой аст дил зи ишқи ту,
Туро ҳазинаи илҳоми хештан гӯяд.

Аз Ватани озоди ҳеш, ҳалқи бунёдкори он ҳамеша ифтихор дорад ва сарбарландину меҳри дилро ин тавр ифода кардааст:

Гар Ватан ин асту кор ин асту давр ин аст, мо
Як замон аз паҳлӯи шамсу қамар ҳам бигзарем.

Ин байт гӯё пайғамбарона эҷод гаштааст. Баъди бист сол аввалин бор дар дунё радиҳои сунъии замин дар коинот сар дода шуданд. Вақти ин байтро гуфтан Ҳабиб Юсуфӣ ҳамагӣ бисту ду сол дошт. Олимони шӯравӣ тақрибан баъди бист сол гуфтаҳои ин шоири қалбаш пурасорро дар амал татбиқ карда бошанд ҳам, аммо дар қадом асос гуфтани ин шоҳбайти Юсуфиро то имрӯз муайян накардаанд. Худи шоир ҷомаи амал пӯшидани гуфтаҳояшро надид. Вай ақаллан сисола нашуда, бисту дуюми феврали соли 1945 дар синни бисту нӯҳсолагӣ дар ҷангҳои назди Варшава ҳалок гардид. Ҳабиб Юсуфӣ гуфтаҳояшро дар амал собит кард. Дар рӯзҳои аввали Ҷонги Бузурги Ватанӣ ба набард рафта, зидди душмани гаддор – фашистони қаҳрамонона ҷангид.

Мутаассифона, дар ин ҷо доир ба ҳаёт ва эҷодиёти ин шоири ҷангвар муфассал сухан рондан аз имконият берун аст. Ман ба шумо, бачаҳои азиз аз рӯйи дӯстӣ ҳабар медиҳам, ки дар китобхонаҳои ҷумҳурии Ӯзбекистон қитобҳои Ҳабиб Юсуфӣ, ҳусусан қитоби дучилда шоир, ки соли 1987 аз тарафи нашриёти «Адиб» ба табъ расидааст, барои ҳаёт ва эҷодиёти Ҳабиб Юсуфиро муфассалтар омӯхтан манбаи мухим ба

ҮМРЕ АСИРИ ХУД КАРД

Бачаҳо! Қариб дар ҳар шумораи рӯзномаи «Анбоз» мақолаву лавҳа, очерку гузоришҳои Тоҷинисои Султонӣ чоп мешавад ва то ҷое, ки мо оғоҳӣ дорем, шумо навиштаҳои ин журналисти хушқаламро бошавқу завқ мутолиа мекунед, дар бораи қаҳрамонҳои онҳо андеша меронед, ба хислатҳои ибратбахши ҳамсолонатон пайравӣ менамоед, аз рафткорҳои баду нораво дурӣ мечӯед ва мекӯ shed, ки ин гуна тоифаҳо дар байнатон набошанд. Пас навиштаҳои Тоҷинисои Султонӣ шуморо ба корҳои неку роҳи нек ҳидоят мекунад, даъват менамояд, ки аз рафткорҳои ношоиставу носавоб барҳазар бошед. Аз ин ҷост, ки рӯзноманигори хушалиқа доим дар ҷустуҷӯст, то аз ҳаёти шумо лаҳзаҳои аҷойбро интихоб карда ба он бо нӯги хомааш рангу бӯйи нав бахшида манзури ҳамагон гардонад.

Тоҷинисои Султонӣ дар рӯзномаи шумо «Анбоз» қариб сӣ сол боз кор мекунад. Вай яке аз аввалин ҳатмкунандагони факултаи журналистикаи Донишгоҳи Миллии Тоҷикистон аст. Солҳои охири таҳсилаш Тоҷинисо барои таҷрибаомӯзӣ ба рӯзномаи «Анбоз» собиқ «Пионери Тоҷикистон») омад. Кор дар рӯзномаи кӯдакон барояш як олами тозаю мубарро, олами пурҷӯшу ҳурӯшу рангин, олами пур аз розу ниёzu орзуву умедҳо буд. Мехру муҳаббати рӯзномаи кӯдакон ўро як умр асири худ гардонд. Дар зарфи қариб сӣ сол ҷандин маротиба гӯшаю канорҳои Тоҷикистонро пиёдаву савора тай зада, аз ҳаёти шумо мақолаҳои ибратбахшу гузоришҳои пандомез, лавҳаҳои очеркҳои дилнишин навиштааст.

Меҳнати дуру дароз дар рӯзномаи кӯдакон ба Тоҷинисои Султонӣ имконият дод, ки ҳаёти шумо, насли наврасро хубтару беҳтар омӯзад, ба дунёи рангин ва ҳаёлоти бою мусаффи шумо ғӯтта занад ва аз баҳри беканори олами шумо, бачаҳо дурданаҳо ба даст оварад. Тоҷинисои Султонӣ дар тӯли ин солҳо нафақат ҳамчун рӯзноманигори варзидаи кӯдакон ном баровард, балки ҳамчун адибаи рангинаҳои

Лоик ба ин мазмун ҷавоб мегӯяд:

Надониста басе рашки сару сомони мо доранд,
Даруни дил ҳазонрез асту худ гулпӯш мегардем.

Ё худ боз яке аз шоирони классик ҷунин фармудааст:
«Аҷаб қайфияте дорад ба мақсад норасиданҳо». Дар як ғазали
Лоик ҷунин байтро меҳонем.

Гар ба мақсад мерасидам роҳи ман кӯтоҳ буд,
Ин қадар раҳҳо дароз аз роҳпоии ман аст.

Аз ин мисолҳо аён мегардад, ки шеърҳои зиёди шоир аз шеърҳои гузаштагон камӣ надорад ва сабаби ин қадар машҳуру мақбули ҳалқ гаштани ўдар ҳамин аст.

– Муаллим, ба қарибӣ ба ҷор нафар адибони тоҷик үнвони баланд – Шоири ҳалқии Тоҷикистон дода шуд, ки дар байнӣ онҳо Лоик ҳам ҳаст. Лоик аз ҳамаи үнвонгирифтагон ҷавонтар, – мегуфт Ҷаҳонгул. – Дар панҷоҳсолагӣ Шоири ҳалқӣ шудан ифтиҳори бузург будагист?

– Нахустин китоби Лоик, ки «Сари сабз» ном дорад, соли 1966 чоп шуда буд. Он вақт шоир акнун биступанҷсола буд. Шеърҳои китобча дар байнӣ ҷор-панҷ сол эҷод гардидаанд. Ин китобча даст ба дasti ҷавонон мегашт. Ҳамаи шеърҳои онро хонандагон пазирафтанд. Шеърҳоро бо шавқ меҳонданду сер намешуданд. Ба шумо аз ин китобча як байтро мисол меорам:

Миёни неку бад, таҳқири иззат, поку олуда,
Гаҳе тобутқаш бошу гаҳе гаҳвораҷунбон шав.

Ин байтҳои маъноҳои бикрдоштаро Лоик дар биступанҷсолагиву бистусесолагиаш навишта буд. Пас, ў аз ҳамон вақт боз шоири ҳалқ аст.

– Ҳуб шуд, ки мо сӯҳбатро оиди шеърҳои шоири маҳбуб Лоик дар саҳро гузарондани шудем, – гуфт Қурбон Муҳаммадӣ рӯи майсаҳои маҳмалин нишаста.

Бачаҳо муаллимро ҳалқа гирифтанд.

– Дар ин чои фараҳфазо сӯхбати дар роҳ оғозёфтари идома медиҳем. Дар роҳ шумо маро мешунидед, акнун ман шуморо мешунавам.

Лаҳзае бачаҳо ба яқдигар навбат надода, ба шеърхонӣ даромаданд.

– Фарзандони азиз! – шогирдонро ба интизом даъват кард омӯзгор. – Агар ба яқдигар навбат надиҳему яқдигарро гӯш накунем, мо ҳеч чизро намефаҳмем. Хайрият, ки ҳоло худи шоир бо монест, вагарна аз рафтори шумо дар хичолат мешудам.

– Агар Лоиқ ҳамроҳамон мебуд монором менишастем, – гуфт яке аз бачаҳо.

– Дар назди муаллими худ тартибу интизомро нигоҳ доштан ҳам хислати ҳамидаи шумо ба ҳисоб меравад...

Бачаҳо бо навбат ба шеърхонӣ шурӯй карданд. Пас аз қироати ҳар як шеър дар атрофи он баҳс мечӯшид. Аз байн ҷанд соат гузаштанашро касе пай набурд. Гумон доштанд, ки ба омаданашон ним соат ҳам нашудааст, зеро ҳама мафтуни ҷозибаи шеър буданд.

Соли 1991

НАВИСАНДАИ ШУМО

Барои мактабиёни солҳои пеш номи Мустафо Шарқӣ маълуму машҳур буд, зеро дар рӯзномаи «Пионери Тоҷистон» (ҳоло «Анбоз»), мачаллаи «Машъал» зуд–зуд ҳикояҳову очеркҳои вай чоп мешуданд. Мавзӯи аксари ҳикояҳои нависанда ҳаёти бевоситаи қӯдакони солҳои пешин буданд. Қисми дигари ҳикояҳои адиб дар бораи табиат парандагону ҷонварон ҳикоят мекунанд.

Ҳикояҳои нависанда Мустафо Шарқиро бачаҳо бо шавқу завқ меҳонданд. Чунки ин ҳикояҳо ба қӯдакон дӯстиву рафоқат одобу ахлоқ, ростиву накӯкорӣ барин хислатҳои беҳтарини инсониро меомӯзанд. Бисёр ҳикояҳои адиб дар бораи мардиву матонат, фидокориву шуҷоат баҳс мекунанд. Ҳикояҳои ба ҷонварон баҳшида навиштаи Мустафо Шарқӣ низ барои хонандагон аз ҳар ҷиҳат ибратбахшанд.

гузаронидааст. Дар мақола дигар бачаҳои дар лагер буда низ тасвир карда шудаанд. Ман бошам, боре дар лагери пионерӣ истироҳат накардаам. Пас, Насими дар мақола буда Насими дигар аст. Бо вуҷуди ин, рӯзномаро ба бачаҳо нишон дода ҷанд рӯз ифтиҳор карда гаштам.

Он вақт ҳатто аҳамият ҳам надодаам, ки ин мақоларо кӣ навиштааст? Баъдҳо фаҳмидам, ки мақолаи хондаам ҳикоя будаасту онро ҷавони аз ман як ҷанд сол қалон Пӯлод Толис навиштааст.

Минбаъд дар саҳифаҳои рӯзномаамон паси ҳам дигар ҳикояҳои Толис чоп мешуд. Баъдтар фаҳмидам, ки устод Айнӣ ба эҷодиёти Толиси ҷавон таваҷҷӯҳи зиёд зоҳир кардаанд. Камбуҷҳои ҳикояҳояшро нишон дода истеъдодашро қадр намудаанд.

Пӯлод Толис суханҳои пурбаҳои устод Айниро нисбати эҷодиёташ бо асарҳои нав ба ҳави худ дар амал собит мекард.

Охири солҳои панҷоҳуми асри гузашта Толис «Тобистон» ном қиссае навишта ба равнақи минбаъдаи насрин муосири мо таъсири қалон расонд. Қиссаи «Тобистон» ба зудӣ ба ҷандин забонҳо тарҷума шуда шӯҳрати адабиёти тоҷикро дар байнинада адабиёти дигар ҳалқҳо хеле боло бардошт. Соли 1972 аз рӯйи ин асар филми ҳунарии «Тобистони соли 1943» бардошта шуд.

Зиёда аз ним аср пеш, ҳамон вақте ки бори аввал аз эҷодиёти Пӯлод Толис ҳикояи «Насим»—ро хонда ин «мақола» дар бораи ман будааст, гӯён шодӣ мекардам, кай медонистам, ки дар зери таъсири қиссаи «Тобистон»—и нависандай номӣ қиссаи дуюми худ «Ҷонам фидои яҳмос»—ро менависам. Шояд рӯҳи поки Толис мададгор шуд, ки наврасон ин қиссаи маро хуб истиқбол гирифтанд. Агар қиссаи «Тобистон»—ро намеҳондам, «Ҷонам фидои яҳмос»—ро навиштани ман дар гумон буд. Аз ин ҷо, ки Пӯлод Толис мисли бисёр қаламкашон ба ман ҳам ҳаққи устодӣ дорад. Агар ў дар қайди ҳаёт мебуд, имрӯз синнаш ба ҳафтоду панҷ мерасид.

Соли 1997

кам китобҳои бадӣ мекарданду ба рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло Анбоз) обуна мекарданд.

Солҳои вазнин бошад ҳам, мо дар як моҳ як шумора не, балки чандин шумора рӯзнома мегирифтем. Тамоми мақолаҳову шеъру ҳикояҳои дар саҳифаҳояш чоп шударо ҳарисона меҳондему шумораи навашро интизор мешудем. Рӯзе Миша ном шарикдарси яхудиям маро дар даромадгоҳи мактаб пешвоз гирифта пурсид:

- Рӯзномаро ҳондӣ?
 - Кадом рӯзномаро? – гуфтам ман.
 - Рӯзномаи худамон «Пионери Тоҷикистон» – ро.
 - Шумораи навашро ҳоло нагирифтаам.
- Миша аз ҷавоби ман ҳурсанд шуда аз байни китобу дафтара什 рӯзномаро бароварда гуфт.
- То маро зиёфат накунӣ, рӯзномаро нишон намедиҳам.
 - Асло нишон надех, бегоҳӣ ҳона равам шояд, ки рӯзномаи худам низ омада бошад, – гуфтам.

– Э, қалла, чор соат нигоҳ карда мешиниӣ, агар медонистӣ, ки ин ҷо ҷой навишта шудааст, – ба дилам оташ андоҳт шарикдарсам. – Дар бораи ту мақолаи қалон навиштаанд.

Ман ба суханҳои Миша дуруст сарфаҳам нарафтам, лекин анбонамро кушода аз он қулчаеро, ки бояд дар танаффуси қалон меҳӯрдам гирифтаму нимаашро шикаста ба Миша додам. Вай рӯзномаро қалон кушода саҳифаи охирашро нишон дод. Мақолаи қалон дар саҳифаи чорум буд ва он «Насим» ном дошт. Аммо сарлавҳа бо ҳати чопӣ не, балки бо ҳати дастӣ навишта шуда буд. Фикр кардам, ки ин кори Миша аст. Маро масҳара кардан меҳоҳад. Ҷӯраам таъназанон гуфт, ки аввал ҳуди мақоларо ҳонам. Ҷанд саттро аз назар гузаронда фаҳмидам, ки ҳақиқатан мақола дар бораи ман аст. Қариб дар ҳар сатр номи ман – Насим дучор мешуд. Насим бачаи китобхон аст, вақти ҳолиашро бо мутолиаи китобҳо меғузаронад. Охир ман ҳам китобхониро дӯст медорам, вақти ҳолӣ, ки ёфтам китобро ба даст мегирам. Ҷӯраам рост меғуфтааст, мақола дар бораи ман навишта шуда буд. Аз шодӣ ба куртаам намегунцидам. Мақоларо бори дигар ҳонда фаҳмидам, ки шодиам бечост, зоро Насими дар мақола тасвир ёфта ба лагери пионерӣ рафтааст. Ҷанд рӯзи таътилро он ҷо

Яке аз ҳикояҳои дар ин ҳусус навиштаи муаллиф «Ба нағзӣ–нағзӣ, ба бадӣ бадӣ» ном дорад. Дар ин ҳикоя Устошариф ном шахси яқрав боре роҳро миёнабур карда ба ҳона меравам гӯён ҳаёти ҳудро ба ҳавфу ҳатар меғузорад. Дар роҳи беодаму ҳилват ба вай тургон ҳучум мекунанд. Ӯ тамоми овозашро сар дода сагашро ба ёрӣ ҷеф мезанад. Саги бовафо овози соҳибаашро шунида ба имдоди ӯ медавад. Саг ба турғо ҳамла мекунад. Турғо низ ба саг дар меафтанд. Устошариф аз ҳамлаи турғон ҳалос шуда зуд роҳи гурезро пеш мегирад. Ҳамин ки ба ҳонааш омада ҳудро дар гирди сандали гарм карданӣ мешавад, саги чандин ҷойи баданаш ҳуншор низ зада ба ҳона медарояду аз ғулӯи соҳибааш газида ӯро мекӯшад. Ҳудаш ҳам баъди ба берун баромадан ҷон медиҳад...

«Ҷӯраҳо», «Ёрдамчиёни бобо», «Одам ва шер», «Кабутарони сулҳ», «Мехри модар», «Ҳикояҳо», «Таркиши охирин» ном китобҳои Мустафо Шарқиро мутолиа кардан, айни муддаост. Қариб ҳамаи ин китобҳо барои шумо, бачаҳо мебошанд. Ин китобҳоро аз китобхонаҳои шаҳру ноҳияҳои ҳуд пайдо карда метавонед. Ин китобҳо ба шумо як олам ҳурсандӣ мебахшанду дарси зиндагӣ меомӯзанд.

ГАВҲАРАКАШ

Олими маъруф Баҳроми Шермуҳаммадиён барои равнақи адабиётамон, ҳусусан омӯзиши фарҳангӣ мардум хизмати зиёде кардааст. Китобҳои қиссаву таронаҳои мардумӣ «Дарвоза нигин дорад», «Гунчишки мӯзасурҳак», «Як лаъли марҷон», «Сандуқчай зулбиё», «Себи сари қӯл», «Лелак – лелаки бокӣ», «Бибигамбӯсак», «Қадучай гелон» ва ғайра бо такмил ва таҳрири ӯ таҳия шуда ба табъ расидаанд.

Ҳамаи ин китобҳо барои ҳонандагони ҳурдсол мебошад. Дар ин китобҳо беҳтарин намунаҳои шеърҳои ширини ҳалқӣ ҷамъоварӣ шудаанд, ки аз онҳо шумо, бачаҳои азиз як олам физои маънавӣ мегиряд.

Мушак, мушак дандон бите,
Хирмани гулмайдон бите...

Чормағз бите чақ– чақ кунам,
Писта бите чиқ– чиқ кунам.

Байтхову шеърҳо, суруду таронаҳои халқӣ яке аз дигаре хубтару гуворотаранд. Онҳо аз нӯги хомаи Баҳроми Шермуҳаммадиён боз ҳам сүфтаву равонтар шудаанд ва бо як нафас меҳонеду дар хотиратон нақш мебандад.

Бача, бача, ҷони бача,
Худо нигоҳбони бача.
Ҳар кас ҳӯрад оши бача,
Дую кунад ҷони бача.
Шамсу қамар – ситора,
Ҳамеша ҳамраҳи бача.

Бо заҳмати ўчопи илмии китобҳои «Афсонаҳои Самарқанд», «Таронаҳои Самарқанд», «Фолклори Бухоро» (ҳамроҳи Д. Обидов ва Ҷ. Рабиев) сурат гирифт.

Дар таҳияи Куллиёти сичилдаи «Фолклори тоҷик» фаъолона иштирок дошт. Куллиёти дуцилдаи сурудҳои файри-маросимӣ, Куллиёти суруду таронаҳои арӯсӣ–мавсимиӣ ва бачагона бо иштироки фаъолонаи ў таҳия шудаанд. Дар таҳияи ҳамосаи «Гӯрӯғлӣ» низ саҳми арзандае гузаштааст.

Ин мард умре гавҳаркаши фарҳангӣ мардумӣ буд. Ба мисли занборӯи асал дурданаҳои эҷодиёти халқро ҷамъ карда, сипас ба шакли китобҳо боз ба хонандагон тақдим мекард.

Соли 2005

Мо ифтихорманду сарфароз будем, ки Сотим Улугзодаро дар рӯ ба рӯйи худ мебинем. Ҳарфи пурхарораташро мешунавем, ба ў саволҳо медиҳему посух мегирем. Ҷӣ сӯҳбати гарму нарм ва фараҳбахше доштем. Устод бо тамкину бо викор, бо табассуми малеҳ ҳарф мезад, шоҳбайтҳои Лоҳутиро бо меҳр қироат мекарду шарҳу эзоҳ медод.

Мо бевосита бо устод воҳӯрдем, суханҳои пур аз панду ҳикматашро шунидем, «заданҳои дилашро гӯш кардем». Ҳар як ҳарфу ҳар як нуктаи ў ба мо гӯё ҳаминро талқин мекард, ки аз хизматҳои Лоҳути барин адабони бузург ба мардум мунтазам гап занем, сиёҳро сиёҳу сафедро сафед, ҳалолро ҳалолу ҳаромро ҳаром гӯем.

Он рӯз на факат суханҳои гуҳарбори устод, Сотим Улугзодаро бо дикқати том шунидем, балки қаду қомату чехраи нурониашро бо меҳру муҳаббат тамошо кардем. Суханрониву ҷавобҳояш ба пурсиҳои мо ба ҳарфи дигарон гӯш доданаш, таомхӯриву ҷойнӯшиаш низ барои мо ибрате буд. Устод Сотим Улугзода он вакът 76 сол дошт.

Соли 1997

РӮҲАШ МАДАДГОР ШУД

Соли 1950 ман дар синфи панҷум мекондам. Синнам аз панҷумхонҳои имрӯза фарқи қалон дошт. Сабаби дер ба мактаб рафтани ману ҳамсолонам душвориҳои замони Ҷонги Бузурги Ватанӣ буд. Аз тамом шудани ҷанг панҷ сол гузашта бошад ҳам, зиндагии қашшоқона доштем, аммо одамон бо дили гарм меҳнат мекарданд. Ҳар сол нархи озуқаву сару либос арzon мешуд. Зиндагӣ тадриҷан рӯ ба ба беҳбудӣ меовард. Ҳама ба умеди рӯзҳои саид ҷидду ҷаҳд доштанду заҳмат мекашиданд. Сарфи назар аз қашшоқӣ волидайн ба фарзандони худ кам-

Чӣ хуш, ки дар симои нависандаи маҳбуб Сотим Улугзода акси ин ҳолро мушоҳида кардам. Вақте ки ман дар бораи кору бори худ ҳарф мезадам, ҳамсари устод зарфи чинии сарпӯшдорро оварда, рӯйи дастархон гузашту суханам қатъ гардид.

Ман кафлесро аз дasti устод гирифта сарпӯши зарфро кушодам. Бӯйи хуши таоми сиёалаф ба машомҳо расид. Ба табақчаҳои чуқур таом қашида назди устодон гузаштам. То таомро тановвул карда зарфҳоро ғундоштем, понздаҳ— бист дақиқа гузашт. Баъди ҳамаи ин устод боз ба ман рӯ оварда гуфт:

— Ту дар бораи фалон чиз ҳарф мезадӣ, нақлатро давом дех. Чӣ хотироти қавию чӣ фазилати хуше дошт устод, ки ба хаёлам онро аз хурдӣ дар хеш парварда буд...

Шумо, бачаҳои азиз, албатта, дар бораи қиссаи ман чиҳо гуфтани устод Сотим Улугзодаро низ донистан меҳоҳед. Насиб бошад боз фурсате мерасаду ман нақламро давом медиҳем.

ЛАҲЗАҲОИ ҚИМАТУ ФАНИМАТЕ

Даҳ сол муқаддам аз ин, мо, кормандони рӯзномаи «Анбоз» (собиқ «Пионери Тоҷикистон») ба муносибати садсолагии ҷашни Абулқосими Лоҳутӣ нависандаи мумтоз Сотим Улугзодаро ба идора таклиф карда будем. Мехостем хотироти устодро доир ба ҳаёт ва эҷодиёти шоири оламшумул шунавем, бо ў сӯҳбат ороем, ба саволҳоямон посух гирем.

Сотим Улугзода мувоғиқи ваъдааш дар яке аз рӯзҳои 1987 ба идораи рӯзнома ташриф овард. Ҳама аз қудуми устод шоду ҳурсанд будем. Пас аз салому алейк ва аҳволпурсӣ сӯҳбати гарму гуворое оғоз ёфт. Сотим Улугзода на фақат доир ба ҷабаҳаҳои гуногуни эҷодиёти табии оташбору дили бекарор доштани шоир, балки доир ба лаҳзаҳои алоҳидай ҳаёти шахсии Абулқосим Лоҳутӣ низ нақлҳои судбахшे кард.

Дар бораи таърихи навишта шудани як қатор шеърҳои Лоҳутӣ нақл намуд.

АДИБИ ҲАҚИҚАТНИГОР

Агар Баҳром Фирӯз барҳаёт мебуд, 1-уми ноябрин ҳамин сол ба сини 60 медаромад. Аммо сад афсӯс, ки панҷ сол муқаддам риштai ҳаёти ин адаби хеле ҳам боистеъдод қанда шуд. Марги золим вайро дар айни камолоти эҷодиёташ аз байнӣ ҳамқаламону дӯстонаш рабуд. Баҳром Фирӯз эҷодиёти худро аз шеър оғоз карда, дар байнӣ ҳонандагон ҳамчун шоири рангинҳоӣ ном баровард. Китоби аввалини шеърҳои шоир «Розҳои маҳтобшаб»—ро ҳонандагон, ҳусусан ҷавонон хеле хуш пазируфтанд, зеро шоир дар шеърҳояш ҳаёти пурҷӯшу ҳурӯши ҷавонон ва муҳаббати поки онҳоро тараннум мекард. Сипас китоби дуюми шеърҳои Баҳром Фирӯз дастраси муҳлисони ашъори ў гардид.

Аз байн вақти зиёде нагузашта Баҳром Фирӯз чун як нависандаи боистеъдоду ҳақиқатнигор машҳур гашт. Чӣ тавре ки баъдҳо аз гуфтаҳову навиштаҳои худи адаб дарёфтем дар ҷавонӣ вай пеш аз оғози шеъргӯй ду—се ҳикояи навмашқона навишта будааст, яъне орзуи насрнависӣ ноҳост ба сарааш назадааст.

Ба саволи яке аз муҳбирон, ки баъди ба шоирӣ ном баровардан сабаби якбора ба наср рӯ овардани ўро донистан меҳост, ҷунин ҷавоб дода буд: «Ба адабиёти мардуми ҷаҳон нигаред: хеле бисёр адабон ҳам шеър гуфтаанд, ҳам наср навиштаанд, дар ҳамаи жаңрҳо ва навъҳои адабиёти асар эҷод кардаанд. Шеър бештар эҳтироси гармро мепарварад ва ман дар айёми ҷавонӣ асосан шеърҳоямро ба нашр мерасондам... Ба фикрам шеър меваи эҳсос аст. Шеър суруд аст, ҳикмат аст, ҳарчи гӯед, ҳамон аст, вале тасвири возеҳи зиндагиро дар он намебинед. Шеър хулосаест аз зиндагӣ, вале на худи зиндагӣ аст».

Ана, бо ҳамин ҳаёлоту дилгармй Баҳром Фирӯз ба наср гузашт ва бисёр ҳикояҳо навишт. Ҳикояҳои адиб ҳам аз ҳаёти наврасону ҷавонон ва ҳам аз ҳаёти қалонсолону пирон баҳс мекунанд, аммо ҷавхари ҳамаи асарҳои адиб башардӯстиву инсонпарварист, ростғӯиву ростқавлишт.

Шоир ва нависанда Баҳром Фирӯз барои қӯдакону наврасон низ ҳикояҳову қиссаҳо эҷод кардааст. Ҳусусан повести «Ту танҳо не» дар байни наврасону ҷавонон ҳеле ҳам машҳур ғашт. Қаҳрамони асосии ин қисса Илҳом ном бачае мебошад, ки баъди ба итном расонидани мактаби миёна ҳучҷатҳояшро ба омӯзишгоҳи тиббӣ месупорад, vale доҳил шуда наметавонад. Сипас бо дастаи геологҳо ҳамроҳ шуда ба қӯҳистон меравад. Ҷавони наврас дар қӯҳистон ба душвориҳои зиёд рӯбарӯ мешавад. Мебинад, ки ҳаёти маъданҷӯён нисбат ба тасаввроти ўдаҳҳо маротиба сангнитару душвортар будааст.

Ҳамаи ин душвориҳоро дар ин ҷо ботафсил нақл карданӣ неstem. Вақте ки ин повестро меҳонед, худ тамоми воқеаҳоро бо ҷузъиёташ мефаҳмед. Илҳом ба тамоми душвориҳо дандон ба дандон монда тоб меорад. Одаму ноодамӣ, бадиву некиро дарк мекунад. Қиссаи «Ту танҳо не»—ро кас мисли дигар қиссаҳову ҳикояҳои адиб бо шавқу ҳавас меҳонад. Воқеа ва ҳодисаҳои дар асар тасвир ёфта бофтai ҳаёлоти нависанда набуда, балки ҳақиқати маҳз аст. Ҳуди муаллиф ҳамроҳи маъданҷӯён бевосита кор карда чунин қиссаи марғубро навиштааст.

Ин асар ба наврасон таҳаммул ба душвориҳо тоб овардан, одаму одамгарӣ, ҷои худро дар ҷамъият ёфтани ва боз бисёр хислатҳои ҳамидаро меомӯзад.

Ноябри соли 1999

— Вақти он қасро зиёд намегирем. Саломатиашонро мефаҳмему зуд бармегардем.

Ин таклиф муддаои дили ман буд, аммо ба назди устод бо дасти ҳушк рафтан намехостам. Кадом қуввае маро вассаса мекард, ки қиссаи ба тозагӣ навиштаамро гирифта барам, vale аз он ки вақти қимати адибро мегирам, метарсидам. Баъд ба қарори қатъӣ омадам. Ҳарҷӣ бodo бод. Қиссаи навиштаамро бо худ мебарам. Устод маро сарзаниш намекардагист. Ҳонад, нуран—алонур, наҳонад набояд, ки ҳафа шавам, зеро ҳар лаҳзаи вақташ ба ҳисоб аст.

Ҳамин тавр, мо ба даргоҳи Сотим Улугзода омадем. Болта Ортиқзода канор күшода бо устод воҳӯрдӣ кард ва маро низ ин кас Насим Раҷаб, аз таваллуд шуданаш ин ҷониб дар рӯзномаи қӯдакон кор мекунад», — гӯён муаррифӣ кард.

Сипас дар байни ду устод сӯҳбат тафсид. Болта Ортиқзода дар бораи қиссаи наваш «Юсуфи Самарқанд», ки нусхай аввалиш «Фори ошиқон» ном дошт, бо ҷӯшу хурӯш ҳарф мезаду устод бодикӣ мешунид.

— Муаллим, бисёр ҷустуҷӯву кофтуков карда бошам ҳам, дар бораи Фори ошиқон ривояти ибратбахш пайдо карда натавонистам, — гуфт дар хотимаи суханаш Bolta Ortiqzoda.

— Дурри мақсад ба осонӣ ба даст намедарояд, — гуфт дафъатан Сотим Улугзода, — vale набояд аз ин малул шуд. Ҳуд ривояти тозаву ибратбахше нависед.

Сипас ў «ривоятро таҳминан чунин навиштанатон мумкин» — гӯён маслиҳати муҳтасар ва муғид дод, ки аз он Bolta Oртиқзода бениҳоят мамнун шуд. Ман ба қувваи ҳофизаи устод қоил будам. Он вақт синни вай аз ҳафтоду панҷ гузашта бошад ҳам, ба адиби аз худаш сенздаҳ сол хурд маслиҳатҳои пурарзиш медод.

Баъд устод ба ман рӯ оварда аз кору бор ва машгулиятам пурсон шуд. Ана, дар ҳамин фурсат ман боз як фазилати ниҳоят муҳими инсонии ўро мушоҳида кардам. Дар ҳаёт бо бисёр шахсон ва ҳатто адибон вомехӯред, ки ҳангоми ягон воқеаро ҳикоя карданатон сухани шуморо шартӣ бурида риштаи суханро тамоман ба дигар сӯ мекашад, барои ин аз шумо на узр мепурсаду на ҳоҳиш мекунад, ки сухани қатъ шударо давом дихед.

Мухтасаран бошад ҳам аён шуд, ки Сотим Улуғзода дар соҳаи адабиётшиносиву драматургия ва кинодраматургия чӣ хизматҳои босазое кардааст. Аммо Сотим Улуғзодаро хонандагони бешумори тоҷик ва бисёр мамлакатҳои дунё ҳамчун нависандай барчасти, нависандай бузургу мумтоз мешиносанд ва гиромиаш медоранд.

Романҳову қиссаҳои «Навобод», «Субҳи ҷавонони мо», «Восеъ», «Фирдавсӣ», «Ривояти сугдӣ» ва дигар асарҳои насрин адиб қитобҳои дӯстдоштаи хонандагон ба шумор меравад.

Ҳалқ ва ҳукumat хизматҳои адибро хуб қадр карда ўро бо мукофотҳову унвонҳои олӣ сарфароз гардондааст. Мукофоти беҳтарин бошад маҳбубияти ўдар байни мардум аст.

Аз ҳамин ҷанд сатри муҳтасар фаҳмидед, ки барои чӣ Улуғзодаро «симои барчасти адабиёт», «Шаҳсутуни адабиёти мусоир», – мегуфтаанд. Хонандагони синфҳои боло доир ба ҳаёт ва эҷодиёти Сотим Улуғзода маълумоти фаровонтаре доранд, зеро бисёрии онҳо қитобҳои зиёди адибро хондаанд. Шумо, хонандагони синфҳои миёнауви поён низ тадриҷан қалон мешавед ва ба қитобҳои ин нависандай бузург бештар рӯ меоваред ва пайваста дониши шумо ҳам дар бораи адабиёту таърихи ҳалқамон тавассути асарҳои ин адиб меафзояд.

Соли 1987

ФАЗИЛАТИ УСТОД

Нависанда Болта Ортиқзода ҳар вакте ки аз Самарқанд ба Душанбе меомад, ҳатман ба зиёрати Сотим Улуғзода мешитофт. Боре ўз ман ҳоҳиш кард, ки ҳамроҳаш ба хонаи устод равам. Гуфтам, ки шарм медорам. Ягон бор бо он қас ҳамсӯҳбат нашудаам. Гуфт: бисёр хуб, пас бо ман меравӣ, ҳамсӯҳбат ва шинос ҳоҳӣ шуд. Ман дудила будам: Равам ё наравам? Ортиқзодаро муаллим мешиносад, vale ман «боз малоли хотири устод нагардам? – гӯён меандешидам.

– Чаро ин қадар ба фикр ғӯтавар шудӣ? Устод одами хоксор аст, туро аз даргоҳаш намеронад, хез рафтем, – азмамро ҷазм кардан хост устод Болта Ортиқзода.

ЁДИ ШОИР

Имсол ҳам дар ҷумҳуриямон бисёр ҷашиношу идҳо барпо гардида, кору номи фарзандони барӯманди Ватан ба ёд оварда шуд. Яке аз ин гуна маросими фараҳбахш ҷашни ҳаштодсолагии шоири маъруфи тоҷик шодравон Муҳиддин Фарҳат буд. Бахшида ба ҳаёт ва эҷодиёти иштирокии Ҷангӣ Бузурги Ватанӣ, шоири ҷангвар Фарҳат дар бисёр мактабҳои ҳамагонӣ, мактабҳои олӣ, муассисаҳои илмӣ ҷамъомадҳову маҳфилҳои ёдбӯд гузаронданд. Дар Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон низ бисёр шогирдону дӯстон, ҳамқаламони шоир ҷамъ шуда як сӯҳбати хотирнишини гарму ҷӯшоне барпо карданд. Адибон Мӯъмин Қаноат, Бобо Ҳочӣ, Алӣ Бобоҷон, Мөхмон Бахтӣ, Абдулло Қодирӣ, Салимшоҳ Ҳалимшоҳ, Норинисо ва дигарон доир ба эҷодиёти рӯзгори шоир хотираҳои ибратбахш гуфтанд.

Маълум шуд, ки Муҳиддин Фарҳат дар байни ҳамқаламони ҳуд дар донистани вазни арӯз бехамто ва қариб дар ҳамаи баҳрҳо шеърҳо навишта будааст. Шогирдони устод Муҳиддин Фарҳат бо як ҷаҳон арзи эҳтирому сипос ёдовар шуданд, ки онҳо вазни арӯзро аз ўмӯхтаанд. Аз ин ҷиҳат дар маҳфил қайд карда шуд, ки бисёр оҳангсозон ба эҷодиёти ўрӯ оварда, ба як қатор шеърҳояш оҳангҳои гӯшнавоз навиштаанд. Суруди «Республикаи ман»-ро ки ҳамроҳи Бокӣ Раҳимзода эҷод кардааст, тамоми мардуми Тоҷикистон медонанд. Ба ин суруд бастакори маъруф Шарофиддин Сайфиддинов оҳанг бастааст. Чил сол боз ин сурудро монависи ҳаловат мебарем.

Муҳиддин Фарҳат дӯсти наздики рӯзномаи «Анбоз» буд. Вай зуд-зуд ба идораи рӯзнома меомад ва ҳамеша сӯҳбати гарму гуворо барпо мегардид. Дар бораи сутунҳои адабиётӣ, устодон Садриддин Айнӣ, Абулқосим Лоҳутӣ, Муҳиддин Аминзода, Раҳим Ҷалил, Мирзо Турсунзода, Бокӣ

Рахимзода, Мирсаид Миршакар хотираҳои ибратбахш мегуфт. Мо, кормандони рӯзномаро доим насиҳат мекард, ки бо муаллифон ҳамеша муносибати самимӣ дошта бошем. Нисбати онҳо дагалию бадмуомилагӣ накунем. Ҳеч кас аз ин даргоҳ ноумед шуда наравад.

Устод Мухиддин Фарҳат барои шумо, бачаҳо низ шеърҳои зиёде навиштааст. Ин шеърҳо дар китобҳои «Зангӯлаи баҳор», «Чашмасор», «Дар гирди арча» ва гайра чамъ оварда шудаанд.

Соли 2004

МАҲБУБИ ҲАМА

Бачаҳои азиз! Бисёр адабиётшиносону мунаққидон, адабону олимон Сотим Улугзодаро яке аз шаҳснутунҳои адабиёти замони нав, яке аз симоҳои барҷастаи адабиёти имрӯзӣ таърихи ҳалқ меноманд. Биёд, ба таври мухтасар бошад ҳам, фаҳмем, ки чӣ тавр ў ба ин суханҳои пурэҳтиром сазовор гаштасту чӣ сон дар миёни ҳалқ маҳбубият пайдо кардааст.

Фаъолияти эҷодии Сотим Улугзода чун мунаққид ва адабиётшинос оғоз мегардад. Аз солҳои сиом сар карда, дар саҳифаҳои матбуот мунтазам мақолаҳои ў доир ба адабиёти классикӣ ва адабиёти мусоир чоп шудан мегиранд. Дӯстдорони қаломи бадеъ, адабону адабиётшиносон мақолаҳои пурарзиши ўро доир ба ҳаёт ва эҷодиёти Рӯдакиву Дақиқӣ, Фирдавсиву Саъдӣ, Носири Ҳусраву Абӯалӣ ибни Сино ва гайра хуш пазируфтаанд.

Сотим Улугзода хеле ҷавон буд ва ин мақолаҳо аз ояндаи дураҳшони ў дарак медод. Дар ин солҳо вай ҳамроҳи ҳамсолону ҳамқаламонаш Мирзо Турсунзода, Абдусалом Деҳотӣ, Мирсаид Миршакар, Ҷалол Икромӣ ва дигар адабон дар тамоми ҷабҳаҳои ҳаёти маданий Ҷумҳурии Тоҷикистон

фаъолона иштирок мекунад. Театрҳои нав ташкилёфта мӯҳточи асарҳои драмависон буданд.

Аз охирҳои солҳои сиом сар карда жанри драматургия дар эҷодиёти Сотим Улугзода мустаҳкам ҷой мегирад. Соли 1939 вай аз ҳаёти пахтакорони тоҷик «Шодмон» ном намоишнама менависад. Ин асар гӯё барои асарҳои минбаъдаи саҳнавии адаб таҳкурсие буд. Соли 1940 ҷамоатчигии пойтаҳт ва тамошобинони сершумор намоишномаи дигари ў «Калтакдорони сурх»—ро бо ҳурсандӣ истиқбол мегиранд. Ин асар паси ҳам дар саҳнаи Театри давлатии академии Тоҷикистон ба номи Абулқосим Лоҳутӣ намоиш дода мешавад ва шӯҳрати муаллифи онро хеле баланд мебардорад.

Намоиши пайесаи мазкур моҳи апрели соли 1941 дар нахустин даҳаи адабиёт ва санъати тоҷик дар шаҳри Москва ба тамошобинон хеле писанд меафтад.

Театршиносҳои рус ба пайесаи «Калтакдорони сурх» баҳои баланд медиҳанд.

Ҳаминро бояд хотиррасон кунем, ки аз вақти эҷод карда шудани ин намоишнома қариб шаст сол гузашта бошад ҳам, хонанда имрӯз низ онро чун як қиссаи дилангез бо ҳаяҷон мутолия мекунад.

Сипас асарҳои нав ба нави саҳнавии Сотим Улугзода ба амал меоянд. Инҳо драмаҳои «Темурмалиқ», «Восеъ», «Рӯдакӣ», «Ҷавони ибни Сино», «Алломаи Адҳам», «Гавҳари шабҷироғ» ва гайра мебошанд, ки «қашшоқӣ»—и драматургияи тоҷикро ба дараҷае барҳам медиҳанд.

Сотим Улугзода дар соҳаи кинодраматургияи тоҷик низ хизматҳои босазое кардааст. Соли 1954 киноповести «Ибни Сино» ба забонҳои тоҷикову русӣ чоп мешаванд, ки онро муаллиф дар ҳамкории В. Виткович навиштааст. Аз рӯйи ин киноповест киностудияи «Ӯзбекфильм» филми «Ибни Сино»—ро ба навор гирифтааст. Филми «Тақдири шоир», ки ба ҳаёт ва эҷодиёти устод Рӯдакӣ баҳшида шудааст, ба киностудияи Тоҷикистон шӯҳрати ҷаҳонӣ овард. Намоишномаи ин филм ҳам ба қалами Сотим Улугзода тааллук дорад. Ин филм соли 1960 дар кинофестивали мамлакатҳои Осиё ва Африқо ба гирифтани мукофоти «Уқоби тилӣ» мушарраф гаштааст.

водии Зарафшон эчод шудааст, чоп шуда буд. Фоиб аз ман хохиш кард, ки давоми шеъри «Ман магар бегонаам»—ро хонам. Гуфтам, ки «сухан аз забони Луқмон хуш аст». Давомашро худ бихон. Аз забони ў ин мисраъҳо мисли оби равон рехтанд:

Дех ичозат як нафас гирам дар оғӯшат нафас,
Ҳам бихонам чанд сатри Рӯдакиро дар барат,
Он, ки ўро қурдати парвоз кардан додай,
Он ки ў бинҳод точи ному шӯҳрат бар сарат...

Гарчи ин дам метапад дил дар барат, шахри азиз,
Лек пиндорам, ки бо ёрони худ дар хонаам,
Рахгузар ҳастам агарчи, рӯдакиавлод ман,
Пас дар оғӯшат Самарқандам, магар бегонаам?

– Бобоёну момоён мегуфтанд, ки гузаштагони дури мо гӯё замоне аз ҷабри замона ба қӯҳистон фирор кардаанд, – бо алам сӯҳбатро давом медод Фоиб. – Ҳангоми бори аввал дар қӯчаҳои шаҳр қадам задан хеле дар ҳаяҷон будам. Вақти тамошои мадрасаҳои Регистон ифтихор доштам, ки ман дар қадамгоҳи Абдураҳмони Чомиву Алишер Навоӣ ва дигар бузургони илму адабиёт қадам мезанам.

– Фоибҷон, сад ташаккур, – гуфтам ба ҳамсӯҳбати нармдилу нармгуфтари худ, – дар бораи зодгоҳи ман он қадар бо ҳаяҷон гап мезаний, ки ростӣ ҳозир меҳоҳам, ки болу пар дошта бошаму ба сӯи «Сайқали рӯйи замин» парвоз гирам. Қарib тақдири ҳардӯямон якранг будааст. Анъанаи аҷдодони туро имрӯз мо давом медиҳем...

Бо Фоиб Сафарзода сӯҳбат ҳамеша дар бораи шеъру адабиёт, анъанаҳои ибратбахши гузаштагон, китобҳои нав, очерку фелетонҳои дар рӯзномаҳо чоп шуда сурат мегирифт. Силсилаи шеърҳои Зарафшониашро дар синни бисту сесолагиаш навишта буд. Аз ҳамон солҳо ашъораш дикқати аҳли адабро ба худ қашида буд. Ба китоби аввалинаш «Корвони орзу» устод Мирсаид Миршакар сарсухан навишта буданд. Устод Мӯъмин Қаноат муҳаррири китоб буданд.

ширинбаёни наврасон шинохта шуд. Дар сахифаҳои рӯзномаву маҷаллаҳо бисёр ҳикояҳои адiba чоп шудааст, ки онҳоро хонандагон хуш пазируфтанд. Ҳикояҳои адібаро хонда бо муҳаббати соғу беғубори наврасон шинос мешавед, дар ҳалли бисёр масъалаҳое, ки имрӯз дикқати шуморо беш аз пеш ба худ ҷалб менамояд, ҷавоб меёбед.

Точинисои Султонӣ дар байни ҳамқаламони худ дар таомпазиву маъракаорӣ низ гули сари сабад аст. Агар боре аз санбӯсаҳои варақину хушбӯву хушмазза пухтаи вай тановул кунед, як умр таъмаш аз даҳонатон наҳоҳад рафт. Дар ҳаққи чунин шахсон беҳуда ҳам нағуфтаанд: одаме, ки даҳ ангушташ ҳунар аст.

Синни мубораки ана ҳамин шахси эҷодкор, рӯзноманигори мумтозу адаби хушбаён, модари ғамхору бибии меҳрубон, рафиқи дар сидқу самимият беназир – Точинисои Султонӣ ба панҷоҳ расид. Биёд, бачаҳо, ўро бо чунин рӯзи барояш фарҳунда шодбош гӯем, орзу намоем, ки ҳамеша сиҳат саломат бошаду бароямон асарҳои нав ба нав нависад.

Соли 1999

АДИБАИ ХУШКАЛОМ

Эҳтимол охири солҳои ҳаштодум буд. Дар ҳуҷраи хурдакаке машгули кор будам. Дарро күшода як духтараки таҳминан ҷордаҳ—понздаҳсолае салом дода даромад ва бо ишораи ман ба курсие нишаста пурсид.

- Точинисои Султонӣ дар ҳамин ҷо кор мекунанд?
- Ҳо, – гуфтам ман, – лекин ҳозир дар идора нестанд, ба сафари корӣ, ба шахри Қўргонтиппа рафтаанд. Ҷӣ хизмат доштӣ?
- Шумо ҳикояи он қасро хондаед? – ба ҷойи ҷавоб савол дод духтарак.
- Номи ҳикоя дар хотират?
- Дар хотирам «Тарбия кардан меҳостем» буд, – гуфт духтарак.
- Ҳо, ман ин ҳикояро хондаам, ба ту маъқул шуд?
- Хеле ҳам, – гуфт духтарак, – ин ҳикояро дар хона ҳамаамон хондем. Падару модарам хуб ҳандиданд.

– Хуш, ба Точинисоӣ Султонӣ чӣ гуфтан меҳостӣ? – пурсидам аз ӯ.

– Дар мактаби ман низ ҳамин хел талабаҳо ҳастанд, гуфт бо овози паст.

– Мисли дар ҳикояи хондаат?

– Ҳуди ҳамун барин, – посух дод духтарак.

– Точинисо ҷандин ин гуна ҳодисаҳою воқиаҳоро бевосита дидаво шунида ҳикояи худро навиштаанд, – гуфтам ба духтарак, – ту меҳоҳӣ, ки миннатдориатро ба он кас изҳор намой?

Духтарак ба сарҷунбонӣ ҳарфи маро тасдиқ кард.

– Баъди се – чор рӯз он кас аз сафар бармегарданд. Вақт ёфта биё.

– Агар оянд, гапҳои маро ба нависанда гӯед, – ҳоҳиш кард ӯ.

– Албатта мегӯям, – дилпур намудам духтаракро ман. Аз ташриф ва суханони муҳлиси эҷодиёти Точинисо хурсанд шудам. Духтарак «Тарбия кардан хостему»... ном ҳикояи адабиҳи ҳушқаломро дар назар дошт. Ин духтараки синфи шашум ё ҳафтум ҳикояи мазқурро бо шавқу завқ ҳондааст. Дар он симову хислатҳои худ ва шарикдарсонашро дид ба ҳаяҷон омадааст. Ҳостааст таассуроти худро аз ҳикояи хондааш ба муаллиф изҳор намояд, ба ӯ ташаккур гӯяд. Барои ҳамин ба идораи рӯзномаи собиқ «Пионери Тоҷикистон» (холо «Анбоз») омадааст. Оё ба нависанда аз ин қимат-баҳотарин мукофоте бошад!..

Вай дар давоми меҳнати тӯлонӣ қариб ба тамоми гӯшаву канори Тоҷикистон сафарҳо карда аз ҳаёти қӯдакону наврасон, ҷавонону пирон очеркҳо, лавҳаҳо, фелетонҳо навиштааст.

Точинисоӣ Султонӣ дар эҷоди асарҳо шахси саросема набуд. Баъди яксол ё дусол кор кардан зуд ба навиштани ҳикояҳову қиссаҳо напардохтааст. Солҳои зиёд таҷрибаи зиндагӣ андӯҳту китобҳои зиёде мутолия кард. Дар яке аз рӯзҳои соли 1985 «Афсона давом дорад» ном ҳикояи аввалинаш чоп шуд. Ёру дӯстони беруна низ адібаро бо аввалин асари бадеиаш самимона табрику муборакбод гуфтанд. Муносибати ҳайроҳонаву самими ҳамкорону дустон доир ба нахустин ҳикояи ӯ дили Тоҷинисоӣ ба эҷоди асарҳои бадей

китоб меҳондам. Касе дар паҳлӯям омада нишаст, дидам, ки Фоib Сафарзода аст.

– Қайф-қайфи ту, – гуфт вай, – мисли баъзеҳо як олам пул ҳарҷ карда ба соҳили Баҳри сиёҳ намеравӣ, канори дарёи обаш мусаффоро афзal медонӣ.

– Ба ту ҳам иҷозат, метавонӣ ҳар рӯз вақти холиатро дар ҳамин ҷо гузаронӣ, – гуфтам бо шӯҳӣ.

– Ташаккур, – миннатдорӣ изҳор кард ӯ. – Аввалҳо ба ту раҳмам меомад, ки «Сайқали рӯи замин» – ро монда ба шаҳре, ки акнун қомат меафрӯзад, чаро омадӣ! Воқеан зодгоҳи ту биҳишт аст. Шуарои гузашта васфи он кардаанд:

Ҳаббазо, шаҳри Самарқанди биҳиштитимсол,
Ҷуз биҳишташ ба тароват натавон ёфт мисол
Зарнисор аст заминаш чу кафи аҳли карам,
Файзбор аст ҳавояш чу дили аҳли камол.

– Медонӣ, ин байтҳоро кӣ гуфтааст? – пурсид Фоib аз ман.

– Ин байтҳоро устод Айнӣ дар ситоиши Самарқанд гуфтаанд.

– Офарин! –Хурсанд шуд ҳамсӯҳбатам. – Чунин ҷойи ҷаннатосоро монда дар сангиҳи лаби дарё нишастай.

– Дар васфи зодгоҳи ман шоирони имрӯз, ҳам шеърҳои хеле ҳуб гуфтаанд:

Эй қадамгоҳи бузургон –эй Самарқанди кухан,
Бар димогам мерасад бӯи вафо аз кӯи ту.
Дар канори беканорат ҷой бар ман дех, ки ман
Баҳра гирам аз ҳавоят, сер бинам рӯи ту.

– Медонӣ, ин байтҳоро кӣ гуфтааст? – саволи Фоibро акнун ман ба ӯ додам.

Чехраи Фоib гул-гул шукуфт. Ба китфам нарм-нارм зада ба ҳаёлам маро таҳсин ҳонд. Он ду байт аз шеъри ҳуди Фоib Сафарзода «Ман магар бегонаам» буд. Агар ҳато накунам ин шеър соли 1963 дар яке аз шумораҳои рӯзномаи «Тоҷикистони советӣ» бо дигар шеърҳое, ки аз таассуроти

ДАР РҮЙИ ЗАМИН БАЛАНД БУВАД ОВОЗАМ

Нимаи дуюми соли 1966 шодиу хурсандии мо, як турӯҳ рӯзноманигорони ҷавони ломаконро ҳадду канор набуд. Ҳукумати Тоҷикистон як бинои ҷорошёнаи қалонро сохта ба журналистон ҳадя кард, ки панҷоҳу чор оила ба манзили нав қӯчиданд. Инҳо Маҳмадалишоҳи Ҳайдаршо, Басир Расо, Наримон Бақозода, Ӯрун Қӯҳзод, Бурҳон Ғани, Баҳтиёри Муртазо, Ғани Ҷӯразода, ба родарон Шоҳмузaffer Ҷӯгорӣ, Шоҳхайдар Ҷӯгорӣ, Одина Мирак, Ғоиб Сафарзода ва дигарон буданд. Ҳама бо якдигар шиносему ҳамкор ва қариб ҳамсинну сол будем.

Дар рӯйи ҳавлӣ ҷамъ омада барои барпо кардани бурӯқубон маслиҳат оростем. Қарор дода шуд, ки бурӯқубон бо тартибу интизом ва аз рӯи алифбо гузаронида шавад, то ки ҳама ба зиёфати якдигар ширкат карда тавонем. Ҷӣ мегӯед, ки бурӯқубон ҷандин сол давом кард. Ҳамагон хурсанд будем, ки бинои истиқоматиамон ба соҳили дарёи Душанбе наздиқ аст. Илова бар ин пеш аз дарё қанале ҷорӣ буд, қариб ними оби дарё ба воситай он ба атрофу акноф паҳн мешуд.

Қисме аз мо рӯзҳои истироҳатамонро дар фасли тобистон дар лаби дарё ё қанал мегузарондем. Ҷӯстамон Ғоиб Сафарзода низ гоҳ—гоҳ ба соҳили дарё меомад. Дар он солҳои дур вай нисбат ба шарикони ҳамқаламаш серкор буд. Дар рӯзномаи бонуфузтарини он замон «Тоҷикистони Советӣ» (ҳоло «Ҷумҳурият») кор мекард. Ин рӯзнома ҳафтас шаш бор чоп мешуд. Он солҳо барои Ғоиб Сафарзодаи ҷавон солҳои пурҷӯшу ҳурӯши эҷодӣ буд. Вай зуд-зуд бо супориши рӯзнома ба сафар мерафт, одаму олам медид. Бо шахсони аҷоиб вомехӯрд, бо гӯшаву қанораҳои қишвари маҳбуб шинос мешуд, дар саҳифаҳои рӯзномаҳо нисбат ба дӯстони ҳамқаламаш бештар шеърҳояш чоп мешуданд.

Боре ман бо фарзандонам дар соҳили дарё фароғат доштам. Бачаҳоям бо ҷӯраҳои худ оббозӣ мекарданду ман

қавӣ гардонд. Баъди ин «Тағијирот», «Хайрбод», «Ҷонаки ман», «Дар нимароҳ», ном ҳикояҳояш паси ҳам ба табъ расиданд. Тадриҷан таҷриба ниғорандагии адиба зиёд мешуд. Вай пайваста меомӯҳту менавишт. Ҳар лаҳзаи вакътро ғанимат медонист. Байни солҳои 2001–2005 нашриётҳои «Адиб»—у «Афсона» ва дигар нашрияҳо «Ҷиҳоз», «Балоч», «Лӯлачи очаам», «Кӯчаҳандонаки хонагирёнак», «Ҳабиба» ном қитобҳояшро чоп карданд. Қитобҳои номбурдаамонро мутолия карда, хурсанд мешудем, ки Тоҷинисо ҳоло барои хонандагонаш бисёр қиссаҳои гуфтани дорад.

Аммо марги бераҳм имконият надод, ки адибаи хушилҳон ҳамаи орзую ҳавасҳои дилашро рӯйи когаз оварда тақдими муҳлисонаш намояд. Дар сини 57 солагӣ зиндагиро падруд гуфт. Тоҷинисо аз вазифаи ҳодими адабӣ то сармухаррири рӯзномаи «Анбоз» фаъолият дошт. Дар қадом вазифае, ки набошад, Тоҷинисо ҳамон ҷавонзани самимиву меҳрубон, тоҷи сари ҳамқаламон буд.

ОРЗУИ МАН

Қиссаи адибаи боистеъодд Муҳаббати Юсуфро бошавқ ҳондам, монда нашуда ҳондам. Номи қисса низ шоирона аст: «Пайванди шикаста». Қитоб дастраси касе шуда бошад, зуд ба ҳондан шурӯъ мекунад. Саҳифаҳои рангину забони ширин ва тасвири самимии ҳаёти дехот дикқати қитобхонро аз саҳифаҳои аввал ба сӯи худ мекашад. Дар бисёр ҷойҳои қитоб беихтиёر ашкаш мерезад, ба риққат меояд...

Хурсанд шудам, ки сафи адибаҳои тоҷик аз ҳисоби Муҳаббатонуи ҳушқалам боз як нафар афзуд. Бовар ҳаст, ки вай минбаъд бо чакидаҳои ҳомааш муҳлисону ҳаводорони эҷодиёташро шод ҳоҳад кард. Ба орзуҳои ман «Пайванди шикаста» гувоҳ аст.

Ҳаҷми қисса мисли роман фарох аст. Ҳодиса ва воқеаҳои тасвирёфта таърихи қариб садсоларо дарбар мегирад. Албатта, ин тарзи қаламронӣ то дараҷае кори адибаро низ душвор кардаанд.

Насиб бошад, тадриҷан маҳорати нигорандагии Муҳаббатбону инкишоф меёбад ва душвориҳоро бартараф менамояд. Ман боз аз он шодам, ки ў чанд вакт инҷониб дар Китобхонаи давлатии бачагонаи чумхуриявии ба номи устоди шодравон Мирсаид Миршакар адои вазифа дорад. Рӯзе нест, ки ба наврасону хурдсолон вонахӯрад. Сӯҳбат бо кӯдакон олами дигар аст, олами пур аз ҷӯшу хурӯши олами покизаву ҳалол, олами бегилу ғаш. Умед аст, ки фардо Муҳаббатбону кӯдакону наврасонро низ шоду хурсанд ҳоҳад кард. Барои хурдсолон қиссаҳои ачиби гароиб навишта дар тарбияи онҳо ҳиссай муносиб мегузорад.

БА ИВАЗИ МЕҲНАТ

Бачаҳои азиз! Шоир, нависанда, драматург, тарҷумони мумтоз Акобир Шарифӣ зиёда аз панҷоҳ сол боз барои шумо шеъру тарона, достонҳову манзу-маҳо, асарҳои саҳнавӣ менависад. Номи ин адиби маҳбуб на факат барои шумо, балки барои падару модар, бобову момоҳоятон низ азизу мӯътабар аст, зоро аксари онҳо ҳам шеъру ҳикояҳои Акобир Шарифиро дар кӯдакӣ бо шавқу ҳавас меҳонданд ва имрӯз достону афсонаҳои дар ёдашон нақш бастаро ба наберагонашон аз таҳти дил нақл мекунанд.

Шеъру таронаҳои адиб дилҳои кӯчаки шуморо ба хурӯш меораду як олам хурасандиву фараҳмандӣ мебахшад.

– Эй обаки чӯ,
Обаки дилҷӯ.
Бо кӣ ту дорӣ
Доим гуфтугӯ?

Надонистем, ки шаб шуд.

Бачаҳои азиз! Имрӯз мову шумо бибии азизи меҳру-бонамон, бибии хушҷақҷақу хушлаҳҷаамонро ба муносибати хафтодсола шуданашон самимона табрику муборакбод мена-моем ва мегӯем, ки садсола шаванду қуфли дари ҳазинаҳои аз бобою бобокalon, аз момою момокалон гирифтаашонро ба рӯи мо боз кунанд!

То дари ҳазинаро
Кӯшоям баҳри шумо
Сарватамро бубинед,
Давлатамро бубинед.
Ганцинаҳои дунё,
Ҳазинаамро аслو,
Намешавад баробар.
Намешавад баробар!
Тамоми умрам худам,
Ҷамъ кардаму зам кардам.
Аз момоям гирифтам,
Аз бобоям гирифтам,
Аз шиносу ношинос,
Бо ҳазорон илтимос
Гирифтаму зам кардам,
Тӯдаву ғарам кардам,
Ҳамаро як ѻ кардам,
Машҳури дунё кардам,
Бинед, чӣ хел зебо шуд,
Ҳазинаи аъло шуд!

Соли 1998

Қиссаҳои худ мегуфт,
Чистонҳои рангоранг
Ҳамаро карда гаранг
Аз пайи баъзеи он
Мерафтем то Ҳиндустон...

Ҷӣ хуш, ки дар байни ин кӯдакони қиссаву афсонадӯст ҳамон вақт бибии кӯдакони имрӯзаи тамоми чумхурии Тоҷикистон – шоирай рангинҳаёлу ширинбаёни ҳамаи мову шумо Гулҷеҳраи Сулаймонӣ низ ҳузур дошт. Дар замони кӯдакии шоира дар ҳар кӯчаву гузарҳои Бухорои шариф монанди момои Мадина шахсони қиссадону қиссаҳон, афсонагӯву афсонадӯст бисёр буданд. Афсонаҳои дилошӯбу сӯҳбатҳои ширини онҳо барои шоирай ояндаи мо олами пурасори зебой, олами пур аз орзуву умединро мекушоданд. Ҷӣ хуш ки дар Бухорои Шариф ингуна қиссагӯйҳо бисёр буданд ва ҷӣ хуш, ки шоирай маҳбуби мо дар бачагиаш аз ин ҳазинаҳои маонӣ дурру гуҳар мечиданд. Имрӯз худи Гулҷеҳраи Сулаймонӣ низ қиссагӯ аст. Барои шумо, бачаҳои азиз мисли «Ҳазинаи Мадина» шеъру манзума, достону афсонаҳои бешуморе навиштааст, ки мо аз ҳонданаш сер намешавем.

Шеърҳои бо забони соддаву пуробу ранг ва ширин навиштаи шоира зуд ба дилҳо ҷой мегиранду дар ёдҳо нақш мебанданд. Вақте ки вай ба назди ҳонандагони бешумори ашъораш баромада такаллум мекунад, ҳама гӯшу ҳуш мешаванд ва гӯё дар наздашон момои Мадина қисса мегӯяду тарона меҳонад. Ҷеҳраи нурониву садои дилангези ӯ чун аллаҳои модарон қалби моро навозиш мекунанд. Дар ин боб ҳуштар аз худи вай ҳарфе гуфтан муҳол аст.

Гуфтаҳои зебояш,
Суҳанҳои тилояш
Ҳикматҳои аълояш,
Ҳам панди бебаҳояш
Моро моту ҳайрон кард.
Ҳайрону безабон кард.
Момо чунон ҳушгап буд

– Бо себаргаҳо,
Гулҳои раъно
Бо бунафшаю
Райҳону наъно...

Аз ҳондану шунидани манзумаву достонҳои «Бобои ордердорам», «Аҳмади фалакпаймо», «Қиссаи ҳари лофзан», «Мурҷаяка хоб бурдаст», «Гурбача шикор рафтаст» ва гайра серӣ надорӣ.

Як соҳаи муҳими эҷодиёти Акобир Шарифиро тарҷумай асарҳои бадеӣ гирифтааст. Шеърҳои бешумори Самуэл Маршак, Корней Чуковский, Агния Барто, Сергей Михалков, Сильва Капутикан барин адабони рус ва адабони ҳалқҳои дигарро ба тоҷикӣ гардондааст. Онҳоро ба забони модарии ҳуд ҳонда гумон мебаред, ки ин адабон гӯё шеърҳояшонро ба забони тоҷикӣ навиштаанд. Барои мисол ин сатрҳоро аз афсонаи Ю. Яковлев меҳонем.

Дар лабаки боми мо,
Якто гунчишкак мезист,
Лонааш буд гармакак,
Сардиро намедонист.
Рӯзона дона меҳӯрд,
Бегоҳи нонрезаро,
Баъди ҳӯроки серӣ
Об меҳӯрд аз кӯлмакҳо.

Боре Сотим Улуғзода Акобир Шарифиро дар кӯча дида гуфта буданд:

– Шумо шеърҳоро аз забони русӣ хеле моҳирона ва самимӣ тарҷума мекунед. Ҳусусан достони Самуэл Маршак «Мастер – ломастер» – ро ба дараҷаи баланди шоирӣ тарҷима кардаед. Тарҷумаҳоятон аз шеърҳои ҳудатон ҳам хубтараанд.

Номи ин достони машҳури Маршакро Акобир Шарифӣ ба тоҷикӣ «Устоклет» номида буд.

Баҳои нависандай номӣ ба адаби ҷавон болу пар баҳшид. Вай бо дили гарм намунаи ашъори бисёр шоирони машҳури дунёро, ки маҳз барои хурдтарақон менависанд

тарчума карда, адабиёти кўдакони точикро ғани гардонид. Гўё ба ивази ҳамаи ин меҳнатҳояш нашриёти «Детская литература»—китобҳои худи Акобир Шарифӣ «Кори имрӯзаро ба фардо магузор», «Амаки милиса», «Хари лофзан»—ро барои кўдакони иттиҳоди шўравӣ ба забони русӣ чоп карда буд.

БИБИЧОНAM МEOЯD, БОBOЧОНAM МEOЯD

Шарифӣ ҳаштуми феврали ҳамин сол ба ҳафтод дакка мезанд.

Магар ба мову шумо аз ин хурсандии бештаре мешавад? Гўё ҳарду маслиҳат карда қариб дар як вақт ба дунёи рӯшан омадаанду имрӯз бардаму бақувват қадам мезанданд.

Ба шумо бачаҳои азиз, дар чунин рӯзҳои хурсандибахш як сирри хеле маҳфиро меҳоҳам, ки кушоям. Барои ин ҳар ду маро коҳиш кунанд ҳам майлаш, яъне ду шоири маҳбубу ба дилу дидро наздиқ ҳанӯз чандин даҳсолаҳо пеш аз ин ҳаёти худро ба ҳам пайваста буданд. Мебинам, ки дар ҳайрат ҳастеду ба суханҳоям бовариатон намеояд. Бовар кунед, рост мегӯям. Охир ба ҳам пайвастани ҳаёти ин ду нафар пеш аз ҳама ба манфиати адабиёт буд, зоро солҳо мегузаштанду устодон ва ҳамсолони ин ду нафар адаб фикрҳои болоро ба хубӣ эҳсос мекарданду дар амал мединанд.

Фициррос зад ногаҳон
Дарвозаву шуд аён
Пиразани хандоне
Пиразани нуронӣ...

Пиразани меҳрубон бачаҳои ҳайратзадаро ба ҳавлиаш медарорад. Ҳавлияки оддӣ, аз зевару боигарӣ нишоне нест.

Пиразан бачаҳоро рӯи қолини айвон шинонда дастархон мекушояд, қанду қандалот, ҳаллову набот меорад ва чой дам мекунад. Сӯҳбати гарму гуворое сар мешавад. Момои Мадина аз пурсучӯҳои кўдакон ба шавқ меояд, ҷашмонаш медураҳшанд:

Ҷашмони ў даргирифт,
Гўё дар ахтар гирифт.
Чехрааш шуд кушода,
Кафро ба каф ниҳода.
Ба сӯйи мо назар кард,
Афсонаеро сар кард.
Ин чӣ афсонае буд!
Дурри ягонае буд!
Кӯҳҳояш гарқи гул буд,
Богаш пури булбул буд...

Афсонаҳои момои Мадина он қадар ҳам шавқовару дилкаш буданд, ки бачаҳо аз шуниданаш сер намешуданд. Онҳо бо исор аз момо ҳоҳиш мекарданд, ки боз афсонаи дигаре гӯяд.

Ҷон момо, ҷонони мо,
Афсонаи дигарро
Ба мо ҳоло гуфта дех,
Аз дури худ суфта дех
Момо афсона мегуфт,
Ҳар ҷо, тарона мегуфт.
Ҳикмату мақол мегуфт,
Барои мисол мегуфт,
Шоҳбайту суруд мегуфт.

ЗАБОНИ ШИРИНИ Ӱ, БАЁНИ РАНГИНИ Ӱ

Як гурӯҳ дуختаракону писаракон давон– давон ба сари Чорсӯ мерасанд ва бо шавқу ҳавас чор манори ба осмон саркашидаро мебинанду тути қатора тамошо мекунанд, пушти мазора аз назар мегузаронанд, vale каси дилхоҳу чизи дилхоҳашонро ёфта наметавонанд. Аз сари нав гирду атрофи чор манору тутти қатору паси мазорро бодиқкат назора мекунанд, аммо ҳайҳот аз шахсе, ки ба ҷустуҷӯш омада буданд, ному нишоне нест.

Ҳама гумон доштанд, ки қасру кӯшки момои Мадина дар ҳамин ҷоҳост. Ба ҷои қасру кӯшку ҳазинаву таҳти равон ба як манзараи оддиву фақирона рӯ ба рӯ меоянд:

Ҳазинаи зар кучо?
Хирвори зевар кучо?
Қасри Мадина кучо?
Дари ҳазина кучо?

Сипас ҳама фикр мекунанд, ки охир барои онҳо зару зевару таҳти равону қасри калон чӣ лозим, ба як момои оддӣ низ ин қадар боигарӣ чӣ лозим? Бачаҳо аз сари нав тоз– тозон ба боғи калон мерасанду ҳавзи равона мебинанд ва дар лаби ҳавз нишаста ташнагиро мешикананд. Баъд аз сари нав ба ҷустуҷӯи хонаи момои Мадина меафтанд. Пиру барно ба кӯдакон дар кучо воқеъ будани хонаи момои Мадинаро мефаҳмонанд. Маълум шуд, ки гайр аз онҳо хонаи момои Мадинаро ҳама медонистаанд.

Дар ин шаҳри дилкушо
Дар ин шаҳри Бухоро
Момои Мадинаро
Соҳиби ҳазинаро
Хурду калон медонад,
Пиру ҷавон медонад.

Хонаи момои Мадина дар ҳамон мавзее, ки бори аввал ба ҷустуҷӯш омаданд, воқеъ будааст.

Чанде пеш ман ба сӯҳбати ин пирони барнодил мушарраф шудам ва бо чанд саволе, ки ҳар яки шумо бачаҳо низ нисбат ба онҳо дар дили худ доред, муроҷиат кардам.

Савол: Гулҷеҳра – апаи азиз! Солҳои бачагӣ, ҳангоми таҳсил дар дил чӣ орзухо доштед?

Ҷавоб: Мисли аксари ҳамсолонам меҳостам, ки замонро ором бошаду серӣ нон ҳӯрем.

Савол: Акаи Шарифӣ. Шумо дар ин хусус чӣ гуфтан меҳоҳед?

Ҷавоб: Ман ҳам сухани ҳамсарамро тақвият медиҳам. Давраи бачагии мо солҳои Ҷангӣ Бузурги Ватаниӣ буд. Аксар вақт гурӯснаву побараҳна мегаштем. Шикамсерӣ нон ҳӯрдан орзуи тамоми бачаҳои замони ҷанг буд.

Савол: Гулҷеҳра – апаи меҳрубон! Ҳамон солҳо орзуе доштед, ки шоири маҳбуби бачаҳо бошед?

Ҷавоб: Аз кучо? Ин хел орзу дар гӯши ҳаёлам ҳам набуд. Аммо дар дил ба адабиёт меҳри беандозае доштам. Шеърҳои падарам Пайрав Сулаймониро бо шавқу ҳавас меҳондам. Амакаму дигар хешовандонамон ҳама адабиёт-дӯсту фарҳангдӯст, рӯшанфикарӯ рӯшанзамир буданд. Сӯҳбати онҳо барои ба адабиёт шавқ пайдо карданам ва эҷоди нахустин шеърҳоям ёрии калон расондаанд.

Савол: Аввалин шеърҳоятонро кадом вақт навишта будед ва онҳоро ба кӣ нишон медодед?

Ҷавоб: Ҳанӯз дар синфи панҷум ба шеърнависӣ машқ мекардам. Нахустин шеърҳоямро ба амакам нишон медодам. Вай шеърҳоямро хонда маро таъриф мекард. Ман ба шавқ омада, паси ҳам шеър эҷод мекардам ва онҳоро гирифта ба сӯи амакам медавидам. Оқибат вай маро саҳт коҳиш кард. Гуфт, ки шеърнависӣ кори саҳл нест, ту онро бозӣ пиндоштай. Сипас, ҳазору як қоидаву қонуни шеърро гуфта диламро аз шеърнависӣ ях барин мононд. Баъди ин то синфи ҳафтум ба даст қалам ногирифтам. Солҳо мегузаштанд, аз танбеҳи амакам хурсанд мешудам. Агар он вақт маро сарзаниш намекард аз хурдсолӣ ба шеърҳои суст навиштан одат мекардам.

Савол: Акаи Шарифӣ, Шумо ба суханҳои апаам чӣ илова кардан меҳоҳед?

Ҷавоб: Мутаассифона, дар атрофи ман шахсони шеърнавису шеърфаҳму шеърхон қариб, ки набуданд. Худи ман аз падару модар хеле бармаҳал маҳрум шуда дар тарбияи амакам монда будам. Хешу таборони ман ҳама бо замин сару кор доштанд, онҳо дехқонони заҳматкаш буданд. Дар қалби ман меҳри шеъру адабиёто муаллимони адабиёт чо кардаанд. Аз кӯдакӣ ба хондани китобҳо шавқу ҳавас доштам.

Савол: Гулчехра – апаи азиз! Аввалҳо барои калонсолон шеърҳо менавиштед. Чӣ шуд, ки меҳратон ба адабиёти кӯдакон кӯчид?

Ҷавоб: Албатта, ба адабиёти кӯдакон рӯ оварданам беса- баб нест. Ҷавон будам, шеърҳоямро ба устодон нишон медо- дам. Насиҳату маслиҳати онҳоро ба ҳисоб мегирифтам. Боре устод Мирзо Турсунзода ҳам шеърҳои барои калонсолону ҳам барои кӯдакон навиштаамро хонда гуфтанд, ки шеърҳои барои кӯдакон навиштаат нисбатан хубтаранду самимитаранд. Барои атфол нависӣ беҳтар будагист.

Савол: Дар ин боб акаи Шарифӣ чӣ фикр дошта бошанд?

Ҷавоб: Ман ҳам мисли Гулчехра аввал барои калонсолон шеър менавиштам. Пас пай набурда мондам, ки чӣ тавр ба олами кӯдакон гузаштаам.

Ҷавоб: Чаро маҳз ба Гулчехра-апа хонадор шудед?

Ҷавоб: Солҳои ҷавонӣ дар Иттифоқи нависандагон зуд-зуд ҷамъомадҳову маҳфилҳои адабӣ барпо мегардид. Мо шеърҳои яқдигарро меҳондему муҳокима мекардем, ҳусусан Гулчехра ба шеърҳои ман бисёр эрод мегирифту маслиҳат медод. Сипас ба қароре омадем, ки ҷаро як умр мададгору маслиҳатгари яқдигар набошем...

Ҷавол: Шуморо кӯдакон на факат чун шоир, балки чун нависандай нозукбаён низ мешиносанд. Ҳикояҳои «Рӯзи таваллуди бибӣ», «Амаки милиса», «Кори имрӯзаро ба фардо магзор», «Зинда бод, Набӣ», «Саъва» ва гайра аз ҳикояҳои дӯстдоштаи онҳо ба ҳисоб меравад. Чӣ шуд, ки ҳам ба назму ҳам ба наср дил бастед? Ё худ ба шумо низ «ҷорҷӯба»- и назм тангӣ кард?

Ҷавоб: Солҳои панҷоҳум насрнависон ангуштнамо буданд, ҳусусан барои кӯдакон. Нависандай мумтоз марҳум

Пӯлод Толис меҳост адибоне бошанд, ки барои кӯдакон ҳикояҳову қиссаҳо нависанд. Аз ҷумла вай маро бисёр ташвиқу тарғиб кард, ки барои кӯдакон ҳикояҳо нависам. Аввалин ҳикоям «Саъва»-ро Пӯлод Толис соли 1958 дар маҷаллаи «Садои Шарқ», ки худ сармуҳаррири он буд, чоп кард. Ҳамин тавр ман бо маслиҳати он дӯсти меҳрубон ҷандин ҳикояҳо барои бачаҳо навиштам.

Савол: Акаи Шарифӣ, нависанда ё шоир намешудед чӣ кор мекардед?

Ҷавоб: Ҳатман муаллимӣ мекардам, зоро фаъолияти аввали меҳнатиам аз омӯзгорӣ оғоз ёфтааст.

Ҷавол: Апаи азиз! Шумо дар ин ҳусус чӣ фикр доред?

Ҷавоб: Ҷавоби ман ҳам бо ҷавоби Шарифӣ як аст. Охир, ман донишгоҳи омӯзгориро ҳатм кардаам.

Ҷавол: Ба кӯдакони имрӯза чӣ гуфтанӣ ҳастед?

Ҷавоб: Ба тамоми шароитҳои душвор нигоҳ накарда бояд, ки илмомӯзиро давом диҳанд. Чӣ тавре ки дар замони душвори ҷанг мо ҳамин тавр кардем. Қисми зиёди кӯдакону наврасони имрӯза бадгапу бадзабонанд. Меҳоҳам, ки онҳо ширинзабону ширингуфтор бошанд.

Ҷавол: Акаи меҳрубон, Шумо ба гапҳои апаам боз чӣ илова карданиед?

Ҷавоб: Ба кӯдакони зиёде, ки имрӯз ба ҳариду фурӯш машғуланд, инсофу тавғиқ меҳоҳам. Ҳар касе боинсоф аст, вай ҳатман боимон аст. Ҳар касе ки боимон бошад, вай боғаросату бозаковат мешавад. Ба ҳамаи «бизнесмен»-ҳои хурдсол инсофу тавғиқ меҳоҳам.

Адибони маҳбуби бачаҳо Гулчехра Сулаймонӣ ва Акобир Шарифӣ 70- сола шуданд. Ба баҳти бачаҳо, адабиёти бачаҳо ҳамеша сиҳату саломат бошед, устодони азиз!

Соли 1998

Ин хел шеърҳо дар эҷодиёти Убайд Раҷаб бисёранд. Монҳоро меҳонему меҳонем ва аз ҳонданаш сер намешавем. Магар шоире, ки бароямон чунин шеърҳоро ба ёдгор гузаштааст, фаромӯш мешавад? Ҳаргиз.

Соли 2004

«БАЧАҲО АВВАЛИН ТАРГИБОТЧИЁНИ МАНАНД»

Шоири маҳбуби бачаҳо Убайд Раҷаб ба Шӯрои Олии ҷумҳурӣ ба депутатӣ номзад пешниҳод шудааст. Мо бо ҷанд савол ба номзади арзанда муроҷиат кардем.

– Муаллими мӯҳтарам, қадом ташкилот номзадии Шуморо ба интихоботи Шӯрои Олии ҷумҳурӣ пешниҳод намуд?

– Пленуми Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон ба ғаъволияти эҷодӣ ва шахсияти ман баҳои баланд дода, маро ба депутатӣ номзад пешниҳод карданд. Аз боварио қадрдонии ҳамқаламон сарафрозу миннатпазирам.

– Андаке доир ба мақом ва моҳияти Шӯрои Олии ҷумҳурӣ ба наврасон ҳикоят мекардед.

– Шӯрои Олии ҷумҳурӣ ташкилоти олии қонунбарории Тоҷикистон аст. Қонунҳое, ки Шӯрои Олий қабул мекунад, бояд ба беҳбудии ҳаётӣ мардум қӯмак расонад, роҳу равиши ҳуби зиндагиро дар қонун нишон бидиҳад. Қонун бояд пухта ва санҷида шуда бошад. Он ба як давраи муайяни рӯзгори ҳалқ хидмат расонад.

Вакилоне, ки қонунро қабул мекунанд, шахсони дилсӯзу саҳтигир, дақиқназару бориқбин, хирадманду боғарҳанг бошанд. Қонунҳоро санҷида дар мизони ақл баркашида ҳусну қубҳашро комилан бисанҷанд.

– Бачаҳо дар кучо ва дар қадом вазифа адои хидмат доштани Шуморо донистан меҳоҳанд.

– Дар Иттиҳодияни нависандагон вазифаи мушовири адабиёти қӯдакон ва наврасонро ба зимма дорам. Ду сол боз раиси идораи ҳазинаи қӯдакони Тоҷикистон ҳастам. Ҳамчунин узви Шӯрои адабиёти қӯдакон ва наврасони Иттифоқи нависандагони СССР мебошам. Узви ҳайати таҳририи маҷаллаҳои «Садои Шарқ», «Чашма» ҳастам.

Хусусан ҷавонони он солҳо ба ашъори Фоib Сафарзода бештар таваҷҷӯҳ доштанд. Ӯ доир ба меҳру муҳаббати онҳо орзуву омоли онҳо менавишт. Шеърҳои «Ҷӯр, чун субҳ дар ҳанда биё», «Розҳо», «Таровати баҳорро биёр», «Ҷаҳони хешро дарёб», «Шайдои ту кист?» ва гайра аз шеърҳои дӯстдоштатарини ҷавонон буданд.

Фоib Сафарзода бо Тоҷикистони азизи худ ифтихор дошт. Тоҷикистон барояш олами беканор буд. Ҳамон солҳои шаҳстами асри гузашта мабод, ки дар назди ӯ касе Тоҷикистонро давлати қӯҷак гӯяд. Вай на танҳо бо сухани оддӣ, балки бо байтҳои обдор исбот мекард, ки Тоҷикистон беканор аст. Ҳанӯз бисту ҷорсона набуд, ки чунин сатрҳои самимиро ҳонда лаззат мебурдем:

Кишваре, ки Рӯдакиро зод ӯ,
Шеъри оламгир моро дод ӯ,
Кишваре, ки дод бо табъи баланд
Булбули дар ишқ шайдои Ҳучанд,
Хусрави моро баланд овоз дод.
Шоҳини Қӯлобро парвоздод.
То занад ҳанҷар ба қалби душманон,
Шердил Темурмалиқро дод он,
Нафрата Восеъро вақти набард
Зидди ҳар золим дами шамшер кард...
Кишваре к– афтода буд аз поӣ, хест,—
Тоҷикистони ман аст он, хурд нест!

Адабиётамон аз истеъодди Фоib Сафарзода умеди қалон дошт, vale сад афսус, ки вай ҳамагӣ сию ду сол умр дид. Бо вуҷуди ин ба ивази шеърҳои самимиву пурҳарораташ номи вай ҳаргиз аз хотири дӯстдорони қаломи бадеъ фаромӯш наҳоҳад шуд. Ҳуди зиндаёд Фоibi Сафарзода бо боварии том гуфтааст:

Ман хок ниҳодаму фалакпарвозам,
Нӯшида зи ҷашма обу дарё бозам,
Гардид ҷаҳони ахтарон сайргаҳам,
Дар рӯйи замин бувад баланд овозам.

ДАРАХТИ ПУРМЕВА

Номи нависанда Абдулҳамид Самад аз солҳои ҳафтодум боз ба хонандагони сершумор маълум аст. Мухлисони адабиёт аз сахифаҳои рӯзномаҳову мачаллаҳо ҳикояҳои ўро бо хурсандӣ меҳонданд ва чакидаҳои хомаи ўро бесаброна интизор мешуданд. Ҳар як ҳикояи нависанда аз ҷиҳати мазмуну мундариҷа ва мавзӯи худ аз навиштаҳои пешинааш фарқ мекард, қобилияти нигорандагии адаб рушду камол меёфт. Дӯстдорони қаломи бадеъ умедвор буданд, ки ин ҳинҳолаки боди адабиёт бо меваҳои нав ба нави шаҳдбори худ коми хонандагонашро ширин ҳоҳад кард.

Соли 1979 ҳам барои наврасони ҷумхурӣ ва ҳам барои худи Абдулҳамид Самад ва дӯстону устодонаш соли фаро-мӯшиношудание буд. Дар ин соли муборак адаби хуштабъ аввалин асари қалонҳаҷми худ – қиссаи «Баъд аз сари падар» – ро навишт. Ин қиссаро хонандагон, ҳусусан наврасони китобдӯст, бо шодии зиёд истиқбол гирифтанд.

Воқеаҳои асар хонандагонро ба ҳаяҷон меовард, аз берҳамию бемурувватии тағои қаҳрамони асосии қисса Ҳусрав ба ғазаб меомаданд.

Писараки содаи дилсафед Ҳусрав дар аввали қисса сабаби марги падар ва сарсону саргардонҳои оилаашонро аз қасофати парандай шумнағасу шумқадам зоғ медонад. Ҳангоми молчаронӣ дар даргоҳи тағояш аз қар-қари зоғ ба танг омада мегӯяд: «Падарама күштӣ, моро ятим, сарсону саргардон кардӣ, боз ҷӣ меҳоҳӣ, парандай наҳс!!»

Аммо хонанда медонад, ки падари Ҳусравро зоғ накуштааст. Падари ў марди заҳматкаш ва бонангӯ номусе буд. Ҳангоми фочиа аз ҷони худ гузар мекунад, аммо ду қӯдакро начот медиҳад. Баъди сари падар боиси сарсону саргардон шудани Ҳусраву модараш ва ҳоҳараконаш ҳариси пулу мол, шахси бадзоту бадтинат Аҷик мебошад.

– Чаро гапи ганда мезанӣ, – дар қаҳр шуд яке аз онҳо. – Мо ду–се рӯз пеш ин шеърро бо худи Убайд Раҷаб дар театр ҳондем. Вай намурдааст.

– Духтарак рост мегӯяд, – ба сӯҳбати хурдтаракон ҳамроҳ шуд зани миёнсоле, ки ба дуҳтаракон наздик менишаст. – Шоирон ҳаргиз намемиранд. Онҳо доимо бо мо ҳастанд. Ту, писарҷон гапатро дониста зан, Убайд Раҷаб намурдааст. Ҳамин шеърҳонии ду нафар дуҳтаракон ва аз кӣ будани шеърро донистани ту гувоҳӣ медиҳанд, ки Убайд Раҷаб доим бо мост. Вай, албатта, ҷисман бо мо нест, акнун дар театр ба бачаҳо ҷунин саволҳо намедиҳад:

– Либосатро кӣ пӯшонд?

– Ҷой ба ту кӣ нӯшонд?

Аммо садои шоири ширинкаломро гӯё мо доим мешунавем. Мо ҳам дар хурдсолӣ аз забони шоири маҳбуబ он саволро борҳо шунидаем. Ин саволҳо дар гӯшу ҳуши мо абадӣ нақш бастааст. Ана барои ҷӣ дуҳтарак гуфт, ки ду–се рӯз пеш ин шеърро ҳамроҳи худи Убайд Раҷаб ҳондааст. Ҳол он ки ҷанд мөҳ боз шоири маҳбуби мо бемори бистарӣ буд ва марги бераҳм ўро аз мо ҷудо кард, лекин шеърҳои ширини шоир ҳеч гоҳ аз ёди мухлисонаш фаромӯш намешавад.

Модом ки ҳамин тавр аст, пас Убайд Раҷаб ҳамеша бо мост. «Қорҷ» ном шеъраки шакарафшони шоирро ба ёд орем:

Ҳанда мезанад тундар,
Резаборон меборад.
Об аз кокули сабза,
Қатра–қатра мешорад.

Абри борон аз пушта,
Доманро мегундорад.
Аз зери домани абр,
Сар қорҷ мебарорад.

Абри найсон кулчаҳо,
Бар ҳадя мегузорад.
Ё осмон ситора
Дар пуштаҳо мекорад?...

ШОИРОН ҲАРГИЗ НАМЕМИРАНД

Чанд рўз пеш аз бозори «Баракат» баромадаму ба автобуси рақами бистушаш савор шудам. Автобус мебоист сўйи деҳкадаи Испечак равон мешуд. Аммо он дар истгоҳи бозор дуру дароз меистод. Дохилаш чанд нафар духтаракони таҳминан нўх-даҳсола ду-ду ва се-се нишаста, сўхбат мекарданд. Баъзе баланд-баланд, баъзе пиҷир-пиҷир, баъзе бисёр ширин байни худ гап мезаданд. Диққати маро ҳарфи ду духтараки малларангӣ хушсарулибос, ки мӯйҳояшонро мисли шоҳчаҳои бузгола дуто карда баста мондаанд, ба худ кашид. Яке ба дигаре савол медод:

- Сахар туро кӣ ҳезонд?
- Модарам.
- Кӣ сўйи оби чӯ хонд?
- Модарам.
- Либосатро кӣ пӯшонд?
- Модарам.
- Чой ба ту кӣ нӯшонд?
- Модарам.
- Кӣ куртаи туро дӯхт?
- Модарам.
- Оши болаззат кӣ пухт?
- Модарам.
- Кӣ майда бофт мӯят?
- Модарам.
- Кӣ мучҷӣ кард ба рӯят?
- Модарам.
- Шеърҳои шоирро ғалат-ғалат меҳонед, – як бачаи логари қаддароз омада, ба сари духтаракон рост истод.
- Ғалат наҳондем, – гуфт яке аз духтаракон.
- Рав, моро гаранг нақун, – гуфт дигаре.
- Шумо шеърҳои Убайд Раҷабро меҳонед.
- Медонем, медонем, – гуфтанд духтарчаҳо.
- Намедонед, ки Убайд Раҷаб вафот кард, – хабар дод он бача.

Дар аввал Хусрав бо тагои худ ифтихор дошт. Вайро шахси ғамхору меҳрубон меҳисобид. Вақти зинда будани падараш Ачик ба Хусрав аз мағозаи деха велосипед меҳарад. Ана, тагои ўчӣ хел одами ҳимматбаланд аст. Барои ҳамин ҳам баъди сари падар ҳангоме, ки Ачик омада хоҳарашу фарзандонашро кӯчонда бурданӣ мешавад, Хусрав бо ҷону дил таклифи тагояшро маъқул мешуморад.

Баъди понздаҳ-бист рӯзи дар даргоҳи таго зиндагӣ кардан Хусрав оҳиста-оҳиста мақсадҳои зишти тагояшро пай мебарад.

Ба азоби тоқатфарсо гирифтор шудани як хонадони басомону осоишта дили хонандай наврасро реш-реш мекунад. Ғаму андӯҳи вай баробари қаҳрамони қисса бепоён аст, аммо нависанда хонандагонашро ба пеш ҳидоят мекунад. Пояи ҷабру ситам мустаҳкам нест. Охири охирон бояд ҳақиқат ҷои худро ишғол намояд.

Адиби нисбат ба эҷодиёти худ хеле серталаб қиссаи «Баъд аз сари падар»—ро пас аз нахустин чопаш боз борҳо таҳриру танзим намудааст. Забони қисса бисёр ҳам ширину ширадор аст. Кас аз тасвиҳрои манзара, тасвири симоҳои қаҳрамонҳои асар ҳаловат мебарад. Таваҷҷӯҳ фармоед адиби нуктасанҷ сару либос ва симои яке аз қаҳрамонҳои қисса Бобои Саидро чӣ тавр ба қалам медиҳад: «Куртаи мӯйсафед қадимидӯҳт буд. Гиребонаш хилофи куртаҳои хозира ҷониби кифтҳо кушода мешуд. Атрофи гиребон бо магзӣ-шерозаи хушрангे оро ёфта. Аз болои куртаву эзор ҷелаки тунуку сабз пӯшида буд вай. Саллааш каб-кабуди гунбазшакл. Аз байни печҳои салла нӯги борику дарози тоқиаш менамуд. Сару либоси суф, ҷелаки сабз, риши сап-сафед, абруҳои ғулӣ, шерозаи хушдӯҳти гиребони курта, саллаи кабуду тоқии нӯѓтез ҷуссаи пирамардро ба кӯҷе шабоҳат медоданд, ки як тарафаш барфпӯш аст, аз мобайнаш обшоре мефурояд, дар тарафи дигараш аз пайи баҳор сабза дамидааст, ҷо- ҷо бодомзори анбӯҳаш гул кардааст ва қуллаи сангинаш монанди сутун гӯё гунбази почувардии осмонро доштанист...».

Сипас Абдулҳамид Самадов қиссаҳои «Паррончакҳо», «Қосай давр», «Аспи бобом» ва ҳикояҳои бисёре навишта, боғи адабиётамонро пурбор гародонид. Аксари асарҳои

нависанда ба забони русӣ ва ба забони дигар ҳалқҳои мамлакатамон тарҷума шуда дастраси хонандагони бешумор гардидааст.

Абдулҳамид Самад қиссаи машҳури нависандаи бузурги Гурҷистон Нодар Думбадзе «Кукарача», ҳикояҳои ҳаҷвнависи номдори Туркия Азиз Несин ва дигар адабонро бо тоҷикӣ тарҷума кардааст. Имрӯз ин ниҳолаки боғи адабиёт ба дараҳти ҳақиқии пурбор мубаддал гаштааст, ки дӯстдорони қаломи бадеъ аз он шаҳдкоманд.

Ба ҷоизаи Рӯдакӣ пешниҳод шудани асарҳои барои наврасону ҷавонон эҷодкардаи нависанда хонандагонро шоду ҳурсанд намуд. Ба ин мактубҳое, ки ба идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» меоянд, гувоҳанд.

Соли 1990

ИН ШЕЪРРО ҲАМ АЗЁД МЕКУНАМ!

Оғози Наврӯзи имсола хеле сербориш буд. Шамоли сард ҳатто барфрезаҳоро меовард. Ҳавои ҳунуку боронҳои пай дар пай пеш аз ҳама бачаҳоро дилгир кард. Ҳама ду ҷашм дар ҳавоянду ҳама баҳорро интизоранд.

– Бобоҷон, кай баҳор меояд? – пурсид Фотехҷон аз бобояш.

– Баҳорро ҳама интизор, – гуфт бобо, ҳатто чумчукҳо ҳам баҳорро пазмон шудаанд.

– Бобоҷон, наҳод, ки гунчишк баҳорро донад, боварам намеояд, – гуфт Фотехҷон.

– Баҳорро парандаҳо аз мо ҳам ҳубтар медонанду аз мо бештар интизор мешаванд. Ҳатто як қисмашон аз мамлакатҳои дур баҳорро бо ҳуд меоранд. Ана, дар болои он симҷуб гунчишкро мебинӣ?

– Ҳо, мебинам, – гуфт Фотехҷон.

– Медонӣ чӣ мегӯяд? – пурсид бобо.

– Намедонам, – аз саволи бобо ҳайрон шуд Фотехҷон.

Бобо ба наберааш ана ин шеърро ҳонд:

Абри гузар кулчаҳо
Ба ҳадя мегузорад
Ё осмон ситора
Дар пуштаҳо мекорад.

Мо аз ҳондани ингуна шеърҳо сер намешавем, бо шавқ қитобҳои шоирро варақ мезанем. Қалbamонро шодию ҳурсандӣ фаро мегирад. Ҳар як ниҳолу дараҳт, ҳар як гул ғулбутта, парандаву ҷаҳон, бо рангу ороиши ҳубтаре ба ҷашми мо ҷилвагар мешаванд, ҳору ҳаси Ватан гӯё ба ғулҳои ҳақиқӣ табдил мёёбанд. Аҳсан ба ҳунару сехри қалами шоири мо мегӯем аз таҳти дил. Ин шеърҳо моро водор месозанд, ки на фақат мафтуни зебоҳои Ватан бошем, балки барои ободии он, пуриқтидор намудани он ҷаҳду ҷадал намоем.

Охир ин Ватан азони ҳамаи мост. Ободиву шукуфоии он ба ҳамаи мо тааллуқ дорад:

Ин қӯю дар, ин ҷӯю ҷар,
Ин тегаи оҳугузар,
Ин қуллаи чун тоҷи сар
Аз они ту, аз они ман,
Чони ту асту ҷони ман.

МОХИ МАЙИ СОЛИ ЧОРӢ СИННИ МУБОРАКИ ШОИРИ МАҲБУБАМОН УБАЙД РАЧАБ БА ҲАФТОД РАСИД. ҚАДДУ ҚОМАТУ РОҲГАРДӢ, ЧЕХРАИ НУРОНИИ ҲАМЕША ҲАНДОН, МҮЙҲОИ СИП-СИЁҲ ВА БО ШАВҚ ШЕЪРХОНИИ УСТОДРО ДИДА БОВАРИИ КАС НАМЕОЯД, КИ БА ҲАФТОД ДАРОМОДА БОШАНД. МЕХОҲЕМ, КИ ҲАМЕША АНА ҲАМИН ХЕЛ СИҲАТ, САЛОМАТ БОШАНДУ БОЗ ШЕЪРҲОИ БИСЁРЕ НАВИСАНД. ҲАЛҚУ ВАТАН ҲИЗМАТҲОИ ШОИРИ МАҲБУБАМОНРО БО ҶОИЗАВУ ҲУВОНҲОИ ОЛӢ ҚАДР КАРДААСТ. ОН КАС ДОРАНДАИ ҶОИЗАИ ДАВЛАТИИ БА НОМИ УСТОД Рӯдакӣ ва шоири ҳалқии Тоҷикистон мебошанд. АЗ БАЙНИ АДИБОНИ ТО҆҆ИК АВВАЛИН ШУДА БА ГИРИФТАНИ ДИПЛОМИ БАЙНАЛМИЛАИИ БА НОМИ АФСОНАВИСИ МАШҲУРИ ДУНЁ ҲАНС КРИСТИАН АНДЕРСЕН МУШАРРАФ ГАШТААНД.

Соли 2002

дилангез зебу зиннат додааст. Ин сатрҳо на факат манзараҳои фараҳбахши тирамоҳро пеши назари мо ҷилвагар месозад, балки таъқид менамояд мо ин зебоиҳоро дӯст дорему ба қадраш расем, хифзаш намоем, зеро ин зебоиҳо зебоии Ватани азиз аст.

Шоири маҳбуб манзараҳои зебои кишваронро бо қаломи равон ва хотирнишин тасвир менамояд:

Абри гузар,
Тез, тез
Машав парешон.
Вақти сафар
Рез, рез
Ашки фаровон
Сабзаи тар,
Хез, хез
Аз пайи борон,
Боди сахар,
Без, без,
Атри баҳорон.

Кас нафақат ин шеърро, балки ҳар як сатру ҳар як калимаи онро дӯст медорад ва ин гуна шеърҳо чун суруду таронаи дилписанд як умр дар хотирҳо нақш мебандад. Ин байтҳо низ ҳисси зебоипарастиву ватандӯстии моро афзун мекунанд. Ҷӣ хуш ки дар эҷодиёти ин адаби рангинҳаёлу ширинбаёни мо ингуна шеърҳои дилпазир хеле фаровонанд:

Ханда мезанад тундар,
Резаборон меборад.
Об аз кокули сабза
Қатра– қатра мешорад.

Абри борон доманро
Аз пушта меғундорад,
Аз зери домани абр
Сар қорҷ мебарорад.

Дар сари симҷӯб
Нишаста чумчӯк,
Бо нӯлаш симро,
Мезанад тук – тук.
Аз боди сармо
Хунук ҳӯрдаст ӯ,
Ҳоло телефон
Мекунад ҳар сӯ:
– Ҷашми ҳама чор,
Ҳама –интизор!
Биё, зуд биё,
Биё эй баҳор!

- Бобоҷон, ин шеърро худатон гуфтед?
- Не, ҷони бобо, ин шеърро ман нагуфтаам. Қудрати ин хел шеърҳои ширин гуфтан надорам. Ба ту маъқул шуд?
- Ба ман бисёр маъқул шуд, – гуфт Фотеҳҷон. – Бобоҷон, ҷаро ин шеърро то ҳол ба ман наҳондед?
- Дар сари симҷӯб нишастани гунчишкро дида ба ёдам расид.
- Ман ин шеърро аз ёд мекунам.
- Албатта–албатта, – гуфт бобо. – Ин шеърро шоири ширинкалом Нӯъмон Розик навиштаанд. Он кас ҳурдтарақонро хеле ҳам дӯст медоштанд. Барои шумо як олам ин хел шеърҳои аҷоибу гароиб навиштаанд. Онҳоро меҳонию меҳонӣ ва аз хондан сер намешавӣ.
- Бобоҷон, Нӯъмон Розик маро ҳам мешиносанд?
- Албатта– албатта, – гуфт бобо, – он кас ҳамаи ҳурдтарақонро мешинохтанд ва як умр барои ҳурдтарақон мена–виштанд.
- Афсӯс, ки ман он касро намешиносам, – каме ғамгин шуд Фотеҳҷон.
- Ту ҳам аллакай имрӯз шинос шудӣ, як шеъракашонро аз забони ман шунидӣ ва меҳоҳӣ, ки онро ҳар чи зудтар азёд намой. Дар хонаи мо китобҳои Нӯъмон Розик бисёранд. Ҳозир ман боз бароят як шеъри он касро меҳонам, бодиққат бишнав:

Чунбон – чунбон абр омад,
Гирён – гирён абр омад.
Болои деҳа истод,
Чодари худро кушод.
Борони майдон борид,
Хар қатрааш марворид.
Рӯйи заминро тар кард.
Дехаро хушрӯтар кард.
Дашту даман тоза шуд,
Боғу чаман тоза шуд.
Лола шуд мисли алав,
Майса шуд гандуму чав.

– Бобоҷон, ман ин шеърро ҳам аз ёд мекунам, – гуфт
Фотехҷон ва ҳар шеъри Нӯъмон Розикро, ки бобояш меҳонд
набера аз ёд кардан меҳост.

Соли 1997

РОҲ БА ДИЛҲОИ КӮДАКОН

Ман автобуси рақами 29-ро беҳад дӯст медорам. Пеш аз ҳама барои нисбат ба дигар автобусҳои шаҳри Душанбе камодам буданаш. Оғози ҳаракати он аз рӯ ба рӯи бинои Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон аст. Ҳамеша дар ин ҷо якчанд автобуси дуқӯша одамонро интизор меистад. Ман зуд–зуд ба ҳонаи бародарам, ки дар шаҳраки Гипрозем воқеъ аст, ба воситаи ҳамин автобус меравам. Дар масофаи дуру дароз ғоҳо сӯҳбати аҷоибу гароиби одамонро мешунавам. Баъзеи онҳо хеле ибратбахшанд.

– Дӯстам Ҳайридин, – мегуфт ба ҳамсӯҳбаташ пирамарди таҳминан шаст – шаступанҷсолае, ки дар тан либоси миллӣ дошт, – қариб тамоми умри азизро ба тарбияи кӯдакон баҳшидему аммо хеле дер фаҳмидем, ки аз дунёи ботинии онҳо тамоман бехабар будаем.

– Сад фоиз гапатон дуруст, – розӣ шуд ба ҳарфи мусоҳибаш Ҳайридин. – Боре дар қадом як китоб ҳонда будам, ки одам баробари аз олами бачагӣ ба олами ҷавонӣ қадам гузоштан аз айёми кӯдакии хеш даҳҳо сол не, балки ҳазорҳо

АЗ ОНИ ТУ, АЗ ОНИ МАН

Як сол ҷорҷаро ғасл дорад. Ғаслҳо яке аз дигаре зебову яке аз дигаре хушрӯянд. Ҳар як ғасл бо табъи худ табиатро оро медиҳад.

Ғаслҳо гӯё бо сабқат байни худ ба ин кор машғуланд, ки баҳори кишварон аз зимистон зеботару тобистонаш аз баҳор дилоротар, тирамоҳ бошад аз тобистон хуштар. Аммо ин ғаслҳо бо қурдати худ чунон зебоиҳо, чунон аҷоиботро ба вучуд меоранд, ки ба ҳамаи онҳоро дида тавонистан ҷашмони мо қодир нест. Ҳӯш, пас ин зебоиҳо ниҳоят нағису нотакрорро киҳо дида метавонанд?

Дуруст гуфтед бачаҳои азиз! Ин зебоиҳо нозукро пеш аз ҳама шоирон бо ҷашмони тезбин ва қалби аз ҳама ҳассоси худ мебинанду эҳсос мекунанд. Сипас бо сехри ҳомаи худ ин зебоиҳо ҳайратангезро тасвир менамоянд.

МО ин шеърҳоро ҳонда ба шавқ меоему мафтуни зебоиҳо мешавем. Шуқр мекунем, ки ҳайрият дар дунё шоиран ҳастанд ва ин зебоиҳо, ки ба диданаш ҷашми oddī очиз аст, маҳз ба туфайли сехри сухани онҳо дидану эҳсос карданашон муюссар мегардад. Ба ин байтҳо таваҷҷӯҳ фармоед:

Наққоши бемӯинқалам
Аз мо ниҳонӣ зад қадам,
Бо ранги сурху ранги зард
Дашту даманро ранг кард.

Ба хубӣ дарк намудед, ки ин байтҳо ба қалами шоири маҳбубамон Убайд Раҷаб тааллук дорад. Ба воситаи ин сатрҳо мо тамоми зебоиҳои тирамоҳи афсункорро пеши назар меорем. Шоири ширинсӯҳан ғасли тирамоҳро «наққоши бемӯинқалам» меномад. Бисёр ибораи зебои шоирона. Пай намебарам, ки ана ҳамин «наққоши бемӯинқалам» чӣ тавр дашту даман ва боғу роғи моро бо ҳавсалай том бо рангҳои

барои бачаҳо менависад. Чунки бачаҳоро аз ҳама бештар дӯст медорад. Агар ҳамин тавр намебуд қиссаи беҳтаринаш «Модари нав»—ро маҳсус барои онҳо наменавишт.

Ин гуна мубоҳисаву гапгузарониҳо дар атрофи эҷодиёти нависандай ҳақиқатнигор Додочон Раҷабӣ як воқиаи табиист. Барои он ки ўро ҳама дӯст медоранд. Аз эҷодиёти доманадораш ҳама, чӣ хурду чӣ бузург маъниҳо бардоштаанду баҳраҳо бурдаанд. Аммо ифтихори кӯдакон аст, ки Додочони Раҷабӣ ҳикояҳо ва қиссаҳои беҳтарину шавқовартарини худро барои онҳо навиштааст. Аз солҳои ҳаштодуми асри гузашта то имрӯз қиссаи «Модари нав» яке аз қиссаҳои дӯстдоштаи бачагони тоҷик ва бачагони бисёр мамлакатҳои дигар ба шумор меравад.

Вақте ки ман ин қиссанро ҳондам, рафиқи дӯстдоштаи овони бачагиям Лутфуллоҳ, ки дар як синғ меҳондем, ба ёдам омад. Вай мисли қаҳрамони марказии қиссаи «Модари нав» Мақсадчон аз модари ҳақиқиаш чудо шуда падараши барои ў низ модари нав оварда буд. Ман борҳо аз забони модарандари Лутфуллоҳ шунида будам, ки рафиқи маро: «Ин бачаи оддӣ не, ин тило бача» мегуфт. Ўро аз фарзанди худ бештар дӯст медошт. Қаҳрамони қиссаи Додочони Раҷабӣ Мақсадчон низ мисли чӯраи ман Лутфуллоҳ «Тило бача» аст, вале бо айби қалонсолон ин «Тило бача» чӣ қадар азобҳои рӯҳиро аз сар мегузаронад...

Як хусусияти бисёр хуби эҷодиёти Додочони Раҷабӣ дар он аст, ки аз асарҳои барои кӯдакон навиштаи ў қалонсолон ҳам барои худ як олам гирехи маъниву муаммоҳоро мекӯшоянд. Бо фарзанди хеш ва умуман насли наврас муносибати самимона доштанро дарк мекунанд.

Соли 2008

сол дур мешудааст. Модом ки чунин аст, воқеан аз ботини атфол чи тур ҳабар мейёфтем?

— Азизам, Ҳайридин, — гуфт пирамард ба дӯсташ бо овози паст, — ин гапи аз китоб ҳондаатонро зинҳор ба ҳар кас нагӯед, ки шуморо масҳара ҳоҳанд кард. Ҳусусан, ба ҳамкорони холабегам даҳон нақушоед. Аксар худро қашшофи қалби кӯдак медонанд.

— Даъвоҳояшон беасос, — гуфт мӯсафеди Ҳайридин, — аз ин ҷост, ки дар мактаб ҳангоми саволу ҷавоб байни шогирду устод мудом муноқиша ба амал меояд. Мавзӯи дарси нав як сӯ мемонаду мунозираи бебунёд авҷ мегирад. Аксар ҳамкоронам бар он ақидаанд, ки ин баҳсу гапгузарониҳои байни омӯзгору шогирд хеле муфид аст. Эшон асрори дили кӯдакро хуб медонанд ва барои ҳамин байни муаллиму талаба «сӯҳбати самимӣ» барпо мегардад. Аммо беҳабаранд, ки ба ивази чунин «сӯҳбатҳои самимӣ» мавзӯи як соати дарс зоеъ мешавад...

— Илова бар ин ҳама айбро имрӯз ба гардани наврасону ҷавонон мондан расм шудааст, — фикри Ҳайридинро таквият дод ҳамроҳаш. — Имрӯз аксар қалонсолон шӯру ағондоранд, ки насли наврас китоб намехонанд. Барои ҳамин ҷаҳонбиинашон паст, ҳама кунду қароҳтанд. Беҳабар аз онем, ки мо, омӯзгорон низ аз китоб хеле дур афтодаем. Дар солу моҳ як китоб меҳонем ё не, Ҳудо медонад. Ҳол он ки барои ба дили кӯдак роҳ ёфтани даст задан адібонамон китобҳое навиштаанд, ки ҳам барои муаллим ва ҳам волидайн беҳтарин роҳнамоест.

— Ҳамин ҳоло ҷони гапро гуфтед Каримчон, — ба накли дӯсташ дум баст Ҳайридин. — Ба дили кӯдакон роҳ ёфтаниро пеш аз ҳама аз китобҳое бояд ҷуст, ки онҳоро адібонамон маҳсус барои бачаҳо навиштаанд...

Чун сӯҳбати омӯзгорони солҳӯрда ба ин ҷо расид. Ман ба тамом гӯшу ҳуш шуда давоми сӯҳбати ононро донистан хостам. Шояд шумо дӯстони хурдсол низ фаҳмидан ҳоҳед, ки мӯсафедони саргарми сӯҳбат буда номи қадом адіб ва қадом китоби ўро ба забон оварданд. Онҳо аз эҷодиёти дӯсти азиз ва меҳрубони ман Додочони Раҷабӣ ёдовар шуданд. Ҳамсӯхбатон дар ситоши ин нависандай мумтоз буданду ман аз шодӣ ба куртаам намегунцидам. Ҳушо ба ҳоли нависанде, ки

дар гайбаш хосу ом ин сон бо меҳру муҳаббат ва хурмату самимият ҳарф мезананд. Сүхбати эшон аз тавсифу таърифи яке аз қиссаҳои беҳтарину машҳуртарини Додочони Раҷабӣ «Модари нав» давом дошт.

Сүхбати омӯзгоронеро, ки дар автобус шунидам маро водор кард, ки бори дигар қиссаи маргуби дӯстамро мутолиа кунам. Вокеан ин қисса дар адабиёти тоҷик мақоми хосса дорад. Асарро хурду бузург бо майлу рағбати беандоза меҳонанд. Вокеа ва ҳодисаҳои асар аз саҳифаҳои аввалаш диққати дӯстдорони қаломи бадеъро шефтаю мафтун месозад. Кас бесаброна ва таппиши дил давоми воқиаро донистан меҳоҳад.

Қиссаи «Модари нав» ба кӯдак имконият медиҳад, ки мавқеи худро дар зиндагии ҳаррӯза бифаҳмад. Бояд гуфт, ки аз ин қисса нисбат ба атфол қалонсолон бештар баҳра мегиранд, зоро асар барои ҳолат, рӯҳия ва дунёи ботинии кӯдакро донистан аҳамияти қалонро дорост.

Дар адабиёти бисёр ҳалқҳо образи модарандар (модари ӯгай) беражму шафқат ва ситамгар тасвир ёфтааст. Дар қиссаи Додочони Раҷабӣ «Модари нав» мо акси ин ҳолатро мебинем. Дар асар модарандар худ зани бефарзанд аст. Вай бо тамоми ҳастияш меҳоҳад ва мекӯшад ба Мақсадони бемодар ғамхориву меҳрубонӣ кунад. Дар дили нозуки бача роҳ ёбад, ба ҷойи модари вафот кардааш бошад. Аммо ин ниятҳои неки вай ба ивази аз дунёи ботини кӯдак дур буданаш натиҷаи дилҳоҳ намедиҳад. Дар натиҷаи муносибати байни модари ӯгай ва Мақсадони бемodар то рафт пуршиддат мешавад. Модар-қалон ҳамеша Мақсадонро ба ростгӯиву росткорӣ даъват менамояд ва худ барои «гарм» шудани муносибати байни модари наву наберааш гапҳои дурӯғ мегӯяд. Меҳоҳад, ки Мақсадон модари навро мисли модари ҳақиқиаш дӯст дорад.

Азбаски аксари қалонсолон аз ҳолати рӯҳӣ ва қалби кӯдак бехабаранд, корхое мекунанд, ки дили кӯчаки бача бештар ҷароҳатнок мешавад. Ана барои чӣ қиссаи «Модари нав» ба бисёр падару модарон, хешу акрабо, мураббиёну омӯзгорон баҳри дарки дунёи ботини бача ҳамчун роҳнамои муфид хизмат ҳоҳад кард.

Қаҳрамони марказии қисса Мақсадон кӯдаки ҳассос ва ҳушёрест. Нависандай рӯҳшинос Додочони Раҷабӣ ҳолати

зоҳирӣ ва ботинии ӯро хеле самимӣ ва табиӣ тасвир мекунад. Мақсадон фарзанди нозпарвари падару модари худ буд, vale марги бемаҳал ӯро аз модари ғамхораш чудо кард. Тамоми ҳушиҳои зиндагиро аз ӯ рабуд...

Максадони зирак, албатта, медонист, ки модари нав ӯро дӯст медорад, навозиш мекунад.

Ҳангоми ӯро бо меҳр ба бар қашидан аз ҷашмонаш ашки риққат ва ашки шодӣ ҷорӣ мешуд. Дар ин лаҳзаҳо модари нав худро ҳушбахтарини ҳушбахтҳо мепиндошт, vale барои Максадон ин ҳама меҳрубониву навозишҳо кам буд. Меҳост ӯро мисли модари ҳақиқиаш дӯст доранд. Ба вай самимона муносибат қунанд дурӯғ нагӯянд. Бо ӯ мисли қалонсол бо қалонсол меносибат намоянд. Вай ҳама ҷизро медонад ва нағз мефаҳмад, фикрашонро аз ӯ руст нақунанд...

Додочони Раҷабӣ панҷоҳ сол аст, ки ҳама дар даст хизмати адабиётро мекунад. Вай барои бачаҳои синни хурд, миёна ва қалони мактабӣ ҳикояҳои зиёде, қиссаҳои хеле ҳам ҳуби «Модари нав», «Сари роҳи Каҳқашон» ва гайраро навиштааст.

Эҷодиёти ин нависандай пуркору пухтакор соҳаҳои ғуногуни ҳаёти ҳалқамонро дарбар гирифтааст. Аз баракати ҷакидаҳои ҳомаи ӯ ҷавонон, қалонсолон ва ҳар як фарди соҳибзавқ барои худ дурдонаҳо ба даст меоварад.

Соли 2008

НАВИСАНДАИ МО

Бачаҳои азиз! Нависандай маҳбубамон Додочони Раҷабиро қалонсолон бо эҳтиром «Нависандай мө» мегӯянд. Ин суханон ба табъи ҷавонон намефорад. Онҳо дафъатан эътиroz мекунанд:

– Додочони Раҷабӣ нависандай мө, ҷавонон ҳастанд.

Беҳтарин очерқҳову ҳикояҳо ва қиссаҳояшонро барои мө навиштаанд...

Мабод, ки ин гапҳоро ҷавоне дар ҳузури мактаббачаҳо изҳор кунад, он гоҳ бешак баҳсу мунозира авҷ мегирад. Кӯдакон бо сад забон исбот ҳоҳанд кард, ки Додочон Раҷабӣ танҳо нависандай дӯстдошта ва писандидай онҳост. Вай факат

АДИБЕ АЗ МАКТАБИ МО

Чандे пеш дар Явроз бо мӯйсафеде ҳамнишаст шудам, ки хеле хушгуфтору зиндадил буд. Гоҳ—гоҳ байни сӯҳбат аз гузаштагон байтҳо меҳонд. Маълум шуд, ки мӯйсафед умри ҷавониашро сарфи мактабу маориф кардааст. Вақте ки дар қадом мактаб ва нохия кор карданашро пурсидам, чунин ҷавоб дод:

— Нохияи моро он солҳо Орҷоникидзеобод меномиданд, ҳоло номаш Ваҳдат аст. Мактабамон ҳаштсолаи ба номи Чайковский буд.

Мӯйсафед каме ҳомӯш истоду баъд ба ман савол дод:

— Медонӣ дар мактаби мо қадом адиб аввалин ҳикояшро навиштааст?

— Нӯъмон Розиқ, гуфтам дафъатан.

— Нӯъмон Розиқ он вақт дар ҳамон колхозе, ки мактаби мо ҷой гирифтааст, раис буд. Адиби ман гуфта аз ҷои дур омадааст.

— Қурбон Муҳаммадӣ? —пурсидам ман.

— Қурбон Муҳаммадиат шоир аст, — гуфт мӯйсафед. — Ман шеъри аввал навиштагиашро не, балки ҳикояи аввалинашро пурсидам.

Ҳарчанд фикр кардам, номи нависандай дар ин мактаб дарс дода ба хотираам нарасид.

— Сад қалла кафонӣ ҳам номи адиби дар мактаби мо кор кардаро намёёбӣ. Он вақт вай адиб набуд, муаллими oddӣ буд. Ба гӯши хотираш ҳам намеомад, ки рӯзе мерасаду ў нависандай мешавад, нависандай маҳбуби бачаҳо!

— Болта Ортиқзода! —хитоб кардам ман.

— Хайрияте, — хурсанд шуд мӯйсафед, — ана ҳамон Болта Ортиқзода соли 1952 баъди мактаби омӯзгориро дар Самарқанд ҳатм кардан барои кор рост ба мактаби мо омад. Ҷавони орому хушфесъл буд. Аз рӯзҳои аввали омаданаш ба корҳои ҷамъияти ёрӣ медод. Рӯзномаҳои девории мактабамон хубтар шудан гирифт. Сонӣ фаҳмидам, ки хурд—хурд ҳабарҳо мена-виштааст. Лекин барои ман хурсандиовараш ҳикоянависии ў буд. Вақте ки аввалин ҳикояш бо номи «Сӯхтор» дар

— Оё ба замми ин вазифаҳо депутат интихоб шудани Шумо ба корҳои эҷодиатон ҳалал намерасонанд?

— Бе депутатӣ ҳам дастам ба сарҳорӣ намерасад. Кори Иттифоқи нависандагон ва ҳазинаи кӯдакон вақти зиёдеро мегиранд. Боз бисёр корҳои ҷамъиятиро ба ўҳда дорам. Вакили ҳалқ будан шараф асту ифтихор. Илова бар ин масъулияти бузургро бар дӯши инсон мегузорад.

Аммо дар ҳар вазифа, дар ҳар коре набошам, худро эҷодкор меҳисобам ва барои кӯдакон асар навиштанро аз сар дур наҳоҳам кард. Ҳарчанд ки ин вазифаҳо вақти зиёдро мегиранд ва албатта, ба камнависӣ сабаб мешаванд.

— Агар ба Шӯрои Олий вакил интихоб шавед дар беҳбудии ҳаёти бачагон чӣ корҳоро анҷом доданиед?

— Нақшаҳои фаъолияти ман ҳамчун номзад ба депутатӣ соҳаҳои гуногунро фаро мегирад. Пеш аз ҳама дар бунёд намудани нашриёти адабиёти бадеии хоссаи бачаҳо дар Тоҷикистон, афзудани нашри китобҳои кӯдакона ҷаҳду ҷадал менамудам. Ҳар як кӯдак, падару модар китоби дилҳоҳро пайдо карда тавонад.

Дар Тоҷикистон, аз ҷумла дар Душанбе, театри кӯдак ва маркази маҳсуси тарбияи эстетикии кӯдак таъсис ёбад. Марказе ташкил шавад, ки кӯдакро омӯззад, завқу табиат ва талабу дарҳости ўро омӯззад. Монанди донишгоҳи кӯдак дар Москвав саёҳати байни ҷумҳурӣ ва ҳатто байни мамлакатҳоро барои кӯдакон ба роҳ монад.

Бигузор кӯдакони мо ба ҷумҳуриҳои дигар ва ҳатто қишварҳои хориҷа ба сайру саёҳатҳо раванд ва аз он ҷоҳо бачагон ба Тоҷикистон оянду ин саёҳатҳо ба кори доимӣ табдил ёбанд.

Бисёр меҳоҳам, ки дар яке аз дараҳои хушманзараи атрофи Душанбе, дараҳои водии Ҳисор истироҳатгоҳе соҳта шавад, ки ба «Артек» монанд бошад. Мактабу майдони варзиш дошта бошад. Тамоми сол кор қунад. Моҳе 650–700 кӯдакро аз тамоми Тоҷикистон ба бар гирад. Дар Душанбею Қўрғонтеппа, Қўлобу Ленинобод ва Ҳоруғ барои кӯдакон бемористонҳои маҳсус соҳта шаванд, ки пеши фавти зиёди бачаҳоро боздоранд.

– Агар ман вакил интихоб шавам, талаб мекунам, ки дар Шӯрои Олии Тоҷикистон комитети модар ва қӯдак таъсис ёбад, комитете, ки ҳукуки модару қӯдаки Тоҷикистонро ҳимоя кунад.

Дар нақшаҳои ман ба манфиати қӯдакон ва волидайни онҳо хеле ҷизҳо ҳастанд ва агар ман вакил интихоб шавам аз ҳусуси онҳо ба тафсил ҳабар ҳоҳам дод.

– Барои депутат интихоб шудани Шумо оё бачаҳо низ ҳисса гузашта метавонанд?

– Бале, бешубҳа қӯдакон ҳисса гузашта метавонанд. Қӯдак зирақ аст. Дӯсти худро, ғамҳори худро нағз мешиносад. Қӯдакон метавонанд волидайни худ, ҳоҳару бародарони худ, аммаву ҳолаву тагову дигар ҳешу ақрабои худро ташвиқ кунанд, ки ба дӯсти онҳо овоз диҳанд. Шахси тасодуфиро не, балки инсони шинохтаро интихоб кунанд.

Ман қӯдаконро самимона дӯст медорам. Қӯдакон чону дили ман, умеду орзу мананд.

Тамоми умр барояшон хидмат карданро пешай худ қарор додаам ва аз ин роҳ барнаҳоҳам гашт. Гумон мекунам, ки муҳаббат ва самимияти мо дутарафа аст. Ман қӯдаконро дар марҳалай тайёрӣ ба интихобот аз аввалин тарғиботчиёни худ ва қасони боэътиими худ меҳисобам. Ман ба онҳо бовардорам.

– Ҷанд сухан оиди адабиёти муосири наврасон мегуфтед.

– Дар адабиёти қӯдакони тоҷик имрӯз пешравии ҷиддиро эҳсос мекунам, ки ин боиси ҳурсандист. Ба қарибӣ мо ду нафарро, ки барои шумо, бачаҳо шеърҳою қиссаҳо менависанд, ба узвияти Иттифоқи нависандагони Тоҷикистон қабул мекунем. Боз ду нафари дигар дар навбат ҳастанд. Ҳуди ҳамин ҳам далели пешравии адабиёти қӯдакон аст.

Соли 1990

шумо дар зери ин дарахтони биҳиштӣ бо марди нуроние, дучор оед, ки ба дидораши мешитофтед. Ҷеҳраи марди нуронӣ аз қудуми шумо чун ҷеҳраи қӯдак мешукуфад, ин табиист, зоро дили ӯ чун дили қӯдак соғу беғубор ва бекарор аст.

Ин манзили ҷаннатосо боғи нависандай маҳбуб Болта Ортиқзода аст. Агар ҳаво гарм бошад, мизbon мемонро ба ҳонаи салқине ҳидоят мекунад. Ҳонаи барҳавои дарун ба дарун. Сӯҳбати гарму гуворо оғоз меёбад, сӯҳбат доир ба адабиёт, ҳосса дар атрофи адабиёти қӯдакону наврасон. Аксҳои калони Мирзо Турсунзода, Мирсаид Миршакар, Фазлидин Муҳаммадиев ва дигар адабони тоҷик ҳонаи Болта Ортиқзодаро зебу зинат медиҳанд, бо меҳр тамошо мекунед. Ин ҳона коргҳои нависандай Болта Ортиқзода аст. Дар ин ҳона қиссаҳои «Доги ҳун», «Достони Самарқанд», «Бачаҳои лолазор», «Магнитофон», «Юсуфи Самарқанд», «Кишишзор», «Қиссаи мумиё» ва боз бисёр қиссаҳои ҳикояҳои адаби пуркор эҷод карда шудаанд.

Манзили сабзу ҳуррами нависандаро тамошо карда ба бисёр саволҳои худ ҷавоб меёбед, зоро аксар китобҳои барои шумо навиштаи Болта Ортиқзода доир ба асрори табииати маҳбуб, оид ба меваҳои шаҳдрези Самарқанд ҳикоят мекунанд. Вокеа, ҳодисаҳои асарҳояшро нависандана на фақат бо ҷашмони худ дидаву аз шоҳидон шунидааст, балки худ дар амал бевосита санҷидаву таҷриба карда дидаст.

Ин нависандай мушоҳидакору борикбин умре барои шумову аз ҳаёти шумо, бачаҳо, менависад. Қиссаҳои ҳикояҳои бешумораш китобҳои дӯстдоштаи ҳонандагон гардидаанд. Асарҳои адаб барои тарбияи наслҳои наврас ҳазинаи бузурги маънавист.

Соли 1999

Савол: Пас хар як одаме, ки китоби зиёд хондааст, нависанда шуда метавонад?

Чавоб: Ҳар як одами бисёр китоб хонда низ нависанда намешавад. Нависанда пеш аз ҳама бояд истеъоди табий дошта бошад. Аммо истеъоди табий дорам гўён худомўзӣ нақунаду бисёр нахонад, вай ҳам асар навишта наметавонад.

Савол: Истеъоди табий гуфта чиро мефаҳмем?

Чавоб: Агар касе қувваи ҳофизаи мустаҳкам дошта бошад, вай бисёр қасбу корҳоро ба тезӣ аз ҳуд мекунаду шеърҳои зиёдеро ба осонӣ аз бар менамояд, ҳодиса, воқеаҳои гуногунро бо як дидан чун нақш дар рӯи санг дар хотир нигоҳ медорад. Ин ҳел шахсон хаёлоти бою рангин доранд. Шахсони дорои чунин хислатҳоро шахсони истеъоди табий дошта мегўянд.

Соли 1994

ЧЕХРАИ НУРОНӢ

Ҳар кас, ки ба сайёҳати шаҳри Самарқанд меравад, дар баробари бисёр ҷойҳои муқаддасро тамошо кардан, албатта, расадхонаи Улугбекро низ аз назар мегузаронад. Расадхонаи олими бузург дар як канори шаҳри зебои Самарқанд, дар қарибии дехаҳои Боги баланду Боги майдон воқеъ гардидааст. Агар сайёҳон ё ҳуд мемонон аз қабили адибони тоҷик бошанд, онҳо роҳи ҳудро ба сӯйи дехаи Боги майдон давом медиҳанд. Аз назди тараҳхонаи Оби раҳмат гузашта то ҷойхонаи Боги майдон меоянду ба поён нишеб шуда рафтан мегиранд ва дар ин ҳангом аз дил мегузаронанд, ки замоне аз ин кӯча яке аз шаҳсутунҳои илму адабиёти мусоири тоҷик Абдусалом Дехотӣ мегузашт. Ин кӯча имрӯз номи мубораки ӯро дорад. Аз ҷойхона зиёда аз дусад метр роҳ паймуда ба тарафи рост тоб меҳӯред ва баъди чанд қадам роҳ паймудан назди дарвозаи қалони оҳанӣ таваққуф мекунед. Як табақаи дар гӯё рӯзи дароз ҳамеша кушода аст. Ҳамин ки ду-се қадам ба дарун гузоштед, ҳудро дар бихишти ҳақиқӣ тасаввур мекунед. Мабодо агар сафаратон ба ин даргоҳ дар моҳҳои августи сентябр ба вуқӯй ояд, шумо лаҳзае аз ин бοғ ҷашм қанда наметавонед. Анҷирҳои тиллорангӯ ангурҳои зулбиёи ҳусайнӣ шуморо гӯё бесадо ба сӯйи ҳуд мекашанд. Мумкин

САРОЯНДАИ ЗЕБОИҲОИ ҲАЁТ

Муҳаммадҷон Раҳимӣ яке аз шоирони мумтоз ва шӯҳратманди ҳалқи тоҷик ба шумор меравад. Зодгоҳи шоир Бухорои шариф аст, ки вай соли 1901 дар тумани Шоғиркоми он ба дунё омадааст. Падари ў дар байни ҳалқи меҳнаткаш бо номи Раҳими Қанд ва ҳамчун сарояндаи сурудҳои классикии «Шашмақом» шӯҳрат дошт. Дар ин ҳусус устод Садриддин Айнӣ дар асари оламшурули ҳуд «Марғи судхӯр» маълумоти пурарзиш додааст.

Муҳаммадҷон Раҳимӣ аз соли 1923 бо роҳи хизмати ҳарбӣ ба шаҳри Душанбе меояд ва аз ҳамон вақт сар карда дар тамоми соҳаҳои ҳаёти сиёсию иҷтимоӣ ва фарҳангии Тоҷикистон фаъолона иштирок мекунад.

Вай дар аввалин шеърҳои ҳуд оммаи меҳнаткашро даъват мекард, ки моҳияти ҳаёти навро ҳубтару зудтар дарк намоянд, бидонанд, ки тамоми боигарииҳои мамлакат самараи заҳмати онҳост.

Дехқон, ту на ҳобию на мастӣ,
Бархез, ки аз ҷафо бирастӣ!
Ҳушдор, ки навбати ту омад.
Дасти ҳама золимон бубастӣ.

Шоири ҳақиқатпарасту ҳақиқатҷӯ ҳамеша ҳамроҳи ҳалқи ҳуд буд. Комёбихои меҳнатии вайро дар ашъори пуробуранги ҳуд самимона тасвир мекард. Соҳае набуд, ки аз нӯғи ҳомаи шоир аз он дар канор монда бошад. Шоир Муҳаммадҷон Раҳимӣ дар рӯхи анъанаҳои адабиёти пурбаракати классикӣ тарбия ёфта буд. Ҳаёти ҳалқу зебоиҳои Ватани маҳбуbro дар сатрҳои хеле ҳам дилчаспу дилангез тасвир мекард. Шеърҳои пурҳарорату пур аз ҳиссиёт номи шоирро дар байни ҳалқ маҳбубу машҳур карданд. Оҳангозон ба ашъори шоири ҳушилҳон оҳангҳои таъсирбахш меоғариданд. Ҳоғизони номӣ онҳоро ба самъи мардум мерасонданд.

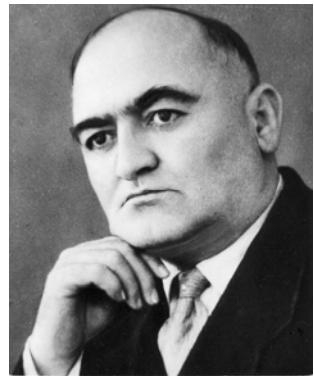
Шеърҳои ин шоири ширинадо дилҳоро ба хурӯш меоранд, ҳисси зебоипарастии мухлисонашро афзуда, меҳру

муҳаббати инсонро ба ҳаёти пурсафо афзун менамояд. Диққат дихед дар байтҳои зерин шоири рангинҳаёл зебоиҳои айёми Наврӯзро чи сон тасвир менамояд.

Эй навбаҳори мо, ту чи эъчозу ҷавҳарӣ
Аз гул дихӣ тило, ту магар кимиёғарӣ.
То ҳосили чу гавҳари соғи ту мавҷ зад,
Гавҳар забон қашид зи даъвои гавҳарӣ.
Бо симҳои нуркашӣ гул ҷаман – ҷаман,
Бар ҳоки рӯзгор, магар шамси анварӣ!
Ҳар зарра дар ҳавои ту гул, ҳар гуле муғид,
Баргӯй, ин чӣ сеҳру чӣ қудрат, чӣ ёварӣ!..

Осорхонаи адабии шоирро тамошо карда ба фикр фурӯ меравед, ки чӣ ҳаёти хоккоронае доштааст. Дар ин ҷо ба ғайр аз ҷизҳои асосии рӯзгор курсиву кати ҳоб, ҷойнику пиёла, қосаву табақ дигар ҷизе нест. Аммо дар ҳонаи кории шоир гӯё тамоми ганҷу гӯҳарҳои дунё гирд оварда шудаанд. Дар ин ҳона китобҳои бешумори ҳуди шоир эҷод ҷарда ва боз ҳазорҳо китобҳои адибони дунё, қомусҳо ва лугатҳои бисёре маҳфузанд.

ҲАМЕША ҲАМРОХИ МОСТ

Устод Боқӣ Раҳимзода гоҳ-гоҳ ба идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз») меомаданд ва аз ташрифи ҳуд гӯё сари қормандони нашрияро ба осмон мерасонданд.

Сӯҳбати гарму ҷӯшон барпо мегардид. Он қас аз ҳаёти устодон Садриддин Айнӣ, Абулқосим Лоҳутӣ, Муҳаммадҷон Раҳимӣ, Суҳайлӣ Ҷавҳаризода, Муҳиддин Аминзода, Мирзо Турсунзода ва дигар адибон нақлҳои ибратбахш мекарданд, ки рӯзноманигорон аз шунидан серӣ надоштанд. Ҳикояҳои самимии Боқӣ Раҳимзода нисбати

Кӯдакон бояд донишдӯсту меҳнатдӯст бошанд. Аз меҳнат ор накунанд. Шароит ҳар қадар душвор бошад ҳам, аз илмомӯзӣ даст накашанд. Бачаҳоеро, ки чунин ҳислатҳоро дороянду аз ҳоло бисёр қорҳои нек аз дасташон меояд, дӯст медорам.

Савол: Кӯдакон вақте ки китобатонро ҳонда ба охир мерасонанд, ҷанд лаҳза ҳафа мешаванд. Ба ноҳост ин қадар зуд воқеаҳои шавқовар интиҳо ёфт. Ағсӯс, сад ағсӯс. Охир нависанда воқеаи ҷӯҷапарвариро аз қиссаи «Таътил» боз андак давом медод чӣ мешуд! –ҳоҳанд гуфт. Оё шумо ҳам баъди ягон қиссаи навро навишта ба интиҳо расонидан ҳафа мешавед!

Чавоб: (Нависанда ин саволро шунида табассум кард, ҷанд лаҳза сукут варзиду сипас ҷавоб дод): Барои нависанда лаҳзаи бехтарин ин лаҳзае мебошад, ки ҳикоя ё қиссаашро навишта ба охир мерасонад ва нуқта мегузорад. Чигунагии ин лаҳзаи фараҳбахшро маънидод кардан бароям гаронӣ мекунад.

Савол: Гӯед, ки бароятон оид ба писарҳо навиштан осон, ё духтарҳо!

Чавоб: Қасе, ки китобҳои маро ҳонда бошад, мефаҳмад, ки аксар қаҳрамонҳои ҳикояву қиссаҳои ман писаронанд. Маълум мешавад, ки барои писарҳо навиштан барои ман осонтар будааст.

Савол: Дар қадом қиссаатон мавзӯи интиҳоб кардаатонро пурра тасвир ҷарда натавонистеду онро гӯё дар повести науву тоза давом додед!

Чавоб: Ҳар як адиб усули кори ҳудро дорад. Баъзан нависанда ба як мавзӯй борҳо рӯ меорад. Агар дар қиссаи якумаш як лаҳзаи таътили мактабиёнро тасвир ҷарда бошад, дар қиссаи дуюмаш лаҳзаҳои дигари истироҳати тобистонаи кӯдаконро мавриди тасвир ҷарор медиҳад. Аз ҳамин лиҳоз «Полвон» «Таътил» –ро пурра мекунад.

Савол: Китоби бисёр наҳонда ҳам нависанда шудан мумкин!

Чавоб: Не. Китоб наҳонда нависанда шудан мумкин нест. Қасе, ки китоб намехонад, охир вай ҳеч ҷизро намедонад. Вақте ки ҳеч ҷизро надонад, аз кучо асар менависад?

Савол: Агар мабодо нависанда намешудед, он гоҳ чӣ кор мекардед?

Ҷавоб: Ман баъди хатми донишгоҳи педагогӣ дар яке аз мактабҳои ноҳияи Кофарниҳон (ҳоло Ваҳдат) омӯзгор будам. Сипас дар мачаллаи кӯдакон – «Машъал» кор кардам. Агар нависанда нашавам, боғбони хуб, чӯпони хуб мешудам.

Савол: Мумкин бошад, лаҳзаҳои беҳтарини ҳаётатонро мегуфтед.

Ҷавоб: Лаҳзай фаромӯшнашавандай ҳаёти ман ин нашр шудани аввалин ҳикоям дар матбуоти кӯдакон буд.

Савол: Аз қадом асари худ қаноатманд нестед! Агар ҳамин тавр, сабабашро гӯед.

Ҷавоб: Саволи ациб. Одатан, нависанда баъди чоп шудани ҳар як асараш онро меҳонаду мефаҳмад, ки боз баъзе «майда–чӯйда»–ро фаромӯш кардааст. Ин гуна «майда–чӯйда»–ҳоро дар бисёр асарҳоям мушоҳида кардаам. Афсӯс, ки вақти танги нависанда имконият намедиҳад, ки ҳамаи «майда–чӯйда»–ҳоро ислоҳ намояд.

Савол: Барои чӣ аксар дар бораи бачаҳои деҳот менависед?

Ҷавоб: Азбаски як умр дар деҳот зиндагӣ мекунам, ҳаёти деҳотиён ба ман маълуму наздик аст. Лекин аз ҳаёти бачаҳои шаҳр низ қиссаву ҳикояҳо навиштаам.

Савол: Шумо дар Самарқанд умр ба сар бурда чӣ тавр аз ҳаёти кӯдакону наврасони Тоҷикистон асарҳо менависед?

Ҷавоб: Дар Самарқанд зиндагӣ кунам ҳам, худро як умр дар Тоҷикистон ҳисоб мекунам.

Гирду атрофи ман ҳама тоҷиканд. Худи шаҳри Самарқанд шаҳри дӯстист. Дар ин ҷо даҳҳо миллатҳои гуногун бо якдигар аз қадимулайём чун дӯсту бародар зиндагӣ мекунанд. Илова бар ин ман солҳо дар мачаллаи «Машъал» ва рӯзномаи «Омӯзгор» адои вазифа доштам. Бисёр шаҳру ноҳияҳои Тоҷикистонро пиёдаву савора саёҳат кардаам. Ҳеч вақт аз ҳаёти ҳалқам дур набудам.

Савол: Дар шароити имрӯза ба Шумо чӣ гуна бачагон маъқуланд!

Ҷавоб: Пеш аз ҳама бачаҳои ботартибу интизом ба ман маъқуланд, лекин фақат тартибу интизомнок будан кам аст.

устодону ҳамқаламонашон меҳру муҳаббати шунавандагонро оид ба ҳаёти шахсию эҷодии адибони дар боло номбаркардашуда меафзуд.

Агар марги беамон имконият медод синни мубораки ана ҳамин марди ширингуфткор, Шоири ҳалқии Тоҷикистон Бокӣ Раҳимзода 5-уми майи соли ҷорӣ ба 90 мерасид. Вай дар деҳаи Сорбоги ноҳияи Фарғонавардуд ёфтааст. Барвақт аз падару модар ятим мемонад ва бори зиндагӣ ба дӯшаш меафтаад. Дар заводи пахтатозакуни шаҳри Душанбе борбардор мешавад ва барои рӯз гузаронидан аз меҳнати ҳалол шарм намедорад валие меҳри ҳонданро аз дил асло дур намесозад. Соли 1931 ба шаҳри Самарқанд рафта ба техникиumi омӯзгорӣ медарояд. Оҳиста–оҳиста бо доираи адабии ин шаҳри бостонӣ шинос мешавад ва аввалин бор ба дидан ва шунидани ҳарфи устод Айнӣ мушарраф мегардад.

Солҳо паси ҳам гузаштанду Бокӣ Раҳимзода ҳамчун шоири маъруфу маҳбуб ном мебарорад. Албатта, ба осонӣ не, ба ивази шабзинандориҳову пайваста омӯхтан ба ҷунин шараф муюссар мегардад. Шеърҳои пуробу рангини шоир дилҳои одамонро ба ҷӯшу ҳурӯш меорад. Онҳоро ба корнамоиҳои меҳнатӣ сафарбар менамояд. Шеърҳои бо ҳарорат навиштаи шоир риштаҳои дӯстии байни инсонҳоро мустаҳкам мекунад:

Дар дафтари Бокӣ наравад ҳарфи хато ҳеч,
Умрест, сарояд ғазали сидқу сафоро.

Устод Бокӣ Раҳимзода ба шумо, бачаҳо, низ меҳру муҳаббати бепоён дошт. Барои шумо достонҳои «Мусича ва рӯбоҳ», «Гурбай худписанд» ва шеърҳои зиёде эҷод карда буд. Ин шеъру достонҳо хеле шавқовар ва бо забони шири навишта шудаанд.

Моҳи майи соли 2000

ДИЛИ ПУРОРЗУ ДОРАД

Охири солҳои ҳафтодуми асри гузашта бо як супориши муҳим ба ноҳияи Фарм рафта будам. Тирамоҳи пурнозу неъмат ҳукмронӣ дошт. Себҳои хубонӣ, ноку ношпотӣ, шафтотую мурӯд ва дигар анвои меваҳо бо рангубарангии худ ҷашм мера буданд, ҳама ҷо боби тамошо буд. Дар манзили яке аз бошандагони деха ҷой гирифтам.

Рӯзона ҳама аз паси кору бори худ овора буданд. Шабонгах аз гирду атроф ҳамсаояҳои мизбон бо косаҳои пурчурғот, пиёлаҳои пурасал ва бо дигар нозу неъматҳо меомаданд. Ҷурғоти ин ҷо бемуҳобот аз қаймоқи шаҳри Душанбе хубтару бомаззатар буд. Ин хел ҷурғотро пеш аз ин дар ягон ҷо нахӯрда будам.

Қатори ҳамсаояҳо ҳар шаб марди солҳӯрдаи як поящандаке ланг ҳам меомад. Вай ҳар шаб дар табақи филизи шафтотуи сафед меовард. Ранги шафтоту он қадар бозоргир набошад ҳам, хеле ҳушбӯву бомазза буд. Назар ба гуфти аҳбоб синну соли мӯйсафеди шафтотуовар аз ҳаштод гузаштааст, вали ў хеле чусту ҷолоқ буд. Ҷашмони бандуру ҷеҳраи ботароват дошт. Баъдан фахмидам, ки соҳиби манзили ман ҷой гирифта писари ҳамин пирамард будааст. Вай андаке дурттар аз писару наберагонаш танҳо зиндагӣ мекардааст. Ҳамсараш ҷанд сол мӯқаддам ҷаҳони фониро падруд гуфта будааст.

Ҳамсаояҳо бо ин пирамарди барнодил пайваста ҳазлу шӯҳӣ мекарданд. Ягон наберагашро барои он бо худ намегирифтааст, ки ба ў халал нарасонад. Назар ба гуфти онҳо гӯё мӯйсафед аз ягон ҷо мисли худаш пиразани тоқаеро ёфта меовардаасту бо ў сӯҳбати маҳрамона мекардааст.

Ахли дил бо ишораҳо аз ман ҳоҳиш менамуданд, ки аз ў пурсам: зан гирифтан меҳоҳад ё не?

Чун ин матлабро аз ў пурсидаш, ҷашмонаш барқ заданд, ҷеҳрааш равшантар шуд. Бо як самимияти умединӣ гуфт, ки агар савобталабе ёфт мешуду сари қоқи ўро ҷуфт мекард, то вопасин лаҳзаҳои умраш дуогӯи ў мешуд. Сипас ба ман наздиктар нишаста, оҳиста гуфт:

Ин китобҳоро мутолиа карда бо олами ғаниву набототу парандагони Тоҷикистон шинос мешавем. Нависандай мумтоз бо ин китобҳояш дониши моро нисбат ба табииати маҳбуб зиёд мекунад. Аз олами бои гиёҳҳои шифобаҳашу назаррабо ва парандагони ҳушхони Тоҷикистони азиз шод мегардем. Ин ҳикояҳо моро водор мекунад, ки мо на фақат бояд аз тамошои олами набототу парандагон лаззат барем, балки муҳофизони дилсӯзи табиат низ бошем.

Ҳамин тавр, китобҳои Болта Ортиқзода моро ба меҳнатдӯстии поквиҷдонӣ, аз манзараҳои зебои табиат лаззат бурда тавонистан, дар роҳи ба мақсадрасӣ суботкор будан тарбия мекунад.

Соли 1984

МУСОҲИБА БО НАВИСАНДА БОЛТА ОРТИҚЗОДА

Савол: Дар ҳурдӣ чи орзу доштед?

Ҷавоб: Чун аксари бачаҳо орзухои зиёде доштам: гоҳо меҳостам, ки чӯпони ҳақиқӣ бошаму кӯҳу кӯталҳоро тай занам. Зебоиҳои табиатро бо ҷашмони худ бинам. Агар вакти ҷаро бо гургу хирс рӯ ба рӯ шавам, онҳоро зинда ба зинда дастгир намоям. Гоҳо меҳостам, ки боғбони ғайриоддӣ бошаму меваҳои нав ба навро ихтироъ намоям. Меҳостам, ки дараҳтони себу зардолу, ноку шафтотуи парвариш кардаи ман мисли анҷир соле ду маротиба мева диҳанд...

Савол: Шумо аз бачаӣ ҳависанди шудан меҳостед ё ягон воқеаи тасодуфие ба ҳависанди шуданатон ёрӣ расонд?

Ҷавоб: Ҷӣ тавре ки дар боло қайд кардам, дар бачаӣ орзую ҳавасҳои ман тамоман дигар чиз буданд. Ягон воқеаи тасодуфие низ ба ҳависанди шудани ман сабаб нашудааст. Умуман, дар мактаб ба фанни адабиёт шавку ҳаваси қалон доштам, китобҳои бисёр меҳондам. Аз забони пирамардону пиразанҳо шунидани қиссаву ривоятҳоро дӯст медоштам. Овони кӯдакиам пур аз ҳодиса, воқеаҳои аҷоибу гароиб буд. Азбаски вакти таҳсил дар мактаби миёна ба китобхонӣ мароқи зиёд доштам, пас аз ҳатми мактаб таҳсилро дар факултаи филологияи донишгоҳи муаллимон давом додам.

Мактубҳои бачаҳо, баҳои мусбати дӯстон дар бораи ин ҳикоя ба нависандаи ҷавон болу пар баҳшиданд. Боварии ўро нисбат ба худаш дар бораи насрнависӣ қавӣ намуданд. Зоро вай то ин вақт шеърнависиро машқ мекард ва ҷанд шеъраш дар рӯзномаи қалонсолон чоп ҳам шуда буд.

Ҳикояи дуюми ў «Мактуби таги бӯрё» ном дошт ва ин ҳикоя низ бо мазмуну муандариҷаи худ диққати бачаҳоро ба худ ҷалб кард. Ҳонандагони сершумор ҳикояҳои минбаъдаи Болта Ортиқзодаро бо ҳавас мутолия карда, пай мебурданд, ки барои онҳо адиби наве қадам ба арсаи адабиёт гузашт ва дар оянда асарҳои тоза ба тозаро аз ў интизор шудан мумкин.

Ҳонандагони навраси асарҳои нависанда дар тасаввuri худ хато накарданд. Болта Ортиқзода барои онҳо аввалин повести худ «Таътил»—ро тақдим намуд. Ин повести муаллиф аз ҷиҳати сужет хеле шавқовар буда ба зудӣ ба яке аз китобҳои дӯстдоштаи бачаҳо мубаддал гардид. Қиссаи дуюми нависанда «Полвон» номи ўро на фақат дар байни мактаббачагони ҷумҳурииамон, балки байни дигар қишварҳо низ маълуму машҳур кард. Ин повестро солҳои 1966–1975 нашриёти «Детская литература» бо сад ҳазор нусха чоп намуд.

Сипас ин қисса ба забонҳои украиниёй, молдавиу литвонӣ низ чоп шуданд. Болта Ортиқзода, ки дар деҳот таваллуд шуда, он ҷо ба камол расидааст, ҳаёти бачаҳои деҳотро хеле хуб медонад. Дар бораи онҳо бо ҳаёлоти бою рангин бовариноку таъсирбахш менависад. Мо ҳамроҳи қаҳрамонҳои асарҳои нависанда ҷароғоҳои сабзу ҳуррами кӯҳистон, боғҳои пурмева, ҷашмасорони мусафифо, ғалла–зорону пахтазоронро давр зада мебароем. Дар ҳама ҷо бо ҳамсолони худ шинос мешавем ва мебинем, ки чи тавр онҳо ба кори қалонсолон ёрию мадад мерасонанд, дар ҷамъоварии меваю ғалла, парвариши ҷорво ва ғайра ғаъволона иштирок мекунанд.

Нависандаи дӯстдоштаи мо шаҳси бисёр ҳам мушохидакору дурбин аст. Аз китобҳои «Қиссаи мумиё» силсила ҳикояҳои «Дурданаҳои Зарафшон», «Парандагони ҳушхони Тоҷикистон» пайдост, ки вай табииати пуробуранги диёрамонро хеле хуб медонад ва ба шаҳру ноҳияҳои ҷумҳурииамон бисёр сафар кардааст.

– Панҷсад сӯм зиёдтар пул дорам, оё ҳамин маблағ ба ҳарчи тӯй кофӣ бошад?

Қисса кӯтоҳ, ин пирамарди хеле ҳам зиндадил ва ҳазлбардор сарфи назар аз бузургии синну солаш меҳост ҳамсаре дошта бошаду аз ҷанги танҳои бираҳад. Кампираке чун худаш ҳушдилу ҳушлаҳҷае насибаш гардаду шабҳои дарозро тоқаву ғамангез нагузаронад. Ҳар кас ин мӯйсафеди кӯдакҳоро мебинаду ҳарфи самимиашро мешунавад, ўро чун ҳеши наздики худ дӯст медорад ва аз содалавҳию танҳояиш андаке ғамгин мешавад...

Ҷанде гузашту дар қадом як рӯзнома ҳикояи нависандаи ҷавон Абдураҳмон Расулий бо номи «Марг ва ҳаёт» чоп шуд. Ман ин ҳикояи хеле ҳам шавқовар ва бомаҳорат навиштаи Абдураҳмонро гӯё бо як нафас ҳондам. Ачибаш дар он буд, ки ҳикоя дар бораи он мӯйсафеде баҳшида шуда буд, ки андаке пеш бо ў дар ноҳияи Ғарм шинос шуда будам. Аён шуд, ки Абдураҳмон Расулий низ ин мӯйсафеди танҳоро медонистааст. Вале ҳубии кори Абдураҳмон дар он буд, ки аз ҳоли мӯйсафед воқиф шуда, мисли ман ба ваҷд омада нагаштаасту зуд қалам ба даст гирифта, дидаву шунидаҳояшро рӯи когаз овардааст, ки хеле таъсирбахш буд. Ҳикояи Расулиро дӯстону муҳлисонаш бо шавқу завқи зиёд мутолия карданд.

Ҳикояи «Марг ва ҳаёт» гувоҳӣ медод, ки Абдураҳмон Расулий дар дил ғапҳои зиёде дорад. Пирамарди тасвиркардаи Абдураҳмон, албатта, марди деҳотӣ нест. Қаҳрамони ҳикояи ў зодаи шаҳр аст, вале мисли пирамарди дар Ғарм дидай ман марди танҳост. Ин пирамард хеле ғаъвол ва часур аст. Барои аз танҳои растан саъю қӯшиш дорад.

Воқеаҳои ҳикоя дар автобус ба амал меоянд. Гӯё ноҳост ду шаҳси қуҳансол – пирамард ва пиразане дар автобус бо ҳам вомехӯранд. Синну соли ҳарду ҳам ба ҳафтод наздиканд. Пиразан меваи бogaш – ҳурморо ба яке аз бозорҳои шаҳри Душанбе оварда мефурӯшад ва акнун меҳоҳад, ки ба бозори «Шоҳмансур» рафта биринҷ бихарад. Мӯйсафеди шаҳрӣ ба ин пиразани дар паҳлӯяш нишаста бо назокат саволҳо медиҳад ва чӣ гуна одам будан, ба чӣ ният ба бозори «Шоҳмансур» равон будани пиразанро мефаҳмад. Саволу ҷавоби ин ду шаҳси умрдида хеле табиӣ ва бодиқат навишта шудааст. Аз муко-

ламай самимии онҳо дар автобус нишаастагон ба шавқ меоянд. Ҳар яке меҳоҳад тақдири минбаъдаи ин шахсони рӯзгоридидаро, ки дasti бешафқати ҳаёт онҳоро аз ҳамсаронашон барвақт чудо кардааст, бидонад.

Пирамард фаҳмид, ки пиразан аз бозори «Шоҳмансур» биринч харидан меҳоҳад. Вай, ки як умр ба корҳои нек кардан одат кардааст, ба пиразан низ хидмати худро пешниҳод мекунад.

– Ман ҳам бо шумо меравам, ба шумо биринчи нав харида медиҳам, даҳ кило, биёед, борхалтаатонро ман гирам...

– Шумо мардаки аҷоиб будаед, худи мардаки раҳматиам барин, вай ҳам факат ҳамроҳам бозор меомад...

Ҳикояи «Марг ва ҳаёт»—ро мутолия карда, кас лаззат мебарад, истироҳат мекунад, хурсанд мешавад, ки дар дунё ин гуна шахсони ҳаётдӯст ҳастанд. Кас ба андеша меравад ва ҳис мекунад, ки гӯйё шахси меҳрубоне ба ў як чизи гаронбаҳоеро ҳадя кард. Дар вучудаш қувваи наву тоза ба ҷавлон омад. Ин қувваи ҳаёлу хурсандӣ аз кучост? Бешубҳа ин қувва аз суханони адаб аст, аз рафтору кирдори қаҳрамонони ҳикоя аст, ки нависанда тасвир кардааст...

Абдураҳмон Расулий қаламкаши нозукхаёл ва борикбинест. Вай дар ҳама ҷо лаҳзаҳои аҷоибу гароиб, ҳодиса, воқеаҳои марғубу ибратбахшро мебинад ва беҳтарини онҳоро бо ҳаёлоти рангини хеш ба риштai тасвир мекашад. Шахсони дар автобус буда (аз ҳикояи «Марг ва ҳаёт») баъди фурӯмадани пирамарду пиразан низ меҳоҳанд, ки аз паи онҳо афтода, давоми сӯҳбати ширини эшонро бифаҳманд.

Дар ин ҳикоя пеш аз ҳама одамият ҳаст, меҳр ҳасту муҳаббат ҳаст, меҳрубониву мададгорӣ ҳаст. Ҳикоя одамро ба ҳаётдӯстӣ даъват мекунад, ба қадри одитарин чизҳо расиданро талқин мекунад. Абдураҳмон Расулий марди ботаҳаммулу ботамкинест, хеле боодобу боандеша аст. Чунин хислатҳои писандидаашро дар симои қаҳрамонони асаҳояш низ мебинем. Ман хеле хурсандам, ки Абдураҳмон дар жанри душвортарини наср – ҳикоя сабки худро ёфтааст. Ҳикояҳои «Ҷанозаи файриоддӣ», «Марди танҳо», «Марг ва ҳаёт» яке аз дигаре хубтаранд.

Абдураҳмон Расулий дар навиштани ҳикояҳои ҳаҷвӣ низ бомуваффақият қаламронӣ мекунад. Дар саҳифаҳои маҷаллаи «Хорпуштак», рӯзномаи «Адабиёт ва санъат» ва дигар рӯзномаву нашрияҳо паси ҳам ҳикояҳои ҳаҷвиаш нашр мешаванд. Даҳ сол пеш беҳтарин ҳикояҳои ҳаҷвиаш дар китоби «Мурад камбағалӣ» ҷамъ оварда шуда буд, ки онро дӯстдорони ҳаҷву мутояба, зарифону хушгӯён бо фараҳмандӣ истиқбол гирифтанд. Дар ин муддат Абдураҳмон Расулий боз ҳикояҳои зиёде навишт, ки қисме аз онҳо дар китобҳои «Ҳақиқат», «Таронаҳои баҳор», «Ҷонон ҳаёт, ҷонон одамон», «Савти Хиромон», «Дурбин» ва ғайра чоп шудаанд.

Синни мубораки дӯсти азизи мо Абдураҳмон Расулий ба 60 расидааст. Аз таҳти дил ўро шодбош мегӯем. Абдураҳмон дар дил нақшаҳои зиёди эҷодӣ дорад. Меҳоҳем, ки ҳамеша сиҳату саломат бошад, орзуҳои дар дил доштаашро рӯи қоғаз орад ва бо ин муҳлисони эҷодиёташро шод намояд.

Соли 2009

ДУСТИ БАЧАҲО

Бачаҳо! Шумо китобҳои «Ҷиянҳои қишлоқиам», «Таътил», «Полвон», «Ба қалонкардаат раҳмат», «Духтарчаи нағз», «Себи оруҳӯр», «Ҳандалак», «Конфет», «Дурданаҳои Зарафшон»—ро хондаед ва нағз медонед, ки ин китоб ҳои яке аз дигаре шавқоварро нависандаи дӯстдоштаю писандидаамон Болта Ортиқзода навиштааст. Болта Ортиқзода дар майдони адабиёт солҳои панҷоҳум қадам гузошт ва бӯстони адабиёти бачаҳоро бо асаҳрои тоза ба тозааш рангитару бойтар намуд.

Аввалин ҳикояи нависанда «Сӯхтор» сиояксол муқаддам дар маҷаллаи «Машъӣ» чоп шуда буд. Ҳонандагони сершумор ин ҳикояро бо шавқу завқ мутолия карда, ба номи муаллиф мактубҳо навиштанд. Бачаҳо дар мактубҳои самимонаи ҳуд изҳор мекарданд, ки аз нависанда ҳикояҳои нав ба навро интизоранд.

Он вақт Мехри навбаҳор,
Буд дар тарозу раҳсипор.
Як рӯз нури Офтоб,
Олуфтаву бообутоб.
Дар домани кӯҳсор шуд,
Аз мӯрӣ дар анбор шуд.
Анборро бозор кард,
Пундонаро бедор кард.

Духтаракони синфамон балоянд. Онҳо ба мо, писарон навбат надоданд. То мо яқдигарро ба шеърхонӣ ташвиқу тарғиб мекардем, ки давоми достони машҳури шоири ширин-калом Faffor Mirzo «Як қатра Офтоб»—ро таранnum мекарданд. Мабодо фикр накунед, ки писарони синфамон шеърҳои шоири маҳбубамонро аз ёд намедонанд. Шахсан худи ман манзумаи «Афсонай сезона, се мурғи дари хона»—ро ҳанӯз дар синфи шашум азёд карда будам, хусусан байтҳои зерини онро хеле ҳам дӯст медорам:

Гулдаста тағо доштаст,
Дар ким – кучо доштаст.
Як рӯз тағои ӯ,
Хат карда барои ӯ.
Фарзанд, ки набудасташ,
Оварда ба ду дасташ
Додаст ба як чӯча,
Номаш будаст Ҳӯча,
Гуфтаст: «Ба Гулдаста,
Адресаш: фалон раста».

Бояд икрор шавам, ки он рӯз духтарон дар шеърбарак мо, писаронро мағлуб карданд. Онҳо аз достони машҳури шоири дӯстдоштаамон «Як қатра Офтоб» қариб нисфашро барои мо қироат карданд. Шоир Faffor Mirzo бо шеърҳои ширину таъсирбахши худ дар дилу ёди мо ҳамеша зиндаанд.

Соли 2009

рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз») чоп шуд, аз Болта Ортиқзода бештар ман хурсанд шудам.

– Аз мактаби мо ҳам нависанда мебаромадааст, – гуфта шодӣ мекардам.

Агар хато накунам ин соли 1953 буд. Ана дидӣ мактаби мо чӣ хел баҳосият аст, – мегуфтам ба муаллими самарқандӣ. Боз ҳикояҳои дигар навишт, ки саҳифаҳои мачаллаи «Машъал» ва «Пионери Тоҷикистон»—ро зеб медоданд. Дере нагузашта ўро ба мачаллаи «Машъал» ба кор даъват карданд. Мо ифтихор доштем, ки вай дар мактаби мо нависанда шуд ва аз ҳамин чо рӯ ба пойтаҳт парвоз кард.

– Баъди аз мактаби шумо рафтан боз ин чо меомад? – Пурсидам ман.

– Тез–тез меомад. Марди ба меҳр буд, баъд қисса навиштани шуд ва омаду рафташ бештар гардид. Он солҳо мо дар мактаб «гӯши зинда» доштем. Бачаҳо мурғпарварӣ мекарданд. Болта Ортиқзода бо бачаҳо, бо муаллимон дуру дароз сӯҳбат мекард. Фаҳмидам, ки дар қиссаи менавиштааш аз кори мурғпарварони ҷавон нақл кардан меҳоҳад. Ҳудаш ҳам овони бачаӣ дар зодгоҳаш Самарқанд мурғпарварӣ мекардааст. Мурғҳои Самарқанду мурғҳои мактаби мо имконият дод, ки аввалин қиссаи хеле ҳам шавқоварашро навишта ба хонандагон тақдим намояд.

Ман нақли мӯйсафедро бо шавқ шунида ному насабашро пурсидам. Табар Абдураҳмонов будааст. Он солҳо вай дар ҳамин мактаби ҳаштсолаи ба номи Чайковский мудири қисми илмӣ будааст ва ҳоло синнаш ба ҳаштоду се расидааст.

– Ҳар вақте ки Болта Ортиқзода аз Самарқанд ба Душанбе меомад, ба мактаби ба хосияташ қадам ранҷа карданро аз хотир намебаровард, лекин даҳ–понздаҳ сол боз ба ин тарафҳо намеояд. Вай ҳам пир шуд. Омаду рафтро душвор мегӯянд.

– Се сол пеш Bolta Oртиқзода аз ҷаҳон гузаштанд, – гуфташ.

– Наход, оббо ман то ҳол нафаҳмидаам. Ҳай дарегу сад дарег. Аз ҷаҳон гузашт, гӯй, оббоя.

– Оре, аз ҷаҳон гузашт.

– Чояш чаннат бод, – гуфт пирамард, – лекин номашро абадӣ карда рафт. Як олам қиссаву ҳикояҳо навишт. Агар зинда мебуд қариб ба ҳаштод медаромад, вай аз ман ҳамагӣ се сол хурд буд.

– Дуруст, – гуфтам ман, – агар зинда мебуд имсол ҳаштодсола мешуд. Гапатон рост, номашро абадӣ карда рафт.

Соли 2004

КАМОЛИ ҲАМНИШИН БАР МАН АСАР КАРД

– Муаллим, оё аз хурдӣ орзӯи Шумо нависанда шудан буд, ё дар бачагӣ фикру ҳаваси касбу ҳунари дигар ҳам доштед? – пурсиdam боре аз Фотех Ниёзӣ.

– Одамоне ҳастанд, ки дар бачагӣ орзуу ҳаваси дигар доранд, аммо бо тасодуфе касбу ҳунари дигареро ихтиёр менамоянд. Ба нависанда шудани ман чунин тасодуф рӯй надодааст. Қариб аксарияти шумо, бачаҳо, дар боғчай кӯдакон аввалин бор аз мураббияҳои худ шеъру таронаҳоро шунида азёд кардаед. Мо дар кӯдакӣ дар бораи ин хел боғчаҳои бачагон тасаввурот ҳам надоштем.

Дар кӯдакӣ боғчай бачагон ва мураббии ман модаркалонам буд. Шабҳои дарози зимистон дар гирди сандалий аз забони ӯ афсонаҳоеро мешунидам, ки яке аз дигаре шавқо-вартар буданд. Баъдтар фаҳмидам, ки модаркалонам афсонаҳояшро аз «Шоҳнома»-и Абулқосим Фирдавсӣ ҳонда ба ман нақл мекардааст. Ҳанӯз дар хурдсолӣ аз забони модаркалонам шеърҳои бисёре азёд карда будам. Шояд аз ҳамин сабаб бошад, ки ман аввалин қадамҳои худро ба майдони адабиёт бо шеърнависӣ гузоштам. Илова бар ин, асосгузори адабиёти муосири тоҷик устод Садриддин Айнӣ ба нависанда шудани ман таъсири қалон гузоштааст. Вай дар маҳаллаи мо зиндагӣ мекард ва бо падарам дӯсти наздик буд. Зуд-зуд ба хонаамон

Як духтараке будаст,
Қобилакаке будаст.
Аз хубии андомаш,
Гулдаста будаст номаш.
Чашмони сиёҳ доштаст,
Се мурғи ало доштаст,
Мурғони алояшро,
Бисёр балояшро
Дон додаст, об додаст
Хонондаст, китоб додаст
Аз хурдӣ қалон кардаст
Дони чаҳон кардаст.

Маҳтоб таваққуф кард. Садои чапакзании бачаҳо ғулгула андохт. Сипас, вағар-вуғур сар шуд. Писарони синфамон аз яқдигар дарҳост менамуданд, ки ба шеърҳонии Маҳтоб ҷавоб гӯянд то онҳо ба қароре омаданд, ки овози пурҷозибаи Шукрия дар як лаҳза садоҳои берабтро хомӯш гардонд:

Он чӯча ҳат овардаст,
Дар хона даровардаст.
Гулдаста ҷаваш додаст,
Шалвори наваш додаст.
Точи сараки ӯро,
Болу параки ӯро
Молидаст, хоридаст.
Ин чӯчаба форидаст...

Шукрия бо шавқ шеър меҳонду ҳамаи мо сӯйи ҳамсинфамон Хубони фарбехакаки зебо менигаристем. Вай аз нигоҳҳои бисёр, ки сӯяш дӯхта шуда буданд, ба ғазаб омада ба ҳампартаи ман Назар фарёд зад:

– Ҷӣ ба ман нигоҳ мекунӣ?

Назар «Фарбехакак, пурмағзакак», – гӯён Хубонро бештар ба ғазаб оварданӣ буд, ки Раҳима бо садои ҷараван-госиаш тамоми овозҳоро дар як лаҳза гӯё, ки фурӯ бурд:

Китобҳои бешуморашон ба мо дарси зиндагӣ, мардонагӣ, ватандӯстӣ меомӯзанд. Синнашон ба ҳафтоду панҷ расида бошад ҳам, мисли ҷавонон қадам мезананду чусту ҷолоканд.

– Бобоҷон ман меҳоҳам, ки Ғаффор Мирзо дусадсола шаванд, – орзу кард Ҷарҳод.

– Кошкӣ – гуфт бобо.

Соли 2004

ШЕЪРБАРАК

Муаллимаи адабиётамон Моҳбибии Шодмон одати ачибе доранд. Агар ҷашни ягон шоир ё нависандаро истиқбол гирифтан лозим бошад ба мо супориш намедиҳанд. Ҳама чизро ба худамон ҳавола мекунанд.

– Шумо ҳурдсол нестед, ки ҳама чизро як – як фаҳмомам, – гуфтанд муаллима ба қарибӣ низ, ки дар бораи ҳаштодсолагии шоири маҳбуб Ғаффор Мирзо маслиҳат доштем. – Ҷаромӯш накунед, ки ин шоири зиндаёд беҳтарин шеърҳои ҳудро барои бачаҳо, наврасон ва ҷавонон навиштааст.

Ҳайрият, ки дар синфи мо Ҳамдам, Собир, Раҳима, Маҳтоб ном шарикдарсони шеърдӯсту адабиётдӯст ҳастанд. Ба шарофати онҳо бисёрии мо ба қитобҳои бадеъ рӯ овардем. Маҳтоб таклиф кард, ки дар ҷашни шоири шириналомамон шеърбарак мекунем.

– Байтбарак гӯй, – Маҳтобро ислоҳ кардан хост Собир.

– Байтбарак не, – гуфт Маҳтоб, – доираи байтбарак танг аст. Дар шеърбарак ҳама иштирок мекунанд. Мо яқдигарро ба ҳарфи «А» байт ҳон, ба ҳарфи «Б» шеър ҳон гуфта намешинему аз эҷодиёти устод Ғаффор Мирзо ҳар кас чи қадар ки ҳоҳад, қироат мекунад.

Таклифи Маҳтобро аксари ҳамсинфон писандиданд. Баъди се рӯз мо дарсхоро тамом карда дар кабинети адабиёт ҷамъ омадем. Дар лаҳзаи аввал ҳеч кас шеър ҳондан намехост.

Шеърбаракро Маҳтоб таклиф кард, – гуфт Ҳамдам. – Бигзор ҳуд оғоз намояд.

Ҷашмони ҳама сӯйи Маҳтоб дӯхта шуданд. Пас аз фосилае овози ў гӯё дилҳои моро ба ҷӯшу ҳурӯш овард:

ба меҳмонӣ меомад ва байни ў ва падарам дар бораи адабиёт сӯҳбатҳои гарму ҷӯшон барпо мегардид. Ман ҳикояҳову қиссаҳои устодро бо шавқу ҳавас меҳондаму рӯз ба рӯз меҳрам ба адабиёт зӯртар мешуд. Ҳамин тавр, «Камоли ҳамнишин бар ман асар кард» – у қадам ба арсаи адабиёт нифодам.

– Ба қасби нависандагиро интихоб кардани Шумо падару модаратон чӣ назар доштанд! Шояд онҳо соҳиби дигар қасбу кор шудани Шуморо меҳостанд!

– Ҳеч кас ба орзу ҳаваси ман зид набуд. Танҳо падарам маро ташвиқ мекард, ки дуҳтур шавам. Соҳиби дигар қасбу ҳунар шудаистода ҳам нависандагиро давом додан мумкин, дуҳтурӣ бисёр қасби шариф аст, меғуфт ў. Ман аз рӯи падару гузашта натавониста барои ба институти тиббӣ дохил шудан тайёрӣ дидам. Ҳучҷатҳоямро ба Институти тиббии шаҳри Москва супоридам ва чӣ ҳуш, ки дохил шуда натавонистам.

– Муаллим, Шумо ҳодисаҳо, воқеаҳо, манзараҳои дар асарҳоятон тасвирёфтаро бевосита аз ҳаёт гирифтаед ё онҳо бофтаи ҳаёлоти нависандаанд?

– Ин саволро борҳо бачагон аз ман мепурсиданд. Ман ба ин савол ҷунин ҷавоб медиҳам: тамоми ҳодиса, воқеаҳои асарҳои дар мавзӯи Ҷангӣ Бузурги Ватанӣ навиштаамро бо ҷашмони ҳуд дидам, аз забони шоҳидон ва иштирокчиёни муҳорибаҳои шадид шунидаам. Ҷизеро «аз дил бофта» набаровардаам. Барои «бофта» баромадан зарурат ҳам наафодааст.

– Муаллим, фикри навиштани романи «Вафо» чӣ тавр пайдо шуд? Вақте ки ҷанг давом мекард, Шумо дар бораи романи оянда фикр мерондед?

– Дар бораи Ҷангӣ Бузурги Ватанӣ хотираю мушоҳидаҳои бисёре доштам. Доир ба ҳамаи онҳо ба ҳонандагон ҳикоя кардан меҳостам, аммо дар бораи навиштани «Вафо» барин асари қалонҳаҷам дар солҳои ҷанг фикр намекардам. Романи «Вафо» – ро ман бо ташвиқи бевоситаи шоири маҳбуби ҳалқамон, дӯсти наздики ман Мирзо Турсынзода навиштам.

– Оё медонистед, ки романи «Вафо» ба Шумо ҷунин шӯҳрати бузург меорад!

– Не, ман инро намедонистам ва дар бораи шӯҳрат оварданаш фикр ҳам намекардам. Фақат аз он беҳад хурсанд будам, ки корнамоиҳои ҳамяроқонамро андаке бошад ҳам рӯйи когаз оварда, ба хонанда пешкаш намудам.

– Мавзӯи романи «Вафо»—ро Шумо дар романҳои «Ҳар беша гумон мабар, ки холист!», «Сарбозони бесилоҳ», «Ҳисса аз қиссаҳои чанг», «Одамон ва мулоқотҳо», драмаи «Қўпрук» ва ғайра давом додед. Магар бо ҳамин мавзӯҳои чангнатон ба охир мерасанд?

– Мавзӯи Ҷангиги Бузурги Ватаний чун баҳр беканор аст. Адибони советӣ бахшида ба Ҷангиги Бузурги Ватаний асарҳои бисёре эҷод намудаанд ва дар оянда ҳам боз эҷод ҳоҳанд кард. Дар адабиёти советии тоҷик доир ба ин мавзӯъ хеле кам асар эҷод карда шудааст. Асарҳои ман низ дар ин бора қатрае аз баҳр аст. Хотироту ёддоштҳо ва мушоҳидаҳои ман дар бораи қаҳрамонии ҳалқи советӣ ҳам дар майдони чанг ва ҳам дар ақибгоҳ хеле бисёранд. Ин мавзӯъ дар оянда ҳам маҳаки асарҳои ман ҳоҳанд шуд.

Соли 1933 дар синни нуздаҳсолагӣ аввалин маҷмӯаи шеърҳои Фотех Ниёзӣ дар шаҳри Самарқанд бо номи «Маяк» нашр мешавад. Китоби дуюми шеърҳои ў таҳти унвони «Таронаҳои рӯз» соли 1937 чоп шудааст.

Китоби якуми «Вафо» соли 1949, китоби дуюми он соли 1958 аз чоп баромадааст. Баъд борҳо ба забонҳои русио тоҷикий чоп гардид. Соли 1976 дар шаҳри Тошканд пурра ба забони ўзбекӣ аз чоп баромад. Соли 1954 китоби якуми «Вафо» дар Шанҳай ба забони хитой нашр шуда буд, дар шакли муҳтасар ин китоб ба забонҳои поляқӣ, немисӣ, чехӣ чоп карда шуд. Нависандай ҳалқӣ, барандаи ҷоизаи адабии давлатии Рӯдакӣ аст. Фотех Ниёзӣ моҳи сентябри 1991 аз хаёт ҷашм пӯшид.

Соли 1984

шеърҳоро шунидан хуб аст, аммо бевосита хонданаш лаззати дигар дорад. Минбаъд аз ашъори шоири ширинкалом бештар меҳонию мефаҳмӣ, ки барои мо, муҳлисонашон чӣ қадар шеърҳои шакарин навиштаанд. Азизам, боз ҷанд байт меҳонам бодикқат гӯш дех:

Буд ё набуд, як дона буд,
Як донаи пундона буд.
Пундона дар хирвор буд,
Хирвор дар анбор буд,
Анбор дар колхоз буд.
Колхоз дар Дехмос буд,
Дехмоси мо дар Вахш буд.
Дар Вахши неъматбахш буд.
Пундона ҳусни том дошт.
Пундона Хубон ном дошт.
Фарбехақак, пурмағзакак,
Чоматибити нағзакак,
Чун қатрае аз Офтоб,
Дар хоби роҳат буд хоб.

- Боз давоми ин шеър ҳаст? – пурси Фарҳод.
- Эҳе, чӣ қадар ки ҳоҳӣ, – гуфт бобо.
- Барои чӣ давомашро наҳондед?

– Давомаш хеле дароз. Аз гапат пай бурдам, ки байтҳои хондаам ба ту маъқул шуданд. Агар ҳамин тавр бошад, ман китоби устодро ба ту ёфта медиҳам. Давоми шеърро аз он меҳонӣ. Номи достон «Як қатра Офтоб» буда қариб чил сол пеш аз ин навишта шудааст. Достонро меҳонию меҳонӣ ва аз хондан сер намешавӣ. Аз оғоз то анҷоми ин қисса мисли ҳамон байтҳои хондаам дилнишин аст. Гумон мекунӣFaффор Мирзо достони «Як қатра Офтоб»—ро бо як нафас навиштаанд ва одами шеърдӯст низ онро бо як нафас хонда ба поён мерасонад.

- Бобоҷон, Faффор Мирзо боз шеърҳо доранд?
- Шоири маҳбубамон барои хонандагонашон ҳазинае оғаридаанд, ки ҳаргиз дороиш кам намешавад. Умри бобаракаташон ба навиштани асарҳои беҳтарин сарф шудааст.

Лўхтакҳо аз ҳоли зори худ ба яқдигар дарди дил мегўянд: аксар чандин сол боз дар ин мағоза хобидаанд, ҳатто баъзе аз даст ҷудо шудаасту дигаре аз по. Сабаб гаронии нарх. Ноҳост лўхтаки Ҳамадон овоз баланд мекунад ва мегўяд, ки илочи ин корро меёбам. Лўхтакҳо гирдаш чамъ меоянд:

Чон Ҳамадони доно,
Моро ҷуз ту даво нест.
Мегўй, зудтар гўй,
Роҳи раҳои мо чист?

Ҳамадони дар рафи боло хобида пасттар фуромада мегўяд:

Ҳар кас, ки нархнома
Дорад, ба худ биёрад.
Чуну ҷаро накарда
Ба дасти ман супорад.
Ман нархномаҳоро
Нав карда менависам,
Дар гардани шумоён,
Соз карда меовезам.
Фардо касе, ки даҳ сол
Хоб асту зору ночор.
Гўед, тинҷ бошад,
Меёбад ў харидор.

Ҳамин тавр бо ташаббуси Ҳамадони доно нархи лўхтак арzon мешаваду рӯзи дигар одамон якто намонда ҳарида мегиранд. Кошкӣ дар дўкони ҳозир дидамон низ Ҳамадоне мебуду арзиши лўхтакҳоро андак паст мефуровард.

– Бобоҷон, шеъри ҳондаатона кӣ навиштааст? Ба ҳаёлам шумо камакша ҳондед– а?

– Ҳо, камакша ҳондам, – посух дод бобо, – шеърро шоири маҳбубамонFaффор Мирзо навиштаанд, чилу се сол пеш. Он вақтҳо ман аз ту ду– се сол қалон будам. Ин шеъри хеле шавқовар «Шайтони бекалўшу маҳсий» ном дорад. Шеъри мазкур ва боз дигар шеърҳои хеле ҳам ширину равони устодро ман ва бисёр ҳамсолонам ҳонда ба камол расидем. Мазмуни

ҲАМА ДЎСТАШ МЕДОРАНД

Хурдтаракони азиз! Медонед, шоир Наимҷон Назирӣ кай боз барои шумо шеър менависанд? Намедонед. Зеро солҳои зиёд боз бибичону бобоҷонатон, падару модаратон шеърҳои он касро ҳонда қалон шудаанд. Яъне шоири маҳбубамон Назирӣ зиёда аз панҷоҳ сол боз дар хизмати ҳалқу Ватан ҳастанд, зиёда аз панҷоҳ сол боз қалам дар даст барои шумо хурдтаракони дўстру, барои ҳонандагони нисбат ба шумо қалонтар, барои ҷавонон, барои қалонсолон, ҳулоса барои ҳама шеър менависанд.

Аз ин чост, ки он касро хурду қалон, ҳама дўст медоранду эҳтиромаш мекунанд. Ба фикри ман, меҳру муҳаббати шоири ширинкаломамон аз ҳама бештар ба хурдтаракон аст. Шуморо зиёда дўст медоранд ва барои шумо, шеърҳои бисёре навиштаанд, ки аз ҳонданаш сер намешавед. Зеро дар ҳамаи онҳо шумо ҳудатонро, додараку ҳоҳаронатонро ва ҳамсолонатонро мебинед.

– Як кося мураббо буд
Даруни ҷевон.
Хоҳаракам, кучо шуд,
Канӣ ту фаҳмон?!

– Гурбачаам ачаб не,
Ки ҳӯрда бошад?!
– Кося ҳаром шудаст, шўй
Тезтар набошад.

Шеърҳои Наимҷон Назирӣ ана ҳамин хел хурд– хурди ширин аст. барои ҳамин шумо аз ҳонданаш дилгир намешавед.

БОЗ ЯК ҲАМАДОН БОШАД

Заррина вақти бозӣ
Баногоҳ гирия сар кард.
Бо садои чиррасӣ
Гӯши ҳамаро кар кард.

Гуфто охир қандамро
Кӣ гирифт аз даҳонам?
Гуфтам, ки фурӯ бурдӣ,
Хоҳарчай нодонам.

Мо шоири дӯстдоштаамонро ҳамеша дар ҳалқаи бачаҳо мебинем. Аз забони худи он кас шеърҳоро гӯш кардан ҳаловати дигар дорад. Хонандагони хурдсол шоирро ба осонӣ ҷавоб намедиҳанд. Ҳаёлашон Назирӣ то бегоҳ шеър хонанду бачаҳо сер шуда бишнаванд. Онҳо шоирро саволборон мекунанд, ҳайронанд, ки шоири маҳбубашон шимашро даррондани Диловар, коса шикастани Мунавварро дар кучо дидааст. Ҳолбой ном бачаи баднафсе будааст, ки як лӯнда наботи қалони қирадорро ба даҳон андохта лунҷашро даррондааст. Монанди ҳамин бисёр воқеаҳои ачиbro дар шеърҳои шоири хеле ҳам мушоҳидакори ба шумо наздик Наимҷон Назирӣ дидан мумкин аст.

Наимҷон Назирӣ на фақат баъзе камбудиву бетартибиҳои бачаҳоро танқид кардаанд, балки камбудиҳои қалони қалонсолонро, хислатҳои ноҳоистаи онҳоро низ дар шеърҳои худ як умр танқид кардаанду танқид мекунанд. То ки бачаҳои беадаб кам бошанд, то ки баъзе қалонсолон ба тараққиёти ҷамъиятамон ҳалал нарасонанд. Орзу мекунем, ки шоири ҳафтодсолаамон умри дароз бинанд, барои хонандагон шеърҳои бисёр нависанд. Наврасону ҷавонони зиёдеро, ки ба шеъру шоирӣ шавқу ҳавас доранд, боз бештар тарбия намоянд.

Соли 2006

Фарҳоду бобояш ба тамошои шаҳр рафтанд. Вақти аз назди як дӯкон гузаштан Фарҳод оҳиста аз дасти бобо қашида, лӯҳтакҳои паси тирезаро нишон дод.

– Ту синфи чорум шудиву ҳозир ҳам лӯҳтакбозӣ кардан меҳоҳӣ? – пурсид бобо, – охир ту писар ҳастӣ, бозият ҳам бояд ки писарона бошад.

– Бобоҷон, ба ман лӯҳтак лозим не, – гуфт Фарҳод. – Лекин барои Гуландом гирифтан даркор. Вай хурд-ку! Пагоҳ зодрӯзаш.

Бобову набера ба дӯкон даромаданд. Дикқати онҳоро пеш аз ҳама лӯҳтаки хеле ҳам зебо ба худ қашид, ки либосу телпакчааш гулобӣ буд. Мӯйи сиёҳу ҷашми қабуд дошт, гӯшаки телпакчааш мисли гӯши ҳаргӯшон сих аст. Нарҳашро фахмида ҷаҳраи бобо пурчин шуд. Қариб ҳашт сомонӣ. Дигар лӯҳтакҳо низ яке аз дигаре қиматанд. Фарҳод фахмид, ки бобо ба ҳаридани лӯҳтак имконият надорад, бинобар нархи сагҷаву ғурбачаро аз назар гузаронд, ки аз ҷинси мулоим соҳта шудаанд. Нархи онҳо ҳам аз лӯҳтакҳо зиёд, ки кам не.

Бобоҷону набера бо табии хира аз дӯкон баромаданд.

– Лӯҳтакҳои гаронбаҳоро дида Ҳамадони доно ба хотирам расид, – гуфт бобо. – Агар вай дар ин дӯкон пайдо мешуд, мо як то не, ду-се то лӯҳтак ҳаридा метавонистем.

– Ҳамадон кист, бобоҷон, ба ман ҳам гӯед, – ҳоҳиш кард Фарҳод.

– Вайро чӣ хел ба ту гӯям, бояд худ бихонӣ.

– Бобоҷон, Ҳамадони шумо китоб аст?

– Ёфтӣ.

– Пас маъниашро ба ман гӯед, сонӣ ҳудам китобро ёфта меконам.

– Ба фикри ман нархи лӯҳтакҳо мудом қимат будааст, – ба нақл даромад бобо. – Қариб ним аср пеш шабонгаҳ марде аз назди як мағозаи қулф гузашта овози гирияи духтарақеро шунидааст. Ба пиндошти ў қадом бехуш кӯдакашро дар мағоза фаромӯш кардааст, аммо ҳамон замон овози дигар мебарояд. Ҳулоса аз даруни мағозаи торик паси ҳам садоҳо ба гӯш мерасад.

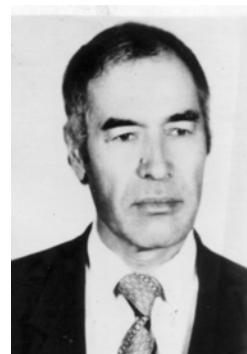
Эй бўйи гули санчид,
Эй кулчаи рўзи ид,
Эй себи сари дастам,
Охубараи мастам,
Эй тори дутори ман,
Биншин ба канори ман.

Ана бо ҳамин байтҳои дилангез сар мешавад манзумаи машхури «Афсонаи сезона, се мурғи дари хона». Аз навишта шудани ин шеър ҳам кам не – як кам чил сол гузаштааст. Баъди байтҳои ширини болоро хондан гўё бо як нафас тамоми манзумаро «дам мекашед» ва аз он, ки ин қадар тез интиҳо ёфт, ғамгин мешавед. Баъд мефаҳмад, ки чандин байти манзум дар хотири шумо абадӣ нақш бастааст. Сирри ин дар чӣ бошад, ҳайрон мешавед шумо. Сирри ин пеш аз ҳама дар равону шириниаш, илова бар ин дар аҷоибу гароиб будани мазмuni манзума ast.

Манзумахои «Гунчишкак», «Достак», «Раҳмат ба ту офтоб», «Шайтони бекалӯшу маҳсӣ», «Рустамро кӣ Рустам кард?», «Як қатра офтоб», «Кӯҳи Чилдуҳтарон», «Шаби бехобӣ» ва гайра низ яке аз дигаре шавқовартару ширинтаранд. Ҳамаи ин манзумахоро шоир дар айёми ҷавонии худ, солҳои 50–60-ум навиштааст. Ин шеърҳоро хонандагони тоҷик кӯдакону наврасон хуш пазируфтанд. Ба гайр аз шеърҳову манзумахои зиёд шоир Faffor Мирзо барои шумо, хонандагони синғҳои боло «Асрор» ва «Нору нур» барин достонҳои пуарзише навиштааст. Умуман, шоир барои кӯдакону қалонсолон зиёда аз ҷиҳил номгӯй китоб чоп кардааст. Имрӯз бисёр кӯдакони гирду атроф шоирро боэҳтиром Бобои Faffor мегӯянд. Ҳақиқатан ҳам чунин аст, зоро синни мубораки шоири маҳбуби ҳамаи мо ба 70 расидааст, аммо ў мисли ҳамешағӣ дилҷавону чусту ҷолоқ аст. Мехоҳем, ки умри бобо Faffor дароз бошад ва барои мо боз шеърҳои бисёре нависад.

Октябри соли 1999

МУАЛЛИМРО ШИНОХТЕМ

Яке аз муаллимони кӯхсаноли мактабамон ба мо аз фанни адабиёт дарс медиҳанд. Кӯхсанол буданашонро албатта то ба қарибӣ намедонистем. Чунки он кас мисли ҷавонҳо роҳ мегарданд, чусту ҷолоқу мудом дар ҳаракатанд. Мӯи мошу биринҷашон он қасро ба назари мо, шогирдон аз пештара ҳам зеботару нуронитар нишон медод. Мо шаступанҷсола шуданашонро аз забони мөҳмонон, ҳамкасbonaшon фаҳмидем. Яке аз дӯстони муаллими адабиётамон гуфт, ки Қурбон Муҳаммадиро ҳеч кас шаступанҷсола намегӯяд, рафттору кирдору гуфтораш мисли ҷавонҳои ҷилсола аст. Маълум мешавад, ки ҳар лаҳзаи умрашонро бо корҳои нек хурсандона гузаро нидаанд.

Умр агар хуш гузарад, зиндагии Хизр кам аст,
Вар ба ноҳуш гузарад, ними нафас бисёр аст.

Суҳанҳои самимии мөҳмонро мо, шогирдон бо хурсандиву ҷапакзаний пешвоз гирифтем. Зоро медонистем, ки муаллимамон Қурбон Муҳаммадӣ умри худро ҳақиқатан ҳам сарфи корҳои ҳайр кардаанд. Садҳо не, ҳазорон шогирдонро тарбият додан магар ҳазл аст! Яке аз мөҳмонон гуфт, ки Қурбон Муҳаммадӣ омӯзгори оддӣ нест, вай шоир аст. Дар дили кӯдакон мөҳри суҳан, сехри қаломи мавзунро ҷо мекунад. Дар ин ҷо мөҳмонони зиёд ташриф овардаанд. Ин қудрати шеър, ҷозибаи шеъри ўст, ки ин қадар одамонро аз роҳи дуру наздик дар ин гӯша ҷамъ овардааст.

Ҳамаамон шоир будани муаллими азизамонро медонем. Аз ин ифтиҳори зиёд ҳам дорем. Ба мо омӯзгори оддӣ не, балки шоири ширинкалом дарс медиҳад. Мехру муҳаббати муаллим ба мо беандоза аст. Агар ҳамин тавр намебуд он кас қариб ҳамаи шеърҳояшонро барои мо, бачаҳо наменавиштанд. Бинобар суҳанҳои гарми ин мөҳмонро ҳам шунида

мо ба вачд омадем. Аз забони ҳама гүё шахду шакар мерехт. Дар дунё аз муаллими мо дида муаллими хубтаре нест. Пас, мо аз шогирдони хушбахттаринем, ки ба мо чунин омӯзгор сабақ меомӯзад.

Вале ба замми ҳамаи ин гапҳо агар сухани боз як меҳмонро намешунидем, мо дар воқеъ шахси ғайриоддӣ будани муаллимамонро пурра эҳсос намекардем. Ин меҳмон калонсолонро як сӯ гузашта ба мо рӯ овард. Пурсид, ки Қурбон Муҳаммадӣ ба шумо дарс медиҳад? Ҳа, гуфтем бо як овоз. Муаллиматонро нағз мешиносад? Боз пурсид ў. Ҳа, гүён боз ҷавоб гардондем мо. Вай гуфт, ки Қурбон Муҳаммадиро мисли ман намешиносад. Як пагоҳии сарди зимистон ана ҳамин муаллиматон боми бинои мактабро бодиққат аз назар гузаронда медонед чиро дид? Мо ҳомӯш будем. Намедонистем, ки муаллим дар як пагоҳии сарди зимистон дар лаби боми мактаб чиро дида бошад. Меҳмон боз суханашро давом дод:

– Муаллиматон он пагоҳӣ гӯиё ачиботро дид. Ҳозир, сабр кунед, мегӯям. Ин ачиботи дидааш кокули бом буд. Шумо ҳам борҳо кокули бомро дидаед, вале кокули бом будани он чизро намедонистед. Кокули бом шӯشاҳои шаффофт буданд. Қурбон Муҳаммадӣ ана ҳамин манзараро бодиққат тамошо карду барои шумо, бачаҳо яке аз шеърҳои нағзи худ «Кокули бом»–ро навишт. Афсӯс, ки шумо ана ҳамин шеъри машҳури муаллими худро ба ёд оварда натавонистед. Дар эҷодиёти Қурбон Муҳаммадӣ ин гуна шеърҳои пур аз ачибот кам нестанд...

Ҷашни шаступанҷсолагии муаллими азизамон ба мо имконият дод, ки ба ғайр аз муаллимиаш олами пурасори шоириашро низ дарк намоем.

УМРИ БОБО ДАРОЗ БОД!

Агар гули точи ҳурӯсро кошта об монӣ ба туву ҷӯраҷони ту ҳурӯси қандин мешавад...

Ҳамин тавр аз ҳаёлоти пур аз обу ранги бародари Ҳасан – Ҳалил ҷизҳои оддӣ ба ачибот мубаддал мегарданд. Вале Ҳасан низ дар ҳаёлоту орзуҳои ширин аз бародараши монданий надорад. Суханҳои дилкаши бародарашро Ҳасан гӯш карда аз як канори ҳавлӣ пораи пӯстери ёфта назди Ҳалил меорад ва бо ҳаракати латиф хитоб мекунад:

– Ака, ака, ина шинон,
Пору бирезу об мон,
Ба–а, ба–а, – ба –акунон
Баррача рӯяд аз замин.

Бачаҳои азиз! Мо дар ин ҷо мазмуни мухтасари як шеъри хеле ҳам ачибу хеле ҳам ширини Шоири ҳалқии Тоҷикистон Faffor Mirzoro овардем. Ин шеърро шоир 44 сол пеш аз ин, яъне дар 26 солагии худ навишта буд. Кӯдакони солҳои 50–ум ин шеърро мисли қанду набот дӯст медоштанд. Қариб панҷоҳ сол мешавад, ки ин шеър ҳамон қанду наботии худро давом медиҳад. Ин шеър коми наслҳои ояндаро низ ширин ҳоҳад кард. Таъкид карданием, ки дар эҷодиёти ин шоир чунин шеърҳои дилнишин кам нестанд:

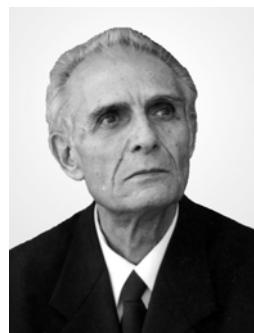
китобҳои Адаш Истад «Мавчи хаёлот», «Суруди офтоб», «Замир», «Дарахти пахтакормағз», «Баъди ҳазор сол», «Чароги сехрнок», «Ҳикояҳо аз рӯзгори Борбад», «Парвози меъмор» ва гайраро бо хурсандии зиёд пешвоз гирифтанд.

Қариб аксари ин китобҳоро нависанда барои хонандагони синни миёна ва қалони мактабӣ навиштааст. Асарҳои Адаш Истад ба рӯи хонандагонаш кашфиётҳои илму техника, корнамоиҳои родмардони гузашта, ҳодиса, воқеаҳои ачиби таърихӣ ва ҳалли бисёр муаммоҳоеро, ки донистанаш барои наврасон хеле муфид аст, мекушояд.

Синни мубораки адиби маҳбуб Адаш Истад ба шастдакка зад. Бо ҷашни фарҳунда аз таҳти дил табрику муборакбодаш мекунем. Орзу мекунем, ки бо хаёлоти рангин ва сехри қалами худ хонандагони худро бештар шоду хурсанд намояд.

Соли 2006

ЧОЗИБАИ ШЕҶРИ ШОИР

Кӯхи Варзобро чӣ даврон аст,
Гӯиё пири гулфурӯшон аст:
Чомаи бекасаб ба бар дорад,
Локии шоҳӣ дар камар дорад,
Саллаи суф гирди сар дорад,
Сабади гул ба пеши бар дорад.

Дар ин шаш мисраъ шеър манзарои бисёр ҳам зебои як гӯши кишварон – дараи Варзоб тасвир ёфтааст. Дар ин сатрҳо табиити фусункори дилфиреби Варзоб, олами нотакорори набототи он, гулҳои рангоранг, куллаҳои барфини кӯҳҳо пеши назарамон ҷилвагар мегарданд. Дар ин байтҳо рӯди пуртуғёни Варзоб, ҷашмаҳои мусаффо тасвир нашуда бошад ҳам, мо инҳоро ба хубӣ эҳсос мекунему ба шавқ меоем. Кас меҳоҳад, ки болу пар дошта бошаду худи ҳамин лаҳза ба дараи Варзоб парвоз карда ояд. Дар оғӯши ҷаннатосояш сайру гашт кунад. Аз ҳавои беғубораш нафас қашаду аз обҳои нуқрафоми ҷонбахшаш ба серӣ нӯшад. Ин шаш мисраъи

мешудам. Гӯё ман ҳам бо онҳо ҳамсафараму баъди шаҳрои зиёдеро тамошо кардан, Москваро мебинам.

Аммо ба зудӣ мефаҳмидам, ки ман бо онҳо ҳамсафар нестам. Охир ман дар танҳои китоб ҳонда нишастаам. Дар ин лаҳзаҳо ба бачаҳои помирӣ ҳасад мебурдам: онҳо ба Москва рафта истодаанд ман не. Аз тарафи дигар аз шоир хафа мешудам, ки дар ин шеър ба «камбудии ҷиддӣ» роҳ додааст, шаҳри маро тасвир накардааст. Баъди ба Когон омадани бачаҳо чунин мисраъҳоро ҳонда фифонам мебаромад.

Рӯзи дуюм мо аз дур
Дидем ҷое пур аз нур:
Иморатҳои бисёр,
Мошинаҳо бешумор.
Хостем аз нав бароем,
Ба Москва дароем:
– Ана, – гуфтем, – Москва,
Москваҷон, Москва!»
Кондуктори мӯйсафед
Хандиду гуфто:
– «Истед,
Тошканд аст ин, баччагон,
Набароед аз вагон!»

Охир бачаҳо аз Когон якбора ба Тошканд нарасидаанд. Онҳо аввал ба Самарқанд омада, баъд сӯйи Тошканд равон шудаанд. Ба устод Мирсаид Миршакар мактуб навишта

хохиш карданӣ мешудам, ки ин «камбудии» шеърро ислоҳ намоянд.

Солҳои дар Дорулфунуни шаҳри Самарқанд хонданам муаллими адабиёти советӣ ҳангоми эҷодиёти устодро омӯҳтган дар бораи шеърҳои бачагонаи шоир муфассал сухан ронд. Шеъри «Мо аз Помир омадем»—ро таҳлил карда истода гуфт, ки «камбудии ҷиддии» ин шеър дар он аст, ки муаллиф истгоҳи дар Осиёи Миёна қалонтарин – Самарқандро тасвир накардааст!..

Бо шунидани ин гапҳо ҳандаи аз дилам ҷӯшида баромадаро базӯр пахш кардам. Маълум шуд, ки омӯзгори дорулфунун низ мисли ман «камбудии ҷиддии» ин шеърро «кашғ» карда будааст. Ҳарчанд дар дорулфунун дарс дихад ҳам, тасвир наёфтани шаҳри Самарқандро дар шеъри «Мо аз Помир омадем» «камбудии ҷиддӣ» меҳисобид.

Соли 1997

ШЕЪРҲОИ ҲАМАХОНУ ҲАМАДОНИ УСТОД

Чил сол муқаддам аз ин ман баъди ду соли меҳнатам дар рӯзномаи «Анбоз» (номи он вақтааш «Пионери Тоҷикистон», руҳсатӣ гирифта ба шаҳри Самарқанд рафтам. Дили тобистон буд. Яке аз шабҳо дар ҳавлии модаркалонам бо холаву язнаам сӯҳбат карда менишастем. Ин вақт аз дур садои «Ёр–ёр»-ҳонии издиҳом шунида шуд. Холаам гуфт, ки ба писари фалонӣ арӯс меоранд. Дере нагузашта арӯсбиёрон ба майдончай назди ҳавлии мо қарор гирифтанд. «Ёр–ёр»—гӯйии одамон гӯё замину замонро мекӯонд. Ман аз ҳавли ҳар як қалимаи шаҳси суруди яккахонро мешунидам.

Ноҳост овози яккахон қатъ гардид, аммо ин ҳамагӣ лаҳзае буд. Боз овози яккахон баланд шуд. Акнун дигар кас суруд меҳонд. Ман инро аз овозаш муайян кардам. Овози яккахони нав хеле гафсу бақувват буд:

Яккахон: Дар тобистон Парвона,
Издиҳом: Ёр–ёр–ёроне!

НАВИСАНДАИ СЕҲРБАЁН

Яке аз ҳикояҳои бехтарини нависандай маъруфи тоҷик Адаш Истад «Ангуробод» ном дорад. Ҳикояи мазкурро муаллиф ба силсилаи ҳикояҳои илмӣ—тاخайюлӣ гузаштааст. Ба назари ман ҷунин менамояд, ки нависандаги ҳикояро баъди тамошои токзорҳои атрофи шаҳри Турсунзода навиштааст. Аммо ҳикояи «Ангуробод»—ро Адаш Истад охирҳои солҳои ҳафтодуми асри гузашта эҷод карда буд ва токзорҳои атрофи шаҳри Турсунзода низ шӯҳрати имрӯзаро надошт. Кас фикр мекунад, ки пас боғбонҳои моҳири ин ҷо хаёлоти ғаниву рангини нависандаро дар амал исбот намуданд. Шояд ҳамин тавр бошад?

Ба қадом тарзе ки бошад, нависандай борикбин бовар дошт, ки ҷунин ангузоре, ки дар ҳикояи ў тасвир ёфтааст бунёд карда ҳоҳад шуд. Воеан ҳам, меваҳои шаҳదрези Тоҷикистон, аз ҷумла ангурҳои зулбиёву наботиранги атрофҳои шаҳри Турсунзода имрӯз зебу зинати дастарҳони ҳар як хона аст. Илова бар ин ҷо тавре ки нависандаги таъқид кардааст ангурҳо ба дарҳои гуногуни беморон давост. Инро аз забони қаҳрамони ҳикояш Муҳаммад—бобо ин тавр ифода кардааст:

— Меваи ток на танҳо беморро сиҳат мекунад, балки пеши дардро низ мегирад. Масалан, ман, — мегӯяд ў, — дар тамоми умрам ягон бор ба духтур нарафтаам. Ҷаро? Зоро тобистон меваи тару замистону баҳор мавизу шинни ангур меҳӯрам. Ангур аз ҳар гуна дору безарар.

Бачаҳои азиз! Мазмун ва мундариҷаи ҳикояи «Ангуробод»—ро бо ҷонд ҷумла фаҳмондан амри муҳол аст. Агар ин ҳикояро худи шумо аз қитобҳои нависандаги ёфта хонед бо боварии том мегӯям, ки баъд аз пай ба даст даровардани ҳамаи қитобҳои нависандай сеҳрбаён Адаш Истад мешавед. Вай зодаи шаҳри Самарқанд аст. Соли 1969 факултaiи филологияи Донишгоҳи давлатии ба номи Алишер Навоиро дар зодгоҳаш ҳатм карда, барои кор ба шаҳри Душанбе меояд. Дар рӯзномаҳои «Комсомоли Тоҷикистон», «Адабиёт ва санъат», радиои тоҷик кор мекунад. Ҳоло дар Самарқанд машғули кору эҷод аст. Соҳиби ҷоизаи Лоҳутӣ (Иттиҳодияи рӯзноманигорони Тоҷикистон) мебошад. Ҳонандагони тоҷик

маъвои дил мешитофт. Албатта, ба идораи рӯзномааш бо дasti холӣ намеомад, лавҳаю мақолаҳо, очерку ҳикояҳо, шеъру чистонҳо меовард.

Мекӯшид, ки андаке ҳам бошад бори кормандони рӯзномаро сабук кунад, мактубҳои мактаббачагонро таҳрир карда ба чоп омода менамуд, ба як қисми мактубҳо ҷавоб менавишт ва пайваста ҳаёти пурҷӯшу ҳурӯши рӯзноманигоронро меомӯҳт.

Шумо, бачаҳои азиз, ин сатрҳоро ҳонда, албатта, мепурсед, ки номи ин духтарақ чист ва имрӯз бо қадом корҳо машгул бошад? Номи ҳақиқии духтарақ Латофатбону мебошад. Барои он номи ҳақиқиаш гуфтем, ки Латофатбону дигар номҳо низ дорад. Дар саҳифаҳои матбуот бо номҳои Наргис, Сабрин ва гайра таълифоти зиёдаш чоп шудаанд.

Имрӯз Латофатбону нафақат ҳамчун рӯзноманигор, балки чун адабай хушбаёну хушқалам ном баровардааст. Ҳикояҳо, таронаҳо, очеркҳо, шеърҳо менависад. Солҳои зиёд аст, ки дар матбуоти қӯдакон кор мекунад. Китобҳои бисёр дар назму наср ҳам барои наслҳои наврасу ҳам барои қалонсолон навиштааст. Аммо китобаки «Сандуқчай марворид»—ашро маҳсус қайд кардан даркор. Ин китобро адабай соҳибзавқ ҳам барои волидайну ҳам барои омӯзгорон ва ҳам барои мактабиён навиштааст. Ин сандуқча воқеан ҳам кони марворид аст. Ба касе чистон лозим бошад, чистон меёбад, бозӣ ҳоҳад, бозӣ меёбад. Дар ин китобча тезгӯяқ ҳам ҳасту муаммо ҳам ҳаст, шеър ҳам ҳасту тарона ҳам ҳаст. Латофатбону ин «Сандуқчай марворид»—ро се сол муқаддам ба ҳонандагони сершумораш тақдим карда буд.

Мехоҳем, ки адабай писандида ҳамеша сиҳату саломат бошад, сандуқчаҳои пур аз ганҷу гуҳари ҳудро ба ҳонандагонаш тақдим кунад.

Соли 2000

Яккахон: Омада буд ба ҳона,
Издиҳом: Ѓр– ёр– ёроне!
Яккахон: Кораш буд ҳобу ҳӯрдан,
Издиҳом: Ѓр– ёр– ёроне!
Яккахон: Мегурехт аз кор кардан.

Издиҳом: Ѓр– ёр– ёроне! – ва аз чӣ гуна байтгӯйии яккахон касе парво надошт, аммо ҳайрати ман беандоза буд. Оқибат кӣ будани байтҳонро фаҳмидам. Вай Амон ном як ҷавони аз ман ду–се сол қалонтар буд. Овози ў маро ба солҳои бачагӣ бурд. Шояд панҷум – ё шашумҳон бошам. Боре ман ҳам дар маросими арӯсбиёрон иштирок доштам ва монанди ҳама «Ёр– ёр– ёроне» гӯён фарёд мезадам. Ин дам байтҳои яккахон тамом шуду ҷанд лаҳза бетартибӣ ба амал омад. Қалонсолон якдигарро ба байтҳонӣ ташвиқ мекарданд. Дидаам, ки онҳо ба зудӣ ба ҳулосае намеоянд, бо қадом як қуввае бо овози баланд ва бурро ин байтҳоро ҳондам:

Дар тобистон Парвона,
Омада буд ба ҳона.
Кораш буд ҳобу ҳӯрдан,
Мегурехт аз кор кардан.
Мана аз ин хел одам,
Ба ҷамъият фойда кам.
Ҳама аз вай ноҳурсанд,
Дар ҳаққи ў мегӯянд,
– Танбалу ноқобил аст.

Касе ба байтҳонии ман эрод намегирифт. Ман аз ин далер шуда он шаб аз манзумаи мазмунан бисёр ҳам хуби Мирсаид Миршакар «Қобил чист, ноқобил чист?» – дигар байтҳоро низ такрор мекардаму одамон баробар: «Ёр– ёр– ёроне» мегуфтанд. Ман дар дигар тӯйҳои арӯсбиёрон низ «фаъолият»—и ҳудро дар набудани яккахонҳо давом медодам, аммо он вақт намедонистам, ки дигарон низ байтҳоро аз забони ман кайҳо аз ёд кардаанду дар тӯйҳо меконанд.

Бо гузашти солҳо ман сирри тез аз ёд шудани ин шеърҳоро фаҳмидам. Аксар шеърҳои барои бачаҳо эҷод

кардаи устод Мирсаид Миршакар хеле ҳам содаву равон ба оҳанги мусикӣ доштани онҳост. Манзумаҳои «Мо аз Помир омадем», «Хобу барфу бод», «Федка» ва гайраро бо ду-се бор хондан саросар аз ёд мекардем. Шеърҳои «Қаҳрамон мешавам», «Рост мегӯям», «Зимистон» аз сурудҳои дӯстдошта-тарини хурдтаракон мебошад. Ин шеърҳоро ҳонда як қисми наслҳо додову бобо ва очаву момо шуданд. Ин шеърҳо дар оянда низ бисёр наслҳоро ба камол мерасонад ва устод Мирсаид Миршакар як умр ҳамчун шоири ҳалқ бо шеърҳои худ хизматашонро давом медиҳанд.

ЧАВОНИ ШАРМГИН

Рӯзе ба идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» ҷавони логари шармгине омад. Як варақ қофази ҷорҷатро назди ходими нисбатан қалонсол гузошт. Ҳодим қофазро қушода ба ғизматшои он ҷашм давонд. Баъди ду-се дақиқа ба ҷавон рӯ оварду гуфт:

— Лавҳачаи бисёр хуб ғизматшои он ҷашм давонд. Ҳама ба ин ҷавони рӯзномаи кӯдакон айни муддааст.

Ҷавон аз таърифи ҳодим шармида сарҳам меистод. Суҳанҳои ҳодим ҳисси қунҷковии ҳамкоронашро бедор кард магар, ки варақ аз даст ба даст мегузашт. Ҳама ба ин ҷавони шармгин бо ҷашмони ҳайрҳоҳ менигаристанд.

— Дари идораи мо ҳамеша ба рӯи шумо барин одамон боз аст, — гуфт ниҳоят ҳодиме, ки аввалин шуда лавҳачаи ҷавонро ҳонда буд. — Боз ғизматшои он ҷашм давонд, баъди биёред. Мо шуморо интизорем, — гуфт.

Ҷавон миннатдорӣ изҳор карда рафт, вале аз паси ӯ сӯҳбати рӯзноманигорон тафсид:

— Дар рӯзномаи кӯдакон бояд ана ҳамин ҳел одамон кор қунанд, — гуфт ҳодими қалонсол. — Лавҳачааш ягон қалимаи зиёдатӣ надорад. Барои матбуоти кӯдакон одами таппратайёр.

— Ним саҳифа мақолачаашро ҳонда ин қадар баҳои қалон надиҳед, гуфт яке аз ҳодимон. — Ҳоло намедонем, ки лавҳаро худ ғизматшои он ҷашм давонд.

— Ин ҷавон ба ман ҳешбача намешавад, — каме дар қаҳр шуд ҳодими қалонсол, — ман ҳаққи гапро мегӯям. Иншояш

ва ғайра ҷамъ оварда шудаанд, ки шумо, бачаҳо аз ин ҳазина ҷӣ қадар, ки ҳоҳед, ҳамон қадар баҳра мебардоред.

Илова бар ин, Саидалий Маъмур барои кӯдакон, ҳусусан хурдтаракон шеърҳои ширину равони зиёде ғизматшои онҳо дар китобҳои «Сӯзанак», «Навоҳои гулдара», «Карчи ҳарбуза» ҷамъ оварда шудаанд. Ватан ҳам ҳизматҳои шоиста шоири маҳбуб Саидалий Маъмурро бо мукофотҳои шоиста тақдир намуд. Ӯ барандаи Ҷоизаи давлатии ба номи устод Рӯдакӣ, Шоири Ҳалқии Тоҷикистон мебошад.

Соли 2004

БОЗ САНДУҚЧАҲО ОРЕД

Солҳои шастум аз ноҳияи Фонҷӣ, аз номи духтараке, ки дар синфи шашум меҳонд, зуд-зуд ба идораи рӯзномаи мо мактубҳо меомад. Ҳусни ҳати духтарак зебо, ғизматшои он ҷашм давонд. Дар саҳифаҳои рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» (ҳоло «Анбоз») ҳабарчаҳо, лавҳачаҳои духтарак чоп мешуданд. Қормандони рӯзнома аз он шод буданд, ки иншои ин духтарак сол ба сол беҳтар мешавад, мавзӯҳои интиҳобкардаашро то дараҷае ба талаботи ҳодимони рӯзнома мувофиқ менависад.

Солҳо гузаштанду духтарак мактаби миёнаро бо муваффақият ҳатм карда роҳи Душанберо пеш гирифт. Вай донишҷӯйи факултаи журналистикаи Донишгоҳи давлатии Тоҷикистон шуд. Ӯ нағз меҳонд, стипендиия ленинӣ мегирифт, дар маҳфилҳои адабӣ, ҷамъомадҳои гуногуни донишгоҳ фаъолона иштирок мекард. Соли аввали таҷрибаомӯзиро ӯ дар рӯзномаи дӯстдоштааш гузаронд, бо ҳодимони рӯзнома шинос шуд, идораи рӯзнома маъвои дили духтарак гардид. Ин рӯзномаро саҳт дӯст дошт, ҳамин ки вақти ҳолие ёфт, сӯйи

ШОИРИ ҲИММАТБАЛАНД

Боре дар як мактаб гурӯҳе аз шогирдонаи синфҳои боло дар бораи орзуҳои ҷавонӣ, марому мақсади худ сӯҳбати гарму ҷӯшоне доштанд. Наврасон қариб ба яқдигар навбат надода, ҳарф мезаданд. Майлу ҳавас, орзуву умедҳо гуногун буданд. Яке аз духтаракон доир ба матлаби худ ин мисраъҳоро хонд:

Ҷаҳди ман беш асту гардад бештар,
Нагзарад як рӯзи умрам бесамар.
Халкро аз хеш розӣ мекунам,
Худ ҷавонам, бар ҷавониам қасам.

Ин сатрҳо ба қалами шоири маҳбубамон Саидалӣ Маъмур тааллук дорад. Ин сатрҳоро он замон навиштааст, ки синну солаш аз синну соли мактабиёне, ки қалбашон аз орзуву умед лабрез аст, андаке калон буд. Аниқ карда гӯем, он вақт Саидалӣ Маъмур ҳамагӣ нуздаҳ сол дошт. Қасам ёд кард, ки умре хидмати ҳалқи азизаш, Ватани маҳбубашро мекунад, ба нобиноён асо мешаваду ба раҳгумҳо машъала! Чӣ ҳиммати баланду чӣ паймони ҷавонмардона!

Шоири дар аҳду паймон устувору камназир гуфтахояшро дар амал собит кард. Шеърҳое навишт, ки ба дилҳо гармиву ҳарорат бахшиду дӯстиро қавитар кард:

Нарм будан, гарм будан баҳри дӯст,
Аз замини пурсаҳо омӯҳтам.
Устувориро зи кухҳои диёр,
Ҷӯшро аз ҷашмаҳо омӯҳтам.

Саидалӣ Маъмур бо эҷодиёти сермаҳсулаш адабиёти муосирро ғановат баҳшид. Беҳтарин шеърҳояш дар китобҳои «Заврақи умед», «Савганд», Ҳамсолон», «Рози дарё», «Мехвар», «Толеъ», «Рӯҳи баланд», «Офтоби дил», «Решапайванд»

ҷолиби дикқат аст. Агар дар мутбуоти кӯдакон ҷунин ҷавонҳои хушқалам бисёр бошанд кор хеле осон мешавад, обруй рӯзнома меафзояд, магар ин бад аст?..

Баъди ҷанд рӯз лавҳаи ҷавони шармгин чоп шуд. Ҳодимони идора ҳангоми муҳокимаи шумораи навбатии рӯзнома лавҳаро дар қатори мақолаҳои беҳтарин дохил карданд. Аз байн рӯзҳои зиёде гузаштанд. Аммо аз ҷавони шармгин дигар дараake набуд.

— Ҕавони таърифиатон намеояд, писҳанд мезаданд баъзе кормандони идора ба ходими калонсол. — Бо як лавҳаҳо илҳомаш пир шуд?

Мисли баъзеҳо одами хира набудааст, — гуфт ходим дар муҳофизати ҷавони шармгин. — Одамоне ҳастанд, ки як мақолаашон чоп нашуда дигарашро меоранд. Остонаи идораро охурча мекунанд.

Пас аз ду- се моҳ ҷавони шармгин «Морбоз» ном ҳикоячае овард, ки ҳаҷман ба лавҳаи чопшудааш баробар буд. Ин ҳикояча низ ба кормандони рӯзнома писанд афтод.

Дере нагузашта ҷавони шармгинро идораи рӯзнома ба кор гирифт. Вай бисёр камгап буд. Баъзе ходимон фикр мекарданд, ки корманди камгапу шармгин вақти ба шахру ноҳияҳои ҷумҳурий ба сафар рафтан бо одамон чӣ тавр муомилаю муносибат мекарда бошад. Аммо ходимон дар як муддати кӯтоҳ фахмиданд, ки ақидаашон нисбат ба ин корманди нав нодуруст будааст.

Ҕавони шармгину ҳалим бо ҳалолкориу тартибу интизомаш ҳусни таваҷҷӯҳи кормандони идораро нисбат ба худ қашид. Вай на аз он ҷавоне буд, ки аз рӯзҳои аввали фаъолияти меҳнатиашон шарм надошта қарибиҳои пешин ба кор меомаданд. Ҷойи истиқомати ў нисбат ба ҷои истиқомати ҳама кормандони идора хеле дур бошад ҳам, вале аз дигарон пештар ба кор ҳозир мешуд. Ҳабару мақолаҳоро муддаои табии мудирони шӯъбаҳо ба чоп тайёр мекард. Ба ҳабару мақолаҳо, лавҳаю фелетонҳо сарлавҳаҳои дикқатрабо мейeft.

Маълум шуд, ки корманди нав ҷавони сӯҳбаторое будааст. Вай дар бораи сафарҳояш дар шахру ноҳияҳо, китобҳои хондааш бо ҷӯшу ҳурӯш сухан меронд. Зуд паррончак шудани ҷавони шармгинро ҳамкоронаш пай набурданд. Вай аз

рўзномаи пешоҳангон ба рўзномаи чавонон парвоз намуд. Албатта, рафиқи хуб, корманди хубро аз даст додан барои ягон кас, барои ягон ташкилот кори хуб нест, аммо кормандони рўзномаи пешоҳангон аз омади кори ҳамқалами худ шод буданд, аз таълифоти хуби ў ифтихор доштанд. Охир вай дастпарвари рўзномаи онҳост, қаламаш дар ҳамин чо рост шудааст.

Чавони шармгини моро боз дар дигар чойҳо ба кор даъват карданд. Вай дар идораи рўзномаи «Тоҷикистони советӣ» (ҳоло «Тоҷикистони шӯравӣ»), нашриёти «Маориф» низ пурмаҳсул кор кард ва дар тӯли ин солҳо вай чун нависандай соҳибзавқ, чун нависандай дорои сабки хоси худ шинохта шуд. «Ситораи умед», «Маоши аввал», «Шабе дар Кабудҷар», «Дарди ишқ», «Дар орзӯи падар» ном китобҳои ҳикоёту қиссаҳояш нашр гардиданд. Ҳонандагони тоҷик ин китобҳои адибро бо хушнудии зиёд истиқбол гирифтанд. Китобҳои ин чавон махсус барои кӯдакон навишта нашуда бошад ҳам, vale қариб дар ҳамаи қиссаҳои нависанда иштироки бачаҳоро мебинем. Шояд аз ҳамин чост, ки китобҳои ўро хурду калон бо шавқ меҳонанд.

Соли гузашта нашриёти «Советский писатель» қиссаҳои «Ситораи умед», «Дарди ишқ», «Дар орзӯи падар»—ро дар шакли китоби алоҳида барои ҳонандагони умунииттифоқ нашр намуд. Бачаҳои азиз! Шумо, албатта, ин сатрҳоро ҳонда беихтиёр мепурсед, ки охир номи ин чавони шармгин кист?

Номи ин чавони шармгин Кароматуллоҳи Мирзо. Имрӯз ў нависандай шинохтаю писандидаи ҳалқ аст. Асарҳояш мақбули дилҳост. Дар айни замон вай сарвари нашриёти «Адіб» аст. Вақти сӯҳбат ў гуфт, ки ноширони мо бачаҳоро ҳамеша бо китобҳои бадсии пурмазмуну шавқовар таъмин мекунанд. Қўшиш менамоем, ки дар замони иқтисодиёти бозоргонӣ нархи китобҳои кӯдакон арzon бошад, бо роҳбарони чумхурият, депутатҳои ҳалқ воҳӯрда маслиҳатҳо мекунем ва чораҳо меандешем. Ҳар сол панҷоҳу як фоизи китобҳои дар нашриёти «Адіб» чоп шударо китобҳои бачагона ташкил медиҳад.

Мирзо Турсунзода, Абдусалом Дехотӣ, нависанда Сотим Улугзодаро бо меҳру муҳаббати саршор ҷаҳон меги—ранд. Имсол барои нависандай маҳбубамон Кароматуллоҳи Мирзо низ соли фаромӯшишаванда аст. Синни мубораки вай ба шаст расид. Ин ҷаҳон барои мо, кормандони рўзномаи «Анбоз» низ хурсандии бузург буд. Охир Кароматуллоҳи Мирзо аввалин ҷакидаҳои ҳомаи худро дар ҳамин рўзнома чоп кардааст ва фаъолияти меҳнатиашро дар соҳаи матбуоти тоҷик аз ҳамин рўзнома сар намудааст.

Мо, кормандони рўзнома ифтихор дорем, ки замоне бо ин қаламкаши имрӯз дар сар то сари ҷумҳурий ва берун аз ҳудуди он маълуму машҳур кор карда будем. Нависанда Кароматуллоҳи Мирзо бо қиссаҳои «Ситораи умед», «Шабе дар Кабудҷар», «Дарди ишқ» ва гайра, романҳои «Дар орзуи падар», «Нишони зиндагӣ» ва ҳикояҳои бешумораш боғи адабиёти тоҷикро пурбор кардааст.

Асарҳои адиби рӯҳшинос ба мо дарси зиндагӣ, дарси ахлоқ, аз ҳама муҳимаш дар пахнои ҳаёт хешро гум накардан ва мавқеъ доштанамонро меомӯзаду талқин мекунад. Аз рӯйи қиссаи бисёр ҳам хуби Кароматуллоҳи Мирзо «Дарди ишқ» дар киностудияи «Тоҷикфильм» филми хеле ҳам таъсирбахше гирифта шуд, ки онро тамошобинони бешумор бо хурсандии зиёд пешвоз гирифтанд. Дигар қиссаҳову романҳои нависандай маҳбубамон низ экранзебанд.

Дар рӯзҳои ҷаҳони даҳсолагии Истиқлолияти ҷумҳурий дӯстдорони қаломи бадей боз шоҳиди як хурсандии фараҳбахше гардиданд. Ба адиби маҳбубамон унвони баланд — Нависандаи Ҳалқии Тоҷикистон дода шуд. Ин қадршиносии бузург нисбати меҳнати саҳти нависанда муҳлисони эҷодиёти Кароматуллоҳи Мирзоро бехад шоду мамнун намуд.

Соли 2001

агар китоб аз хаёти бевоситаи худи ў бошад ин нуран алонур аст. Ин гуна китоб ба дили кӯдак бештар наздик аст. Ҳамсолони худро дар китоб дидан, бо онҳо баробар қадам задан, шарики ғаму шодии онҳо будан кайфияти гуворост барои хонандай наврас.

Агар имрӯз ҳақиқатан адабиёти кӯдакон ва наврасон вучуд намедошт, ҳамзабонони мо – эрониён маҳсус барои бачаҳо ин қадар китобҳои зебо чоп намекарданд.

Имрӯзҳо дар мағозаҳои китобфурӯши барои кӯдакон китоб пайдо кардан амри мухол аст. Ҳамчунин роҳбари нашриёти «Адиб» фикри шуморо дар ин хусус донистан меҳостем.

Имрӯз на фақат барои кӯдакон, балки барои қалонсолон низ китоб баровардан душвор аст. Сабаби ин ба ҳама маълум, вазъи мураккаби сиёй – иқтисодии мамлакат аст. Нархи қоғаз пай дар пай қимат мешавад. Барои як китобаки оддӣ сӣ– чил сӯм ҳарҷ кардан лозим меояд.

Кӯдак ба ин нарх китобро чи тавр меҳарад? Мо ҳам намедонем, ки ба ин дараҷа дандоншикан шудани нархи қоғаз ба кӯдакон чӣ тавр китоб барорем. Умед аст, ки ҳукумати ҷумҳурий ғами кӯдакони худро меҳӯрад. Вазъияти имрӯза ҳамеша ҷунин намемонад. Аз пайи шаби тор ҳамеша субҳ медамад.

– Шумо дастпарвари рӯзномаи кӯдакон ҳастед. Фаъолияти рӯзноманигориву адабиатон аз идораи рӯзномаи «Анбоз» оғоз ёфтааст. Орзумандем, ки дар озмуни мукофоти ба номи Рӯдакӣ ғолиб оед.

Соли 1992

МУКОФОТИ АМАЛ

Имсол мо даҳсолагии истиқлолияти Тоҷикистони азизро бо комёбихои меҳнатӣ, бо обод кардани шаҳру ноҳияҳо, ҳониши хубу аъло, хулоса, ҳар кас аз рӯйи ҳиммату лаёқати худ истиқбол гирифт.

Имсол инчунин ҷашинонӣ як қатор адабони мамлакатмон буд. То имрӯз ҳалқи дӯстдори илму фарҳангамон садсолагии шоир Муҳаммадҷон Раҳимӣ, навадсолагии шоирон

АЗ ПАСИ ШАБ СУБҲ МЕДАМАД

Дар ҳуҷраи шӯббаи адабиёт ва санъати рӯзномаи «Анбоз» бо марди ҳалиму нармгуфтор рӯ ба рӯ нишаста сӯҳбат доштам. Ман мӯйҳои мошу биринчи ўро, ки ба ҷеҳрааш нуру таровати нав зам карда буданд, назоракунон суханҳояшро мешунидам. Ў бо фурӯтани доимиаш бо сари андаке ҳам ҷаҳом ба тиреза дӯхта ҳарф мезад. Ҳангоми ҳикоят гоҳо ба шавқ меомад, дастонашро андаке ба ҳаракат медаровард, вале бо ҳамон тамкину викор такаллум дошт...

Қариб сӣ сол пеш аз ин дар як кулбаи ҳамин рӯзномаи кӯдакон, ҳарду нишаста кор мекардем, ҳодими адабӣ будем. Ҳамсӯҳбати ман он солҳо ҷавони газгӯши нозуқ буду мӯйҳои қатронӣ дошт. Он вакъҳо аз имрӯза низ бештар шармгину ботаҳаммул буд.

МО фориг аз кор дар бораи китобҳои ҳондаамон, қаҳрамонҳои асарҳо дуру дароз сӯҳбат мекардем. Китобҳои қалонҳаҷмро ҳонда ба ваҷд меомадем, ба муаллифони онҳо қоил мешудем, ки ҷунин китобҳои қалонҳаҷми шавқоварро чи тавр навишта бошанд. Аз байн солҳои зиёд гузаштанд дар рӯзномаҳои ҷавонону қалонсолон ҳам аз нимаи дуюми солҳои ҳафтодум то имрӯз асарҳои қалонҳаҷми ў: қиссаҳои «Ситораи умед», «Шабе дар Кабудҷар», «Дарди ишқ», «Дар орзуи падар», «Нишони зиндагӣ» паси ҳам чоп шуданд.

Ин қиссаҳо яке аз дигаре шавқовартар буданд. Дар ин қиссаҳо маҳорати нависандагии Кароматуллоҳи Мирзо тақмил мейфт. Қиссаҳоро ҳонандагон бо ҳурсандӣ истиқбол мегирифтанд. Доир ба ҳодиса, воқеаҳои қиссаҳо, қаҳрамонҳои онҳо дар байн ҳонандагон, омӯзгорон, адабиётшиносон баҳсу мунозираҳои пурҷӯшу ҳурӯше барпо мегардид.

Ҳамин тавр, Кароматуллоҳи Мирзо бо асарҳои дили ҳонандагон наздики ҳуд дар байн ҳосу ом бо меҳри зиёде пазирифта шуд. Инак, Шӯрои илмии факултаи филологияи Донишкадаи давлатии омӯзгории ба номи Ҷандил Ҷӯраев ва ҳайати эҷодии нашриёти «Адиб» китоби Кароматуллоҳи Мирзо «Дар орзуи падар»–ро ба гирифтани мукофоти давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ дар соли 1992 пешбарӣ кардаанд. Ин китоб қиссаҳои «Дар орзуи

падар», «Шабе дар Кабудчар», «Дарди ишқ» ва чандин ҳикояи тозаи нависандаро дар бар гирифтааст.

— Кароматуллох, шуморо оид ба ин хушхабар – ба мукофоти ойл пешниҳод шудани китобатон табрик мегӯем.

— Ташаккур.

— Гӯед, ки барои ба арсаи адабиёт омадани шумо омӯзгорони ин фан хиссае доранд?

— Ҳар касе, ки қадам ба арсаи адабиёт мегузорад бояд, ки истеъоди модарзодӣ дошта бошад. Агар чунин истеъоди табии набошад, бо ҳазор маслиҳату роҳнишондигӣ асари ба дили ҳалқ наздик оғаридан амри муҳол аст.

Дар мактаб ҳар як китоби бадеии ба дастам афтодаро бе ягон супориши муаллима меҳондам, лаззат мебурдам. Як чизним чиз навиштани ман ба назари муаллимони адабиётам ачиб менамуд. Китобдӯстию ба дарсхо нағз ҷавоб доданам албатта ба омӯзгорон писанд буд ва аз ин ҷиҳат ба ман меҳри зиёде доштанд.

— Аввалин навиштаҳоятон дар кучо ҷоп шуданд?

— Бори аввал дар бораи боғи мактабамон ҳабарчае навиштам. Он дар рӯзномаи «Анбоз» собиқ «Пионери Тоҷикистон» ҷоп шуд. Дар зери ҳабарча ному насаби ҳудро дида аз шодӣ ба куртаам намегунҷидам. Чанд рӯз дар мактаб гӯё қаҳрамони ҳақиқӣ будам. Ба қучое наравам, ҳаммактабонам маро ишоракунон ба яқдигар нишон медоданд: «дар рӯзнома ана ҳамин бача ҳабар навиштааст. Дар зери ҳабар ному насабаш навишта шудаанд...»

— Китоби шумо дар озмун ба мукофоти маҳсус барои адабиёти бачаҳо пешниҳод шудааст. Сабаби инро андаке бошад ҳам барои ҳонандагони сершумори рӯзномаамон шарҳ медодед?

— Сабаби асосии ин қаҳрамонҳои китобҳои мананд. Қариб дар ҳамаи қиссаҳоям қаҳрамонҳои асосӣ кӯдакону наврасонанд. Ҳар касе, ки повестҳои «Дарди ишқ», «Дар орзӯи падар» – ро ҳондааст инро ба хубӣ мефаҳмад. Дар ин асарҳо қаҳрамонони асосӣ кӯдаконанд. Вале ман дар ин қиссаҳо нисбат ба бачагон дида ба волидони онҳо таъсир расондан меҳоҳам, зеро ки бахту саодати кӯдак, тартибу интизоми ў ба падару модар вобаста аст.

Сабукрафторию бемасъулиятии қалонсолон кӯдаконро бадбаҳт мегардонад.

Бо мисоли мушаҳҳас гуфта метавонед, ки асарҳояton бо роҳи рост рафтани баъзеҳо ёрӣ расонд?

— Ба ман боре аз суди ноҳияи Ленин миннатдорӣ изҳор карда гуфтанд, ки қиссаи «Дар орзуи падар» барои аз ҳона-вайронӣ ҳалос шудани чанд нафар ҷавонон ёрӣ расондааст. Ман чӣ тавр, вуқӯъ пайвастани воқеаро донистан хостам. Гуфтанд, ки ба чанд нафар зану шавҳарони ҷавон, ки аз яқдигар ҷудо шудан меҳостанд қиссаи «Дар орзуи падар» – ро супорида ҳоҳиш кардем, ки бодиққат бихонанд ва баъди понздаҳ рӯз омада фикрашонро изҳор намоянд. Воқеан ҳам онҳо ба суд омада аз сабукфиркии ҳуд узр пурсианд ва барои мустаҳкам кардани оила аҳду паймон бастаанд...

— Дар пешравии эҷодиёти адибони ҷавон тақдирчунбон лозим мегӯянд. Шумо дар ин бораи гуфтан меҳоҳед?

— Агар навиштаҳои адибони ҷавон аз ҷиҳати мазмуну мундариҷа ва банду басташ сазовори дикқат бошад ҳеч кас садди роҳи онҳо наҳоҳад шуд, ҷизи нағз ҳоҳ–ноҳоҳ ба дилҳо роҳ мебад. Ҳеч кас пеши равшаниро баста наметавонад. Барои ҳар кас тақдирчунбони ҳақиқӣ ҳуди ўст. Агар адиби ҷавон як қиссаҳаеро навишта «то ҷоп нашавад наменависам» гуфта шинад, аз вай бӯи умед нест. Ба нависанда заҳираи эҷодӣ лозим, яъне қаллаи вай пур аз мавзӯъҳо бошад. Барои ин қаламкашро лозим ки ҳаёти ҳалқро нағз донад, бо маҷрои зиндагии ҳаррӯза баробар қадам ниҳад.

— Ҳангоми асаннависӣ фикр мекардед, ки барои яке аз онҳо сазовори мукофот мегардед?

— Мукофотгирӣ барои асарҳоям ба гӯшай хотирам ҳам наомадааст. Як ҳурсандии ҳонандай оддӣ аз асарҳоям барои ман беҳтарин мукофотест.

— Қисме аз адибон мегӯянд, ки адабиётро барои кӯдакону қалонсолон тақсим кардан нашояд?

— Асари нағз барои ҳурду қалон баробар аст.

— Агар ҳамин тавр, пас мағҳуми «адабиёти кӯдакон ва наврасон» чӣ маънӣ дорад?

— Бача ҳар як китоби ба дасташ афтодаро меҳонад ва мувофиқи фаҳмиши ҳуд маъниҳои онро дарк мекунад, вале

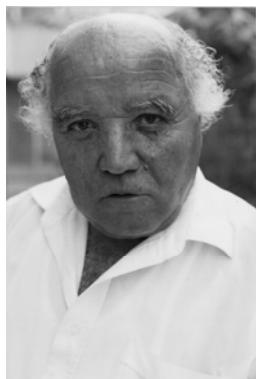
кӯдакону наврасон суруда мешавад. Ин шеър ба шоир Диёрий шӯҳрати зиёд ва маҳбубият ба вучуд овард. Диёрий то имрӯз барои насли наврас шеърҳои бисёре навишта бошад ҳам, vale мухлисони эҷодиёташ ўро пеш аз ҳама бо шеъри «Пахта, пахта, чон пахта» мешинносанд ва дӯсташ медоранд. Шеърҳои ў бо обу ранги бадеяш, фаҳмову равониаш зуд ба дили кӯдакон роҳ меёбад.

Эй, шӯҳшамол аз кучой,
Хур—хур ту вазон ба сӯи мой.
Худ—худ чӣ аҷаб тарона созад.
Ин мӯҷдана нав равзона созад.
Тут бачаҳӯрак шудаст, куку,
Ваҳ тутпазак шудаст, куку.

Китобҳои шоир Диёрий: – «Баҳори меҳнат», «Гулҳои ҳаёт», «Қалам», «Дар меҳмонии пионерон», «Барги сабз», «Қўли булӯрин», «Баҳори орзу», «Шоҳини вафодор» ва гайра китобҳои дӯстдоштаи бачаҳо, хусусан хурдтаракон гардидааст.

Соли 1994

КИТОБЕ, КИ ҲАМА МЕХОНАНД

Чанд сол пеш мо, се нафар кормандони «Анбоз» дар яке аз мактабҳои ба идораамон наздик ба бачаҳо дарс медодем. Вазъият душвор, ҷумҳурӣ ноором буд, аммо кӯдакон сарфи назар аз номусоидии шароит дар тамоми давру замонҳо олами худро доранд. Олами онҳо олами пур аз зебоиҳост, олами пур аз меҳру вафо, олами тозаву озода онҳо хушбахтанд ва гӯё ҳеч гуна ғаму ташвиш надоранд. Шӯҳихо мекунанд, бозиҳо мекунанду менозанд.

Дар яке аз танаффусҳои қалон ҷор—панҷ нафар ҳонандагони синфи шашумро дидам, ки саргарми бахсу мунози-

марғубу пурҷозиба ба пеши дидагони мо симои Ватани азизро бо тамоми зебоиҳояш ҷилвагар месозад, накҳати гулу гиёҳ—ҳояшро ба димог меорад. Қалби қасро шодию ҳурсандии беандоза фаро мегирад. Ҳамаи ин бешак ҷозиба ва қудрати шеъри шоир аст.

«Пири гулфурӯшон» ном шеъри шоирни маҳбуб Мӯъмин Қаноатро, ки аз шаш мисраъ иборат аст, хондем. Дар ин шаш мисраъ шоирни сехрофарин шуқӯҳу бузургӣ ва зебоиҳои Ватани азизро гунҷонда тавонистааст.

Бачаҳои азиз! Мо дар ин ҷо танҳо бо як шеъри шоир Мӯъмин Қаноат ба таври хеле муҳтасар шинос шудем. Эҷодиёти ин устоди сухан баҳри беканорест. Достонҳои «Мавҷҳои Днепр», «Китобҳои заҳмин», «Падар», «Шоир ва шоҳ», «Тоҷикистон исми ман» ва дигар ашъори шоир боғи адабиётамонро рангу бӯи тоза ва баракат баҳшидааст. Ҳизматҳои бузурги шоирро ҳалқу Ватанаш сазовор қадр кардаанд. Мӯъмин Қаноат Шоирни ҳалқии Тоҷикистон, дорандай ҷоизаҳои давлатии Иттиҳоди Шӯравӣ ва давлатии ба номи Рӯдакӣ мебошад. Вай дар байни ҳалқи ҳуд на факат ҳамчун шоир, балки ҳамчун ҳодими намоёни ҷамъияти маълуму машҳур аст. Эҷодиёти шоир шӯҳрати адабиётамонро дар ҷаҳон боз ҳам афзунтар намудааст. Ашъори пурбуранги ўро бисёр ҳалқҳои дунё ба забони модарии ҳуд меҳонанд.

Соли 2002

«ТИР ТО ҲОЛ ДАР ПАЙКАРИ МАН»

Моҳи январи соли чорӣ сини мубораки яке аз адибони кӯҳансоли ҷумҳурии мон шоир Абдуҷаббор Қаҳхорӣ ба ҳаштод расид. Зодгоҳаш шаҳри Конибодом. Ӯ дар ҷавонӣ ҷанд муддат насли наврасро сабақ омӯхтааст. Дар ривоҷу равнақи матбуوت ва нашриёт ҳизматҳои шоиста кардааст. Иштирокии Ҷанги Бузурги Ватанӣ мебошад. Корнамоиҳои ҷангии меҳнатии ӯро Ватан бо нишонҳои «Байрақи Сурхӣ Меҳнат», «Ҷанги Бузурги Ватанӣ» (дараҷаи якум) се «Нишони Фаҳрӣ» ва ҷандин медалу ифтихорномаҳо тақдир намудааст. Шоири ҳалқии Тоҷикистон, дорандай ҷоизаи ба номи А.Фадеев мебошад.

– Муаллими азиз, гӯед, ки ҷаро ва ҷӣ тавр шоир шудед?

– Ҳуд бехабарам, ки ҷӣ тавр шоир шудам. Ҳаминашро медонам, ки ба дарси адабиёт шавқу ҳаваси зиёд доштам. Меҳостам, ки нисбат ба дигар фанҳо дарси адабиёт бештар бошад. Муаллим ҳар рӯз аз ман пурсаду шеърҳои азёд кардаамро ҳонам. Албатта, шеърҳониву шеърдӯстияни якбора ҳуд аз ҳуд ба амал наомадааст. Меҳри шеърдӯстиву шеърпариастиро пеш аз ҳама модарам ҳанӯз ба мактаб нарафта дар дили ман бедор карда буд. Модарам Қурбонбириро аҳли деха ҳамчун зани босаводу бомаърифат мешинохтанд. Вай вақти иҷроӣ тамоми корҳои хона бо овози паству форам шеър замзама мекард. Бисёр шеър медонист ва ғоҳ–ғоҳ шеър менавишт. Духтарони ҳоҳишишманди маҳалларо савод меомӯҳт. Дар бачагӣ шеърҳои зиёдеро аз забони вай азёд кардам.

– Ғайр аз модар дар шоирӣ кӣ роҳнамову мушкил–күшоятон буд?

– Дар шеърфаҳмиву шоирӣ марди панҷакентӣ – язнаам Абдуҷаббор Ашӯров бароям маслиҳатгару раҳнамо буд. Вай дар Дошишгоҳи давлатии омӯзгории шаҳри Душанбе ҳамроҳи Боқӣ Раҳимзода, Носирҷон Маъсумӣ, Тилло Пӯлодӣ кор мекард. Ба толибилмон қоида ва қонунҳои назмро меомӯҳт. Бо тахаллуси Ҷаҳонӣ шеър менавист. Маънини калимаҳову байтҳоро ба ман ва шогирдонаш бисёр ҳубу фаҳмо маъниидод мекард. Аксар вақт фориғ аз кор «Шоҳнома» меҳонд. Ин

– Ака, магар саволу ҷавоб ба русӣ аст? – пурсид шарик–дарсат Насим.

– Намебинед, гроб! – Фазлиддин сӯи тобути насронии ман ишора кард. Тобут ба қадом миллат мансуб бошад. Мунқару Накир ҳам бо забони ҳамон ҳалқ саволу ҷавоб мекунанд.

Гуфтугӯй эшонро шунида диламро ваҳм пахш кард. Ҳамин замон маро ба қабристон мебаранду дар як гӯри чукур бо тобут мегӯронанд. Ана баъд ҳаққонӣ маросими саволу ҷавоби Мунқару Накир дар забони русӣ сурат мегирад. Кошкӣ мани мискин ин забонро хуб донам.

Алқисса, дар сари қабри барои ман қанда шуда, тобутамро оварданд. Ҳушбахтона, ғайри ҷашмдошти ман маро ҷун насрониён ҳамроҳи тобут ба қабр нагузоштанд, балки ҷасади азият кашидаамро аз тобут берун оварданду дар айвони қабри мусалмонӣ гузоштанд.

Оҳ, бо «обрую иззат» ба гӯр рафтан ин қадар мушкилу душвориҳо доштааст.

Соли 1983

ШӮҲРАТИ ЯК ШЕЪРИ ШОИР

Яке аз шоирони кӯҳансоли тоҷик Болтакул Диёрӣ, ки умре барои кӯдакон шеър менависанд, дар шаҳри Самарқанд зиндагӣ мекунанд. Аввали солҳои сиёум «Пахта, пахта, ҷон пахта» ном шеъре навиштанд, ки онро то ҳанӯз пирӯ барно азёд медонанд:

Пахта нею тиллост ин,
Роҳатбахши моҳост ин,
Ҳосилхезу зебост ин,
Ниҳолаш ҷун гулдаста.

Ҳар вақте ин мисраҳоро ба хотир меорем, симои эҷодкори он Болтакул Диёрӣ пеши дидагонамон ҷилвагар мешавад. Агар ҳуди шоирро ёд кунем, беихтиёر шеъри «Пахта, пахта, ҷон пахта» ба хотирамон мерасад. Ин шеър ҳоло низ ҳамчун яке аз таронаҳои беҳтарин дар васфи пахта аз тарафи

мусалмонро, ки ҳангоми дар шаҳрҳои файридин маҳбус буданам ҳам аз дин нагаштаро инак, бо тобути насронӣ мегӯронанд? Ман бо доду фарёди худ шӯри қиёмат доштам, vale садои маро касе намешунид. Нолаву шевани ман бехуда буд. Агар хешовандон ҳай–ҳай нагӯянд, қариб часади мани бечораро бе ҷаноза ба лаҳад гузошта меомаданд...

Чӣ ҳуш, ки хешовандон саҳт истодагарӣ карданд ва касе сӯи масҷид шитофта, ҷанд нафар зоҳидонро баҳри ҷаноза–гузорӣ бо худ овард. Шуқр, ки маро бе ҷаноза намегӯрондаанд, гӯён дар дил шодӣ мекардам. Маро андаруни тобути насронӣ дига гуфтанд, ки мо дар тобути коғирон мусалмонро ҷаноза намехонем. Аз нав ҷанд нафар сӯи масҷид давиданд. Баъди хеле фурсат часади мурдаи мани сарсонро аз тобути русӣ гирифта дар тобути мусалмонӣ андохтанд. Ҳайрият ин дафъа зоҳидон нагуфтанд, ки мурдаро аз нав бишӯед. Ҳулоса, бо сад азоб маросими ҷанозаи мани пас аз маргаш ҳам саргардон иҷро карда шуд. Дар дил шукrona мекардам, ки маро бо расму русуми мусалмонӣ мегӯронанд, аммо ҳурсандиам барвакт будааст. Ҳамин ки расму оини ҷаноза поён ёфт, часади сарсони маро боз аз тобути мусалмонӣ гирифта ба тобути насронӣ гузоштанд. Ҳамин тавр рӯз бегоҳ мешуду ҳеч не, ки часади маро ба қабристон бибаранд. Медонистам, ки амалдорони узви Ҳизби Коммунистиро пас аз марг бо тобути русӣ ба қабристон мебаранд, аммо ман на амалдораму на узви ҳизб. Ҳатто касе ба узвият маро қабул кардан ҳам намехост. Ҳудам ҳам ин орзуро дар гӯшаи хотир надоштам. Аз ин лутғу марҳамати эшон, ки пас аз маргам арzonӣ доштанд, дар ҳайрату тааҷҷуб будаму марги «мехрубонӣ»–атон, ки бо ҳамин «тантана» гӯрондан ҳоҳед, мегӯфтам. Гурӯҳе дар маросими мотам омадагон, ки аз рӯзи дароз рост истодан дилгирӯ шалпар шуданд, пас рафтанд. Дар каноре Раҳим Ҳошим, Фазлиддин Муҳаммадиев ва шарикдarsat Насим, боз ҷанд нафари дигар аз тӯл қашидани маросими дағн дилтангона рост меистоданд. Фазлиддини зарофатгӯ вазъияти дилгирӯнандаро андаке сабук кардан хоста, шӯҳӣ мекард:

– Мункарӯ Накир ҳам ҳоло асабӣ шуда «Черт побери, опаздываете»— гӯён нишастагистанд, – гуфт.

марди шариф ба ман ду ҳадяи қимматбаҳо баҳшид, ки онҳоро то имрӯз чун гавҳараки ҷашм нигоҳ медорам.

– Агар бемалол бошад ин ҳадяҳоро мегӯфтед. Донистанаш барои хонандагони «Анбоз» ҳам шавқовар аст.

– Ин ҳадяҳо «Намунаи адабиёти тоҷик», «Девони Абулқосим Лоҳутӣ» ном китобҳо буданд. Ман аз ин китобҳо як олам маънӣ бардоштам, забон ва тарзи баён омӯҳтам. Ана ҳамин одаме, ки ба ман ҷунин ғанҷи қимматбаҳоро ҳадя карда буд, афсӯс, ки дар рӯзҳои аввали Ҷонги Бузурги Ватанӣ соли 1941 ҳалок шуд.

– Ҳуди шумо ҳам иштирокии ин ҷонги даҳшатбор будаед. Мегӯянд, ки ҳоло ҳам гӯё дар пайкари шумо тири душман ниҳон аст?

– Соли 1942 ҳамин ки синнам ба ҳаждаҳ расид, ман ҳам ба ҷонг рафтам. Китоби «Намунаи адабиёти тоҷик»—ро бо худ гирифтам. Дар лаҳзаҳои оромӣ шеърҳои бузургони адабиё–тамонро меҳондам. Ашъори онҳо қалби маро гарм мекарданд. Ҳусусан шеърҳои шайх Саъдӣ Шерозӣ ба ман дарси матонату мардонагӣ меомӯҳт. Ин китоби пурарзиш, ин ҳадяи бароям муқаддас на фақат ба ман дарси мардиву шуҷоат омӯҳт, балки дар яке аз набардҳо маро аз ҳалокшавӣ нигоҳ дошт...

– Ачиб аст, муаллими мӯҳтарам, кошкӣ аёntар баён мекардед.

– Дар ҷонг ин китоб дар борхалтаи ман буд, ки онро бардошта мегаштам. Рӯзе тири душман ба борхалтаам омада заду китобро сӯроҳ карда ба пайкари ман гузашт. Тир баъди ба китоб задан суръаташ суст шуда ба пайкарам расид. Ба шарафи ин китоб зинда мондам. Ҳамон тир ҳоло ҳам дар пайкари ман ниҳон аст. Китоби муқаддас низ ҳам ҷунин шаҳиди зинда ҳамеша бо ман аст. Баъдҳо ман баҳшида ба ин қиссаи ачибу ғарib достоне навиштам ва бо маслиҳати ҳамқаламон онро «Шаҳиди зинда» номгузорӣ кардам.

– Дар солҳои Ҷонги Бузурги Ватанӣ нашри рӯзномаи бачаҳо «Пионерии Тоҷикистон» – ҳоло «Анбоз» қатъ гардида будааст. Пас аз ҷонг чопи дубораи он гӯё бо ташабbusi бевоситаи шумо сурат гирифтааст ва худ сармуҳарририи онро ба зимма доштаед.

– Рӯзномаи «Пионерии Тоҷикистон»ро пас аз ҷанг на ман, балки дигар журналистон чопашро боз ба роҳ мондаанд, валие аз оғози солҳои панҷоҳуми асри гузашта бо тавсияи Комитети комсомоли Тоҷикистон дар ин рӯзномаи кӯдакону наврасон кор мекардам. Ҳамчун сармуҳаррири он мекӯшидам, ки мазмуну мундариҷа ва сифати рӯзнома беҳтар гардад. Он солҳо дар идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» адибони аз ҷанг баргашта Воҳид Асрорӣ, Раҷаб Амонов кор мекарданд. Шоири ботаҷиби Суҳайлӣ Ҷавҳаризода низ дар ҳамин идора адои вазифа доштанд. Мо дар назди идора маҳфили адабӣ ташкил карда будем. Ба маҳфил устод Суҳайлӣ Ҷавҳаризода роҳбарӣ мекарданд. Адибон Бобо Ҳочӣ, Файзулло Ансорӣ, Ҳуршеда Отаконова ва дигар адибони ҷавон дар машгулиятҳои маҳфил фаъолона иштирок мекарданд. Зуд–зуд доир ба мавзӯҳои гуногун озмуни шеъру ҳикояҳоро мегузарондем. Аз шаҳри Бухоро Гулҷеҳра Сулаймонӣ, аз шаҳри Ҳуҷанд Пӯлод Толис, аз ноҳияи Орҷоникидзеобод (ҳоло Ваҳдат) Болта Ортиқзода бо аввалин навиштаҳояшон худро ба хонандагонашон муаррифӣ мекарданд. Бояд гӯям, ки «Пионери Тоҷикистон» ба рушду равнақи эҷодиёти адибони номбурдаам мавқеи бузург дорад. Беҳтарин навиштаҳои эшон дар ҳамин рӯзнома чоп шудааст.

– Дар матбуоти бачаҳо кор карда ҷаро як умр барои онҳо шеърҳо нанавиштед?

– Борҳо аз бузургони адабиёт шунидаем, ки барои кӯдакон навиштанро кори хеле ҳам душвор ҳисобидаанд. Аз тарафи дигар адибон мавзӯҳои барои худ хеле ҳам наздикиро доранд. Ман, ки иштирокии Ҷанги Бузурги Ватаний ҳастам, бештар мавзӯи ҳарбӣ–ватандустӣ дикқати маро ба худ мекашад. Бисёр шеърҳову достонҳоям дар солҳои Ҷанги Бузурги Ватаний бахшида шудаанд.

– Вақтҳое шуда буд, ки аз баҳри шоири бароед?

– Ҳангоми кор дар нашриёт аз баъзе ҳамҷаламони худ барои қитобҳояшонро дар вақташ чоп карда натавонистан гилаву ҷингила, таънаю маломат, суханҳои талху тунд ва ҳатто таҳқиromez шунидаам. Бо вучуди ин аз ҳамаи онҳо миннатдорам, чунки таънаю сарзанишҳо маро водор кард, ки ҳар як асарамро аз аввалиаш беҳтар нависам.

Ҳарҷӣ бошад ҳам, дар пионсолӣ ҳурсанд будам, ки аз ин ҷаҳон бе ному нишон намеравам. Қитобҳоямро аҳли маънӣ меҳонанаду ёдэ аз ман мекунанд. Парвардигори олам азобҳои он дунёро ба ман дар ҳамин дунёи фонӣ дод. Дар маҳбасҳо дар ҳамин ҳусус фикр мекардам. Намедонистам, ки бар ивази қадом гуноҳҳоям ин қадар азоб мекашам. Барои ҳамин дар ғуруби умрам бовар доштам, ки Офаридгорам ҳамаи дарҳои ҷаннатро ба рӯям боз мекунад, зоро ман бегуноҳам, агар андаке гунаҳгор бошам, ба ивазаш дар зиндонҳои ҷаҳони фонӣ ҷабру шиканҷаҳои афзунро аз сар гузаронидам. Акнун бо хотири ҷамъу дили бегам рост ба биҳишт меравам. Ранҷу озорҳои қашидаам оқибат роҳат мешаванд. Аз ҳама чиз розиву қаноатманд будам. Ҳар лаҳза аз Офаридгорам илтиҷо доштам, ки дар яке аз рӯзҳои сабзу ҳуррами баҳори оламоро маро аз дори фано ба дори бақояш фиристад. Ҳуррам ҳам қариб ба як аср дакка зад. Мехрубонии соҳибам ҳамин қадар будагист. Медонистам, ки ҳалқам пок аст. Дар яке аз бегоҳирӯзи баҳори гулбез бандагиро ба ҷо овардам. Рӯҳам ҳар лаҳза сӯи ҷаннатулмаъво парвоз кардан мекост. Ҳамин замон роҳати ҷовидонӣ насибам ҳоҳад шуд...

Э, ҷони падар! Кошкӣ намемурдам, ранҷҳои дар он дунёи фонӣ қашидаам назди азобҳои рӯҳие, ки пас аз ҷашм пӯшидан ба сарам омад, ба як пул ҳам намеарзад. Баъди бандагиро ба ҷо оварданам маъмурияти улуми Тоҷикистон нақшай маросими дафни бандаро қашиданд.

Гуфтанд, ки домулло Зеҳнӣ қариб дар тамоми соҳаҳои филологияи тоҷик ҳизмати арзандае кардааст. Бояд мо ӯро бо иззату икроми зиёд дағн биқунем, то рӯҳаш шод шавад. Қарор доданд, ки тобути маро болои мошин гузошта, бо тантана аз кӯчаҳои шаҳр гузаронида, ба қабристон баранд. Ман ҳамаи ин гуфтугузорро мешунидам, сад таассуф, ки аз қудрати сухан гуфтан маҳрум будам. Афроди мутасаддӣ аз пай супориш рафтанд. Ҳайрият, ғассоли овардаашон марди чусту ҷолоқи ҳалолкор будааст, ки пайқарамро беозор шуст. Пас такфин карда маро ба тобут гузоштаний шуданд. Ана дар ҳамин ҷо дуд аз димогам баромад. Тобути бо матои сурх зебу зиннат дода омода буд. Наход ҷасади мани мискинро дар тобути насронӣ мегузоранд? Маро, аҳли мадрасаву мӯъмини

Он рӯзҳо тамоми рӯзномаҳо гайр аз «Пионери Тоҷикистон» ба моҳ бароварда шудани стансияи автоматиро таҳминан чунин навишта буданд: «Стансияи автоматӣ дар моҳ нарм нишаст». Рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» ба ҷои «нарм» калимаи «безозор»—ро кор фармуда буд.

Ана ҳамин ҳел одам буд бобои Зеҳнӣ! Аз ҳар калимаи бечо дар қаҳр мешуду аз ҳар як калимаи дар ҷояш кор фармудашуда беҳад шод мегашт. Ба идораи рӯзномаҳо омада камбудихоӣ забониву услубии рӯзноманигоронро мегуфту аз комёбихояшон хурсандӣ изҳор мекард.

Устод Зеҳнӣ то охири умр (кариб наваду сесолагиаш) дар Институти забон ва адабиёти Академияи илмҳои Тоҷикистон кор кард. Ба қарибӣ аҳли ҷамоатчигии пойтаҳт садсолагии зодрузи ин олимӣ барҷаста ва ғидоии илму маданияти Тоҷикистонро ҷаҳон гирифт. Бисёр олимону шогирдон дар бораи фазилату ҳусусиятҳои ҳосаи ин марди наҷиби ҳоксору ҳалолкор хотироти бою ибратбахши ҳудро ҳикоят карданд.

Соли 1991

МАКТУБ АЗ ОН ДУНЁ

Салом, писарам Фарҳодҷон! Ту, ки бо сабаби тӯи духтарат дар маросими дафни ман иштирок надоштӣ, ҳостам тағсилоти ин маросими «аҷоибу гароиб»—ро бинависам, зеро дар ин дунёву дар он дунё агар дарди дилатро ба қасе нагӯиву ҳап гардӣ, пора—пора шудани қалбатро пай намебарӣ. Медонӣ, ки падари сарсаҳтат ҷандин сол умри ҷавониашро дар «дорулаҳлоқҳо»—и шӯравӣ гузаронида азобҳои кас накашидаву нашунидаро ҷашида, пири фартут шуда ба ҳона баргашта буд. Бо марҳамати Ҳудо пардаи рӯсиёхии «душмани ҳалқ» аз ҷеҳраи ман баринҳо барафканда шуд. Синну солам ба як ҷо расида бошад ҳам, қалам ба даст гирифтам ва қадри имкон ба кор ҷаҳонӣ. Барои ҷавонони эҷодкор қитобҳои навиштам. Шоирони навқаламу омӯзгорон аз қитобҳоям баҳра мебурданд. Ман инро бо ҷаҳони ҳуд диди шод мегаштам. Ағсӯс ки айёми беҳтарин шабоб дар зиндонҳо зоеъ рафт, вагарна барои ҷавонон қитобҳои зиёде таълиф мекардам.

— Имрӯз бисёр наврасон ба мошиншӯю аробакашӣ, ҳариду фурӯш машғуланд. Инҳо ҳар лаҳза аз одамон таънаю маломат мешунаванд. «Ояндаи онҳо ҷӣ мешуда бошад?» — беҳтарин сухани қалонсолон дар шаъни «бизнесмен»—ҳои ҳурдсол ҷунин аст. Устод, Шумо дар ин ҳусус ҷӣ гуфтан меҳоҳед?

— Вазифаи аввалиндараҷаи қӯдак, албатта, ҳондан аст, вале ахволи иқтисодии бисёр оилаҳо ҳароб аст. Равғанро ёбанд гӯштро намеёбанд ва ҳоказо. Дар бачагии мо ҳам, ки зиндагӣ ҷандон гуворо набуд, қӯдакон бо ҳариду фурӯш машғул мешуданд, аммо рӯзи дароз не. Ду соат—се соат. Аз дарс мондан мумкин набуд. Бо меҳнати ҳалоли ҳуд як сӯм — ду сӯм ёфта бори рӯзгорро сабук кардан ҳуб аст, вале боз тақрор мекунам, ба «бизнес» рӯзи дароз машғул шудан мумкин нест. Вазифаи якум ҳондан аст. Инро падару модарон набояд фаромӯш кунанд.

— Барои ҷӣ қисми зиёди бачаҳои имрӯза ба қитобҳонӣ майл надоранд?

— Тамоми меҳру муҳаббати ҳудро ба намоишҳои телевизион баҳшидаанд. Онҳо намедонанд, ки аз рӯи як қитоби нағз намоишҳои дуру дароз ба навор мегиранд, ки баъзеашонро аз ойинаи нилғун моҳҳо тамошо кардан мумкин.

— Доир ба рӯзномаи «Анбоз» ҷӣ гуфтан меҳоҳед?

— Хурсандам, ки «Анбоз» анъанаҳои ҳуби деринаро давом медиҳад. Меҳоҳам, ки он зуд—зуд ҷоп шавад. Мактабиён мисли пештара ба воситаи ҳатқашонҳо дар ҳонаҳои ҳуд бемалол гирифта мутолия намоянд. Мисли пештара ба идораи рӯзнома даста—даста мактубҳои бачаҳо оянд. Ин мактубҳо барои боз ҳам ҳубу пурмазмун шудани рӯзномаи «Анбоз» сабаб мешавад.

— Муаллими азиз меҳоҳам, ки ҳамеша сиҳат, саломат бошеду тири дар пайқароатон буда азобатон надихад.

Ташаккур.

Соли 2004

ДИЛАФРЎЗ ИКРОМӢ: – «БО ПАДАР ФАХР ДОРАМ!»

Бачаҳои азиз! 20–уми сентябри соли ҷорӣ ба зодрӯзи яке аз шаҳсунтунҳои адабиёти муосири тоҷик, устод Ҷалол Икромӣ 90 сол пур мешавад. Романҳои «Шодӣ»–у «Ман гунаҳкорам», «Духтари оташ»–у «Дувоздаҳ дарвозаи Бухоро»–у «Таҳти вожгун», «Саргузашти Сафармаксум»–у (бо ҳамроҳии Ҳабибулло Назаров), «Зоғҳои бадмур», «Хатлон»–у «Гули бодом», қиссаҳои «Ду ҳафта», «Тирмөр», «Аз Москав чӣ овардӣ?», «Зӯҳро», «Чавоби Муҳаббат», «Ситора», «Тори анкабут»,

пьесаҳои бисёру ҳикояву очеркҳои бешумор, ҷандин фильмномаҳои ин адаби сермаҳсул ва устоди сухан боғи адабиётамонро пуртаровату сермева гардондааст.

Ҷалоли Икромӣ соли 1909 дар шаҳри Бухоро таваллуд шуда, соли 1993 дар шаҳри Душанбе вафот кардааст.

Ба қарибӣ бо духтари нависанда Ҷалол Икромӣ – шарқшинос Дилафрӯз Икромӣ воҳӯрда доир ба баъзе лаҳзаҳои ҳаёт ва эҷодиёти нависанда сӯҳбат доштам:

– Ҳоҳари азиз! Духтари нависандаи бузург будан чи эҳсосоте дошта бошад?

– Вакти дар синфҳои поёнӣ ҳонданам ба ин сарфаҳм намерафтам. Андак қалон шуда фаҳмидам, ки ман духтари нависандаам. Ифтихор доштам, ки падарам нависанда аст ва меҳру муҳаббатам нисбати падар меафзуд.

– Муносибати ҳамсинфон бо шумо чӣ гуна буд?

– Муомилаву муносибати ҳамсинфон бо ман як хел набуд. Яке ба ман бо ҳавас менигарист, ки духтари нависандаи номдор ҳастам. Дигаре ҳасад мебурд, ки барои ҳамин муаллимон ба ман «рӯбинӣ» карда баҳои «аъло» мегузоранд, аммо ман аз ҷизе парво надоштам. Аз он ҳурсанд будам, ки духтари «оддӣ» нестам. Дар оғӯши ҳаёлҳои ширин саёҳат мекардам.

маданият хизмати арзандаву босазое кардааст. Дар солҳои аввали инқилоб дар рӯзномаву маҷаллаҳои тоҷикӣ бисёр шеърҳои тарғиботиву ташвиқотӣ навиштааст. Дар солҳои инқилоби маданий дар мубоҳисаҳое, ки оид ба забони тоҷикӣ, алифбо ва қоида, қонунҳои шеъри тоҷик баргузор мегардид, фаъолона иштирок мекард, дар матбуот мақолаҳои пуарзише менавишт.

Тӯракул Зеҳнӣ яке аз аввалин шаҳсонест, ки барои синфҳои ибтидой ва миёна китобҳои дарсӣ навиштааст. Китоби дарсии «Омӯзиш», ки барои синфҳои ибтидой ҳамроҳи Вадуд Маҳмудӣ навишта буд, соли 1928 чоп шудааст. Ин китоб он солҳо барои саводнок шудани кӯдакон аҳамияти қалоне дошт. Дар ҳамон сол (1928) китоби дигари устод Зеҳнӣ «Сарфи забони тоҷикӣ»–ро ҳонандагони бешумор бо ҳурсандии бузург истиқбол гирифтанд.

Сарбози инқилоби маданий соли 1933 бо ҳамкории забоншиносон Лутфулло Бузургзода, Б. Хоҷизода барои ҳонандагони синфҳои сеюму ҷорӯи китоби дарсии забони модарӣ навиштааст, ки дар соҳаи маорифи ҳалқ дастури бағоят муҳиме ба шумор мерафт.

Ҳамаи асарҳои бобои Зеҳниро ном бурдан амри муҳол аст. Китоби устод Зеҳнӣ «Санъати сухан», ки аз тарафи нашриёт ҷандин маротиба чоп шудааст, барои тамоми шоирону адабиётшиносони тоҷик манбаи гаронбаҳоест. Китоби дигари устод «Суханварони сайқали рӯи замин» (бо иштироки Садрӣ Саъдиев) дар бораи шуарои Самарқанди бостонӣ, ки дар давоми қариб дувоздаҳ аср зиндагӣ кардаанд, ба омӯзандагони адабиёти классикий маълумоти қиматбаҳо медиҳад...

Дар яке аз рӯзҳои моҳи феврали соли 1966 устод ба идораи «Пионери Тоҷикистон» хеле ҳушҳол омад. Дар он рӯзҳо бори аввал дар ҷаҳон аз тарафи олимони шӯравӣ радифи замин ба моҳ бароварда шуда буд. Мо гумон кардем, ки устод аз ҳамин навигарии бузург, ки дар соҳаи илм ба вучӯд омад, ҳурсанд аст, аммо ба зудӣ фаҳмидем, ки ҳурсандии устод аз як қалимаи рӯзномаи мо будааст, ки нисбат ба тамоми рӯзномаҳои ҷумҳурий дуруст кор фармудаем.

– Дигар хел калимаҳоро нодуруст кор нафармудаем? –
пурсид яке аз ходимон.

– Агар ҳамай мақолаҳои рӯзномаатонро кас бодикӣат
хонад хатоҳо ёфт мешаванд, – посух дод мӯйсафед. – Масалан
дар як мақолачаи рӯзномаи шумо чунин чумларо хондам. «Ба
вай гап фахмондан амри маҳол аст».

– Кучои ин чумла хатост, устод? – дафъатан пурсид
ходиме, ки ҳамин ҳоло луқма дода буд.

– Дар ин ҷо калимаи «маҳол» бемавқеъ аст, – фахмондан
хост пирамард. – Маҳол(л) – маҳал(л) мавзеъро ифода мекунад.
Масалан, «корвон баъди ду рӯз дар маҳалли мувофиқ ҷой
гирифт». Ҳол он ки «маҳол» – и дар рӯзномаи шумо чоп шуда
ба маънои «нومумкин», «имконнозазир» омадааст, ки ин
хатои авғонозазир аст. Ба ҷои «маҳол» «муҳол» навиштан
лозим буд. Ҷой тавре, ки мебинед, маъноҳои калимаҳои
«маҳол» – у «муҳол» тамоман дигар – дигаранд...

Он рӯз мӯйсафед боз ҷанд калимаҳоеро, ки рӯзнома-
нигорон хато менависанд, маънидод кард ва шакли дурусти
онҳоро ном бурд. Аз чумла номи ноҳияи «Қумсангир» хато
аст ва тамоми матбуот ин номро хато чоп мекунад, – гуфт
мӯйсафед. Шакли дурусти ин калима Қумсангил – кум – санг-
гил.

Баъди рафтани меҳмон сӯҳбати мо ҷанд дақиқа дар
бораи ҳамин пирамарди барнодили хирадманд давом кард.

– Офарин ба ин мӯйсафед, ки синнаш қариб ба ҳаштод
расида бошад ҳам, ба идораҳои рӯзномаҳо рафта хатоҳои
моро мефаҳмонад, – мегуфт яке.

– Ҳайрият чунин шаҳсоне ҳастанд, ки, – илова кард
дигаре, – ҳар як калимаи нафаҳмидаамонро аз ишон мепурсем
ва онҳо бедареф ба мо ҷавоб медиҳанд...

Бачаҳо! Албатта, шумо кӣ будани ин мӯйсафедро
донистан меҳоҳед. Номи ин мӯйсафед Тӯракул Зеҳнӣ мебошад.
Яке ўро устод меҳонаду, дуюмӣ муаллим мегӯяд, сеюмӣ
домулло меномад, лекин аксари ҷавонон ўро дар гайбаш бо як
ҷаҳон меҳру муҳаббат ва навозиш «бобои Зеҳнӣ», «Зеҳнӣ-
бобо» меномиданд.

Бобои Зеҳнӣ аз аввалин касонест, ки рӯзҳои нахустини
ташкилёбии Ҷумҳурии Тоҷикистон барои равнақи илму

– Дар ҷандсолагӣ бо асарҳои падаратон ошно шудед?

– Дар ҳурдсолӣ баъзе лаҳзаҳои асарҳои падарро аз
забони худи ў ва модарам шунида будам, аммо аз синфи нӯҳум
сар карда китобҳои падарамро бодикӣат меҳондаму меомӯҳ-
там. Дар синфи нӯҳум муаллими адабиёт ба ман фармуд, ки
доир ба романи «Шодӣ» назди аъзоёни маҳфили адабӣ
маърӯза кунам. Ин супоришро ба гуфти омӯзгорон бо сарфа-
рӯзӣ иҷро карда ба таҳсину оғарини онҳо сазовор гардида.

– Асарҳои падарро аз рӯи китоб меҳондед ё аз даст-
навис?

– Дастанвисҳои падарамро ман ба чопи машина бурда
месупоридам ва баъди чоп хонда хатоҳояшро ислоҳ мекардам.

– Падар дар бораи асарҳои ҳанӯз нанавиштаашон бо
шумо маслиҳат мекарданд?

– Маслиҳат кардан одати доимиашон буд. Ҳатто мақо-
лаву маърӯзаҳои ба ягон муносибат (съезду пленумҳои
нависандагон) навиштаашонро низ бароям хонда, фикри маро
мепурсиданд.

– Аз қадом китоби падар норозиед?

– Аз романи «Таҳти вожгун».

– Чаро?

– Ин роман ба сезонаи машҳур «Духтари оташ»,
«Дувоздаҳ дарвозаи Бухоро» дохил мешавад. Ба назари ман
«Таҳти вожгун» аз ҷиҳати сужету тасвири воеаҳо ба
романҳои ҳозир баён кардам дар як поя нест. Шояд китоби
оҳири сезонаи таъриҳӣ, ки ҳаҷман хеле қалон аст, андаке
бошад ҳам падарамро ҳаста карда буд.

– Оё дар ягон китоби падар образи шумо тасвир
ёфтааст?

– Ростӣ, ки мушоҳида накардам. Шояд ин кас донанд (ба
шавҳараҷ, адабиётшноси бузург, академик Муҳаммадҷон
Шакурий рӯ меорад. Аз нақли устод низ маълум шуд, ки он кас
ҳам ин ҷиҳоз зери мушоҳида нагирифтаанд). Аммо дар
романи «Ман гунаҳкорам» образи модарам дар симои яке аз
қаҳрамонҳои асар – Сурайё тасвир ёфтааст. Инро баъзан худи
падарам ҳам боифтиҳор ёдрас мекарданд.

– Падар одатан қадом вақт асарҳояшонро менавиштанд?

– Падарам субҳоҳон хеста ба кор шурӯй мекарданд. Шабона барвакт меҳобиданд. Қисми зиёди асархояшонро дар осоишгоҳу хонаҳои эҷодӣ навиштаанд.

– Падар ғайр аз корҳои эҷодӣ боз чӣ хел машғулиятҳо доштанд?

– Падарам палавпази моҳир буданд. Палавро бо чордоруяш: мурҷу зираву кароқоту мавизу наҳӯд хело бомазза мепухтанд. Азбаски худашон ин таоми шоҳонаро бисёр ҳам дӯст медоштанд, пухтанашро низ ба таври аъло омӯхта буданд. Илова бар ин, падарам шириниҳои миллиро дӯст медоштанд, зуд-зуд дасту остин барзада ҳалвои чормағздор мепухтанд. Ҳар гоҳ, ки хумори ҳалвои чормағздор мегирад, садҳо афсӯс меҳӯрам, ки ин ҳунари падарро наомӯхтаам...

– Падар рӯзҳои охири умри худ чӣ орзу доштанд?

– Аз худо илтиҷо мекарданд, ки умрашонро даҳ соли дигар дароз кунад. Дар дилашон орзую ҳавасҳои зиёде буд. Чандин китобҳои дигар навишта ба хонандагон тақдим кардан меҳостанд. Мутаассифона, ин орзухо амалӣ нагашт...

(баъди бисёр суратҳои устод Ҷалол Икромӣ ва аҳли оиласро тамошо кардан пурсидам):

– Ин ду писараки зебо кӣ бошад?

– Ин писаракони дӯстрӯ набераҳои мананд. Азизҷони ҳафтсолаву Ҷалолхони панҷсола. Ба хотири падарам номашро Ҷалол мондам. Бобокалонашон барин маҳбуби дилҳо шаванд.

– Ташаккур барои сӯҳбати самимӣ.

– Ба шумо ҳам ташаккур!

Сентябри соли 1999

БОБОИ ЗЕҲНӢ

Рӯзе вақти пешин ҷанд нафар дар ҳуҷраи шӯъбаи маънавиёти рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» нишаста чой менушидем. Дарро «тиқ-тиқ» садо дода мӯйсафеди нуронии қоматбаланде даромад. Ҳама ба истиқболаш барҳостем. Баъди салому алейк аз ҳолу аҳволаш

пурсон шудем. Вай ба курсӣ нишаста нафасашро андаке рост карду ба шиква даромад.

– Шумо, ҷавонҳои бемехрэд, мани пирро ҳабар намегиред, ҳама беҳавсалаед. Боз мани пиракӣ назди шумо омадам.

– Гилаатон сад фоиз дуруст аст, устод, – узр пеш овард яке аз ходимонамон.

– Мо ҳақиқатан камҳавсалаем. Бубахшед моро, устод.

– Корам бисёр бошад ҳам, гоҳ-гоҳ рӯзномаи шумоёнро низ аз назар мегузаронам, – гуфт мӯйсафеди меҳмон. – Набераам Фаршедҷон обуна аст.

Мӯйсафед лаҳзая ҳомӯш монда ду – се қулт чой нӯшиду суханашро давом дод.

– Рӯзномаи шумо барои ҳурдсолон бошад ҳам, нисбат ба рӯзномаҳои қалонсолон хатояш кам. Ин бисёр хуб. Воеан ҳам, бояд забони рӯзномаи қӯдакон тозаву ширин ва бехато бошад, зеро қӯдак забонро баъди хонаву мактаб аз рӯзномаи шумоён меомӯзад.

Мо, ходимони рӯзнома аз суханҳои пирамард шод шудем. Ҳурсанд будем, ки нисбат ба рӯзномаи қалонсолон кам хато доштаем.

– Лекин баъзе қалимаҳои оддиро хато навиштани рӯзноманигорон кори афвоназир аст, – гуфт меҳмон.

– Устод, бовар дорем, ки ходимони «Пионери Тоҷикистон» хатои афвоназир накардаанд, – бо густоҳӣ гуфт яке аз кормандон.

– Шумоҳо низ бехато наед, – чун одати доимиаш бе ҳеч рӯбинӣ сухан меронд мӯйсафед. – Дар як лавҳачаи ҳамкорони шумо ба ҷои «фуромад» «фаромад» навишта шудааст ва ин қалима ҷандин бор тақрор мейбад.

– Эҳ, устод кирои воҳима набудааст – ку, – гуфт боз ҳамон ходими густоҳ – «фаромад» навишт чио «фуромад» навишт чӣ, ҳар дуяш як гап.

– Не, фарзанд саҳв мекунӣ, – гуфт мӯйсафед. – Қалимаи фуромад – ин, яъне фуруд омадан аст. Аммо «фаромад» гуфтани гап нест. Мутаассифона, дар аксари рӯзномаҳо ва ҳатто дар асарҳои бадӣ низ ба ҷои қалимаи «фуромад» қалимаи тамоман нодурусти «фаромад» – ро менависанд.

Боре Нозирчон Бохирӣ дар ҳалқаи дӯстон буду аз қадом як рӯзнома шеър меҳонд. Аз қиёфааш муълум буд, ки шеър ба табъаш писанд наафтод. Рӯзномаро рӯй миз партофту бо алам гуфт:

Шеър мурду шоир ҳам,
Ҷӯрабою Нозир ҳам.

Синни мубораки дӯсти азизи мо Нозирчон Бохирӣ ба ҳафтод расид. Фарҳунда бод ин ҷаши. Умри дароз бинӣ, дӯсти меҳрублон. Офарин ба туву бар ҳомаи мушкинрақамат!

Соли 2010

БУЗУРГӢ БА АҚЛ АСТ, НА БА СОЛ

Хайридинро таклиф мекарданд, ки ба боғашон оем. Мо ин таклифро бо ҷону дил мепазируфтем, зоро боғи ҳамсабақамон дар як гӯшай зеботарини шаҳри Самарқанд – Боги Майдон воқеъ буд. Ҳар сӯ нигарӣ, ангурзору анцирзор, марғзору гулзорҳо аз шарафи наҳри Оби Раҳмат дар нашъунамост. Гӯё ҳафт дари ҷаннат аз ҳамин ҷо во мешуд.

Дар суфае нишаста, дарс тайёр мекардем, ки дар назари мо вай шоҳсуфаи бошукуҳи хубтарину зеботарин менамуд. Атрофи суфаро оби зулоли ҷӯйча давр зада, сӯи ҳавз медавид. Ҳавои атрофу акноф ҳамеша мӯътадил буд. Вақти танаффус

Соли 1955 пас аз ҳатми мактаби миёна ба факултаи филологияи Дорул-фунуни шаҳри Самарқанд дохил шудам. Қатори ҳамсолонам Фарҳод ном ҷавоне меҳонд, ки синнаш нисбат ба мо ҳафт-ҳашт сол қалон буд ва аз ин рӯ, мо ба ў «акаи Фарҳод» гӯён муроҷиат мекардем. Дар гайб ўро баъзе «писари душмани ҳалқ» меномиданд. Падари ў домулло Зехнӣ буданд, ки аз бадарға баргаштаанд. Акаи Фарҳод айёми тобистон вақти имтиҳонсупорӣ ману шарикдарси ҳеле пешқадам Атоҳон ва рафиқи дар сидку сафо беназираро

раанд. Наздиктар рафта ба сӯҳбаташон гӯш додам. Онҳо дар бораи китобҳои ҳондаашон ҳарф мезаданд. Писараки нисбат ба ҳамсолонаш ҳароби қадбаланд бо ҷӯшу ҳурӯш дар бораи қадом як бузи афсонавӣ нақл мекард. Ба зудӣ ғаҳмидаам, ки сухан оид ба китоби Равшани Ёрмуҳаммад «Шоҳбузи сафед» меравад. Бача боисорор мегуфт, ки ягон нафар аз рафиқонаш ин ҳел китоби аҷоибу гароиб надорад. Ҳуди ў низ то имрӯз ҷунун китоби шавқоварро наҳондааст. Пас китобҳои адибон низ андаке бошад ҳам, дар лаҳзаҳои мушкилтарин дунёи қӯдаконро мунаvvар мекардааст.

Ман аз баҳси бачаҳо беҳад ҳурсанд шудам. Охир онҳо доир ба китоби дӯсти бисёр ҳам азизу наздики ман, нависанда Равшани Ёрмуҳаммад ин қадар бо меҳру муҳабbat гап мезаданд.

Воқеан ҳам ин китоб, яъне «Шоҳбузи сафед», ки сенздаҳ сол аз ин муқаддам чоп шуда буд, ба зудӣ китоби дӯстдоштаи мактабиён гардид. Албатта, ҳикояҳои китобро нависанда дар солҳои гуногун навиштааст. Ҳондани танҳо як ҳикояи ин китоб «Шоҳбузи сафед» ба қас ҷо ҳам ҳурсандиву ҳушҳолиҳо меорад. Ҷой ҳуш, ки ҳикояҳои дигари китоб аз ҷиҳати мазмуну мундариҷа ва шавқоварӣ аз ҳикояи «Шоҳбузи сафед» заррае ҳам камӣ надоранд. Меҳру муҳаббати қасро нисбат ба табиити қишвар, зебоиҳову мавҷудоти он ва албатта, ба ҳаси нависандаи дақиқназари ҳушбаён зиёд мекунад. Ҳикоёти ин китоб яке аз дигаре хубтару беҳтаранд. Яке дигареро гӯё пурра мекунанд. Мавзӯи ҳамаи ҳикояҳои китоб аз ҳаёти дехот мебошад. Албатта, ин бесабаб нест, зоро Равшани Ёрмуҳаммад зодаи дехот аст. Овони бачагиаш дар кӯҳу адирҳо гузаштааст. Олами пурҷозибаи дехот: парандаву ҷаҳон, набототу дараҳтон барои ў аз қӯдакӣ ошност. Ҳамаи ин ҷизҳоро нависандаи маҳбуби мо бо истеъододи ҳуби модарзодии ҳуд рӯи қофаз оварда ба ҳонандагони ҳуд ҳадя кардааст. Дар охири китоб навишта шудааст, ки он барои ҳонандагони синни болои мактабӣ мебошад, аммо ман баҳси ҳонандагони синфи шашумро медидаам. Пас китоби «Шоҳбузи сафед» на фақат барои ҳонандагони синғҳои болои мактаб, балки барои ҳама будааст.

Пас аз нашри китоби «Шохбузи сафед» китобҳои дигари Равшани Ёрмуҳаммад аз қабили «Чашма», «Зулмот ё худ саргузашти аҷоибу гароиби Қаламак», «Қиссаи шахри бечон ё худ саргузашти духтари боғанд», «Қиссаҳои буду набуд...» ва гайра дастраси хонандагон гардиданд.

Бачаҳои азиз! Нависандай маҳбубамон Равшани Ёрмуҳаммад бароямон гайр аз ҳикояҳову қиссаҳои марғуб навиштан боз як кори хубе доранд, ки ин ҳам ба манфиати шумост. Чанд сол пеш он кас чандин адибонро, ки барои бачаҳо асарҳо менависанд ҷамъ карда маслиҳат оростанд ва нашриёти шахсии худ «Афсонা» – ро ташкил доданд. Алҳол ин нашриёт барои кӯдакон низ чандин китобҳо баровард. Орзу мекунем, ки нашриёти бо нияти нек ташкил кардаи он кас обод шаваду пулашон бисёр гардад ва китобҳои адибони кӯдаконро бепул чоп кунанд.

Соли 2002

ХОТИРАИ ОНҲО АБАДИСТ

Аввалҳои солҳои сиоми асри гузашта аз шаҳру ноҳияҳои гуногуни тоҷикнишини Осиёи Марказӣ дар пойтаҳти тозабунёди Ҷумҳурии Тоҷикистон – шаҳри Душанбе адибони ҷавон ҷамъ омада зери роҳбарии устодони баркамоли адабиёт Садриддин Айнӣ, Абулқосим Лоҳутӣ, Аҳмадҷони Ҳамдӣ, Абдулоҳиди Мунзим кор ва эҷод мекарданд. Яке аз он ҷавонҳои эҷодкор Абдусалом Дехотӣ буд. Вай ҳамроҳи адибони боистеъдод Мирзо Турсунзода, Ҷалол Икромӣ, Сотим Улуғзода, Мирсаид Миршакар ва дигарон дар як саф барои равнақу адабиёти мусоир ва фарҳангӣ халқамон, тараққиёти матбуоту радио миёнро маҳкам баста хидмат мекард.

Дар мачаллаву рӯзномаҳои он давр шеърҳову мақолаҳои публисистӣ, мақолаҳои илмӣ–оммавии ўз ҳаёти намоян–дагони адабиёти классикиамон пайваста чоп мешуданд. Ҷаки–

Шумо ҷон накоҳонда, як мавзӯи қиссаи хубро дар ҳикояи хурд ғунҷонда, бардошта омадед...

– Акнун чӣ кор қунам? – пурсид муаллиф.
– Акнун ҳикоятонро гирифта ба хона мебаред. Ду моҳ ба шумо вақт медиҳем. Ба мавзӯи ғӯта зада, қиссаи хуберо, ки дар мачалла чоп кардан арзад, менависед.

– Шумо бо ман шӯҳӣ мекунед? – Бовараш наомада гуфт дӯсти қаламаш. Ман то ҳол қисса нанавиштаам.

– Акнун, ки вақташ омад, менависед, – гуфт бо қиёфаи ҷиддӣ Нозирҷон. – Шӯҳӣ намекунам, самимона мегӯям. Шабзиндадориҳо шавад: «Нобурда ранҷ, ганҷ муюссар намешавад».

Хонандай азиз меҳоҳад бидонад, ки оё муаллифи ҳикоя аз ўҳдаи ҳоҳиши Нозирҷон баромад, ё не? Бо ҳурсандӣ мегӯям, ки дӯсти қаламкаш бо муваффақият аз ўҳдаи ҳоҳиши хеле ғамхорона ва оқилонаи дӯст баромад. Қиссаи ў «Часорат» дар чанд шумораи мачаллаи «Машъал» чоп шуд. Муаллифи ин қисса Ҳабибулло Имодӣ аст.

Шоир Нозирҷон Боҳирӣ дар давоми кори бисёрсолаи худ дар мачаллаи «Машъал» нисбат ба дӯстони ҳамқаламаш, ҳусусан ба ҷавонон барои сӯфта шудани ҳомаи онҳо ғамхории зиёде кардааст. Вақти қимати ҳешро сарфи таҳриру такмили навиштаҳои дӯстон кардааст.

Баъзе ҳамқаламон гоҳо шикоятомез мегӯянд, Нозирҷон Боҳирӣ шоири тавоно, vale афсӯс, ки кам шеър менависад. Муҳлисони ашъораш ба ҷакидаҳои ҳомааш ҳуморӣ мешаванд. Албатта, гилаи дӯстон бехуда нест, аммо дӯстонаш медонанд, ки ҳар як шеър писанди ў намешавад. Гоҳо як шеърро ў рӯзҳо не, моҳҳо менависад. Нисбати худ серталаб аст. Ҳар як мисраъ ҳар шеър, то аз қаъри дилаш фавворазанон набарояд, наменависад.

Ба гӯши даҳр ҳар ҳарфе, ки мегӯям, садои туст.

Ба бозори адаб ҳар он чӣ меорам, матои туст,
Каломи ман қаломи оддӣ не, аз пораҳои туст.

Баҳои шеъри ман з – ин рӯ баробар бо баҳои туст.
Ман аз ту сарфароз, эй дил!

вохӯрда, мегӯяд, ки дар хикоя ҳамаи ҳодиса ва воқеаҳоро тасвир накардай. Бел Кауфман аз суханони ношири мекандад ва мегӯяд, ки ман дар хикояи худ ҳама чизро гуфтам. Ин аввалин хикояи ман аст. Аз ин пеш чизе нанавиштаам.

– Пештар нанавишта бошӣ, акнун менависӣ. Дар асоси ин хикоя роман навиштан мумкин аст.

Адиба мепиндорад, ки ношири ўро масхара мекунад...

Қисса кӯтоҳ, ношири адибай ҳаваскорро аз қасби омӯзгорӣ озод карда, якуним сол ҳар моҳ маош медиҳад, то ки ў хикояшро ба роман табдил дихад. Бел Кауфман бомуваффақият аз ўҳдаи ин супориш мебарояд ва романи ў «Ба боло, бо нардбоне, ки поён мебарад» ба бисёр забонҳои дунё чоп мешавад.

Ман ин сатрҳоро ҳонда, пеш аз ҳама адабиёти классикиамонро ба хотир овардам. Бисёр адибони бузурги адабиётамон бо амри шоҳу вазир достонҳову қиссаҳои олиҷоноб навиштаанд. Оё имрӯз ҳам адибе ё худ ношире бошад, ки хикояи адиби навкорро ҳонда бигӯяд: – «Ҷӯра, ту дар ин хикояят чизҳои асосиро нагуфтай. Дар асоси ин қисса ва ё роман навиштан мумкин».

Вақте ки ман ин саволро худ ба худ додам, дар мадди назарам пеш аз ҳама симои аксар ҷидиву аксар ҳандони шоири шириналом, марди закиву зариф Нозирҷон Боҳирӣ чилвагар шуд.

Боре назди ў як дӯсти ҳамқалам ҳикояе овард. Нозирҷон Боҳирӣ он вақт дар мачаллаи «Машъал» котиби масъул буд. Вай ҳикояро бодикқат ҳонда, ба муаллиф дуру дароз назар афканд. Дар дили муаллиф гулгула афтод. «Ҳикояи навиштаам маълум, ки ба ў писанд наомад», фикр мекард нависандай навкор. Ҳозир варақҳоямро ба дастам мекапонаду «ҳикояят сазовори чоп нест» мегӯяд».

Аммо ин тавр нашуд. Нозирҷон ҳикояро назди муаллиф гузошта гуфт:

– Чизи нағзро арzon мефурӯшед.

Муаллиф бо ҳайрат сӯи Нозирҷон менигарист.

– Ин ҳикоя не, ин қисса, – гуфт ў, – шумо мавзӯе, ки бори як қиссаи хубро дорост, дар шакли ҳикоя навиштаед. Ҳонанда бисёр чизҳоеро, ки аз ҳикояи шумо умединор мешавад, нест.

даҳои ҳомаи ин адиби ҷавон мардумро ба бунёдкорӣ, аз худ намудани илму дониш тарғибу ташвиқ мекарданд. Мақолаҳои адабии Дехотӣ барои омӯҳтани таърихи адабиёти ғаний ҳалқамон хизмати босазое мекарданд. Дар тамоми соҳаҳои ҳаёти илмиву адабӣ ва фарҳангии ҷумҳуриамон нақши қалами Абдусалом Дехотӣ мушоҳида карда мешуд.

Шеърҳои шоир бо забони хеле ҳам содаву ширин ва пуробуранг навишта шудаанд. Бастьакорони тоҷик ба бисёр шеърҳои Абдусалом Дехотӣ оҳангҳои гӯшнавозу дилнишин эҷод кардаанд, ки онҳоро имрӯз ҳам мӯбо майли том мешунавему лаззат мебарем. Аммо шеърҳои беҳтарини худро Абдусалом Дехотӣ барои шумо, бачаҳои азиз навиштааст. Шеърҳои «Булбулакони боги дониш», «Барраҷаи ман», «Фирӯзачон ҳобидааст», «Модари меҳрубони ман» на танҳо шеърҳои дӯстдоштаву писандидай шумо, балки шеърҳои барояшон хеле ҳам азизи бобоҳову бибиҳоятон низ мебошанд.

Яке аз хизматҳои бузурги Абдусалом Дехотӣ навиштан ва тартиб додани «Лугати русӣ–тоҷикӣ» мебошад, ки адиби мумтоз солҳои зиёди умри азизашро сарфи ин кори бисёр ҳам мӯхиму аммо хеле ҳам дандоншикан кардааст.

Бачаҳо! Эҷодиёти ин адиби бузургу номдор дар қулиёти панҷчилаи осори ў, ки нашриёти «Ирфон» онҳоро солҳои 1965–1966 ба табъ расондааст, ҷамъ оварда шудаанд. Дар ҷилди якум шеърҳои шоир, дар ҷилди дуюм асарҳои драмавии адиб, дар ҷилди сеюм асарҳои насрӣ, дар ҷилди ҷорӯм тарҷу–маҳо ва дар ҷилди панҷум мақолаҳои бисёр ҳам пурарзиши Абдусалом Дехотӣ ҷамъ оварда шудааст.

Бачаҳои азиз! Ин китобхоро шумо аз китобхонаҳои шаҳриву ноҳиявӣ пайдо карда метавонед. Бо эҷодиёти ин адиби пуркору пухтакор шумо шинос шуда фикр мекунед, ки ин қадар асарҳоро Абдусалом Дехотӣ камаш дар муддати сад сол навиштааст, вале дар амал ў ҳамагӣ панҷоҳ сол умр дидаст. Эҷодиёти пурқимату пурбаракаташ гувоҳӣ медиҳад, ки шоир, нависанд, драматург, олим Абдусалом Дехотӣ ҳар лаҳзаи умри хешро барои тараққиёти адабиёту фарҳангии ҳалқаш сарф намудааст.

Соли 2001

ХИЗМАТИ САДСОЛА КАРД

Боре дар яке аз мактабхो омӯзгори фанни забони модарӣ ва адабиёт аз ман хоҳиш кард, ки хунарнамоии қӯдакони санъатдӯстру бубинам. Толори на он қадар калон пур аз бача. Ҳама баробар гап мезаданд, кӣ чӣ мегуфт, фаҳмида наметавонистам. Мачлисгоҳ занбӯрхонаро мемонд.

Муаллим ишора кард, ки дар қатори пеш гузарам, vale ман дар байни қӯдакон нишастанро афзал доностам. Саҳна равшан буд, лекин фарши онро тозаю озода нарӯфтаанд. Он ҷо як парча паҳтаи чиркин, буҷули калоне, симҳои зангзадаву донақи шафттолу ва боз ҷиҳои ба ҷашм намерасид.

– Ҳамааш айби муаллимон, – аз дил гузаронидам ман, – агар ба ягон бача мегуфтанд, ин ҷизҳоро гирифта мепартофт. Дар як қанори саҳна мизу ду курсӣ меистод. Ин вақт писараке дар саҳна пайдо шуду ба курсӣ нишасти ва қоғази лӯлапечи дар дасташ бударо кушода рӯи миз гузашт. Сипас ба навиштан ё нақшакашӣ машғул шуд. Аммо ақли вай ҳам нагирифт, ки ҷизҳои партови дар рӯи саҳна хобидаро чинда ба гӯшае партояд.

Дар ин асно сурудхонон боз як писарак ба саҳна баромад. Вай назди рафиқаш омада кори ўро лаҳзае аз назар гузаронда, рӯ ба тамошобинҳо овард ва сурудхониро давом дод. Ў ҳар лаҳза бинӣ боло мекашиду бо нӯги остинаш оби димоғашро пок мекард. Тамошобинон аз ҳаракатҳои вай меҳандиданд. Сипас ҳам шуда буҷули калонро аз рӯи саҳна ба даст гирифт ва хурсандона дуру дароз тамошо карду ба қисааш андохт.

Қисааш аз бисёрии ҷиз ҷун ҳӯрчин оvezон буд. Яке «майда-чӯйда»-ҳои дигари дар рӯи саҳна хобидаро диди гул-гул шукуфт. Сими зангзадаву пораи паҳтакӯхна, резини пӯсидаву таҳтаҳаи меҳдорро низ ба хурсандӣ гирифта ба қисааш андохт. Дар аснои ин ҳаракатҳо пай дар пай бинӣ мекашиду бо нӯги остинаш пок мекард ва тамошобинон беист меҳандиданд.

– Ҳасанҷон, дар миёнат чӣ оvezон? – пурсиid бачаи курси-нишин.

қиссаҳои худро бо ташвиқу тарғиби ў навиштаам. Хусусан барои навиштани қиссаи аввалинам, бо номи «Рӯзномае, ки бояд навишта мешуд» соли 1981 дар маҷаллаи «Машъял», (ҳоло «Истиқбол») ҷоп шуда буд, аз ман камтар ташвиш накашидааст. Номи қиссаро низ ў гузаштааст.

Агар меҳрубониву ғамхории ин марди шарифу зариф намебуд ва агар қиссаи аввалинам нашр намегардид, шояд ман дигар қиссаҳоямро наменавиштам. Нозирҷон Боҳирӣ аҷаб як ҳислати нодир дорад. Мабодо ягон воқеаро ба ў дар омади гап ҳикояи кунӣ, ў бодиқат гӯш дода мегӯяд:

– Агар нақлатро бо рангу оби бадеӣ нависӣ, – қиссаи хубе мешавад.

Ҳол он ки ҷунин фикр дар гӯшай хотири ман набуд. Нозирҷон танҳо бо ҳамин гап қонеъ намешавад, балки қисса-атро ана ин тавр ё ана он тавр сар карданат мумкин – гӯён як олам маслиҳати муғид медиҳад. Бачаҳои азиз, бояд ба дик-қати шумо расонам, ки ин гуна меҳрубониҳоро аз Нозирҷон на факат ман, балки бисёр ҳамқаламон, хусусан ҷавонон низ диданд. Мехоҳам, ки рафиқи ғамхору ғамгусори мо ҳамеша сиҳат, саломат бошад. Аз килки гӯҳарбораш ғазалҳои ширину шеърҳои шакарин рӯи қоғаз ояд ва муштоқони эҷодаш ҳамеша шаҳдком бошанд.

ОФАРИН БАР ТУВУ БАР ХОМАИ МУШКИНРАҶАМАТ

Чанде пеш романи машҳури адабиӣ амрикоӣ Бел Кауфман «**Ба боло, ба нардбоне, ки поён мебарад**» («Верх по лесничу ведущей вниз») – ро хондам. Аз сарсухани китоб аён шуд, ки муаллиф ин романашро аввал дар шакли ҳикояи хурд навишта, ба ҷанд нашрияҳо фиристода, ҷавоби рад мегирад. Ин ҳикояи аввалин ҷизест, ки адаба навиштааст. Вай аз ҷавоби рад гирифтанд аз ҷониби ходимони рӯзномаву маҷаллаҳо рӯҳафтода нашуда, онро боз ба нашрияҳои дигар мефиристад. Соли 1962 оқибат маҷаллае ҳикояи Бел Кауфманро бо ороиши хуб ҷоп мекунад.

Рӯзи аввали ба фурӯш баромадани маҷалла як ношири ботадбиру ҷашми кордон ба ҷустуҷӯи адаба меояд ва бо ў

Бесабаб зўре биёзорад дили нозўрро,
Бегуноҳ бино агар таҳқир созад кўрро.
Бегаме вайрон намояд хонаи занбўрро,
Дидаю дониста зери по гузорад мўрро,
Аз газаб чун мўи оташдида мепечам ба худ.

Ин гуна байтҳову шеърҳои самимӣ дар эҷодиёти шоири шириналом хеле бисёранд. Бастакорони номӣ Шарофиддин Сайфиддинов, Дамир Дўстмуҳаммадов, Ҷўра Охунов ва дигарон ба ашъори шоир оҳангҳои марғубу гўшнавоз эҷод кардаанд. Қисми ин суруду таронаҳоро Нозирчон Боҳирӣ маҳсус барои шумо, бачаҳо навиштааст, «Баҳори нозанин», «Соли нав» ва гайра мисоли ин гуфтаҳост. Агар бо шеърҳои шоир амиқ шинос шуданро хоҳед, ман чанде аз китобҳои ўро ном мебарам, ки шумо аз китобхонаҳо пайдо хоҳед кард: «Андеша», «Талош», «Дониш талабу бузургӣ омӯз» ва гайра.

Мо дар боло гуфтем, ки Нозирчон Боҳирӣ дар ривоҷу равнақи рӯзномаи «Анбоз» заҳмати зиёд кашидааст. Гўшаҳои «Фунча», «Шинос шавед», «Инҳо барои шумо менависанд», «Фунчаҳои боғи санъат» ва гайраро ташкил намуда, мазмун ва мундариҷаи сахифаҳои адабии рӯзномаро хеле шавқовару рангитар намуд. Тавассути ин гўшаҳо аз эҷодиёти худи бачаҳо, наврасон, донишҷӯён, адабони номие, ки барои қӯдакон менависанд, пайваста намунаҳо чоп карда мешуд. Қисме аз фаъолони ин гўшаҳо имрӯз аллакай адабони баркамол мебошанд ва барои рушду равнақи адабиёти тоҷик ҳиссаи муносиб мегузоранд. Дар гўши «Фунчаҳои боғи санъат» дар бораи духтаракону писараконе лавҳаву очеркҳо чоп карда мешуд, ки онҳо дар сурудхониву ракқосӣ ва сознавозӣ шавқу рағбат доштанд.

Нозирчон Боҳирӣ адаби истеъдодшинос аст. Майдатарин истеъдодро дар замири инсон хурд ё қалон пай барад, барои арзи вучуд ва камолоти он ғамхориву меҳрубонӣ, маслиҳату насиҳати хешро ҳеч гоҳ дареғ намедорад.

Бачаҳо, ман ба шумо нисбати ин адаби бисёр ҳам хассосу нуктасанҷ, дар тариқи дўстиву меҳрубонӣ беназир бо як олам арзи сипосу эҳтиром гуфта метавонам, ки бисёр

Хўрчинкиса назди ҷўрааш омада аз киссааш тамоми «боигарӣ»— аш: қалид, меҳ, сим, ҷарм, резин ва дигар ҷизҳоро рӯи миз реҳта ба намоиш гузошт ва ҳанӯз ҳам бинӣ мекашиду бо нӯгӣ остинаш пок мекард.

— Эҳа, чӣ қадар ҷизҳои «анттика» доштай, — гуфт бачаи курсинишин, — афсӯс, ки дар байни ин «боигарӣ»— ҳо як ҷизи асосӣ набудааст— дия.

— Чӣ хел ҷиз? — бо мароқ пурсид хўрчинкиса,

— Як ҷизе, ки барои ту бисёр ҳам лозим.

— Ҳама ҷиз ҳаст, — гуфт хўрчинкиса остинашро ба биниаш бурда.

— Э, оғарин, — таҳсин хонд хўрчинкисаро ҷўрааш, — ба рӯзномаи девори як фелетон лозим буд, чӣ навиштанро намедонистам. Ҳайрият, ки омадию мушкиламро осон кардӣ. Баъд ба тамошобинҳо рӯ оварда ин мисраҳоро хонд:

Ҳасан дорад ду киса —мисли хўрчин,
Дар он ду палла хўрчин ҳаст ҳар ҷиз:
Калиду меҳу симу таҳтacha, низ –
Бучул, ғалтак, қалова, ҷарм, резин...
Вале як ҷизи даркорӣ дар он нест,
Касе донад агар, гӯяд, ки он чист?

Дар ин вақт аз байни бачаҳо духтараке хеста ба саҳна баромад ва ба хўрчинкиса ишора кард:

Ба фикри ман, дар он хўрчини пурбор
(На хўрчин, балки ду дӯлоб анбор).
Миёни ранг бар ранг он ҳама «мол»
Ҳасан бо ҳуд надорад дастурӯмол.
Бинобар он, агар вайро бубинӣ –
Ҳамеша остинаш пеши бинӣ.

Толорро садои чапакзаниву нидоҳои хушҳолона пуркард.

Ногоҳ байни ҷанд нафар ҷанҷол барҳост, баъзеҳо яқдигарро тела медоданд. Баъд фаҳмидам, ки дар миёни тамо-

шобинҳо низ хӯрчинкисай ҳақиқие будааст. Атрофиён ўро масхара кардаанд, ки чанчол аз он ҳестааст...

Бачаҳо! Шумо ин порчаи шеъриро ҳонда ба зудӣ фаҳмидед, ки муаллифи он Абдусалом Дехотӣ аст. Шоири ширинкалом шеъри «Ҳасани хӯрчинкиса»—ро солҳои панҷоҳум навишта буд ва ин шеър зуд писанди ҳонандагони бешуморе гардид. Чи тавре ки маълум шуд аз рӯи ин шеъраки басо дилнишин ҳатто дар мактабҳо сахначаҳои ҳаҷвӣ намоиш медиҳанд ва онҳоро кӯдакон бо шавқи зиёд тамошо мекунанд. Аз ҳама мухимаш дар ҳар як мактаб ҷандин қаҳрамони шеър вуҷуд дорад...

Ман ин сахнаҷаро тамошо карда манзараи дигареро пеши назар овардам. Дар бачагӣ вақти аз мактаб ба ҳона рафтан назди дарвозаи қалоне духтараки таҳминан панҷ—шаш солаи лӯндаяки сафедаки ҷингиламӯйи дӯстрӯякеро ҳамроҳи модари ҷавонаш медиҳад. Модараҳ:

О, баррачки мости ман,
Биё давон: дукур—дукур!
Ҷаву алаф ба дasti ман
Биёю хӯр: кумур—кумур!
Наой, медиҳам ба гов,
Ки меҳӯрад: фашар—фушур...

Гӯён шеър меҳонду духтарча воқеан ҳам мисли баррача «дукур—дукур» медавиду «кумур—кумур» алаф «меҳӯрд». Баъди «шикамчааш сер шуд»—ан «гусур—гусур» рақс мекард...

Шеъри «Баррачи ман» низ, ки устод Дехотӣ барои ҳурдтаракон навиштааст, ба ҳама пиру барно азиз аст. Шеърҳои «Эй, булбулакони боғи дониш», «Шогирди Ленин мешавем», «Бунафша», «Фасли хушу иди хуш», «Модари меҳрубони ман» ва гайра, ки Абдусалом Дехоти маҳсус барои шумо навиштааст, яке аз дигаре хубтару ширинтаранд. Аз ин ҷост, ки шеърҳои номбурдaro мактабиён дар иду ҷамъомадҳои худ ҳамчун таронаҳои фараҳбахш месароянд. Шеърҳои ҳаҷвии ӯ «Талаба ё ки рангуборчӣ?», «Чон ширин ё велосипед», «Ба тақлидҷии маймун», «Ҳасани хӯрчинкиса»—ро шумо, бачаҳо бо шавқи бепоён меҳонед.

дондааст. Бисёр бачаҳо меҳоҳанд, ки дар мактаби миёна ҷӣ тарз таҳсил кардани шоири худро бидонанд. Боифтиҳор мегӯем, ки шоири маҳбубатон мактаби миёнаро бо нишони тило, факултаи таъриху филологияи Дошишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо дипломи аъло ҳатм кардааст.

Соли 2005

ДӮСТИ МУШКИЛКУШО

Бачаҳои азиз! Қариб дар ҳар шумораи рӯзномаи дӯстдоштаaton «Анбоз» шумо ба таври мухтассар бошад ҳам бо ҷонд лаҳзаи ҳаёт ва эҷодиёти адибони ҳамзамон шинос мешавед. Имрӯз дар бораи адибе сухан меронем, ки дар пешрафту инкишофи рӯзномаи шумо хизмати шоистае кардааст. Ин адиб шоири ҳушилҳон, шоири нозукбаён, сарояндаи шеърҳои ватандӯстиву панду аҳлоқӣ Нозирҷон Боҳирӣ мебошад. Ҳурдтарин комёбӣ, аввалин меваи навниҳол, ба манзил расидани ҳар фарди роҳгумкардае шоирро ба ваҷду суур мөорад. Ҳанӯз солҳои ҳафтодуми асри гузашта дар китоби аввалинаш, ки «Андеша» ном дорад, ин сатрҳоро ҳонда будем:

Номуроде оқибат гар бар муроди дил расад,
Кишистии дар баҳр раҳгумкарда бар соҳил расад,
Навниҳоле қад қашад, нашқаста бар ҳосил расад,
Корвоне бешикасту рехт бар манзил расад,
Мебарам завқ аз адолатпарвариҳои ҳаёт.

Аммо беадолативу нокасиҳо, таҳқири озорҳо аз ҷониби ҷафопешагон шоирро ба ғазаб мөоранд, ӯ чун мӯи оташдида ба худ мепечад ва ҳатман қалами худро чун тег сӯи онҳо равона мекунад:

– Суруди Миллии Тоҷикистон! – Ҳама баробар бонг заданд.

– Акнун гӯед, ки ин шеърро қадом шоир навиштааст? – Акбар ба сомеонаш савол дод.

– Гулназар! – боз баробар садо доданд бачаҳо.

– Ту шеъри ҳозир ҳондаатро аз кучо ёфтӣ? – Пурсид Довуд.

– Аз кӯча, – гуфт Акбар шӯхиомез, – аз кучо мешуд, аз китоби Гулназар ҳондам. Ҳоҳед ин китобро ба шумо ҳам медиҳам.

– Аввал ба ман! – Дастан бардошт Нуралӣ.

– Не, аввал ба ман! – гуфт Довуд.

Ҳар яке меҳост китобро аввалин шуда ба дастан дарорад.

– Аз рӯи инсоғ китобро пеш аз ҳама ба Довуд медиҳам, – гуфт Акбар. – Китобро нахустин шуда ў ба забон овард...

Бачаҳои азиз, шояд ингуна сӯҳбатҳо дар ҳар мактаб, дар ҳар ҳонадон барпо гардад. Рӯзе нест, ки шумо шоирин маҳбуб Гулназарро ба ёд наоред, зоро оғози ҳар рӯз, ҷашнҳои ботантана, идҳову маросимҳои бошукуҳ бо Суруди Миллии Тоҷикистон шурӯъ мешавад. Номи Гулназар азизи ҳар як ҳонадон аст. Албатта ин на факат барои матни Суруди Миллиро навиштанаш, илова бар ин бо як олам шеърҳои бо забони ноб эҷодкардааш низ мебошад. Гулназарро қалонсолон чӣ қадар дӯст доранду шеърҳояшро замзама қунанд, бачаҳо ҳам аз онҳо монданий нестанд. Зоро шоирин маҳбуб барои кӯдакон бисёр шеърҳову таронаҳои дилнишин навиштааст. Ин шеърҳои пур аз меҳру муҳаббат эҷодшуда зуд ба дили хурдтаракон роҳ мейбад, шавқу ҳаваси онҳоро нисбат ба кишвари азиз, дарки тафтириoti табиат афзун мекунад.

Китоби «Аз барои Гулизор», «Се кулҷаи танӯрӣ», «Об омаду об омад», «Девори сабз»ро шоирин ҳушилҳон маҳсус барои шумо, бачаҳо навиштааст. Инчунин Гулназар бароятон ҳикояҳо низ навиштааст, ки мисли шеърҳояш хеле ширину шавқоваранд.

Чанде пеш ҷашни шаҳстсолагии шоирин маҳбубро пиру барнои Ватан ботантана ҷашни гирифтанд. Гулназар Шоирин ҳалқии Тоҷикистон аст. Ҳукумати ҷумҳурӣ ўро бо ҷоизаи давлатии адабии Рӯдакӣ ва дигар мукофотҳо сарфароз гар-

Шоирин маҳбуб Абдусалом Дехотӣ меҳост барои кӯдакон боз бисёр шеърҳои дилпазир бинависад, валие марги беамон вайро дар айни камолоташ аз байни дӯстону ҳамқаламонаш бурд. Валие номи устод Дехотӣ дар таърихи адабиёт, дар таърихи фарҳанги ҳалқамон абадӣ зинда аст. Вай аз худ ҳам дар назму ҳам дар наср, ҳам дар соҳаи драматургияю ҳам тарҷума, ҳам дар омӯҳтани адабиёти ниёгону забони тоҷики мероси гаронбаҳое гузоштааст.

Яке аз асарҳои қиматбаҳои Дехотӣ «Лугати русӣ – тоҷикий» мебошад, ки онро мутахассисону донишҷӯён ва ҳамаи корафтодагон зиёда аз чил сол боз фоида мебаранд. Мегӯянд, ки гӯё Дехотӣ аввалҳо забони русиро нағз намедонистааст. Вақти тарҷума ё дигар зарурате ба яке аз дӯстони русидонаш муроҷиат мекардааст. Рӯзе, ин дӯсташ нимшӯҳиу нимҷидӣ гуфтааст, ки акнун ҳудат ҳам забони русиро нағз омӯзу маро гаранг нақун.

Суҳанони дӯсташ ба Дехотӣ саҳт таъсир кардааст, зоро ў дили ниҳоят ҳассосе доштааст. Вай забони русиро ба дараҷаи аъло омӯҳта, асари хеле қалонҳаҷм – «Лугати русӣ – тоҷикий» – ро тартиб медиҳад, ки аз 45 ҳазор қалима иборат аст.

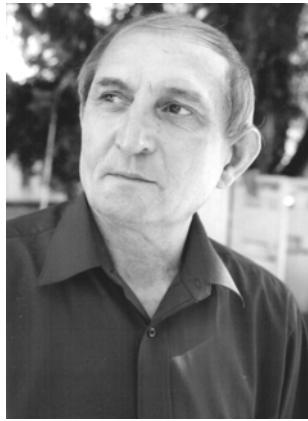
Агар ў зинда мебуд, имрӯз синни муборакаш ба ҳаштод мерасид. Ҷанд рӯз пеш дар ҳонаи адібон баҳшида ба ин муносибат мачлиси ботантанае барпо гардид, ки дар он дӯстону ҳамқаламон мухлисону фарзандони адаби маҳбуб ҷамъ омаданд.

Ҳозирин аз забони дӯстону ҳамқаламони шоир дар бораи арзиши баланди эҷодиёти адаби, инсони покизаву ғамхор ва ба тамоми камбуҷиҳо оштинопазир будани Абдусалом Пирмуҳаммадзода Дехотӣ хотироти таъсирбахш шуниданд. Дар даромадгоҳи ҳавлии шоирин лавҳаи ёдгорӣ гузошта шуд. Ҳизмати бузурги Дехотӣ дар соҳаи илму фарҳанг ва адабиёт ҳеч гоҳ аз хотирни ҳалқ фаромӯш наҳоҳад шуд.

Шумо, бачаҳо низ минбаъд бо эҷодиёти ин адаби сермаҳсул ба таври амиқ шинос мешавед ва мефаҳмад, ки устод Дехотӣ дар панҷоҳ соли умри худ ҳизмати садсоларо ба ҷо овардааст.

Соли 1991

АЗИЗИ ПИРУ БАРНО

Панҷ– шаш нафар писаракон дар паси мактаб рӯи марғзор нишаста сӯҳбат мекарданд. Танҳо Собирҷон ба гап ҳамроҳ намешуд. Фамгину хомӯш менишаст, ҳарфи ҷӯраҳояш гӯё ба гӯшаши намедаромад. Ин ҳолати ўро пеш аз ҳама Довуд пай бурд, зоро бо Собир дар як партаг мешинад. Бечора Собир имрӯз ҳам баҳои ду гирифт. Муаллими бераҳм ба рӯзномааш як дуи баднамо гузошт. Боз аз падару модар таънаю маломат мешунавад, боз ўро кӯчабарой намемонанд. То дарсашро нағзакак тайёр накунад гӯё ҳабси хонагӣ аст.

Ана барои чӣ Собир хафаю озурда нишастааст. Ба ҳоли ў раҳми Довуд омад. Вай ғами ҷӯраашро сабук карданӣ шуда гуфт:

– Бачаҳо, агар ба ман монанд аз дунё раками дуро нест мекардам, то ки афти хунукашро ҳеч кас набинад. Ана баъд...

– Ана баъд ҳама корро расво мекардӣ, – сухани Довудро буррид Акбар. – Он вақт туро ба ҷои «Довуд ду даст дораду ду по, ду ҷашм дораду ду гӯш» – чӣ мегуфтем? Канӣ гап зан!

Сухани Акбар диққати дӯстонро ба худ ҷалб кард. Ҳатто Собири бедимоғ нишаста низ беихтиёр сӯи Акбар нигарист. Акбар дид, ки ҳама ҷавоби саволро аз худи ў нигаронанд, суханашро давом дод:

– Агар раками дуро нест қунӣ, корҳо барҳам – дарҳам мешавад. Рақами ду ҳар лаҳзаву ҳар соат барои одам даркор ва зарур аст. Агар ҳамин ҳел намебуд, шоир дар бораи раками ду шеър наменавишт.

– Аз худат гапҳоро мебоғӣ, – шак овард Шодӣ ба ҳарфи Акбар. – Гапат рост бошад, ку ҳамон шеърро хон, мо ҳам шунавем.

– Марҳамат, гӯш кун, – гуфт Акбар ва ин мисраҳои хеле содаву самимиро қироат кард:

«Ду»– ро кӣ бад гуфт
«Ду» меҳрубон аст!
«Ду» дастёр аст.
«Ду» ҷони ҷон аст!
Пойи ту ҷандто?
Дасти ту ҷандто?
Дорад ҳар одам
Ду дасту ду по
Яқдаста бошӣ,
Кори ту мушкил.
Якпо наойӣ
Ба сӯи манзил.
Чашми ту ҷандто?
Гӯши ту ҷандто?
Якҷашму гӯш аст
Сарсаҳти дунё!
«Ду»– ро кӣ бад гуфт?
«Ду» меҳрубон аст.
Баҳои «2» лек
Офати ҷон аст.

Шеърро шунида баҳси бачаҳо гармтар шуд.

– «Ду» ин қадар рақами даркорӣ будаасту касе аз онҳо дар ин ҳусус ҳатто боре фикр нарондааст. Довуд ба Собир шӯхиомез гуфт, ки аз «2» гирифтанаш ин қадар ҳам ҳафа нашавад. Ҳама барои муаллифи шеърро донистан боз сӯи Акбар нигаристанд.

– Ҳар қадоми шумо дигар шеъри ин шоирро аз ёд медонед, – гуфт Акбар.

Лаҳзае ҳама дам фурӯ бастанд. Акбар барои мушкили дӯстонро сабук кардан гуфт.

– Ин шеърро бо оҳангаш меҳонед.

– Баъзе адібонамон адабиёти кўдаконро инкор мекунанд. Фикри Шумо дар ин хусус?

– Имрӯз қариб дар тамоми мамолики олам барои кўдакон табобатхонахову истироҳатгоҳҳо, кўдакистонҳо, рӯзномаву маҷаллаҳо арзи вучуд доранд. Дар табобатгоҳи кўдакон табибони дасташон дар ҳамаи фаслҳо табиатан сардро ба кор намегиранд, то ҳангоми муоина дасти хунукашон ба пайкари нозуки вай нарасад. Голибан, кўдакони тоҷик низ дар қатори бисёр ҷизҳои ба худ мутааллиқ адабиёти худро доранд. Адібонамон барои адабиёти кўдакон аз устод Садриддин Айнӣ сар карда, Мирсаид Миршакар, Абдусалом Деҳотӣ, Гулчехра Сулаймонӣ,Faффор Мирзо, Абдумалик Баҳорӣ, Болта Ортиқзода, Убайд Раҷаб, Наримон Бақозода, Ҷӯра Ҳошимӣ, Юсуфҷон Аҳмадзода ва дигарон хизмати босазое кардаанд. Имрӯз ҳам ба кўдакон адібони боистеъдоде лозиманд, то барояшон бо дили гарму нарм асарҳо эҷод биқунанд, ки ба қалби кӯчаки кўдакон гармиву нармӣ бахшанд, ба роҳи рост хидоят биқунад. Бузургони адабиётамон низ дар гузашта кўдаконро фаромӯш накардаанд. Қариб дар эҷодиёти ҳамаи онҳо доир ба одобу аҳлоқ, илму дониш, қасбу ҳунаромӯзӣ байтҳои фаромӯшнашаванди пур аз панду ҳикмат мавҷуд аст.

Фоғил манишин, на вақти бозист,
Вақти ҳунар асту сарфарозист!
Дониш талабу бузургӣ омӯз,
То беҳ нигаранд рӯзат аз рӯз.

Вале дар гузашта адабиёти кўдакон мисли имрӯза дар як сатҳ набудааст. Медонам, ки бачаи китобдӯст асарҳои барои қалонсолон навишташударо низ гирифта меҳонад, аммо адабиёти кўдаконро ривоҷу равнақ додан, сафи адібони барои кўдакон эҷодкунандаро афзудан зарур аст, то кўдак зина ба зина боло равад.

– Баъзехо дар он ақидаанд, ки асари бадеии барои кўдакон навишташуда бо тасвири воқеаҳои хузнангез дили кўдакро зиқ мекунад. Дар ин хусус андешаи Шумо чист?

акаи Фарҳод, ки зотан камгап аст, чои нишастамон таърихист, мегуфт. Замоне дар ин ҷо ҳамроҳи падарам устодон Айниву Лоҳутӣ, Ҳабиб Юсуфию дигар инсонҳои мӯътабар нишаста, сӯҳбати гарм оростаанд.

Ман аз суханони акай Фарҳод ба шавқ меомадам, ки дар қадамгоҳи шоҳсүтунҳои адабиётамон нишастаем. Баъди решакан шудани шахспарастии Сталин зиндагии тозаи «душманони ҳалқ» оғоз ёфт. Домулло Зеҳнӣ ҳам аз «истироҳатгоҳ»— и дарозмуддат баргашта, ба рушди илму адабиёт миёнро боз маҳкам бастанд. Эшон ба мо, шариқдарсони писарашон оид ба илму адабиёт сӯҳбатҳои шавқовару судманд мекарданд. Ҳар дафъа аз ҳикояти он кас дар бораи ягон нафар аз аҳли фазл, ки хидмати шоистае кардааст, маълумоти тоза мегирифтам. Ман аз забони эшон бори аввал номи Ҳамид Бақозодаро шунидам. Домулло Зеҳнӣ боре гуфтанд, ки чӣ тавр устод Лоҳутӣ мемони даргоҳашон шудаанд. Он рӯз Суҳайлӣ Ҷавҳаризода, Дайламӣ ва Ҳамид Бақозодаи ҷавон низ ҳузур доштаанд. Устод Лоҳутӣ аз манзараи фараҳфазои Боги Майдон ба ваҷду суурӯ омада, пайваста шеър мегуфтанд. Вақте ки ин ду байтро:

Ҳама наими Самарқанд сар ба сар дидам,
Назора кардам дар боғу роғу водию дашт.
Чу буд кисаву ҷайби ман аз дирам ҳолӣ
Дилам зи саҳни амал фарши ҳуррамӣ бинвашт...

Устод Лоҳутӣ тақаллум мекунад, аҳли сӯҳбат ба ғирев меоянд. Домулло Зеҳнӣ гуфтанд, ки аз ҳама бештар Ҳамид Бақозода дар ҳаяҷон буд. Вай сабру тоқат барбод дода мепурсад:

- Устоди азиз, ин байтҳоро ҳамин ҳоло бадоҳатан гуфтед?
- Не, ҷонам, – посух додаст устод Лоҳутӣ, – ин шеърро қариб ҳазор сол муқаддам навиштаанд.
- Кошкӣ номи мубораки шоирро мегуфтед, – ҳоҳиш мекунад Ҳамид Бақозода.
- Бо ҷону дил, – розӣ мешавад устод Лоҳутӣ, – ҳоло номи шоирро ба забон оварам, шумо ҳоҳед гуфт, ки медонам.

Фаррухий Сиистонй. Нагуфтам, ки медонед. Сарчунбониатон ба ин гувоҳ аст. Фаррухий Сиистонй дар дарбори Султон Маҳмуди Газнавӣ хизмат карда, қасидаҳои зиёде навиштааст. Яке аз машҳуртарини онҳо «Қасидаи доғгоҳ» аст.

– Абдулҳамид ҷавони ҳушёру ҳушманд ва то дараҷае бебок ҳам буд, – мегуфтанд домулло Зеҳнӣ. – Ман инро ҳусусан ҳангоми «Сарфи забони тоҷикӣ» – ро ҳамроҳ навиштан ба ҳубӣ ҳис намудам. Фикрашро рӯирост мегуфт, нимғурма гап намезад. Агар иштибоҳ қунад, узр пеш меовард. Дар ҳамон сӯҳбате, ки бо устод Лоҳутӣ доштем, синну соли вай аз шонздаҳ зиёд набуд. Мисли фарзанд дар меҳмондорӣ хизмат мекард. Ҷизи нафаҳмидаашро аз аҳли сӯҳбат мепурсид ва ин ҷуръати ўз шавқу рағбати беандоза нисбат ба илму адабиёт доштан буд. Он рӯз намедонистам, ки ин наврасписар дере нагузашта, дар биступанҷсолагӣ ҳамроҳи ман барои шогирдонаи синфи панҷ қитоби «Сарфи забони тоҷикӣ» – ро менависад.

– Албатта, дар навиштани ин қитоби хеле ҳам душвори серташвиш бештар шумо заҳмат қашидаед? – пурсиdam аз устод Зеҳнӣ.

– Синну соли ман ба панҷоҳ наздик буд, – гуфтанд устод Зеҳнӣ. – Албатта, нисбат ба Ҳамид Бақозода таҷрибаи беш доштам, vale Абдулҳамид на аз он ҷавононе буд, ки бори ҳешро ба дӯши дигаре гузорад. Мо қитоби «Сарфи забони тоҷикӣ» – ро орому бе ҳеч гуна монеа навиштаем, гӯям, ҳарфам ҷандон самимӣ намешавад. Лаҳзаҳое мешуд, ки болои як ҷумла, қалима, – мегуфтанд домулло, – ва ҳатто як ҳарф баҳсу мунозира мекардем. Навиштаҳояш, иншояш ва фикру андешаҳояш нисбат ба ҳамкорону ҳамқаламонаш фарқ дошт. Қавитару пухтатар буд. Аҷоиб як ҷавони донишманди зирак ва бекароре буд, – бо ихлос нақл мекарданд домулло. – Солҳои бистуму сиом рӯзномае набуд, ки дар саҳифаҳои он ҳабару мақолаҳои ўз мунтазам рӯи чоп наоянд.

– Аз кучо ин қадар мавзӯй мейёфту зуд рӯи қоғаз меовард? – пурсиdam боре аз домулло Зеҳнӣ, – ё ҳар як ҷизи дидаш дикқати ўро ба ҳуд мекашид?

– Ҳаргиз ин тавр не, – гуфтанд устод. – Абдулҳамид аз тоифаи ҷавононе набуд, ки аз рӯи шиори «Ҳар ҷӣ пеш ояд –

ҳоямро ман барои ҷавонон навиштаам. Наврасон ҳар ҷӣ қадар ҳоҳанд, ҳонданашон мумкин. Ман ҳам аз наврасону ҷавонон гиламандам. Онҳо имрӯз хеле кам қитоб меҳонанд. Аз як қитоби нағз ба ҷандин саволи ҳуд ҷавоб ёфтанд мумкин аст. Ман ҳамаи наврасону ҷавононро қитоби бадеъ ҳонда адабиётшинос ё ҳуд шоири ҷависандагӣ шавед, гуфтаний нестам. Меҳоҳам, ки бештар ба ғанҳои дақиқ рӯ оваранд. Доир ба ин ғанҳо низ қитобҳои зиёди илмӣ ҳаст, аммо асарҳои бадеиро низ мебояд мутолия кард. Адабиёт равғани майна аст. Равғани майна ҳар ҷӣ қадар зиёд бошад, фаъолияти меҳнатии инсон ҳамон қадар ҳубтару зиндагӣ ҳуштар мешавад. Қамдонӣ аз камхонист.

– Гулруҳсор, бисёр бачаҳо тавассути рӯзномаи «Анбоз» донистан меҳоҳанд, ки барои Шумо шеър навиштан осон аст ё наср?

– Раҳмат ба ҳар сеяш!

– Ман назму насрро пурсиdam?

– Драматургияш ҷӣ? Ҳар қасе, ки қаламрони ҳақиқӣ аст, медонад, ки назм аз наср душвор асту наср аз назм. Модар ҳангоми таваллуди фарзанд: писар ё духтар яқсон азоб мекашад. Асоси кор, навиштаи эҷодкор, ҳоҳ назму ҳоҳ наср, бояд мададгори мардум бошад.

– Аксар бачаҳо маънни ватандӯстиро ифтиҳор кардан аз Ватани ҳеш медонанд.

– Бо Ватани ҳеш ифтиҳор кардан ҳуб аст, аммо барои Ватан аз ифтиҳормандии забонӣ суде нест. Ватанро фарзандони доною бино бо меҳнату заҳмати ҳеш, кордониву ҷонбозиҳо, меҳру садоқати бепоён ободу зебо мекунанд. Ватандорӣ на дар гуфттор, балки дар заҳмати ҳар яки мо зоҳир гардад. Бо зодгоҳу деху ноҳияи ҳуд ифтиҳор кардан кам аст. Ватандӯсти комил баҳри ҳар як гӯшаи қишвар нақшу ниғори дасту бозувонашро бояд гузорад. Ҳазор сол муқаддам Фирдавсии бузург бо тамоми ҳастиаш гуфтааст:

Ҳама ҷои Эрон сарои ман аст,
Чу неку бадаш аз барои ман аст.

ШОИРАИ МАҲБУБАМОН МЕГЎЯНД: «КАМДОНӢ АЗ КАМХОНИСТ»

– Гулруҳсори азиз, зодрӯз муборак бод! Ба Шумо табрикоти аҳли қалами рӯзномаи «Анбоз»–ро овардам. Ҳамагон меҳоҳанд, ки Шумо доим сиҳату саломат бошеду ҳамеша шеър нависед ва боз ҳам хушрӯтар бошед!

– Ташаккур. Ман ҳам ба шумо ва ҳамаи ходимони «Анбоз» осоишу сиҳатӣ меҳоҳам. Хомаашон тезу бурро бошад.

– Солҳои дар рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон», «Анбоз»–и имрӯза адой вазифа доштана-tonro фаромӯш накардед?

– Солҳои дар идораи «Пионери Тоҷикистон» кор карданам чун айёми кӯдакӣ соғу мубарро дар хотирам доим маҳфуз аст. Ҳар гоҳ он солҳои хуррамиро ба ёд меорам, табъам қушода ва дилам ба хурӯш меояд. Чӣ қадар зуд гузаштанд он даврони хуши нотакрор.

– Беҳтарин ҷизе, ки дар хотири Шумо аз он солҳо мондааст, чист?

– Аз рӯзномаи кӯдакон ман қатрае ё худ зарраеро бо худ бурдаам, ки онро бо ганҷу гуҳар ба даст овардан мумкин нест.

– Кошкӣ ин ганҷу гуҳарро аёntar баён мекардед?

– Инсон ҳар қадар солхӯрда шавад, аз овони кӯдакӣ ҳазорон сол не, балки миллионҳо сол дур мешудааст. Ҳуш ба ҳоли касе, ки аз замони кӯдакӣ пораеро бо худ гирад.

– Баъзан аз забони шогирдони синфҳои болои мактаб нисбати Шумо чунин гиларо мешунавам: «Гулруҳсор барои қалонсолон як олам шеър навиштанду вале, мо, кӯдаконро фаромӯш карданд».

– Ман ба ин гилаи эшон он қадар розӣ нестам, чунки кӯдакон, ҳусусан, наврасон ҳамеша дар мадди назари мананд. Зоро байни онҳову ҷавонон як қадам роҳ аст. Аксари шеър-

хуш ояд» амал мекунанд. Вай аз овони ҷордаҳсолагӣ хома ба даст гирифта, ба навиштани ҳабарҳои хурд–хурд оғоз кардаст. Вай ҷавони сермутолиа ва ҳушфаросат буд. Ба шахси адофаҳам пайдо кардани мавзӯҳои ҷолиби дикқат душворӣ надорад. Ин гуна шахсон атрофро на фақат бо дидай бино, балки бо ҷашми дил низ муюина мекунанд.

Аз ҳикоёти муаллим фаҳмидам, ки Ҳамид Бақозода аз оғози солҳои сиом қалами ҳудро дар навиштани мақолаҳои тезу тунд низ санҷидаасту «Аброрҳони сурх ё прокурори кар», «Самариддин самара надорад», «Найрангбозии никоргирон» ном мақолаҳояш далели ин гуфтаҳост. Мақолаҳои танқидии Ҳамид Бақозода бештар ҳонандагони ҳудро ёфтаанд. Муҳлисони навиштаҳои ўҳар шумораи рӯзномаҳоро интизор мешуданд, то аз навиштаҳои ин қаламкаши ҳақиқатнигор бештар ҳабардор шаванд, лаззат баранд, ғизои маънавӣ гиранд.

Домулло Зеҳнӣ ва бисёр дӯстони ҳамқалами Ҳамид Бақозода боварии комил доштанд, ки фардо аз нӯки ҳомаи ин ҷавони мудом бекарору мудом дар таку дав ҳикояҳо, қиссаҳои аҷоибу гароиб рӯи қоғаз меоянд. Аммо ҷангӣ даҳшатовари солҳои 1941– 1945 умеди умединорро барбод дод. Ҳамид Бақозода гӯё умри кӯтоҳи ҳудро пай бурдааст, ки ин қадар барвақт қалам ба даст гирифта, аз ҳабарҳои хурд то ба навиштани китобҳои бешумори дарсӣ мушарраф гаштааст. Номи ў фақат бо китоби «Сарф»–и ҳамроҳи устод Зеҳнӣ навиштааш низ дар олами илму адаб ҳамеша зиндаву ҷовид аст.

Инак, китоби мазкур – «Сарфи забони тоҷикӣ» пас аз ҳафтоду панҷ сол боз рӯи чопро дид. Ҳар ҷизе, ки дар дег бошад, рӯи табақ меомадааст. Имрӯз ин китоб ба дасти аҳли дилу аҳли дила, аҳли фазлу аҳли маърифат расида, монанди нони нав аз танӯр қанда, димогро муаттару иштиҳоро қозигир мекунад. Бо дили шод ва бесаброна китобро варақ мезанед. Сатрҳои аввали онро меҳонед ва мисли як қиссаи шавқангез дигар онро аз даст намегузоред. Ба андеша меравед, ки ҳафтоду панҷ сол муқаддам донишмандони мо баҳри забондон шудани наврасон чӣ қадар заҳмат қашидаанд. Ин китоби таърихӣ имрӯз низ ба мактабиён сарфи забони тоҷикиро на камтар аз китобҳои дарсии кунунӣ меомӯзад. Ин

китоб аз чониби дилбандони домулло Зеҳнӣ ва Ҳамид Бақозодаи зиндаёд Фарруҳа Зеҳнӣ ва Ҷӯраҳон Бақозода таҳия шудааст. Рӯҳи падарон мададгоратон бод!

Соли 2010

Ў МАҲБУБИ ҲАМАГОН

Ходими рӯзнома ҷарангоси садои телефонро шунида гӯшакашро бардошт. Баъди чанд сония «хуб шудааст, муаллим, майлаш муаллим» гӯён гӯшаки телефонро боз ба ҷояш монд. Авзояш тағиیر ёфт ва аз тиреза ба берун дергоҳ назар афканд. «Корро бало зад, аз дил гузаронд ходим. – Кошки ҳамон қиссанро намебурдаму худро дарди сар намекардам. Ҳамин қадар сол дар ғалладони миз меҳобид, нону ош намегуфт. Маро чӣ ҷин зад, ки ба васваса афтода қиссанро ба Иттифоқи нависандагон бурдам. Гӯё ҳама муштоқи он бошанд.

Баъд ходим ба хотир овард, ки худи вай ба васваса наафтодааст, балки ҳамкоронаш ўро ташвиқ карданд, ки асарапро ба Иттифоқи нависандагон барад. Он ҷо бахши адабиёти қӯдакону наврасон ҳаст. Муҳокима мекунанд, маслиҳатҳо медиҳанд. Ана акнун чӣ шуд? Қиссаи аввалини вай, қисай навмашқонай вай ба дasti нависандай саҳтигир афтод. Ба гӯши ходим ҳатто «шумо рафиқ фалонӣ» гӯён пурсидани адиби номдор тамасхур барин садо дод. «Ҳа, маро писханд-кунон «рафик» гуфт, – аз дил мегузаронд ходим, Ту барин «рафик»-ҳо маро дарди сар мекунед. Гапаш ҳамин хел маънӣ дошт. Агар ин хел намебуд, маро бе «рафик» ном мегирифт. Эҳ, Ҳудо, акнун чӣ хел ба назди вай меравам, чӣ хел бо ў рӯ ба рӯ мешавам. Кошкӣ қиссаи навиштаам ба дasti дигар адиб меафтод».

Тарсу ваҳми ходими рӯзнома бечо набуд. Вай аксар асаҳрои ин адиби бузургро хондааст ва дар назди чунин

дори фаноро падруд гуфтанд. Парвардигор ба мо, шогирдон ҷои ба дидор расидан аз пои тобути устод бардоштанро насиб гардонда будааст. Ба назари ман дар осмони беканор ситораи дурахшоне ҳомӯш шуд, шаҳсутуни илму маърифат афтид, vale аз қаръи дилам гӯё садое ба гӯш мерасид: на, ситорае ҳомӯш нашудааст, шаҳсутун илму маърифат барҷост. Асаҳрои пуркимати ў дар илми забоншиносӣ номи ўро ҳамеша зинда ҳоҳанд дошт. Шогирдони бешумораш ҷароғи маърифате, ки ў афрӯҳта буд, ҳаргиз ҳомӯш наҳоҳанд кард. Издиҳом тобути устодро ба теппай обидаҳои Шоҳи Зинда мебароварданду чунин байтҳои Алишери Навоӣ, ки дар фавти пири бузургворош Мавлоно Абдураҳмони Ҷомӣ гуфтааст, вирди забонам буд:

Эй ҳарими ҳарами қурби илоҳӣ ҷоят,
Тарафи ҷаннату фирдавс кучо парвоят?!
Чун шудӣ аз ҳарами мулк ба сӯи малакут,
Буд дар анҷумани ҳайли малак ғавғоят.
Тӯтиёни ҳарами қудс ба дил муштоқат,
Булбулони ҷамани унс ба дил шайдоят.
Кимиёкори қазо меҳри дигар дод тулӯй,
Ҷарҳро аз асари равшанини симоят,
Нӯҳ фалак ҷарҳзанон омада бар фармонат,
Буда гӯё ба сари ҳар як аз он савдоят.
Шӯр дар олами арвоҳ биафтод аз он,
Ки ниюшанд ба ҷон нуктаи рӯҳафзоят.
Рӯҳи актоб расиданд ба истиқболат.
Ҷони аввод фитоданд ба хоки поят.
Даст бар даст бибурданд туро то ҷое,
Ки дар ин ғамкада ҳам ҳостӣ онро роят.
Ту шудӣ восили мақсади ҳақиқиу бимонд
То қиёмат ба ҷаҳон шевану вовайлоят.

Соли 2002

Чӣ сабаб, ки турки мастам бари мо надида бигзашт?
Нанишасту нолаи мо даме ношунида бигзашт.

Устод ҳоло ба қадом як гӯшаи номаълуми хона назар афканда табакчаро нохун мезаданд:

Зи паёми ваъдаи ў ки: «Чу шаб биёд, оям»
Нагунудам ин ки шаб ҳам ба дами сапеда бигзашт.
Чу ҳилол пайкари ман ба тавозӯи дари ў,
Ба умеди ҷабҳасой ба қади ҳамида бигзашт.

Ба ман ин суруди дилангез тавассути тӯю маъракаҳо ва радио шинос бошад ҳам, ҳеч гоҳ ин тавр аз наздик бурро – буррою таъсирабҳаш нашунида будам. Ҳоло савти гӯшнавози муаллим аз дару тирезаҳо баромада ба сахро паҳн мешуд. Духтарон – шарикдарсонам гӯё ба назари ман шах шуда мондаанд, ки мижа таҳ накарда аз омӯзгор ҷашм намеканданд. Ман бори аввал ҷозибаи суруд қувваи рӯҳонии инсон буданашро дарк мекардам:

Зи ғами фироқ, Ҳочӣ, ба фифон чаро нанолам?
Ки чу най зи найситонам ҳама кас бурида бигзашт

тараннум доштанд муаллим ва ҷеҳраи он кас ҳоло як шахси мискину музтарибо ба назари сомеон ҷилвагар месоҳт. Дар ҷашмони яке аз духтарони курси сеюм ашк ҳалқа зад. Навои тасхиркунандай муаллим қатъ гардида

– Салламно, додари азиз! – гӯён лаб ба таҳсини сурудҳон қушоданд Аслиддинов. – Аз овози форами шумо ҷумла мутаассир шудем. Ҷӣ ҳуш, ки дар ҷаҳон сурудҳои фараҳафзою тарабангез ҳастанд. Онҳо баъзан занги дилҳоро зудуда ба тани ҳастаи кас нерую ба ҷонҳо ҳаловат мебахшанд.

Мо, шарикдарсон воҳӯрии баъди чилу як солро бе муаллим мегузарондему ҳудро тасалло медодем, ки насиб бошад, баъди ду-се рӯз ахволи устод бехтар ҳоҳад шуд, ҳамагон ба аёдаташон меравам. Вале дарего, ки ба дидори муаллим охирин бор расидан насиб накарда будааст. Баъди ду-се рӯзи дар бемористон ҳобидан омӯзгори маҳбубамон

нависандай маъруф ҳудро як шахси гунахгор барин хис мекард. Ба назари ў чунин менамуд, ки бо ин повести навиштонаи ҳуд, вақти қимати нависандаро мегирад. Ўаз дигар ҷиҳат низ тарсу бим дошт. Дар яке аз қиссаҳои адиби номӣ персонажи асар таҳминан чунин мегуфт: охирзамон мешавад, як гурӯҳ одамон ба васvasai қитобнависӣ меафтанд. Онҳо ҳар як гапи ба даҳонашон омадаро ба рӯи когаз навиштан мегиранд...

Ходим фикр мекард, ки ин нависанда бешак ўро низ яке аз ҳамин гуна шахсони ба васvasai қитобнависӣ афтодагон мепиндорад. Бо чунин андешаҳо ходими ҳаваскор бо тарсу ҳароси зиёд ба назди нависандай бузург омад, вале ғайри-ҷашмдошт адиб ўро бо ҷеҳраи қушоду бо меҳрубонӣ истиқбол гирифт ва дар паҳлӯяш шинонд. Вай бемуқаддимаи зиёд камбудихои қиссаи ўро як-як мегуфт. «Маълум, ки навиштаҳоям ба як пул намеарзидааст, – аз дил мегузаронд ҳодим, – вагарна ў якбора гапро аз танқид сар намекард. Баъди камбудихои ҷузъиро арз намудан нависанда гуфт, ки умуман повести навиштаатон бад нест. Шумо ҳаёти қӯдаконро ба ҳубӣ медонед, воқеаҳои қисса бо забони содаву фаҳмо тасвир мекунед. Имрӯз қиссаатонро бо аъзоёни Шӯрои адабиёти қӯдакону наврасон муҳокима мекунем. Фикри дигаронро мешунавед, аз онҳо ҳулоҳо мебароред.

Дар муҳокима фикрҳо гуногун буданд. Адиби номӣ он рӯз се бор сухан ронд. Ҳамааш ба дастгирии ходими ҳаваскор буд. Аз байн солҳо гузаштанд, он ходими ҳаваскор барои қӯдакону наврасон ҷандин қиссаҳо навишт.

Бачаҳо! Шумо, албатта, ин сатрҳоро ҳонда бесаброна мепурсед, ки ин нависандай бузург қадом нависанда бошад. Номи ин нависандай маҳбубро бобову бибиҳои шумо, волидайни шумо ва ҳамаи шумо ба ҳубӣ медонед. Номи ў дар тамоми ҷумҳӯрӣ ва берун аз он ба ҳама маълуму машҳур аст. Ин адиб Абдумалик Баҳорист. Дар зарфи зиёда аз панҷоҳ сол ин кас барои мову шумо, бачаҳо «Часорати доктор Мансур», «Ду моҳи пурмагал», «Чабрдида», «Шоҳидони шаҳид», «Гирдоб», «Модархонд», «Фирори ассистент», «Қаймоқи гирди коса», «Умеди оянда», «Иштибоҳ» ва боз бисёр қиссаҳои шикояҳо, шеърҳои достонҳо, асарҳои саҳнавию очеркҳо

навиштаанд, ки ҳамаи онхоро мухлисони қаломи бадеъ бо шавқу завқи бепоён меҳонанд. Абдумалик Баҳорӣ яке аз он адибонест, ки баробари асарҳои зиёде эҷод кардан, инчунин мисли он ҳодими ҳаваскор даҳҳо ҷавонони қаламкашро тарбия кардааст, ки имрӯз ҳар қадоми онҳо дар арсаи адабиёт роҳу равиш, сабку услуби хоси ҳудро доранд.

Синни мубораки адиби маҳбуб, Нависандаи ҳалқии Тоҷикистон, дорандай Ҷоизаи давлатии ба номи Абӯабдулло Рӯдакӣ Абдумалик Баҳорӣ ба 70 расид. Кормандони рӯзномаи «Анбоз» ва ҳонандагони бешумори он нависандаи маҳбубро бо ин ҷашни фарҳунда муборакбод менамоянд. Ба ўсили матии бардавом, ба корҳои эҷодиаш комёбиҳои нав ба нав орзу мекунанд.

* * *

Насим РАҶАБ – ҳодиме, ки устод Абдумалик Баҳорӣ қиссаи аввалишро ҳонда наздашон талабида буданд.

Соли 1997

БОҒБОНИ БОҒИ МАДАНИЯТ

Ҳар вақте ки муаллим Баҳориро мебинам, бениҳоят ҳурсанд мешавам. Ҷеҳраи ҳамеша қушодаву ҳандон, сӯҳбати гарму гуворои муаллим ба зиндагӣ дили қасро ҳарорат мебахшад. Давоми сӯҳбати ширин латифаи намакине гуфта губори дилҳоро мебароранд. Боре нашунидаам, ки доир ба асари тозаэҷодашон ҳарф зананд. Аммо дар бораи асарҳои ҳамқаламону шогирдон бо як самимияту ғамхории бепоён сухан меронанд. Дар ин лаҳзаҳо дилам аз шодию фараҳ лабрез мешавад. Шукр мекунам, ки чунин устод, чунин роҳнамо дорам ва албатта, мудом зери бори хичолат ҳам мемонам.

Барои он хичолат мекашам, ки чӣ қадар ҳам вақти қимати муаллим Баҳориро гирифтаам. Қариб ҳамаи қиссаҳои маро устод бо таҳаммул ҳондаанд, таҳrir кардаанд, дар зери қалимаҳо ҳат қашидаанду дар варақҳои алоҳида фикру мулоҳизаҳояшонро навиштаанд ва ҳамаи ин корҳои душвору дандоншиканро муаллим бедареф мекунанд. Шукр шумораи шигирдони устод кам нест. Акнун ҳисоб қунед, ки мо,

иваз қунанд. Faффоров ба донишҷӯёни соли охир, яъне ҳатм-қунандагон дарс доштаанд.

Бегоҳии он рӯз мо баъди тановули макароншӯро ба ҳонаи донишҷӯёни курси сеюм, ки нисбатан қалон буд, ҷамъ омадем. Муаллимон Аслиддинов ва Faффаровро аз пешгоҳи ҳона гузарондем.

– Дӯстони азиз! – ба мо муроҷиат карданд устод Faффоров. – Пагоҳ ман ба шаҳр мераҳам. Ба ҷои қамина домулло Аслиддинов омаданд. Гапҳои сахте, ки аз ман шунидед, ба дил нагиред. Қасеро қасдан ҷанг накардам. Модом, ки мо аз баҳри ҳонаву ҷо, таҳсил баромада ба ин ҷо омадем, бояд ҷунон кор қунем, ки ба ҷамъият манфиатамон расад.

Муаллим Faффоров лаҳзае таваққуф карданд. Аслиддинов, ки дар синну сол нисбат ба Faффоров ҷандин сол қалон буданд, аз фурсат истифода бурда, ҷилави суханро ба дasti ҳуд гирифтанд:

– Рафиқони арҷманӣ! – гуфтанд он қас. Faффаровро пагоҳ ба шаҳр мегуселонем. Имшаб ҳурсандие барпо қунем, ки дӯстамон бо рӯҳи тозаю табъи ҳуш ба манзил бирасанд. Имшаб ҳар қас маҳорати ҳудро намоиш медиҳад. Ҳофизон сурӯд меҳонанду ракқосон аргушт мераవанд. Шеърдонҳо шеър меҳонанду зарифон латифа мегӯянд. Ҳоҳишмандам шаби ҳурсандиро ҳуди мӯҳтарам Faффоров оғоз намоянд. Канӣ ӣигитҳо, ба муаллим якто табақча биёред.

– Ин чи ҳел мешавад, – устод Faффоров ширин табассум карданд.

Бисёр ачиб мешавад, – гуфтанд Аслиддинов. – Сарҳбори базми ҷамшидиамон ба зиммаи шумо. Сарҳбораш, ки хуб шуд, албатта, интиҳояш низ ҳуш меанҷомад.

– Аз лутфаҳон сарафrozam, – гуфтанд муаллим ва табақчаро аз дasti шарикдарсамон Ҳайриддин гирифта ба ноҳунзанӣ пардохтанд. Ҳозирон сӯи устод мутаваҷҷҳо шуданд. Faффоров бо овози базӯр шунаво табақчаро ноҳун мезаданду бо ҷеҳраи пуртабассум гӯё аҳли нишастро ягон– ягон аз назар мегузаронданд. Ниҳоят овози андаке ҳаста, вале форами он қас ба ҳона танин андоҳт:

посух бигирад. Ба ҳамин мақсад ба шахри Москав меравад ва ба дидори устод Лохутӣ мушарраф мегардад. Чандин шеърҳои адиби забардастро азёд қироат карда ўро ба вачд овардааст ва ба саволҳои худ ҷавоби муфассал гирифтааст. Сипас ин духтараки мудом аз паи илму дониш ба шахри Киев рафта бо яке аз қаҳрамонони китоби нависандай машҳур Антон Макаренко «Достони педагогӣ» воҳӯрда, доир ба бисёр лаҳзаҳои барояш норавшан аз ин китоб ҷавоб ёфтааст.

Муаллим Faффоров дар бораи шогирди худ бо меҳру муҳаббат ҳарф мезаданд ва дар фуроварди суханҳояшон бо ифтихор гуфтанд, ки шогирдашон нисбат ба худи устод доир ба илмомӯй хеле пеш рафтааст.

Ман аз суханҳои муаллим ниҳоят мутаассир шудам. Он кас бо як фурӯтани ба ҳудашон хос дониши шогирдашонро нисбати худ болотар медонистанд. Ман дарёфтам, ки ба чунин ҳақиқатнигорӣ ғақат инсонҳои бузург қодиранд, аммо бо одамон, ҳусусан бо шогирдон мушғиқу меҳрубон ва хоксор буданд. Мо, шогирдон ба ҳонаи устод мисли ҳонаи худ дар буро доштем, ба мо на ҳамчун шогирд, балки мисли дӯсти дар синну сол ва мақому мартба баробар муносиат мекарданд. Дар ҳамон солҳои дури донишомӯй вақте ки ба ҳонаи муаллим бо ягон коре меомадем ҳатман ягон хел таоми болаззатро ҳӯрда, баъд бармегаштем. Янгаи азизамон дар пухтани таомҳои лазиз бехамтоянд. Бисёр вақтҳо устод бо ҳоҳиши дили мо, шогирдони як умр гушна ба завҷаи мӯҳтарамашон пухтани таомҳои дилҳоҳи моро мефармуданд.

Агар дар ин лаҳзаҳо меҳмони иззатманде дошта бошанд ҳам, моро ба ҷону ҳоламон намонда назди ў медароварданд ва баробари меҳмон ба мо ҳам меҳрубонӣ мекарданд. Дар ин лаҳзаҳо устод бағоят ширингуфткор мешуданд ва баъзан бо табакҷа сурудҳои классикӣ ҳонда меҳмондориро ба як базми фараҳбахши фаромӯшношудањ табдил медоданд.

Рӯзҳои аввали моҳи сентябри соли 1955 ёдам меояд, дар курси якум ҳанӯз як ҳафта ҳам дарс нахонда моро ба пахтаний бурданд. Муаллим Faффоров ҳамроҳи мо буданд. Баъди даҳ рӯзи пахтаний аз шаҳр омӯзгори фанни забоншиносӣ домулло Аслиддинов назди мо омаданд, то ки Faффоровро

шогирдон дар якҷоягӣ чӣ қадар вақти пурқимати устодро гирифтаем.

Лекин устоди азизамон некӣ накарда наметавонанд, Парвардигор тамоми вучудашонро бо некӣ сириштааст. Дар рӯзи аввали Наврӯзи фарҳундапай ба дунё омадани муаллим худ гувоҳи ин гуфтаҳост. Умри бобаракатро муаллим сарфи адабиёту фарҳанг кардаанд. Эҷодиёти он кас боғи бузурги сермеваеро мемонад, ки аз меваҳои шаҳдрези ин боғ ҳама коми худро ширин мекунанд. Қарib дар тамоми шоҳаҳои адабиёт устод Баҳорӣ асарҳо навиштаанд. Шеъру таронаҳо, манзумаҳову достонҳояшонро чандин наслҳо ҳонда ба камол расидаанд. Бо қиссаҳои бешуморашон насрӣ мусосири адабиё–тамонро ғановат бахшидаанд. Асарҳои драмавиашон зеби саҳнаҳои театрҳо гардидаанд.

Бачаҳои азиз, ҳамиро ҳам бояд гӯем, ки устод Абдумалик Баҳорӣ бештарин асарҳои худро барои шумо навиштаанд. «Ошноҳо», «Дар оғӯши мактаб», «Қарзи ҷӯрагӣ», «Рӯбоҳ ва гург», «Ҳикоятҳо», «Ба сӯи моҳ», «Ватани Манас», «Мулоқоти аввалин», «Тиран камон», «Ду моҳи пурмагал» барин китобҳояшон ҳам ба назму ҳам ба наср махсус барои шумо мебошанд. Калонсолон, ҳусусан ҷавонон низ китобҳои бешумори адиби забардастро бо меҳру муҳаббат ҳонда баҳраҳо бардоштаанд. Китобҳои устод маслиҳатгар ва роҳнамои бемалоли мост. Мо аз ин асарҳои пурқимат пеш аз ҳама дарси одамгарӣ: одобу аҳлоқ, илму дониш, қасбу ҳунар меомӯзем. Ин асарҳо роҳи моро ба фардои нек мунаввар мекунад.

ДИДОР БА ҚИЁМАТ

Охирҳои моҳи июни соли 2001. Мо, як гурӯҳ ҳатмқунандагони шӯбайи тоҷикии факултети филологии дарулфунуни давлатии ба номи Алишер Навоии шаҳри Самарқанд ният доштем, ки бо ҳам воҳӯрда ёди ҷавонӣ қунем, гузаштаро ба ёд орему аз ахволи шарикдарсон воқиф гардем. Омӯзгорони ғамхору мушфики худро дар маҳфиламон даъват намоем ва ба эшон арзи сипосу эҳтироми худро бирасонем.

Ростӣ, ҳангоми суроги муаллимон як дараҷа ҳаставу малул шудем, зоро дар зарфи чилу як сол қариб ҳамаи устодони мо бар раҳмати Ҳудо рафтаанд. Бо вучуди ин, мо то дараҷае худро ҳушбахт мөҳисобидем. Шукри беҳад ба даргоҳи Ҳудованд, ки омӯзгори аз ҳама ҳам азизу аз ҳама маҳбубамон Раззоқ Fafforov барҳаётанд. Ҳамагон дар дил орзу мепарваридем, ки устоди мӯҳтарам дар ин маҳфили воҳӯрӣ гули сари сабат ҳоҳанд буд. Асбоби нишотро омода соҳтем ва фардо бояд сӯҳбат биорем.

Яке аз шарикдарсон бегоҳӣ роҳи мазили устодро пешгирифт, то ба маҷлиси шогирдон ширкат варзанд. Мутаассифона, шарикдарсамон ҳабари ноҳуш овард. Муаллим сактаи дил шуда ба бемористон афтодаанд. Гӯё лаҳзае қалбҳои пур аз шодиву сурури мо аз тапидан боз монд. Наход дар воҳӯрие, ки солҳо боз интизораш будем ягона устоди зиндаион иштирок нақунанд!

Ниҳоят воҳӯрӣ барпо шуд, аммо муаллим ҳузур надоштанд. Ба мо нафаси гарми муаллим ва суханҳои меҳборашон намерасид...

Хотираҳо маро ба айёми наврасӣ мебаранд. Мо, як гурӯҳ ҳатмқунандагони мактабҳои шаҳри Самарқанд дар дил ҳаваси ба дарулфунун дохил шуданро доштем. Имтиҳонҳои нахустинро аз мо як ҷавони хеле ҳам зебову дилкаш, ки дар

синну сол андаке аз мо қалонтар буд, мегирифт. Аз имтиҳони даҳонӣ саволи якум тарҷими ҳоли Абулқосими Фирдавсӣ буд. Ман дар ин бора ба тафсил посух додам. Чун дар бораи «Шоҳнома» сухан оғоз кардам, муаллим маро аз гап боздошту пурсид:

– Аз «Шоҳнома» шеър азёд медонӣ?

Гуфтам:

– Бале.

Гуфт:

– Бихон!

Ман қариб чил мисраъ аз «Гуфтор дар ҳаҷвӣ Султон Маҳмуд» хондам. Муаллим шарҳи чандин қалимаҳоро пурсид. Ман мувофиқи фаҳмиши худ ҷавоб додам. Муаллими ҷавон аз ман дигар саволҳоро напурсид. Ба дафтарчай имтиҳон-супориам баҳои аъло гузошт ва дастамро фишурда гуфт:

– Ҷӯра, агар нағз ҳонӣ, адабиётчиҳо хубе ҳоҳӣ шуд.

Аз ин суханҳо сари ман гӯё ба осмон расид, меҳостам болу пар бароварда ба тамоми дунё парвоз намоям. Гӯё омӯзгори мактаби олий дар вучуди ман гулҳан афруҳта роҳамро мунаввар кард...

Ба ҳаёлам яке аз рӯзҳои моҳи феврали соли 1956 буд. Мо дар курси дуюм меҳондем. Омӯзгори адабиёти классикиамон Раззоқ Fafforov аз саёҳати ҷандӯзайи шаҳри Душанбе баргаштанд. Кайфияташон хуш буду таассуроти зиёде доштанд. ФаҳмиDEM, ки пас аз ҳатми мактаби олий дар дехаи Оҳалик, дар мактаби миёнае кор мекардаанд. Духтаре дар синфи даҳум бо либосҳои факиронаву пойафзоли кӯҳна ба дарс меомадааст, аммо дар таҳсил нисбат ба ҳамсинфон пешқадам будааст. Ҳар дафъя вақти дарс аз Fafforov ҷандин қалимаҳои душвори дар шеърҳо бударо мепурсидааст.

Устод ёдовар шуданд, ки ин дуҳтар бо суолҳои зиёди худ он қасро мачбур соҳтааст китобҳои лугатро бештар варак зананду заҳираи лугаташонро афзун намоянд. Муаллим ана бо ҳамин шогирди худ дар шаҳри Душанбе воҳӯрдаанд, ки дар курси сеюми Донишгоҳи омӯзгорӣ таҳсил доштааст. Назар ба гуфти муаллим ин дуҳтарак шеърҳои зиёди устод Лоҳутиро аз ёд карда ба бисёр қалимаҳои душворфаҳм дучор омада хостааст, ки ба саволҳои худ бевосита аз забони худи шоир

НАСИМ РАҶАБ

ҲИКОЯХО АЗ ҲАЁТИ АДИБОН

Мухаррир
Мухаррири
техникӣ
Тарроҳ

Авғонов Қурбон
Аваз Камолов
Зебо Ҷӯраева

Ба матбаа 01.03.2011 супорида шуд. Ба чопаш 04.04.2011
имзо шуд. Андозаи 60x84 1/16. Коғази оғсет. Чопи оғсет.
Чузъи чопӣ 13. Адади нашр 500 нусха.

Супориши № 31/2011

Муассисаи нашриявии «Маориф ва фарҳанг»-и
Вазорати фарҳанги Ҷумҳурии Тоҷикистон. 734018,
ш. Душанбе, кӯчаи Н. Қарабоев, 17.
Тел: 33–93–97, тел/факс: 33–93–97.
E-mail: najmiddin@mail.ru

– Ҳеч гоҳ заҳрро шаҳд намегӯянд. Адабиёт ойинаи ҳаёти ҳалқ аст. Ойина зеборо-зебо, зиштро-зишт менамояд. Дар зиндагӣ аксари беадолатиҳоро қалонсолон барро мекунанд. Вале бубинед, ки оқибати бади он ҳамеша ба сари тифлон бармехӯрад. Ҷанги шаҳрвандӣ ҳоло аз ёдҳо нарафтааст, аммо талхиаш аз ҳама бештар ба сари кӯдакон афтод. Қисме аз онҳо на танҳо аз волидайн маҳрум монданд, балки худ низ як рӯзи ҳуш надида зери хок рафтанд. Инро ба кӯдакони имрӯза бояд гуфт, зеро оянда дар дasti онҳост. Адабро аз кӣ омӯхтӣ – аз беадаб гуфтаанд. То ҳатои қалонсолонро такрор насозанд.

– Шояд дар дил баҳри кӯдакон орзу қисса ё худ роман навиштан доред?

– Дар дил мавзӯи қиссаҳову романҳои зиёд хобидаанд. Умр вафо биқунаду ақаллан қисмеро рӯи коғаз оварам.

– Дар ҳикояи «Афтоду афт»... мавзӯи як романи пурсӯзу гудоз аз китobi «Зан ва ҷанг» ниҳон аст. Оё рӯзе онро аз сари нав ба даст мегиред?

– Ҳар як сатри китobi «Зан ва ҷанг»-ро на бо ранг, балки бо хуни дил навиштам. Бояд иқрор шуд, ки ин китоб қатраест аз баҳр нисбати он ҷанги нангини ба сари ҳалқи мо расидаву ғаму кулфати беандоза оварда.

– Ба муштариёни рӯзномаи «Анбоз» шояд орзуе ё худ хоҳише доред?

– Доир ба рӯзномаи «Анбоз» гапи бисёр дорам. Ҷӣ тавре ки дар боло гуфтам, солҳои беҳтарини ҷавониам дар ҳуҷраҳои тангу тори идораи рӯзномаи «Пионери Тоҷикистон» гузаштааст. Он вақт ҳар як шумораи он қарib ним миллион нусха чоп мешуд. Рӯзнома бисёр анъанаҳои хуб дошт. Аксари кормандонаш аз ҷавонони ғамхору муттакоӣ якдигар иборат буданд.

Мехоҳам, ки ҷумҳуриамон рӯз аз рӯз ривоҷу равнақ ёбад ва мазмуну мундариҷаи рӯзномаи «Анбоз» мисли пешина, «Пионери Тоҷикистон»-и собиқ ибратбахш бошад. Бачаҳо минбари ҳақиқии ҳудро соҳиб бошанд. Охир нисфи зиёди аҳолии ҷумҳуриамонро кӯдакон ташкил медиҳанд.

– Барои сӯҳбат як ҷаҳон ташаккур!

– Саломат бошед.

МАҲБУБИ ДИЛҲО

Дар шаҳри Самарқанди овозадор маҳаллаву мавзехои зиёде ҳастанд, ки номи яке аз дигаре зеботару хуштару ачибтар: Боги майдон, Боги баланд, Боги шамол. Боги зогон, Чилсутун, Чунгул, Лолазор, Мўлиён, Галаосиё... Ин маҳаллаву мавзехо эҳтимол ҳазорон сол боз арзи вучуд доранд. Ҳар яке аз ин чойҳо бо хусусиятҳои хоси худ маълуму машҳуранд. Агар Боги баланду Боги майдон бо анцири шакаринаш ном бароварда бошад, мавзеи Галаосиё чӣ тавре ки аз номаш аён бо осиёҳои бешумору нони осиёгиаш шӯҳрат дорад.

Айёми бачагии мо Оби раҳмат аз баландӣ мисли чандин шаршара ҷорӣ шуда осиёҳои бешуморро ба ҳаракат медарвард. Нонвойҳои чирадости Самарқанд аз орди ҳамин осиёҳои нонҳои хуштаъму хушмазай дар олам машҳурро мепухтанд.

Ҳар касе, ки бори аввал ба Галаосиё меомад, аз манзари зебои он дергоҳ ҷашм қанда наметавонист. Ҷӯйбору осиёҳои бешумор ҳар як бинандаро мафтун мекард. Болотар аз Галаосиё расадхонаи Улуғбек воқеъ аст, ки аз он ҷо пои сайёҳон қанда нест. Дар рӯ ба рӯи расадхонаи анҷирзорҳои Боги баланду Боги майдон доман паҳн кардаанд. Ана дар ҳамин гӯшахои биҳиштосо айёми қӯдакии шоири маҳбуби шумо, бачаҳои азиз Наримон Бақозода гузаштааст. Дар чунин ҷойҳо умр гузаронида шоир нашудан ҳам мумкин нест. Вай, ки аз бачагӣ ҷӯянда буд, ҳар ҷиз дикқаташро ба ҳуд мекашид, ҳодиса, воқеаҳои аҷоибу ғароиб дар хотираш нақш мебаст. Аз як тарафи Боги майдон рӯзу шаб поезд бо қатораҳои бешумораш мегузашт. Наримон чун ҳамаи ҳамсолонаш ҳаракати қатораҳоро бо шавқ тамошо мекард, аз «мусиқии» гӯшнавози поезд, ки ҳамеша «патақиш–патақоғ» гӯён дар тоз мегузашт, ба шавқ меомад.

Ҳамеша ҳамроҳи мост.....	100
Дили пурорзу дорад.....	102
Дӯсти бачаҳо.....	105
Мусоҳиба бо нависанда Болта Ортиқзода.....	107
Чеҳраи нуронӣ.....	110
Адибе аз мактаби мо.....	112
Камоли ҳамнишин бар ман асар кард.....	114
Ҳама дӯсташ медоранд.....	117
Муаллимро шинохтем.....	119
Умри бобо дароз бод.....	121
Боз як ҳамадон бошад.....	123
Шеърбарак.....	126
Камбудии ҷиддӣ.....	129
«Шеъроҳи ҳамаҳону ҳамадони устод».....	130
Ҷавони шармгин.....	132
Аз паси шаб субҳ медамад.....	135
Мукофоти амал.....	138
Шоири ҳимматбаланд.....	140
Боз сандуқчаҳо оред.....	141
Нависандай сеҳрбаён.....	143
Ҷозибай шеъри шоир.....	144
Тир то ҳол дар пайкари ман.....	146
Дилафрӯз Икромӣ. Бо падар фахр дорам.....	150
Бобои Зеҳнӣ.....	152
Мактуб аз он дунё.....	156
Шӯҳрати як шеъри шоир	159
Китобе, ки ҳама меҳонанд.....	160
Хотираи онҳо абадист.....	162
Хизмати садсола кард.....	164
Азизи пиру барно.....	168
Дӯсти мушкилкушо.....	171
Офарин бар туви бар ҳамаи мушкинракамат.....	173
Бузургӣ ба ақл аст, на ба сол.....	176
Ӯ маҳбуби ҳамагон.....	180
Боғбони боғи маданият.....	182
Дидор ба қиёмат	184
Шоирай маҳбубамон мегӯянд :«Камдонӣ аз камхонист».....	190
Маҳбуби дилҳо.....	194
Мероси гаронбаҳои шоир.....	197
Аз нӯғи ҳамир – фатир.....	199
Садсола шавад.....	202
Илҳомаш ҷӯш занад.....	204

МУНДАРИЧА

Курбон Авғонов. Дўсти азизу арчманд!	3
Даргахи муқаддас	4
Умеди дили ниёзмандон	6
Мушкилқушои чавонон	9
Дарахти ҷовид	11
Муҳаббати шогирдон	16
Боз баҳор омад	18
Дунё ба умед	21
Доим бо шумо	22
Ҳаёти пур аз ачибот	25
Аз хосияти шеър	28
Беҳтарин аргумон	31
Аз ачиб ҳам ачибтар	34
Сарояндаи орзуҳои чавонон	36
Сад меҳрувафо баҳри Ватан дар сухани ўст	38
Бӯи меҳру эътиқод	42
Аз шоҳбайтҳои шоир	45
Мафтуни ҷозибаи шеър	46
Нависандай шумо	51
Гавҳаркаш	52
Адиби ҳақиқатнигор	53
Ёди шоир	55
Маҳбуби ҳама	56
Фазилати устод	58
Лаҳзаҳои қимату ғанимат	60
Рӯҳаш мададгор шуд	61
Умре асири ҳуд кард	64
Адибаи хушкалом	65
Орзуи манн	67
Ба ивази меҳнат	68
Бобоҷонам меояд, бибижонам меояд	70
Забони ширини ў, баёни рангини ў	74
Дар рӯйи замин баланд бувад овозам	77
Дарахти пурмева	82
Ин шеърро ҳам аз ёд мекунам	84
Роҳ ба дилҳои кӯдакон	86
Нависандай мо	89
Азони ту, азони ман	91
Шоирон ҳаргиз намемиранд	94
«Бачаҳо аввалин тарғиботчиёни мананд»	96
Сарояндаи зебоиҳои ҳаёт	99

Хотираи тоза ва қавии замони кӯдакӣ буд, ки баъди ба камол расидан аз нӯги хомаи ў чунин мисраъҳо мисли оби равон гӯё дар рӯи қоғаз реҳтанд:

Патакиш— патакоф,
Аз таги кӯҳи шикоф,
Рӯзу шаб дода овоз
Мегузарад паравоз,
— Паравози паҳлавон,
Канӣ ба мо бифаҳмон,
Очаҷонат кӣ бошад?
Отаҷонат кӣ бошад?
Кӣ туро қалон кардаст?
Зӯру паҳлавон кардаст?

Достони «Паровоз», ки қариб аз сад байт иборат аст, яке аз достонҳои шавқовари Наримон Бақозода мебошад. Достон ба фаҳму завки кӯдакони хурдсол хеле ҳам фаҳмову мувофиқ мебошад ва ба забони равону ширин навишта шудааст. Шеърҳои ҳастанд, ки баъзан хонанда аз мутолиаи чанд сатри аввалаш дилгир шуда, китобро яксӯ мегузорад, вале аз хондани достони «Паровоз» кӯдак то рафт ба ҷӯшу хурӯш меояд. Пай намебараад, ки чандин байтҳои он аллакай ба хотираш нақш бастааст, чи тавр қариб дусад мисраъ шеърро хонда ба охир расондааст. Аз интиҳои шеър андаке маҳзун мешавад. Чаро шоири маҳбубаш ин шеърро дарозтар нанавишт. Вай меҳост, ки онро сер шуда хонад.

Сирри аз шеър «сер» нашудани мутолиакунанда дар чӣ бошад? Бешубҳа аз ҳама аввал воқеаҳои дар достон тасвир ёфта ва баъдан забони хеле ҳам ширину мусикии шеър мебошад.

Достону манзумаҳои «Мӯкичаи фалгарӣ», «Филбибӣ шуд сартарош», «Ақлаша хӯрд Оқила», «Соати ман» ва ғайрато на факат хурдтарақон, балки акаву бародар ва волидайнашон низ бо мароқ меҳонанд. Падару модар, бибиву бобоҳои аксари шумо, бачаҳои шеърдӯст ашъори Наримон Бақозодаро хонда ба камол расиданд. Шумо низ анъанаҳои хуби онҳоро имрӯз бомуваффақият давом медиҳед. Охир

шири дўстдоштаамон зиёда аз панҷоҳ сол боз шеър мена-
висад. Агар фаромӯш накарда бошем, аввалин шеъри ў дар
синфи нуҳӯм хонданаш дар рӯзномаи «Овози тоҷик» чоп шуда
буд. Шири рангинахёлу ширинаш дар зарфи ним аср бему-
хбот барои хонандагони хурдсоли худ хазинаи бои маъна-
виёт ба вучуд овард.

Бачаҳои азиз! Ин хазинаи беназир ба ихтиёри шумост.
Чизе ки ба шумо лозим аст, аз хазина пайдо карда метавонед.
Масалан, баъди чанде баҳори оламоро меояд. Мехоҳед, ки дар
васфи арӯси сол шеъраки тару тозае бихонед. Марҳамат, дари
хазина боз аст. Боигариаш барои шумо:

Борон гузашту шуд ҷаҳон,
Хушранг чун рангинкамон!
Гӯй, ки наққоши Баҳор
Шуд аз паи нақшу ниғор.
Бо мӯқалам бигрифта он
Аз ҳафт ранги он камон.
Молид ранги сурҳро
Ба нӯли кабки хушсадо,
Сонӣ ба барги лолаҳо,
Бар ду руҳи дуҳтарчаҳо
Гуллола рӯи санг шуд,
Гелос оташранг шуд...

Дар қадом мавзӯе, ки хоҳед аз эҷодиёти пурбаракати
Наримон Бақозода дурри мақсуд ба каф хоҳед овард. Либрет-
тоҳои аввалини операҳои бачагонаи тоҷикӣ низ ба қалами ў
тааллук дорад. Соли 1976 бачаҳои тоҷик дар Театри давлатии
опера ва балети ба номи устод Айнӣ «Ҳонаи Заргӯшбӣ» ном
операро тамошо карданд. Намоиши ин опера на танҳо барои
бачагонаи тоҷик, балки барои ҳунарварони театр низ хурсан-
дии фаромӯшнашаванд буд. Ҷӣ сон хурсанд ҳам нашаванд.
Аввалин операи тоҷикӣ барои бачагон ба вучуд омад. Расо
баъди ёздаҳ сол ҳамин театр операи «Ҷингилапо»—ро манзури
бачагон гардонид. Либретои ҳар ду операро шири пуркори
шумо Наримон Бақозода навиштааст.

«Якшаба он ранҷ, ки модар қашид,
Бо ду ҷаҳонаш натавон баркашид».
... Одами нав то ки ба олам дихад,
Хуни ҷигар гашт, тапиду тапид.
Баҳри сиҳатмандии тифли азиз
Ҷон ба гарав мондаву ҷонаш ҳарид.

Шумо, бачаҳои шеърхону шеърпааст, албатта, аз шоир
Халифабобо андак гиламанд ҳам ҳастед. «Чаро аз ҳаёти пур-
ҷӯшу ҳурӯши бачаҳо шеър наменависад?» Гилаатон тамоман
дуруст аст. Воқеан ў барои шумо гоҳ—гоҳ шеър менависад.

Дар сӯҳбат аз ў фахмидем, ки Халифабобо хонандагони
хурдсолашро ҳеч вақт фаромӯш наҳоҳад кард. Имрӯзҳо як пойи
ӯ дар мактаб аст. Бо кӯдакон пайваста воҳӯриҳо мегузаронад.
Дарҳосту ҳоҳиши шуморо ба назар мегирад, ба тапиши қалби
дӯстони наврасаш гӯш медиҳад...

Умедворам, ки дар ояндаи наздик шеърҳои барои бачаҳо¹
навиштаи ўро аз саҳифаҳои рӯзномаву маҷаллаҳо ва аз
қитобҳояш ҳонда лаззат мебарем. Мехоҳем ҳамеша саломат
бошаду илҳомаш ҷӯш занад.

ИЛҲОМАШ ҶЎШ ЗАНАД

Дўстони наврас шумо бо бисёр шеърҳои шоир Халифабобо Чумъазода, ки дар ситоиши Тоҷикистони азиз, модари меҳрубон навиштааст, шинос ҳастед. Мағҳуми Ватан, Модар барои шоир аз мағҳумҳои муқаддастарин ба шумор меравад. Шеърҳои ватандӯс-тонаашро хонда шумо бузургии Тоҷикистони зебою барно, Тоҷикистони озоду соҳибистиқлоли рӯ ба пешравӣ овардаро эҳсос мекунед. Аз тараққиёту комё-биҳояш шод мешавед. Ҳуд низ барои равнақу шукуфои Ватани маҳбуб камари хидмат маҳкам мебандед:

Тоҷикистон, Тоҷикистон,
Мулки пурфайзу пурэхсон.
Водиҳои зарнисорат,
Домани сабзи кӯҳистон
Чашмаҳоят чони кишвар,
Шаддаи марҷони кишвар.
Меваҳои шаҳдрезат,
Зинате бар хони кишвар.

Дар ҳар як оила, дар ҳар як хонадон шахси мӯътабар падарону модарони шумоянд, хусусан, модар барои ба камолрасии шумо заҳмати зиёд мекашад. Барои ором хобидани фарзанд модар шабҳои дарозро дар сари гаҳвора рӯз мекунад. Бояд ҳамеша қадри модарро донем, то имкон ҳаст ба корҳояш мадад расонем, ташвишашро сабук намоем, ки модар аз фарзандони дилбандаш шоду мамнун бошад. Аз камолрасии ҷигаргӯшаҳояш, қувват гирад, ифтихор намояд.

Ҳамин гуна ранчу азияти модарро ба назар гирифта шоир Халифабобои Чумъазода шеърҳои зиёди хешро дар васфи ў навиштааст:

Аз фаъолияти дромнависии ў Театри давлатии драмавии ба номи Абулқосим Лоҳутӣ, Театри давлатии лӯҳтаки шаҳри Ҷқаловск, Театри давлатии лӯҳтаки шаҳри Душанбе низ барҳурдоранд.

Доир ба эҷодиёти ғановатманду рангини устод Наримон Бақозода гап бисёр аст. Ҳар чӣ қадар саволе, ки дар ин хусус доред бехтарин ҷавобро аз китобҳои шоири дарёдил ёфтани мумкин.

Соли 2010

МЕРОСИ ГАРОНБАҲОИ ШОИР

Баъди чанд рӯз иде, ки ҳама интизораш ҳастанд, Наврӯзи оламафрӯз меояд, бо гулу лолаҳояш, бо қолини сабзу мунакқашаш, бо бунафшаву настаранаш, бо накҳати мушку анбаринаш меояд. Аз қудуми Наврӯз на факат дараҳтон гулбасару дашту саҳро маҳмалпӯш мешавад, балки тамоми олами зинда низ ба ҷӯшу хурӯш меояд, паррандаҳо ба нағмапардозӣ медороянд:

Бедонаҳо: питпилиқ!
Саъбаяко: чиқчилиқ!
Қақракақар кабқакон,
Чаҳчахачаҳ булбулон.
Фоҳтаякон: куркурикур!
Кафтаракон бақбақур!

Дар фасли баҳор аз ҳама бештар шоирону нависандагон, санъаткорон ба шавқу суур мекунанд. Онҳо нозуктарин зебоӣ-ҳои баҳорро, ки ба дидани он ҷашми ҳама қодир нест дар шеърҳои ҳуд тасвир намуда ба диққати аҳли завқ-шеърдӯстону зебоипарастон пешкаш мекунанд. Бубинед, шоири маҳбуб Наримон Бақозода тозакориҳои баҳорро чи тавр ба ҷашми шумо ҷилдагар месозад:

Дар дараи Гулдара
Лола шукуфт яксара.
Яксара хандон ҳама,
Шоду ғазалхон ҳама.

Ин тарафат – питпилик!
Он тарафат – чикчирик!
Қақрақақар – қабқакон.
Чаҳчаҳачаҳ – булбулон...
Яксара хандон ҳама,
Шоду ғазалхон ҳама.
Савти ҳазор ассалом!
Фасли баҳор, ассалом!!

Духтаракони бекарори дар ҷунбуҷӯро ин тавр тасвир мекунад:

Сарвиноз гул мечинад
Дар лаби ҷӯ мешинаид,
Дар рӯйи оби зулол,
Акси рухаш мебинад.

Ҷӯбор гуфто Сарвиноз,
Духтари кокулдароз,
Кокулу рӯят бишӯй,
Бо оби мо созу боз.

Рӯйи хушат мешавад
Моҳи мунаvvар барин,
Чингила кокулчаат
Сунбулаки тар барин.

Мо ин мисраҳҳои самимиро хонда бевосита Сарвинози дӯструяки ҷингиламӯро пеши назар меорем. Мо ин гуна шеърҳои ширину хушоҳангро дар рӯзҳои тантанаи Наврӯз, айёми баҳори гулафшон аз забони шоир шунида лаззат мебурдем:

Омад баҳори зебо
Дар кӯҳсору водӣ,
Хандид ба руҳи мо
Гуллолаҳои шодӣ

хурд менависад. Мехоҳед, ки қалонтар нависад, то, ки сер шуда хонед. Ана ба ин чистон аҳамият дихед:

Дар гуфтан панҷ «А» дорад,
Дар навиштан –як «а».

Онҳое, ки ба чистонёбӣ шавқу ҳаваси қалон доранду худ низ чистонҳои зиёде медонанд, чистони Азизи Азизро зуд меёбанд, аммо онҳое, ки ба чистонёбиву чистономӯзӣ акнун мароқ пайдо кардаанд ҷанд лаҳза ғарқи фикру ҳаёл мешаванд. Як ҳусусияти хуби чистон ҳамин аст, ки қасро ба фикру ҳаёл кардан, майнаро зуд ба кор даровардан водор мекунад. Ана ин чистонро низ бо диққат хонда ҷавобашро ёбед:

Худ кушта, худ гиристам
Бигӯ, ки чист дар дастам?

Фаҳмидед, ки ин чистон аз чистони дар боло хондаатон ҳам ачибтару шавқовартар аст. Ҳикояю афсонаҳо, чистонҳову тезгӯяҳо ва дигар навиштаҳои Азизи Азиз дар китобҳояш «Ҳикоя ва афсонаҳо», «Кӯҳ аз пайи кӯҳ», «Чашма», «Хандонак» ва ғайра чоп шудаанд. Акнун ин китобҳоро кофта – ёфта хондан вазифаи шумост. Бачаҳои азиз! Синни нависандай дӯстдоштаамон ба панҷоҳ расид. Биёд, ўро аз таҳти дил табрику муборакбод намоем. Бигзор, Азизи Азиз садсола шаваду барои хонандагони бешумораш асаҳрои зиёде нависад.

– Солҳову моҳҳо боз ин китоб дар ҷевон истодааст. Борҳо ба шумо гуфтам, ки бо китоб дӯст бошед, дониш аз ҳониш аст. Китоб ҷаҳонбии қасро васеъ мекунад, забонаш бурро мешавад. Шеърхонии Гулбибӣ шуморо ба шавқ овардааст. Маълум, ки ў шеърҳои шоири маҳбуб Наримон Бақозодаро азёд медонад. Ин шоир қариб дар ҳамаи соҳаҳое, ки дикқати бачаҳоро ба худ ҷалб мекунад, шеърҳои бешуморе навишистааст. Дар ҷаҳони Тоҷикистон азизамон, манзараҳои зебояш, долу дараҳтонаш, гулу гиёҳҳояш, обу ҷашмасоронаш асарҳои зиёде оғардидааст. Достонҳо, манзумаҳо, сурӯҳои дилнишину самимӣ, шеърҳои ҳаҷвӣ, писесаҳову либреттоҳо ва қариб дар тамоми жанрҳои адабӣ асарҳо эҷод кардааст.

Он рӯз мо афсӯс ҳӯрдем, ки то ҳол дар бораи Наримон Бақозода қариб ҳеч чиз намедонистаем. Гулбибӣ аз мо як сол ҳурд бошад ҳам, аз шеърҳои шоири Наримон Бақозода сатрҳои зиёде аз ёд медонад. Суҳанҳои бобоямон низ ба мо саҳт таъсир кард. Ману Зӯҳро «аз нӯги ҳамир – фатир» гӯён ҷанд шеъраки хеле ҳам ширину равони шоирро азёд кардем.

САДСОЛА ШАВАД

Ҳурдтаракони дӯстрӯ! Шумо аз саҳифаҳои рӯзномаву мачаллаҳое, ки барои қӯдакон ҷоп мешаванд, зуд – зуд бо номи Азизи Азиз вомехӯред. Ҳикояҳо, афсонаҳо, ҷистонҳо, тезгӯяқҳои навишиشاстро бо шавқ ҳонда ҳурсанд мешавед. Агар ҳоло мактабрав набошед, акаю апа, падару модар онҳоро барои шумо қироат мекунанду ё ҳуд мазмунашро мефаҳмонанд.

Ҳикояҳои Азизи Азиз аз афсонаҳояш шавқовартаранд, афсонаҳояш аз ҳикояҳояш шавқовартаранд. Ҷистонҳояш аз тезгӯяқҳояш хубтаранд. Ҳулоса, ҳамаи навишиҳои Азизи Азизро ҳуди шумо ва ҳамсолонатон бо шавқу завқ меҳонед. Баъд фикр мекунед, ки ҷаро нависандай дӯстдоштаатон ҳикояю афсонаҳояшро ин қадар ҳурд-

Кӯҳи булӯр аз сар
Бигрифт саллаашро,
Зад шона қоқуи зар
Мӯҳои маллаашро.

Наримон Бақозода дар ҷаҳони Наврӯз, баҳори оламоро шеърҳои зиёде навишистааст, ки онҳоро кас ҳонда меҳру муҳаббаташ нисбат ба ватани маҳбуб, зебоиҳои нотакрор, одамони номдор ва парандагону ҷаҳондагони он зиёд мешавад. Аксари шеърҳояшро шоири ҳушкамол барои шумо, ҳурдтаракони азиз бо забони ширину гуворо ва ба фаҳмиши шумо мувоғиқ эҷод кардааст.

Вале сад афсӯс, ки мо имсол дар фасли баҳору иди Наврӯз шеърхонии шоири маҳбуbamон – Наримон Бақозодаро бевосита намешунавем. Марги бераҳм ўро аз байнӣ ҳамқаламону дӯстонаш, ҳонандагони бешумори ашъораш, тамошо-бинҳои асарҳои саҳнавиаш чудо кард. Шоири озодаҳӯ дар рӯзи зодрӯзаш бисту шашуми январи соли ҷорӣ дар сини 74 солагӣ баъд аз ду рӯзи беморӣ ҳаётро, ки бисёр дӯсташ медошт, падруд гуфт.

Аммо номи ў ҳамеша зиндааст. Барои шумо, бачаҳои азиз Наримон Бақозода ҳазинаи бузургеро ба мерос гузаштааст. Ин достонҳои бешумору шеърҳои шакарбор, асарҳои саҳнавию очерку мақолаҳои бисёри ў мебошад.

АЗ НӮГИ ҲАМИР ФАТИР

Ягон вақт таътили зимистона чун имсол дуру дароз набуд. Мо ҳатто муаллимонамонро ёд кардем. Ҳайрият, ки дар нимаҳои моҳи январ ҳолаам бо ҳурдтаракони Гулбибӣ ба ҳонаи мо ба меҳмонӣ омаду ҳамаамонро хеле ҳурсанд кард. Ҳудаш баъди як рӯз рафту аммо ба илтимоси мо розӣ шуда Гулбибиро бо ҳуд набурд. Ӯро мо кай боз надида будем. Вай дар синфи панҷум меҳондааст. Аз мо як сол ҳурд. Ману Зӯҳро дар синфи шашум меҳонем.

– Медонед шаҳри Душанбе чӣ тавр пайдо шудааст? – пурсид ноҳост Гулбибӣ аз ману Зӯҳро.

Мо аз саволи Гулбибй ҳайрон шудем. Чӣ тавр ҷавоб гардонданро надонистем.

– Диққат кунед, ман ҳозир мегӯям, – гуфт Гулбибй ва ин шеърро хонд:

Якта датсенти ҳисоб
Аз ду сар баҳри савоб,
Зарб зад баҳри мову ту
Рӯзи ШАНБЕ– ро ба ДУ
Гашт барпо бо ҳамон.
Ин ДУШАНБЕ – шахрамон.

Мо аз шеърхонии Гулбибй дар аввал ҳеч чиз нафаҳмидем.

– Ман ба шумо гуфтам, ки бо диққат гӯш кунед, – моро таъна зад духтари холаам, – ҳамон датсент рӯзи шанберо ба ду зарб зад, ҳосилаш душанбе шуд. Ана ҳамин тавр шахрамон – ДУШАНБЕ барпо гарди, фахмидед?

– Фахмидем, – гуфтем ману Зӯҳро баробар, акоиб, Гулбибй, ин шеърро аз кучо ёфтӣ?

– Давомашро бишнавед, – ҳоҳиш кард ӯ:

Дар қитъаи Африқо
Олиме зӯри бало.
Зарб зад бо сад ғурӯр
Мурғакашро ба шутур
Гашт пайдо ногаҳон
Як шутурмурғи калон.

– Бовар дорам, ки ин шеърро фахмидед? – бо аломати савол ба мо назар афқанд Гулбибй.

– Фахмидем! – Баробар садо додем ману Зӯҳро.

– Офарин! – Таҳсин хонд моро Гулбибй, – ҳӯш, ҳосили зарб чӣ шудаст?

– Ҳосилаш ШУТУРМУРФ шудаст, – гуфтем мо. – Шеъри акоиб, боз хон.

– Бо ҷону дил, – розӣ шуд Гулбибй ва ин сатрҳоро кироат кард:

Дар қариби шаҳри Ӯш
Олиме боақлу ҳуш
Зарб зад бар дафтараш
Якта ХАРро ба ду ГӮШ.
Гашт пайдо дар ҷаҳон
Зоти ХАРГӮШ он замон.

Ману Зӯҳро дар умрамон ин ҳел шеърҳоро нахонда будем. Ба назари мо Гулбибй духтари ғайриодӣ менамуд. Ин ҳел шеърҳоро аз кучо ёфта бошад? Вале Гулбибй номи шоиреро, ки шеърҳояшро ҳозир хонд гуфта натавонист. Ин вақт бобоям омаду мушкили моро осон кард. Аввало барои китобдӯст набуданамон ману Зӯҳро таъна зад. Баъд ба хона даромада китоберо баровард, ки дар рӯи муқовааш сурати писарбачаи зебое дар лаҳзаи дарс тайёр карданаш тасвир ёфтааст.

Шеърҳои Гулбибй хонда ана дар ҳамин китоб аст, – гуфт бобоям. – Дар ин китоб ҳамин ҳел шеърҳое ҳаст, ки шумо онҳоро дар ягон китоби дигар ёфта наметавонед:

Ҳайтон, ҳайтон, ҳайтон– е!
Бузак сари майдон– е!
Бузғолаҳои шӯҳаш
Шайтонтар аз шайтон– е!

Сафедакаш писарча
Давад ба сӯйи арча,
Хӯрад зи барги арча
Газида парча– парча!

Дигар – Бузичабону
Ҳамида бо ду зону,
Хӯрад зи лаб – лаби бом
Зи баргибеду бодом...

Бобоям давоми шеърро нахонда китобро пӯшид. Мо хостем китобро аз дасти ӯ ғирифта давоми шеърро худамон хонем, аммо вай китобро надода гуфт: